Nikita Hrușciov

limbaj. Privește, am ajutat la alegerea lui Kennedy, anul trecut. Apoi, ne-am întîlnit cu el la Viena — întîlnire ce ar fi putut fi o cotitură. Dar ce spune el ? «Nu cereți prea mult. Nu mă puneți într-o situație incomodă. Dacă aș face prea multe concesii, voi fi îndepărtat din funcție». Ce mai băiat ! Vine la întîlnire și nu poate face nimic. Pentru ce dracu avem nevoie de asemenea persoană ? De ce să ne mai pierdem timpul discutînd cu el ? Saharov, nu încerca să ne spui nou, politicienilor, ce să facem și cum să ne purtăm. Aș fi un nerod dacă m-aș lua după oameni ca Saharov !"

Hrușciov a încheiat pe un ton dur : „Poate că este suficient pentru astăzi. Să bem pentru viitoarele noastre succese". Cît timp Hrușciov a vorbit, toată lumea a stat nemișcată, unii evitînd să se privească între ei iar alții păstrînd, pe fețele lor, expresii de circumstanță. După ce Hrușciov s-a calmat, a adăugat : „Văd că Saharov are iluzii. Data viitoare cînd voi merge să discut cu capitaliștii, îl voi lua cu mine. Să-i vadă pe capitaliști, să vadă lumea și poate că, apoi, va înțelege". A fost o promisiune pe care Hrușciov nu și-a ținut-o.

L-am văzut pe Hrușciov din nou la jumătatea lunii august 1961, imediat după construirea Zidului Berlinului. Noi îl informam în legătură cu pregătirile în vederea experimentării unui dispozitiv de o putere ce bătea orice record : „marea bombă", care era de cîteva sute de ori mai puternică decît cea de la Hiroșima. Hotărîsem să experimentăm o versiune „curată", ceea ce i-ar fi redus forța, dar ar fi minimizat pagubele provocate de căderile radioactive. Totuși, carbonul radioactiv ar fi provocat, în continuare, un număr enorm de victime de-a lungul secolelor.

La un moment dat, Hrușciov a întrebat : „Își dă seama Saharov că nu a avut dreptate ?" Eu am răspuns : „Opinia mea nu s-a modificat, dar îmi fac datoria și execut ordinele". Hrușciov a murmurat ceva ce nu am înțeles, apoi a subliniat importanța creșcîndă a muncii noastre în lumina situației mondiale tensionate. A menționat că i-a spus unui vizitator american — poate senatorul John Mc Cloy, proeminent consilier politic — despre experiențele programate și despre bomba de 100 megatone. Potrivit lui Hrușciov, această informație a determinat-o pe fiica senatorului, — femeie matură — să izbucnească în lacrimi.

MOȘTENIREA „OTRĂVITĂ" A LUI TROFIM LÎSENKO

În 1950, „Instalația" a fost vizitată de o comisie care a efectuat o verificare a oamenilor de știință. Am fost chemat și întrebat ce părere am despre teoria cromozomică a eredității ; după adoptarea teoriei lui Lîsenko de către Stalin, a crede în genetica lui Mendel era considerat un indiciu de neloialitate. Am replicat că această teorie părea corectă din punct de vedere științific. Membrii comisiei au făcut un schimb de priviri, dar nu au spus nimic. Însă Lev Altshuler — care jucase un rol major în dezvoltarea încărcăturilor atomice și care a dat un răspuns similar — a fost destituit.

Cînd Avraami Zavenyagin, generalul locotenent KGB și înaltă oficialitate a programului de înarmare nucleară, a venit în vizită la „Instalație", i-am solicitat să intervină împotriva acestei decizii. Zavenyagin acorda o mare atenție oamenilor de știință și înțelegea rolul lor în acest program. El a spus : „Sînt la curent cu comportarea huliganică a lui Altshuler. Spuneți că a făcut mult și că va fi util în viitor. Bine. Nu vom lua măsuri acum, dar îl vom urmări pentru a vedea cum se comportă".

Cum și-au mențintut, oare, pozițiile Lîsenko și banda lui chiar și în era Hrușciov, cînd problema nu mai era, pur și simplu, de a folosi tactica denunțului și pseudofilozofia, ce le-au servit atît de bine în anii 1930 și 1940 ? Lîsenko avea întotdeauna pregătită o idee nouă, care promitea un fel de soluție rapidă pentru agricultura sovietică și pe care Hrușciov o considera irezistibilă. (Iar cînd aceasta eșua, Lîsenko avea pregătită o altă idee, la fel de extraordinară). Dar ceea ce era și mai important : birocrația de partid din agricultură era înțesată de oameni ce îl sprijineau pe Lîsenko și se opuneau, cu înverșunare, experiențelor necesare, pe care le considerau ca o amenințare pentru interesele lor.

În iunie 1964 au avut loc alegeri pentru noi membri ai Academiei. Biologii au votat în favoarea alegerii, ca membru plin, a lui Nikolai Nuidin. Nujdin era unul dintre colaboratorii cei mai apropiați ai lui Lîsenko și complice în persecuțiile contra oamenilor de știință autentici.

Cînd mi-am amintit de tragedia geneticii sovietice și de martirii ei, indignarea mea a atins paroxismul. Cînd a fost propusă candidatura lui Nuidin, am ridicat mîna și am spus : „Statutul Academiei stabilește norme foarte riguroase, atît sub raportul meritului științific, cît și al responsabilității civice. Nuidin nu corespunde criteriilor. El și Lîsenko poartă răspunderea pentru înapoierea rușinoasă a biologiei sovietice, a geneticii, în special, pseudoștiințifice, pentru degradarea cercetării, precum și pentru defăimarea, concedierea, arestarea și chiar moartea multor oameni de știință autentici. Propun să votați împotriva lui Nujdin".

S-a lăsat o tăcere grea, urmată, apoi, de strigăte de „rușine", dar și de aplauze din partea celor mai mulți dintre cei prezenți. Lîsenko a exclamat furios : „Oameni ca Saharov ar trebui închiși și dați în judecată !"

Fizicianul Piotr Kapitza mi-a spus, ulterior, că Leonid Ilicev, șeful Secției de agitație și propagandă al C.C. al partidului și membru al prezidiului Academiei, fusese atît de indignat de ceea ce spusesem, încît voise să ia cuvîntul. A întrebat : „Cine este cel care a vorbit ?" I s-a răspuns : „Este părintele bombei cu hidrogen". Atunci, Ilicev a hotărît, se pare, că este mai bine să tacă.

Tentativa lui Nujdin de a deveni membru plin al Academiei a eșuat.

Am auzit că luarea mea de poziție împotriva lui Nujdin îl înfuriase într-atît pe Hrușciov, încît a sărit în picioare și a ordonat KGB-ului să strîngă material compromițător contra mea. Se afirmă că Hrușciov ar fi spus : „Întîi, Saharov a încercat să oprească experimentarea bombei cu hidrogen, iar, acum, își vîră din nou nasul unde nu-i fierbe oala".

Curînd după aceea, în octombrie 1964, Hrușciov își petrecea vacanța pe litoralul Mării Negre; a fost, însă, de urgență convocat la o ședință a Prezidiului. S-a dus repede la Kremlin și a intrat în sala în care se ținea ședința Prezidiului, „Ce se petrece aici ?" — a întrebat el. Informat că membrii Prezidiului discutau înlăturarea sa din funcție, a strigat : „Sînteți nebuni ? Voi dispune să fiți arestați imediat!" Hrușciov i-a telefonat lui Rodion Malinovski, ministrul apărării, și i-a spus : „În calitate de comandant-șef îți ordon să-i arestezi imediat pe conspiratori". Malinovski a răspuns că va îndeplini hotărîrea pe care o va lua Comitetul Central. Vladimir Semiceastnîi, președintele KGB, a refuzat, și el, să-l ajute.

Prăbușirea lui Hrușciov a dus la înlăturarea definitivă a lui Lîsenko și a adepților lui. Nikolai Dubinin, genetician, anterior „în disgrație", a fost, curînd, ales în Academie și, în 1966, a fost numit director al Institutului de Genetică. După aceea, cîțiva ani la rînd, Dubinin îmi trimitea felicitări de Anul Nou în care îmi amintea cît de valoroasă fusese intervenția mea.

EXPERIENȚELE NUCLEARE SOVIETICE — O „VICTORIE LIMITATĂ"

În cursul anilor 1950, am început să consider experiențele atomice în atmosferă drept crimă împotriva omenirii, nedeosebindu-se cu nimic de introducerea de microbi patogeni în rezervele de apă potabilă ale unui oraș. Calculasem că, din cauza radiației globale, numărul victimelor omenești ale detonării unei bombe de 1 megatonă ar fi de 10 000. Pînă în 1957, puterea totală a bombelor nucleare experimentate a fost de aproape 50 megatone sau 500 000 victime. Iar cifrele creșteau rapid.

Dar colaboratorii mei nu îmi împărtășeau părerile și chiar persoane bine intenționate argumentau că, dacă aș avea dreptate, în primul rînd, ar trebui interzise tehnicile medicale de diagnostic cu raxe X. „În definitiv, pacienții primesc o doză de radiație mai mare decît de pe urma experiențelor dumneavoastră". Ori de cîte ori am încercat să explic că problema se pune sub forma dozei totale, cumulative, pentru întreaga omenire — dat fiind că acest factor determină numărul total de victime de pe urma efectelor biologice —, oamenii fie nu puteau înțelege, fie îmi imputau că sînt prea „abstract". (Cît privește metoda de diagnostic cu raze X, poate că ar trebui să folosim mai mult dispozitive de radiografiere cu doze mult mai scăzute de radiație.)

În 1962, aceste argumente abstracte au căpătat, brusc, o formă foarte concretă. Speranțele mele, în sensul că ar fi posibilă o oprire a experiențelor odată cu seria „demonstrativă" din 1961, s-au dovedit naive : se pregăteau deja noi experiențe.

S.U.A. și Marea Britanie au reluat experiențele în 1962, iar noi nu am precupețit eforturile, încercînd să identificăm scopurile lor. La o ședință consacrată acestui subiect, la care am participat, ni s-au arătat fotografii ale unor documente, dar majoritatea erau strîmbe, ca și cînd cel ce le făcuse ar fi fost extrem de grăbit. Printre fotocopii era și una extrem de mototolită. Am întrebat, nevinovat, de ce și mi s-a spus că a trebuit să fie ascunsă sub lenjeria de corp a fotografului.

Eram deosebit de neliniștit pentru că cel mai puternic și, potențial, cel mai letal dispozitiv urma să fie experimentat în două variante, în seriile de experiențe din toamna anului 1962. Una fusese propusă de „Instalația" noastră ; cealaltă, deosebindu-se doar puțin ca putere, greutate și cost, fusese propusă de a doua „Instalație", creată în speranța că ideile noastre vor fi fost stimulate de concurență. Ministerul manifesta preferință vădită pentru a doua „Instalație". Unul dintre motive a fost poate numărul mare de evrei în rîndul oamenilor de știință de la prima „Instalație", inclusiv Hariton, Zeldovici și alții. În particular, oficialitățile de la minister porecleau a doua „Instalație" „Egiptul" (aceasta însemnînd, implicit, că a noastră era „Israelul") și numeau sala noastră de mese „sinagogă".

Fiecare explozie putea provoca un număr (cu sase cifre) de victime pe termen lung și în mod cumulativ. Nu am pus la îndoială necesitatea unei singure experiențe : dispozitivul, dezvoltat în vederea unei noi cariere promițătoare, ar fi devenit un element-cheie în arsenalul nostru strategic, odată ce ar fi fost experimentat. Dar a doua experiență nu se justifica prin nimic. Timp de cîteva luni, am luptat ca să evit acest paralelism. Dar m-am poticnit de puternice interese birocratice și, repede, mi-am dat seama că toate atù-urile se aflau în mîinile lor.

Traducere și adaptare
Mihaela Oberschi

serial

Arhipelagul Gulag 27

Aleksandr Soljeniţin

Punctul de destinaţie

Înainte de a ajunge la Magadan, caravana a rămas prinsă de gheţuri, şi nici „Krasin“ nu putea fi de nici un ajutor. Era prea devreme pentru navigaţie, dar era şi grabă cu transportul forţei de muncă. La 2 mai, deţinuţii au fost debarcaţi pe gheaţă, fără ca navele să ajungă la ţărm. În faţa noilor sosiţi s-a înfăţişat peisajul neprimitor al Magadanului din acele timpuri : dealuri moarte, nici arbori, nici tufişuri, nici păsări, ci numai cîteva căsuţe din lemn şi clădirea cu etaj a Dalstroiului. Totuşi, de dragul jocului de-a reeducarea, de dragul prefăcătoriei că deţinuţii au fost aduşi nu ca nişte simple oase pentru pavarea regiunii Kolîma, bogată în aur, ci ca cetăţeni sovietici izolaţi provizoriu, dar care se vor întoarce mai apoi la viaţa creatoare, ei au fost întîmpinaţi de fanfara locală.

Ea intona marşuri şi valsuri, iar oamenii obosiţi, pe jumătate vii, abia mergeau pe gheaţă, într-un şir cenuşiu, trăgînd lucrurile aduse de la Moscova (acest uriaş grup de deţinuţi politici aproape că nu au avut de-a face cu şuţii). Ei purtau în braţe pe camarazii lor pe jumătate vii, ologi sau bolnavi de reumatism. (Şi ologii erau condamnaţi).

Observ însă că încep să mă repet, că se vor plictisi cei ce vor citi şi mă voi plictisi şi eu scriind, deoarece cititorul ştie deja totul : acum, ei vor fi transportaţi cu camioanele la distanţe de sute de kilometri, iar apoi vor mai parcurge zeci de kilometri pe jos. Acolo, ei vor înfiinţa lagăre noi şi, chiar din primul moment după sosire, vor porni la lucru şi vor mînca peşte şi făină, iar, în loc de apă, vor mînca zăpadă. De dormit vor dormi în corturi.

Aşa este. Da, deocamdată, în primele zile, ei vor sta aici, la Magadan, tot în corturi. Aici vor trece goi în faţa comisiei, pentru a se constata cît de sănătoşi sînt, iar după mărimea spinării se va stabili dacă sînt apţi de muncă (şi, desigur, toţi vor fi apţi). De asemenea, vor fi duşi la baie şi vor fi puşi să-şi lase în antecameră paltoanele de piele şi hainele cu blană, puloverele de lînă şi costumele din ţesături fine, mantalele, cizmele şi pîslarii (că doar nu au fost aduşi ţărani obscuri, ci oameni din elita partidului — redactori de ziare, directori de trusturi şi uzine, activişti de la comitetele regionale, profesori de economie politică, care ştiau deja, prin anii '30, ce-s alea lucruri bune). „Şi cine va păzi toate aceste lucruri ?“ — se vor întreba noii sosiţi. „Păi cine să aibă nevoie de ele ?“ — va răspunde, jignit, personalul de serviciu. „Intraţi şi vă spălaţi în voie“. Vor intra, iar ieşirea va fi prin altă uşă, unde vor primi pantaloni negri de bumbac, rubăşti, pufoaice fără buzunare, ghete din piele de porc. (Să nu credeţi că lucrul nu-şi are importanţa sa ! În felul acesta se despart de vechea lor viaţă, de cunoştinţe, de funcţii, de mîndria lor !). „Unde sînt lucrurile noastre ?“ încep ei să ţipe. „Lucrurile voastre au rămas acasă !“ — zbiară un şef. În lagăr nu va exista nimic al vostru. În lagăr este comunism ! Înainte marş !

Dacă e „comunism“ nu mai ai ce riposta. Ei şi-au consacrat viaţa comunismului...

Există şi grupuri care se deplasau cu căruţa sau pe jos. Vă aduceţi aminte cum în „Învierea“ (lui Lev Tolstoi — n. tr.), deţinuţii erau duşi, într-o zi cu soare, de la închisoare şi pînă la gară. La Minusinsk, însă, în 194..., după ce un an de zile deţinuţii nu au fost scoşi măcar la plimbare şi au uitat cum se merge, cum se respiră şi cum se priveşte la lumină, ei au fost scoşi, încolonaţi şi trimişi douăzeci şi cinci de kilometri pînă la Abakan. Vreo zece au murit pe drum. Despre aceasta nu se va scrie nici un mare roman, nici măcar un capitol. Dacă trăieşti în apropiere de cimitir nu-ţi ajung lacrimile să-i plîngi pe toţi.

Etapa de jos este predecesoarea tuturor mijloacelor de transporturi ale deţinuţilor. În zilele noastre, această metodă se întrebuinţează tot mai rar şi numai acolo unde nu se pot utiliza alte mijloace de transport. Astfel, din Leningradul aflat în blocadă, pe unul din sectoarele Lacului Ladoga îngheţat, deţinuţii erau duşi, pînă la maşini, pe jos (femeile erau duse împreună cu prizonierii nemţi, iar bărbaţii noştri erau separaţi de femei cu baionetele ca să nu le poată lua pîinea. Cei ce cădeau din picioare erau deseălţaţi imediat şi aruncaţi în camioane vii sau morţi.) Tot aşa erau trimise zilnic, în anii '30, de la punctul de transfer Kotlas pînă la Usti Vimi, grupe de cîte 100 de oameni (circa 300 de kilometri), iar uneori şi pînă la Cibiu (peste 500 de kilometri). Odată, în anul 1938, era escortat un grup de femei. Ele trebuiau să parcurgă, zilnic, cîte 25 de kilometri. Escorta avea unul sau doi cîini, iar pe cei rămaşi în urmă îi împingeau cu patul puştii. Este drept că lucrurile deţinuţilor, cazanul şi alimentele erau duse cu căruţele, care se aflau pe undeva prin spate. În acest fel, grupul se asemăna cu etapele clasice din secolul trecut. Existau şi case speciale — de fapt, case ale unor deschiaburiţi, cu geamurile sparte şi cu uşile smulse. Contabilitatea punctului de transfer de la Kotlas elibera alimente pentru o durată ipotetică a drumului, dacă nu se va petrece nimic, şi, nici într-un caz, pentru o zi în plus (acesta era un principiu general al contabilităţii noastre). Dacă se ivea o întîrziere pe drum, cantitatea de alimente era lungită, oamenii fiind hrăniţi cu un fel de amestec de făină de secară cu apă fără sare, sau nu erau hrăniţi deloc. Aceasta nu mai semăna cu perioada clasică.

În anul 1940, grupul lui Oleniev a fost trimis pe jos, imediat ce a coborît din şlepuri, de la Kniaj Pogost la Cibiu, fără să primească de mîncare. Au băut apă de baltă şi mulţi au fost trimişi, bolnavi de dezinterie, pe lumea cealaltă. Dacă unii cădeau de oboseală, cîinii le sfîşiau hainele. În rîul Ijma prindeau peşte cu pantalonii şi îl mîncau viu. (Au fost opriţi într-un luminiş şi li s-a anunţat că aici vor începe să construiască calea ferată Vorkuta—Kotlas).

Şi în alte regiuni ale Nordului nostru european, grupele pedestre au parcurs diferite trasee, pînă cînd, pe terasamentele construite de aceiaşi primi deţinuţi, au început să circule vagoanele roşii care aduceau deţinuţi noi.

Etapele pedestre îşi au tehnica lor, care se elaborează în aceste locuri unde se practică mai des. De exemplu, se întîmplă ca în taiga să fie dusă pe jos o grupă de la Kniaj Pogost la Veseliană şi un deţinut cade şi nu mai poate merge mai departe : ce se face cu el ? Gîndiţi-vă şi dumneavoastră : ce se poate face cu el ? Că doar n-o să fie oprit întregul grup. Nici nu poate fi lăsat cîte un ostaş lîngă fiecare deţinut care a căzut, căci nu vor ajunge ostaşii. Deci ? ... Ostaşul rămîne, dar nu pentru mult timp. El ajunge curînd din urmă etapa, dar singur.

Mult timp au fost menţinute etape pedestre de la Karabas la Spassk. În total 35—40 km., dar trebuiau parcurşi, într-o singură zi, în grupuri de cîte 1 000 de persoane, printre care mulţi erau slăbiţi. Te poţi aştepta că mulţi vor cădea şi, atunci poţi să şi tragi în ei, că tot nu vor putea merge şi vor rămîne în aşteptarea morţii, fără frică de ea. De moarte nu le e frică, dar de băţ ? De băţul care îi loveşte peste ce se nimereşte ? Metoda este verificată. Coloana este înconjurată nu numai de obişnuiţii pistolari, care merg la distanţa de 50 metri, ci şi de soldaţi neînarmaţi, care au bete. Cei rămaşi în urmă sînt bătuţi (de altfel, acest lucru a fost prezis şi de tovarăşul Stalin). Sînt bătuţi pînă cînd pornesc la drum peste propriile lor puteri. Şi ajung la destinaţie ! Ei nu ştiu că, de fapt, este vorba de o verificare cu băţul şi că cei care nu se scoală nici bătuţi sînt culeşi şi transportaţi cu căruţa.

НОВЫЙ МИР
ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

■ **„În lagăr nu va exista nimic al vostru. În lagăr este comunism ! Înainte marș ! Și dacă e comunism nu mai ai ce riposta".**

■ **„Dacă trăiești în apropiere de cimitir, nu-ți ajung lacrimile să-i plîngi pe toți".**

Ce înseamnă experiența organizatorică ?! (Poate că va apare întrebarea de ce nu sînt duși toți cu căruțele... De unde atîtea căruțe și mai ales cu cai ? La noi sînt doar tractoare. Gîndiți numai cît costă ovăzul ! ...). Asemenea convoaie erau organizate, adesea, în anii 1948—1950.

În anii douăzeci, convoaiele pedestre reprezentau majoritatea. Eram copil încă, dar mi le amintesc bine. Erau duși fără jenă pe străzile Rostovului pe Don. De altfel, comanda „foc fără anunț prealabil !" avea altă rezonanță pe atunci, dar și aceasta din cauza diferenței de tehnică. Escorta era, adesea, înarmată cu săbii. De aceea, comanda suna cam așa : „Trage și taie !" Cînd o auzi numai, îți și imaginezi cum ți se poate tăia capul pe la spate.

Chiar și în anul 1936, prin februarie, pe străzile orașului Nijni Novogorod pășea un grup de bătrîni de dincolo de Volga, cu bărbi lungi, cu haine din țesătură de casă, cu opinci și obiele. Dar iată că apar trei automobile. Într-unul din ele, președintele Comitetului Executiv Central, Kalinin. Deținuții sînt opriți, dar automobilele nu se opresc. Kalinin a trecut fără să întrebe despre ce e vorba.

Închide ochii, cititorule. Auzi zgomotul roților ? Sînt vagoanele roșii cu deținuți, zi și noapte, pe orice anotimp. Șlepuri, duble. Tot timpul din ele urcă sau coboară cîte cineva. Dar ce înseamnă acest zgomot ? Sînt camerele arhipline. Dar plînsetele ? Sînt ale celor siluiți, bătuți, rămași fără lucruri.

Oricum, în lagăr va fi și mai rău.

■

De necuprins este ceea ce trebuie să-și găsească locul în acest capitol. Pentru ca să pătrunzi și să cuprinzi acest înțeles sălbatic, trebuie să te fi tîrît multe vieți prin lagăre — prin acelea unde nici măcar o condamnare nu poți s-o scoți la capăt fără reducere, deoarece lagărele au fost inventate pentru EXTERMINARE.

Prin urmare : toți cei care au sorbit mai adînc și au înțeles mai bine, toți aceia sînt deja în groapă și n-o să mai vorbească. Principalul despre aceste lagăre nu-l va mai povesti nimeni, nicicînd.

Toată această istorie și tot acest adevăr sînt peste puterile unui singur condei. Am putut privi Arhipelagul doar printr-o crăpătură, fără să avem o perspectivă.

Dar, de fapt, gustul mării îl poți simți și dintr-o singură sorbitură de apă sărată.

Degetele Aurorei

Eos, cea cu degetele trandafirii, pe care Homer o amintește atît de des și care la romani se numea Aurora, a mîngîiat cu degetele ei, și primii zori ai Arhipelagului.

Cînd conaționali noștri au auzit la B.B.C. că M. Mihailov a descoperit că lagărele de concentrare au existat în țara noastră încă din 1921, mulți dintre noi (și din Occident) au fost uimiți : oare să fi apărut așa de devreme ? oare deja în 1921 ?

Sigur că nu ! De bună seamă, Mihailov a greșit. În 1921, ele, lagărele de concentrare, funcționau deja din plin (chiar se terminaseră deja). Mult mai exact ar fi să se spună că Arhipelagul s-a născut sub salvele de tun ale Aurorei.

Cum ar fi putut să fie altfel ? Să judecăm.

Oare Marx și Lenin nu ne-au învățat că vechea mașină burgheză de constrîngere trebuie să fie zdrobită, iar, în locul ei, să fie imediat creată una nouă ? Mașina de constrîngere include : armata (doar n-o să ne mirăm că, la începutul anului 1918, a fost creată Armata Roșie) ; poliția (încă înainte de armată, a fost reînnoită și miliția) ; tribunalul (din 22 noiembrie 1917) ; și închisoarea. De ce, instaurînd dictatura proletariatului, să se fi tergiversat crearea noului tip de închisoare ?

Adică, în general, nu se putea, cîtuși de puțin, să se tergiverseze în problema închisorii, fie ea veche sau nouă. Încă în primele luni după Revoluția din Octombrie, Lenin a cerut „cele mai hotărîte măsuri draconice pentru întărirea disciplinei". (Lenin, Opere complete, vol. 36, pag. 217). Dar sînt posibile, oare măsuri draconice fără închisoare ?

Ce poate, aici, să aducă nou statul proletar ? Ilici căuta căi noi. În decembrie 1917, el prezintă, ipotetic, o garnitură completă de pedepse : „confiscarea întregii averi..., închisoare, trimiterea pe front și munci forțate pentru toți cei care nu se supun legii în vigoare" (Lenin, Opere complete, vol. 35, pag. 176). Am putea poate sublinia că ideea principală a Arhipelagului — muncile forțate — a fost elaborată chiar în prima lună după Octombrie.

Ilici, care mai stătea pașnic printre finețurile aromate din Razliv, împreună cu prietenul său Zinoviev, și asculta zumzetul bondarilor, nu putea să nu reflecteze la viitorul sistem de pedeapsă. Încă pe atunci, el a calculat și ne-a liniștit, spunîndu-ne că „reprimarea minorității exploatatorilor, de către majoritatea robilor plătiți, de ieri, este o chestiune relativ atît de ușoară, de simplă și firească, încît va costa mult mai puțin sînge... va costa mult mai puțin omenirea", decît reprimarea anterioară a majorității de către minoritate (Lenin, Opere complete, vol. 33, pag. 90).

După calculele profesorului de statistică emigrat Kurganov, această reprimare internă „relativ ușoară" ne-a costat de la începutul Revoluției din Octombrie și pînă în 1959... 66 (șaizeci și șase) milioane de oameni !, fără pierderile militare, numai ca urmare a exterminărilor teroriste, a foametei, a lagărelor, a natalității scăzute (fără toate acestea, ar fi vorba de 55 de milioane). Firește, nu jurăm că această cifră este adevărată, dar nu avem o alta oficială. Imediat ce se va ivi vreuna oficială, specialiștii le vor putea compara critic.

Este interesant să se compare și alte cifre. Cîte persoane au existat în aparatul central, în acea îngrozitoare secție a treia, care a străbătut întreaga literatură rusă ? Cînd a fost creat — 16 oameni ; în toiul activității — 45. Pentru o C.E.K.A. gubernială din fundul țării, este o cifră, pur și simplu, ridicolă. Sau : cîți deținuți politici a găsit Revoluția din Februarie în Închisoarea Popoarelor din timpul țarismului ? Undeva, or fi existînd toate aceste cifre. Probabil că numai la Krestî au fost peste 100 de asemenea deținuți, și încă cîteva sute s-au întors din deportare și de la muncă silnică din Siberia, și, în plus, cîți or mai fi existat în fiecare închisoare gubernială ! Interesant — cîți ? Iată o cifră pentru Tambov, extrasă din ziarele de atunci. Revoluția din Februarie, care a deschis larg porțile închisorii din Tambov, a găsit acolo... 7 (șapte) deținuți politici. Dar erau mai mult de 40 de gubernii. (Nu mai trebuie să amintim că, din februarie pînă în iulie 1917, nimeni nu era închis din motive politice, iar după iulie — doar cîțiva.)

Din nefericire, primul guvern sovietic a fost un guvern de coaliție, o parte din comisariatele poporului au trebuit să fie cedate eserilor de stînga și, printre acestea, din păcate, în mîinile lor a ajuns N.K.I.U. Comisariatul Poporului pentru Justiție. Călăuzindu-se după ideile micburgheze putrede despre libertate, acest N.K.I.U. a dus de rîpă sistemul de pedepsire, condamnările s-au dovedit a fi mult prea ușoare și principiul progresist al muncii forțate aproape că nu era folosit. În februarie 1918, președintele Consiliului Comisariatului Poporului, tov. Lenin, a cerut să fie sporit numărul locurilor de detenție și să se intensifice represiunile penale, iar, în mai, trecînd deja la conducerea concretă, a arătat că, pentru mită, trebuie să se dea cel puțin 10 ani închisoare și, pe deasupra, 10 ani de muncă forțată, adică în total 20 ani. Acest tarif putea, la început, să pară pesimist : oare peste 20 de ani va mai fi nevoie de muncă forțată ? Noi, însă, știm că muncile forțate au reprezentat o măsură foarte viabilă, și, chiar și după 50 de ani, ele sînt foarte populare.

Personalul penitenciar a rămas, încă multe luni după Octombrie, cel din timpul țarismului, numai că au fost numiți comisari pentru închisori. Temnicerii, deveniți insolenți, și-au creat un sindicat („Uniunea funcționarilor din penitenciare") și au introdus, în administrația penitenciară, principiul eligibilității ! Nici deținuții nu s-au lăsat mai prejos — aveau, și ei, o autoconducere internă. (Circulara N.K.I.U. din 24.IV.18 : deținuții, oriunde este posibil, să fie antrenați la autocontrol și auto-observare.) Această îndepndență a pușcăriașilor („indisciplină anarhică") nu a corespuns, bineînțeles, sarcinilor dictaturii clasei înaintate și a adus o proastă contribuție la curățirea pămîntului rusesc de gîngăniile dăunătoare. (Și cînd te gîndești că nu fuseseră încă închise nici bisericile de pe lîngă închisori, și arestații noștri sovietici se duceau, cu drag, acolo duminicile, măcar să se încălzească !)

Desigur, nici temnicerii țariști n-au fost pierduți cu totul pentru proletariat, pentru că, orice s-ar zice, aceasta era o specialitate importantă pentru țelurile apropiate ale revoluției. Dar pentru aceasta trebuiau „selecționate acele persoane din administrația penitenciarelor, care nu erau complet anchilozate și abrutizate de moravurile închisorii țariste (dar ce înseamnă «complet» ? cum poți să afli ? chiar să fi uitat «Doamne, ocrotește-l pe țar» ?, și pot să fie folosite la munci potrivit unor sarcini noi" (de pildă, răspund răspicat „la ordin", „da, să trăiți" ? sau învîrt rapid cheia în lacăt ?). Desigur, că și clădirile închisorilor, celulele, zăbrelele, lacătele, deși aparent au rămas aceleași, aceasta doar la o privire superficială, deoarece, în fond, au căpătat un nou conținut de clasă, o esență revoluționară superioară.

Și totuși, obiceiul judecătorilor ca, pînă spre jumătatea lui 1918, din inerție, să-i condamne pe toți „la închisoare" și numai „la închisoare", a tergiversat zdrobirea vechii mașini de stat în sectorul ei penitenciar.

La mijlocul anului 1918, mai precis la 6 iulie, a avut loc un eveniment a cărui semnificație scapă multora, un eveniment aparent cunoscut ca „înăbușirea răscoalei eserilor de stînga". De fapt, însă, a fost o lovitură de stat, nu mai puțin importantă ca cea de la 25 octombrie. La 25 octombrie, a fost proclamată puterea Sovietelor de Deputați, de unde și denumirea de putere sovietică. Dar, în primele luni, această nouă putere era încă foarte tulburată, din cauză că, în ea, erau reprezentate și alte partide în afară de cel al bolșevicilor. Deși guvernul de coaliție era constituit numai din bolșevici și eseri de stînga, în componența congreselor rusești (al II-lea, al III-lea, al IV-lea) și în Comitetele Executive Centrale unionale mai ajungeau și reprezentanți ai altor partide socialiste — ai eserilor, social-democraților, anarhiștilor, socialiștilor populari etc. Din cauza aceasta, Comitetele Executive Centrale (C.E.C.) aveau un caracter nesănătos de „parlamente socialiste". Dar, în primele luni ale anului 1918, printr-o serie de măsuri hotărîte (susținute de eserii de stînga), reprezentanții celorlalte partide socialiste fie că au fost excluși din C.E.C., fie că erau împiedicați să fie aleși în acestea. Ultimul partid minoritar care mai forma o treime din parlament (Congresul al V-lea al Sovietelor) a fost al eserilor de stînga. A venit, în sfîrșit, timpul să fie eliminați și ei. La 6 iulie 1918, ei au fost excluși din C.E.C. și din C.C.P. Prin aceasta, puterea Sovietelor de Deputați (prin tradiție denumită sovietică) a încetat să se mai opună voinței partidului bolșevicilor și a luat forma Democrației de Tip Nou.

Abia din această zi istorică a putut să înceapă, cu adeevărat, reorganizarea vechii mașini penitenciare și crearea Arhipelagului. (va urma)

Traducere și adaptare
Mircea Podină

poșta redacției

„Cei șapte" după un deceniu și jumătate

Florea Albu, Timișoara : Reuniunea de la Houston face parte dintr-o salbă de întîlniri anuale, care a debutat în 1975, la inițiativa fostului președinte Valéry Giscard d'Estaing și a fostului cancelar Helmut Schmidt. Pînă în 1980, au participat șefii de stat și de guvern ai Franței, R.F.G., Marii Britanii, Italiei, Japoniei și S.U.A. În 1980, li s-a alăturat Canada. Temele principale abordate de „cei șapte" au fost următoarele :

— **1975, Rambouillet, Franța :** oscilațiile monedelor ;

— **1976, Puerto Rico :** Diverse teme economice de importanță ;

— **1977, Londra :** S.U.A. au încercat să impună R.F.G. și Japoniei să devină cele mai active în expansiunea economiei occidentale ; ideea este respinsă de ambele țări, de teama creșterii inflației ;

— **1978, Bonn :** cele șase țări de atunci au hotărît să sporească datoria publică și să realizeze o creștere economică procentuală ;

— **1979, Tokio :** adoptarea de măsuri pentru reducerea dependenței de petrol și căutarea unor noi surse de energie alternativă ;

— **1980, Veneția :** inflația, prețurile și petrolul au fost temele dominante ; s-a decis și integrarea Canadei ;

— **1981, Ottawa :** s-au formulat critici la adresa SUA pentru ratele înalte ale dobînzilor ; s-a cerut intensificarea dialogului Nord-Sud ;

— **1982, Versailles :** a fost reținută o propunere franceză pentru schimbarea sistemului monetar mondial, iar S.U.A. au fost criticate, de celelalte țări, pentru marele lor deficit bugetar ;

— **1983, Williamsburg, S.U.A.:** toate țările au sprijinit propunerea americană de amplasare a rachetelor nucleare în Europa ;

— **1984, Londra :** reafirmarea propunerii de sprijinire a tendinței de creștere economică din ultimul an, ca și a luptei împotriva protecționismului și barierelor comerciale — temă asupra căreia s-au menținut diferende între Japonia și S.U.A. Franța și-a exprimat dorința de a fi convocată o nouă rundă G.A.T.T. ;

— **1985, Bonn :** divergențe din cauza protecționismului și a proiectului militar privind sistemul defensiv al S.U.A., cunoscut sub numele de „războiul stelelor". Într-o declarație comună, „cei șapte" au cerut U.R.S.S. să negocieze cu S.U.A. o reducere a armamentelor. Au fost decise măsuri comune împotriva terorismului și drogurilor. S-a exprimat sprijin pentru „Grupul de la Contadora" în problemele centro-americane.

— **1986, Tokio :** document asupra terorismului internațional și un altul asupra accidentelor nucleare. A fost lansat un apel la dialog la cel mai înalt nivel pentru eliminarea tensiunilor Est-Vest. Sprijin pentru reducerea armamentelor la un nivel echilibrat, substanțial și verificabil ;

— **1987, Paris :** criza dolarului — „cei șapte" se pun de acord să coopereze pentru stabilitatea taxelor de schimb în jurul nivelurilor existente. Italia a părăsit reuniunea, susținînd că ar fi fost marginalizată la contactele prealabile ;

— **1988, Toronto :** acord pentru diminuarea datoriei publice a națiunilor celor mai sărace de pe glob ; comunicatul economic final reflectă optimismul în privința stării economiilor occidentale. Sînt recunoscute reformele promovate în U.R.S.S., care — se arată — pot permite reducerea neîncrederii dintre cele două blocuri și pot încuraja negocierile de dezarmare. A fost exprimat interesul pentru relații economice cu țările est-europene, pentru progrese la noua rundă G.A.T.T. și stabilitatea piețelor de schimb. A fost adoptat un nou indicator pentru prețurile la materiile prime, inclusiv la aur. Pentru țările cele mai sărace, în majoritate subsahariene, s-a propus un „meniu" de metode : reducerea tipurilor de dobînzi, prelungirea termenelor de plată sau anularea parțială a datoriei ;

— **1989, Paris :** are loc și o contra-reuniune a țărilor celor mai sărace. Problema datoriei externe trebuie soluționată — se apreciază — cu sprijinul instituțiilor internaționale, precum F.M.I. În declarația finală sînt abordate tema ecologiei și problema drogurilor. Reuniunea, care părea destinată a deschide o nouă etapă în relațiile Nord-Sud, s-a ocupat, în cea mai mare măsură, de țările socialiste europene în curs de democratizare.

Tratate și acorduri privind dezarmarea (II)

Dumitru Creangă, București.

— Tratatul de neproliferare a armelor nucleare (1968). Interzice nu numai transferul de arme nucleare în țări care nu sînt dotate cu asemenea arme, dar și procurarea lor de către aceste state, garantîndu-le, în schimb, accesul la utilizarea tehnicii nucleare în scopuri pașnice.

— Tratatul privind interzicerea plasării armelor nucleare și altor arme de distrugere în masă pe fundul mărilor și oceanelor, precum și în subsolul lor (1971). Denumit, pe scurt, Tratatul asupra fundului mărilor, acordul interzice plasarea armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă, precum și a instalațiilor destinate să adăpostească asemenea arme pe fundul mărilor și oceanelor, precum și în subsolul lor, dincolo de zona costieră de 12 mile, stabilită în Convenția de la Geneva din 1958, asupra mării teritoriale și zonei contiguă.

— Convenția privind interzicerea punerii la punct, fabricării și stocării de arme bacteriologice (biologice) și toxice, precum și distrugerea lor (1972). Convenția asupra armelor biologice este primul acord internațional care prevede o măsură de dezarmare propriu-zisă, adică eliminarea completă a unei categorii de arme existente.

— Convenția privind interzicerea utilizării tehnicilor de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare sau în alte scopuri ostile, cauzatoare de efecte, cum sînt cutremurele de pămînt ori valurile seismice, de modificare a condițiilor meteorologice și climatice (1977).

— Acordul reglementînd activitățile statelor pe Lună și pe alte corpuri cerești (1979). Interzice, între altele, utilizarea Lunii și a altor corpuri cerești în scopuri militare.

— Convenția privind interzicerea sau limitarea armelor inumane (1981). Interzice sau limitează folosirea minelor, armelor incendiare, a scrisorilor capcană etc.

— Tratatul privind crearea unei zone lipsite de arme nucleare în Pacificul de Sud (1986). Cunoscut sub numele de Tratatul de la Rarotonga, acordul are drept obiectiv stabilirea unei zone exceptate de arme nucleare într-o vastă regiune a lumii, care reprezintă o sesime din suprafața globului, pornind din Australia (vest) pînă în Hawai (est), dar cu excluderea acestor insule.

În afara acestor tratate realizate în urma unor negocieri multilaterale, pînă în prezent, în cadrul convorbirilor și tratativelor bilaterale sovieto-americane, s-a ajuns, de asemenea, la încheierea unor acorduri dintre care menționăm :

— Tratatul privind limitarea sistemelor antirachete balistice (Tratatul ABM), încheiat în 1972 ;

— Acordurile SALT I și SALT II, semnate la Moscova, în 1972 și respectiv, Viena, în 1973 ;

— Tratatul asupra limitării experiențelor subterane cu arme nucleare (1974). Interzice experiențele nucleare subterane cu arme nucleare mai puternice de 150 kilotone.

— Tratatul asupra exploziilor nucleare în scopuri pașnice (1976). Interzice orice explozie nucleară de o putere individuală mai mare de 150 kilotone.

— Tratatul privind limitarea armelor strategice ofensive (1979). Impune limite asupra numărului și tipurilor de vectori ale armelor nucleare strategice.

— Tratatul privind eliminarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune (1987).

În atenția Ministerului Comunicațiilor

Foarte mulți cititori — între care menționăm pe domnii Mănescu Romeo, orașul Baia Mare, str. Cuza Vodă nr. 5, ap. 46, Țegean Nicolae, localitatea Cristiu-Șieu, Bistrița-Năsăud, Marin Zaharescu, com. Dragodana, jud. Dîmbovița, A. Stan, str. 30 Decembrie nr. 6, bloc X 2, sc. A, ap. 4, Piatra Neamț, Radu Turtureanu, str. Cosbuc nr. 25, sc. B, ap. 18, Baia Mare — reclamă faptul că, mai ales în luna mai, n-au primit mai multe exemplare ale revistei „Lumea azi", la care sînt abonați ; de asemenea, numeroși cititori ne informează că abonamentele le sînt aduse cu foarte mare întîrziere, uneori chiar de două săptămîni. Totodată, unii dintre cititori ne sesizează faptul că oficiile poștale refuză să facă noi abonamente.

Față de aceste anomalii, rugăm, și pe această cale, conducerea Ministerului Comunicațiilor să dispună măsurile necesare pentru o difuzare normală a publicației noastre.

Cu vii mulțumiri,
„Lumea azi"

Mult stimată redacție,

Mulțumindu-vă mult pentru publicarea articolului meu **„Democrația — între drept și datorie"**, în revista dv. nr. 18/1990 (revistă care este și a noastră), vă trimit acest articol, cu speranța că, interesînd, poate fi publicat... Urîndu-vă aceeași prospețime în construirea revistei, rămîn al dv. fidel cititor de la începuturi (nu există nici un rînd necitit de mine din cele 1 387 de numere ale revistei).

Esența democrației constă în respectarea voinței poporului în actul conducerii. Dar cum această voință nu se poate exprima direct, se deleagă, temporar, prin vot democratic, reprezentanților poporului, care să exercite voința acestuia, sub veghea permanentă a neclintitei legalități. Legitimitatea unui reprezentant al conducerii de la orice nivel este dată de vot, iar menirea acestuia rezidă în împlinirea voinței celor care i-au dat votul. „Eu fac numai și numai ce vor ei" — trebuie să fie deviza unui reprezentant legitim al poporului. Votul este expresia supremei voințe populare. De aceea, un mare președinte american, Abraham Lincoln, spunea că „buletinul de vot este mai puternic decît glonțul". De puterea aceasta trebuie să fie conștient atît alesul prin vot, spre a nu se abate de la voința votanților, cît și cei care trebuie să respecte legalitatea exprimată de voința poporului. Căci democrația nu înseamnă haos și act arbitrar. Nici în pustiu omul nu poate să facă ceea ce-i trăsnește prin cap, dar în mijlocul semenilor săi ! Într-o societate democratică, libertatea individului este atît de largă, încît aceasta poate să facă tot ceea ce RAȚIUNEA îi dictează, dar este și atît de îngustă, încît nu poate să facă nimic din ceea ce atinge libertatea altuia. Atingerea libertății altuia este o crimă împotriva democrației ! Așa că libertatea cunoaște și orizonturi ce bat spre infinit — și acestea dau omului aripi spre înălțare —, dar cunoaște și ziduri, în fața cărora trebuie să se oprească unele porniri obscur-instinctuale și undo rațiunea trebuie să-și mărească puterea de iluminare. Este limitarea în democrație aducătoare

profil

Francois Mitterrand

președintele Republicii Franceze

Al 21-lea președinte al Franței s-a născut la 26 octombrie 1916, la Jarnac, lîngă Angoulême (în Charente, în vestul țării). A urmat studii de drept și științe politice la Paris. Primul post într-un guvern francez l-a obținut la 27 august 1944, după eliberarea Franței și ca urmare a participării sale active la Rezistență. În perioada 1947-57, a ocupat funcții ministeriale în 11 guverne ale celei de-a IV-a Republici, printre care portofoliile internelor și justiției. La alegerile prezidențiale din 1965, s-a prezentat, după moda vremii, ca exponent al stîngii unite, pierzînd în favoarea generalului Charles de Gaulle. La congresul din iunie 1971, de la Epinay-sur-Seine, Mitterrand a adunat toată stînga necomunistă și a fost, la rîndul său, ales prim-secretar al Partidului Socialist, funcție rămasă neschimbată, ce este, în prezent, deținută de Pierre Mauroy, primar de Lille, fost premier între 1981 și 1984 ; P.S.F. este un partid complex, care, pînă în 1981, a numărat șapte curente și în care, în prezent, gravitează patru.

La alegerile prezidențiale din 1974, François Mitterrand și-a îmbunătățit cota de popularitate, dar a pierdut în favoarea candidatului dreptei, Valéry Giscard d'Estaing. Șapte ani mai tîrziu, la 10 mai 1981, cîștigă cu 51,75 la sută în fața aceluiași oponent ; dizolvă Adunarea Națională, iar noile alegeri legislative, din iunie, aduc socialiștilor 37 procente, victoria și majoritatea parlamentară. Se pune, astfel, capăt unei perioade de 30 de ani de dominație a dreptei clasice. După o gestiune controversată — apreciată, în general, ca prea liberală între 1981—1983 și, apoi, de austeritate între 1984-86 —, socialiștii pierd alegerile de la 16 martie 1986, președintele fiind obligat să „coabiteze" cu un guvern de centru-dreapta — experiență unică în istoria țării. În numai doi ani, guvernul își erodează resursele și socialiștii revin în forță, fără, însă, a cîștiga o majoritate parlamentară confortabilă. În schimb, președintele François Mitterrand și-a făurit, cu o capacitate rar întîlnită, o „majoritate prezidențială" care i-a permis să-și reînnoiască mandatul prezidențial pînă în 1995, învingîndu-și adversarul — Jacques Chirac — cu 54,02 procente. 16 661 665 de francezi au votat pentru Mitterrand și 14 167 516 pentru Chirac. Este adevărat că, în funcția de director al campaniei electorale, în favoarea președintelui s-a aflat Pierre Beregovoy, fost și actual ministru de finanțe și al economiei.

François Mitterrand este primul președinte din istoria Franței ales de două ori prin vot universal și care și-a îmbunătățit la urne, de fiecare dată, audiența în cadrul electoratului. Și — fapt îndeobște ignorat — nu este primul președinte socialist francez, cum este, cel mai adesea acreditat, ci al doilea, predecesorul său fiind Vincent Auriol (1947—1954) în timpul celei de a IV-a Republici. El este al patrulea președinte ales pentru un al doilea mandat, după Jules Grevy (1879—1887), Albert Lebrun (1932—1940) și Charles de Gaulle (1959—1969), dintre care nici unul nu și-a încheiat al doilea mandat.

Dacă, în 1981, Mitterrand a prezentat un program în 110 puncte, a doua oară le-a adresat francezilor o scrisoare de 25 de pagini fără nici un program, doar cu orientări de bază, a oprit dezbaterea asupra renaționalizării firmelor naționalizate de către guvernul Chirac și a numit în fruntea cabinetului un socialist cu orientare de centru — Michel Rocard. Constanta sa cotă de popularitate se datorează, între altele, faptului că a abandonat, treptat, temele controversate, reținîndu-le pe acelea care întrunesc consensul național, ceea ce îi determină pe analiști să observe că a devenit „președintele tuturor francezilor" și că a restaurat „președinția executivă".

Interesant pentru sociologi este faptul că septuagenarul Mitterrand este foarte popular printre tineri : cu cît grupa de vîrstă scade cu atît are mai multe procente — 64 la sută printre cei de 18—24 de ani, așa încît, cei sub 30 de ani au fost denumiți „generația Mitterrand".

Doina Topor

FRANÇOIS MITTERRAND DESPRE :

...motivele sale de a candida: **„Vreau ca Franța să fie unită. Ea nu va fi unită dacă încape pe mîinile unor spirite intolerante sau partide care doresc totul, sau ale unor clanuri și fracțiuni".**

...instabilitatea și capriciile electoratului : **„Toți marii oameni de stat sînt nepopulari. Richelieu ar fi fost în coada sondajelor de opinie. Mazarin, la fel, cu accentul său italian. În ce-l privește pe Bonaparte, nimeni nu ar fi înțeles un cuvînt din ceea ce spunea, nici în Italia, nici în Franța".**

...cererile pentru puritatea rasială : **„Ce înseamnă să fi francez ? Sîntem puțin romani, puțin germani, puțin evrei, puțin spanioli și din ce în ce mai mult portughezi. Poate avem chiar puțin de la arabi".**

...planurile sale pentru deprivatizare : **„Nu cred că trebuie să ne angajăm într-o bătălie pentru noi naționalizări. Trebuie, totodată, să terminăm cu tipul acesta de contagiune a privatizărilor. Nici unele, nici altele din reformele astea nu sînt relevante".**

Întrebat, în iulie 1987, dacă va mai candida : „Două mandate ca președinte sînt prea mult pentru un singur om".

poșta redacției

de rău și insatisfacție ? Privită prin prisma egoismului exacerbat este, căci individul în cauză se simte frustrat. Dar prisma aceasta este a unei viziuni inumane, căci lasă masa de oameni la discreția individului. În definitiv, cea mai cruntă dictatură nu înseamnă libertatea totală a unora — foarte puțini — în detrimentul altora — cvasitotalitatea ? Noi credem că această limitare poate fi aducătoare de satisfacții, căci ce este mai frumos ca înflorirea libertăților altora în jurul tău, fără ca tu să le atingi ?! Ba chiar se impune să ocrotești și tu acest proces, deoarece, prin libertățile altora, cresc și propriile tale libertăți. De asemenea, reciproca limitării tale față de libertatea altora este și limitarea altora față de libertatea ta, căci cîmpul libertății tale este asigurat nu doar de tine, ci și de cei din jurul tău. De ce regimurile dictatoriale se prăbușesc în ura și revolta popoarelor? Pentru că acestea, popoarele adică, își reiau drepturile ce le-au fost uzurpate de dictatură. Cine atinge libertatea altuia este, și el, atins în propria libertate, fără a mai avea dreptul de a se prezenta ca victimă, căci victima care a provocat un act reprobabil este, ea însăși, dezavuată și condamnată, chiar dacă din autor a devenit victimă. Să nu uităm că, psihologic, există în lume dreptul de a fi privit ca victimă, drept ce te înconjoară de simpatia, înțelegerea și chiar ajutorul altora, ceea ce dă naștere unei așa-zise „victorii a victimei", pe cînd atunci cînd tu însuți, deși, în final, devii victimă, ai început o acțiune care a victimizat pe alții, ai pierdut acest drept și, astfel, te-ai victimizat și tu prin izolare și dispreț, devenind de două ori victimă : și a altora, și a propriei tale irresponsabilități. Pierzînd acest drept, pierzi și dreptul la apărare morală și la eventuale compensații.

O altă valoare a democrației, în afara votului ce legitimează puterea, este și valoarea IDEII de orice sursă sau mai bine-zis, valoarea „SPECTACOLULUI DE IDEI".

O societate democratică înlătură rigiditățile și devine mobilă și fluidă. Liniștea ei nu înseamnă tăcere, după cum efervescența ei nu trebuie să însemne violență, căci violența este o formă de război fratricid. În definitiv, nici stupul nu lucrează cînd nu se aude nimic în el. Societatea își are, permanent, freamătul ei, care nu trebuie nici stins, dar nici lăsat să atingă intensități stihiale. Cum se poate asigura o asemenea stare ? Credem că, într-un proces democratic — căci, la noi, de asemenea proces putem vorbi, și nu încă de democrație —, trebuie să se respecte cu strictețe principiul „NU SĂRIȚI NICIODATĂ ÎNAINTEA IDEILOR !" Omul fiind singura ființă care gîndește și grăiește, este firesc ca ei să pornească la „atac" cu ideea, nu cu piatra sau bita. Și lupta aceasta, a ideilor, să fie atît de pură, încît spectacolul lor să fascineze pe toți și nici o umbră de armă să nu-l atingă. Lupta de idei este singura luptă ce luminează drumul omenirii, căci ea înseamnă cunoaștere și nu are învinși. Omul trebuie să se bucure și atunci cînd ideea sa este victorioasă, aceasta însemnînd că și alții i-au înțeles valoarea, dar și atunci cînd ideea sa a fost spulberată, căci ,astfel, s-a putut și el lumina la flăcările altei idei. Într-o luptă de idei, toți sînt victorioși ! Nu săriți niciodată înaintea ideilor, căci atunci nu mai aveți cu ce lupta frumos, civilizat și democratic ! Înaintea ideilor nu este decît locul violenței și al rinocerității (boala căderii omului în rîndul animalelor agresive, descoperită și propusă spre tratare de dramaturgul Eugen Ionescu în „RINOCERII"). Rămîneți înapoia „cîmpului de bătaie" al ideilor și dați-le acestora armele argumentării raționale celei mai strînse ! Acesta va fi singurul cîmp de bătaie înfloritor, fără victime și benefic pentru toți. Nu săriți niciodată înaintea ideilor, ci apărați-vă cu idei ! Căci scutul ideilor nu cunoaște armă care să-l poată distruge vreodată. Ideea n-are moarte !

prof. Gh. Dascălu,
liceul din Babadag

poşta redacţiei

Stimată redacţie,

În legătură cu un răspuns dat la „Poşta redacţiei" privind reabilitarea Cardinalului Mindszenty („Lumea azi" nr. 23/1990), unul din cititorii noştri, domnul **C. Iordache, din Bacău,** ne aduce unele precizări pe care le prezentăm mai jos şi pentru care îi mulţumim călduros (n.red.).

„Foarte mulţi dizidenţi unguri fugiţi peste hotare au venit în graba mare la revoluţie, revolta, rebeliunea — sau cum vreţi să-i spuneţi — din 1956, din Ungaria. Printre ei a venit şi cardinalul Mindszenty.

Mai întîi s-a instalat cu de la sine putere primar al Budapestei. Dar, pînă aici, e treaba ungurilor şi-i priveşte ce fac în ţara lor. Pot să-l şi reabiliteze.

Un singur lucru nu-l pot uita, Cardinalul Mindszenty a ţinut, în acele zile, un discurs la postul de radio Budapesta, în care revendica Transilvania ca parte componentă a Ungariei. Această afirmaţie a aprins fitilul încordării relaţiilor dintre ţările noastre, la timpul acela."

„Gîndeşte global acţionează local"

Oana Moise, Sinaia, jud. Prahova. Pădurile din întreaga lume se usucă incredibil de rapid : în fiecare secundă, de pe glob dispar păduri de mărimea unui teren de fotbal. Acesta este unul dintre faptele alarmante care a marcat ziua internaţională a apărării mediului înconjurător în acest an — relatează, într-un comentariu, pe această temă, agenţia iugoslavă „Taniug". „Gîndeşte global, acţionează pe plan local" — este lozinca ce ar trebui să marcheze întregul an al mediului înconjurător. Au fost planificate mai multe întruniri, acţiuni şi diferite programe pe teme ecologice, obiectivul lor final fiind atragerea atenţiei asupra dezechilibrului ecologic, care se manifestă la acest sfîrşit de secol.

Amplificării eforturilor în direcţia unei unificări pe plan ecologic a Europei îi stă mărturie conştientizarea faptului că mediul înconjurător în care trăim transcede divizarea pe blocuri. Faptul că politica sovietică de „ecoglasnosti" a fost acceptată în Occident, fără nici un fel de rezerve, ilustrează această orientare.

Este cert — apreciază sursa citată — că ţările comuniste, care, în ultimii 40 de ani, au pus un mare accent pe industria grea — fără folosirea unor filtre adecvate — produc două treimi din emanaţiile de bioxid de sulf din Europa. În acest timp, Occidentul dezvoltat a făcut investiţii pentru protejarea mediului înconjurător şi a obţinut unele rezultate. Se apreciază, astfel, că ţările est-europene vor avea nevoie de aproximativ 200 miliarde dolari şi de peste 20 de ani pentru a atinge nivelul înregistrat de Occident în domeniul ecologic.

Harta ecologică a Europei nu arată deloc roz. O cincime din apele Republicii Democrate Germane sînt poluate, în timp ce o treime din păduri au fost distruse. Poluarea aerului în Ungaria periclitează 40 la sută din populaţie. Acelaşi lucru este valabil pentru Polonia, unde Ministerul Sănătăţii estimează că unul din patru cetăţeni ar putea să se îmbolnăvească de cancer pînă la sfîrşitul secolului. Nivelul nitraţilor în apa potabilă din Cehoslovacia este atît de mare, încît ea nu poate fi dată copiilor mici. După cum afirmă ecologiştii, situaţia din România este, de asemenea, gravă.

Încercările Iugoslaviei de a se alătura curentelor ecologice din Europa şi din lume au eşuat, din cauza situaţiei incerte din ţară, a divergenţelor politice şi a interferenţei crescute în aceste probleme, care ar trebui să constituie preocuparea noastră comună pentru un viitor sănătos. De aceea, este puţin probabil că numeroasele proiecte federale în domeniul ecologic vor putea fi îndeplinite cu succes. Cu atît mai mult cu cît ţara nu dispune de un minister care să se ocupe de problemele ecologice.

Lipsa de fonduri constituie o problemă pentru întreaga lume în ce priveşte protejarea mediului şi salvarea vieţii pe Pămînt. Potrivit aprecierilor ştiinţifice, jumătate din cheltuielile militare anuale de pe glob (un trilion de dolari) ar fi suficiente pentru a restabili resursele naturale ale Pămîntului. Este, însă, nesigur dacă — şi în ce măsură — uriaşele fonduri alocate armamentului vor începe să fie îndreptate spre programele ecologice, în pofida apelurilor adresate de pe tot globul.

Pentru realizarea unei redistribuiri a fondurilor ar trebui înlocuită teza „echilibrului fricii" cu teama faţă de iminenţa unui viitor poluat, conchide agenţia „Taniug".

Din „Murphologie"

Conceptul lui Peter

Fiecare individ promovează ierarhic pînă la nivelul la care devine incapabil.

Consecinţe

1. *Cu timpul, toate posturile sînt ocupate de persoane incapabile.*
2. *Munca este făcută de acei indivizi care nu au ajuns încă la nivelul incapacităţii lor.*

Axioma lui Vail

În orice acţiune întreprinsă de oameni, munca tinde spre nivelul cel mai scăzut al ierarhiei.

Procesul foştilor lideri cehoslovaci

M. Iacobovici, Bucureşti. Recent, la un tribunal din Praga, s-a desfăşurat procesul fostului membru al Biroului Politic al P.C.C., Miroslav Stepan, acuzat de „abuz de putere în funcţie publică". Un amănunt reţinut de presă : în aceeaşi sală, în urmă cu 16 luni, la 21 februarie 1989, disidentul Vaclav Havel — actualul preşedinte al ţării — a fost condamnat la opt luni închisoare, sub învinuirea de a fi participat la omagierea studentului Jan Palach, care, în semn de protest şi disperare faţă de intervenţia trupelor sovietice în Cehoslovacia, şi-a dat foc în ianuarie 1969, în Piaţa Venceslas din centrul Pragăi.

Miroslav Stepan, fost lider al organizaţiei din Praga al P.C., este primul fost conducător comunist judecat după revoluţia din decembrie, anul trecut. A fost inculpat pentru rolul său în represiunea manifestaţiilor organizate de forţele de opoziţie între octombrie 1988 şi ianuarie 1989 (aşa-numita „săptămînă Palach"), cînd Stepan însuşi a ordonat utilizarea gazelor lacrimogene şi a tunurilor cu apă contra demonstranţilor.

Un alt fost membru al Biroului Politic, fostul premier slovac Peter Colotka, se află în detenţie la Bratislava (Slovacia), învinuit, de asemenea, de „abuz de putere în funcţie publică" şi de „nereguli" în urma cărora fonduri de stat au fost deturnate în folos propriu.

Fostul preşedinte cehoslovac şi fostul secretar general al P.C. din Cehoslovacia, Gustav Husak, şi, respectiv, Milos Jakes sînt în libertate. Ei au fost audiaţi la 6 şi 7 iunie, în cadrul unei anchete destinate stabilirii implicaţiei lor în intervenţia trupelor sovietice în Cehoslovacia în august 1968.

KGB-ul şi „revoluţia" de catifea

Vasile Popovici, Arad. KGB-ul n-a jucat nici un rol în revoluţia cehoslovacă din noiembrie, anul trecut — a declarat un purtător de cuvînt al Ministerului sovietic al Afacerilor Externe. Declaraţia sa a avut drept scop să combată informaţii insistent vehiculate în vremea din urmă, potrivit cărora KGB-ul a avut un rol influent în represiunea manifestaţiei din 17 noiembrie 1989, de la Praga, cu care a început aşa-numita „revoluţie de catifea", ce a provocat căderea regimului comunist în Cehoslovacia. Purtătorul de cuvînt a dezmînţit, de asemenea, ştirile potrivit cărora arhivele Ministerului de Interne cehoslovac ar fi fost transferate, în secret, în U.R.S.S. KGB şi Ministerul de Interne cehoslovac „menţin relaţii de lucru pe baza egalităţii reciproc avantajoase", a declarat el, precizînd că schimbul de informaţii între cele două instituţii priveşte terorismul internaţional, traficul de droguri, crimele.

Grigoriu Ioan, Bucureşti, Bd. Muncii nr. 100, bloc E. 2, sector 2, oferă spre vînzare colecţia revistei „Lumea" din 1983 pînă în prezent.

Coordonatorul rubricii : Aurel Zamfirescu

Redactor şef : Ilie Şerbănescu

Colectivul redacţional : Mihaela Brumă, Ştefan Cârjă, Dumitru Constantin, Vasile Crişu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Rodica Georgescu, Ion Madoşa — şef de secţie, Ilie Olteanu — secretar general de redacţie, Radu Pascal, Doina Topor, Stelian Ţurlea, redactor şef adjunct, Anca Voican, Aurel Zamfirescu — şef de secţie. Secretariat de redacţie şi tehnic : Oana-Mariela Bărbulescu, Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Ana Ghinea, Eliza Iliescu, Ileana Iordache, Ion Matei, Marin Pieleanu, Manuela Ştefănescu, Marilena Szabo, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă, Florin Zamfiroiu ; Administrator : Brinduşa Anghel. Tipografi : Ion Aghescu, Gheorghe Matei, Nicolae Mihăilă, Aurel Stănescu. Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 1341, căsuţa poştală 33–29, telefon : 17 60 10, internaţional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii. Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sector export-import presă. P.O.BOX12-201, telex 10376 prsfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64–66.

C.P.B.

3

JECO – UNIVERSUL COPIILOR!

JECO le spune totul copiilor de toate vîrstele

Jocurile logice educativ-colective sînt, în ultimul timp, tot mai solicitate de cumpărătorii de toate vîrstele. Întreaga gamă de jocuri și jucării realizate de CENTROCOOP sub emblema „JECO" este astfel concepută încît contribuie la stimularea inițiativei, a capacității de creație, a independenței de acțiune și gîndire, la dezvoltarea spiritului de colectivitate.

Jocurile și jucăriile realizate sub emblema „JECO" pot contribui, de asemenea, la dezvoltarea proceselor de cunoaștere, percepție, reprezentare, limbaj, imaginație, atenție voluntară, urmărind însușirea și consolidarea cunoștințelor, formarea personalității copiilor și, implicit, a unor trăsături de caracter ca : perseverența, cinstea, hărnicia, curajul, spiritul de ordine și disciplină, responsabilitatea.

În București, ultimele noutăți se găsesc la magazinele Recoop din : Calea Victoriei nr. 16—18 (Pasaj), B-dul Republicii nr. 80 A, Calea Moșilor nr. 135, str. 13 Decembrie nr. 26, B-dul M. Kogălniceanu nr. 95, Calea Moșilor nr. 282.

La cerere, jocurile pot fi expediate la domiciliu prin unitățile „Comerțul prin coletărie" sau „Cartea prin poștă" str. Serg. Nuțu Ion nr. 8—12, sector 5, cod 76 324, București. Se onorează comenzi în valoare totală de minimum 100 lei, cu plata ramburs la primirea coletului. Sugestii privind jocurile lansate sau crearea de noi jocuri, precum și comenzi din partea unităților comerciale se primesc la Recoop str. Sf. Ștefan nr. 21, sector 2, cod 70 306, telefon : 13 81 75, 13 62 60 și 15 72 93, telex : 10 393.

iseh FOCȘANI

ÎNTREPRINDEREA DE SCULE ȘI ELEMENTE HIDRAULICE

B-DUL BUCUREȘTI NR. 16 ; TELEFON 939/1 56 00 ; TELEX 53243; JUD. VRANCEA

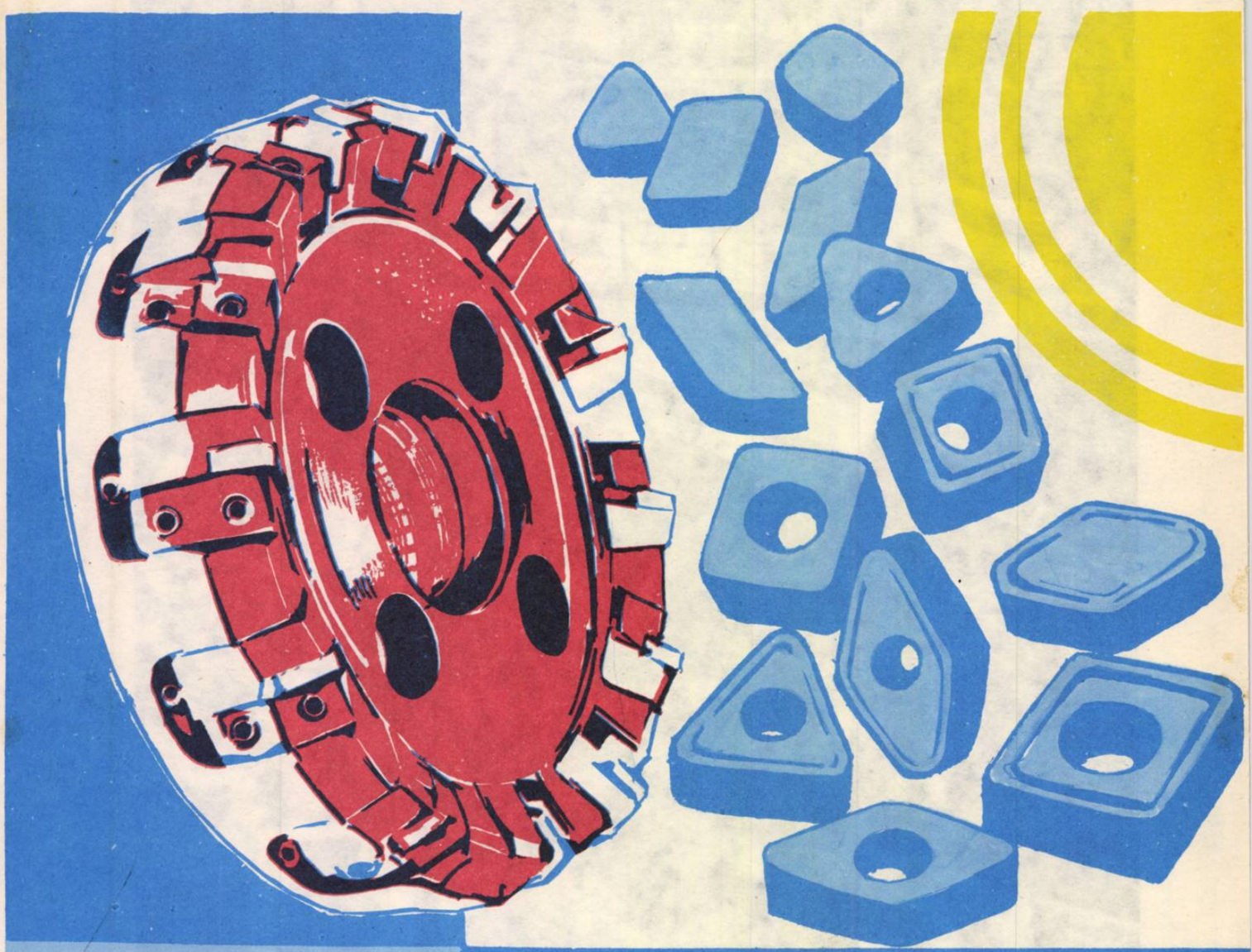

ÎNTREPRINDEREA DE SCULE ȘI ELEMENTE HIDRAULICE — FOCȘANI

pune la dispoziția celor interesați, pe lîngă gama de produse tradiționale, plăcuțe mineralo-ceramice, după cum urmează :

CNGA 120816 D100	RNGA 120400 D210	TNGA 160412 D310
CNGN 120816 D210	RNGA 190800 D310	TNGA 160416 D100
CNGN 160812 D210	SNGAN 120408 D210	TNGA 160416 D310
CNGA 160816 D100	SNGA 120420 D100	TNGA 160420 D100
DNGA 150616 D100	SNGA 150808 D100	TNGA 160420 D210
DNGA 150804 D100	SPGA 1204AN D210	TNGA 160425 D210
DNGA 150808 D100	SPUA 090304 D100	TNGA 160808 D100
DNGA 150812 D100	SPUA 120412 D210	TNGA 160812 D100
DNGA 150814 D100	TNGA 160404 D100	TPUN 110304 D100
ENGA 130808 D210	TNGA 160404 D210	TPUN 110308 D100
ENGA 130812 D210	TNGA 160408 D210	TPUA 160304 D100
ENGA 130816 D100	TNGA 160412 D210	TNGA 220408 D100
TNGA 220408 D210		

Relații suplimentare pot fi obținute la telefoanele : 939/15 600/269 /287 939/12 714

MUZEUL PRESEI ȘEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA azi

Nr. 31 2 august 1990

SUA ȘI EUROPA DE EST

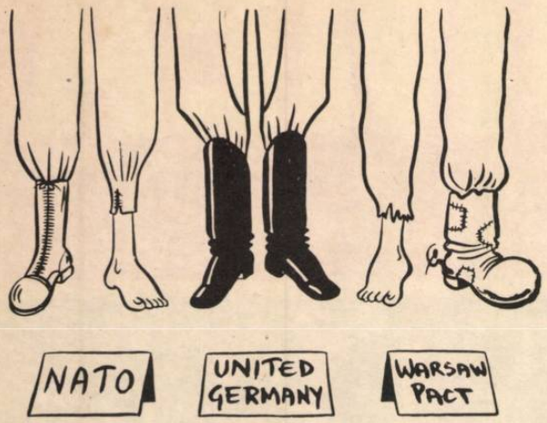

(După „Ha'aretz", **Tel Aviv**)

„Hai la masă... Hai la masă... Hai la masă..."

(După „Globe and Mail", **Toronto**)

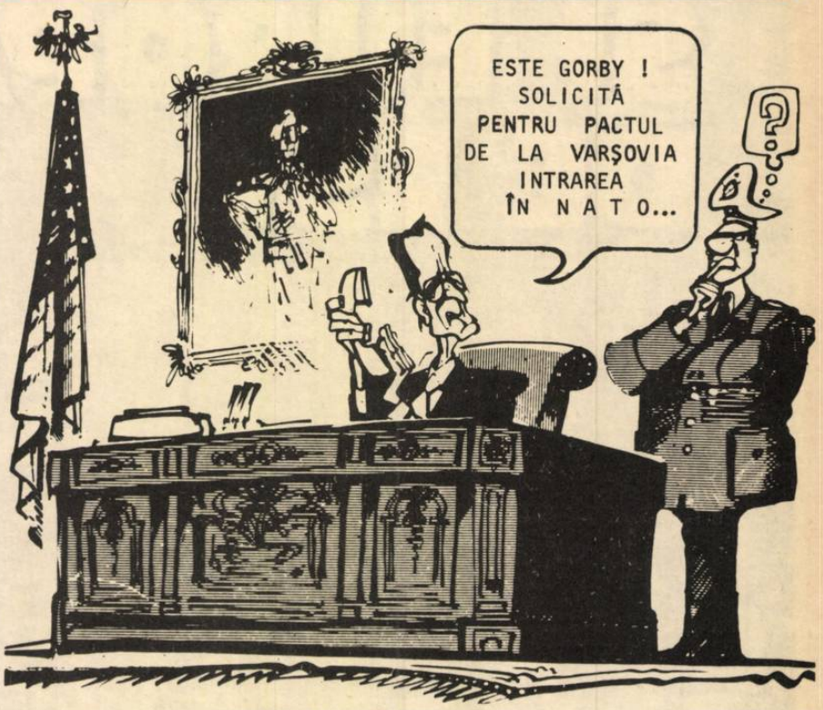

(După „Nebelspalter", **Rorshach — Elveţia**)

Dl. Thatcher : „Maggie dragă, nu crezi că exagerezi cu pesimismul tău în privinţa unificării Germaniei ?"

(După „Daily Mail", **Londra**)

„Lumea azi" ● Anul II, serie nouă, nr. 31 (1394), 2 august 1990
săptămînal independent de politică externă

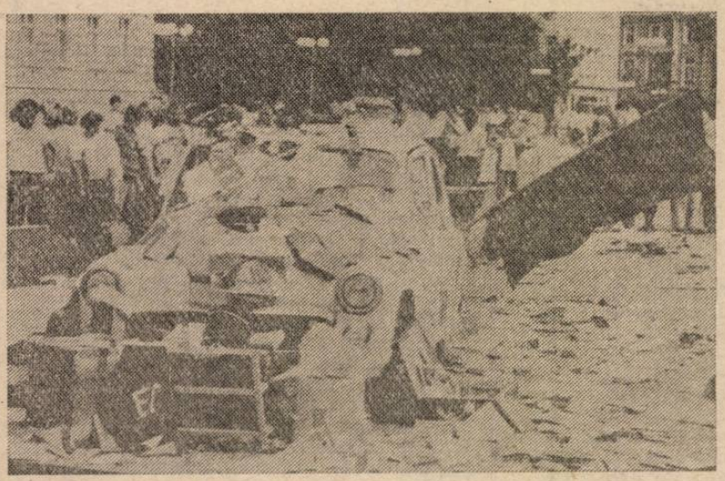

Sofia — soluții de compromis?

În timp ce demonstrații anti-comuniste au loc la Sofia, parlamentul încearcă să aleagă un nou președinte al țării. Șansele par să-i surîdă lui Viktor Vilkov, candidatul Partidului Agrarian (pag. 10)

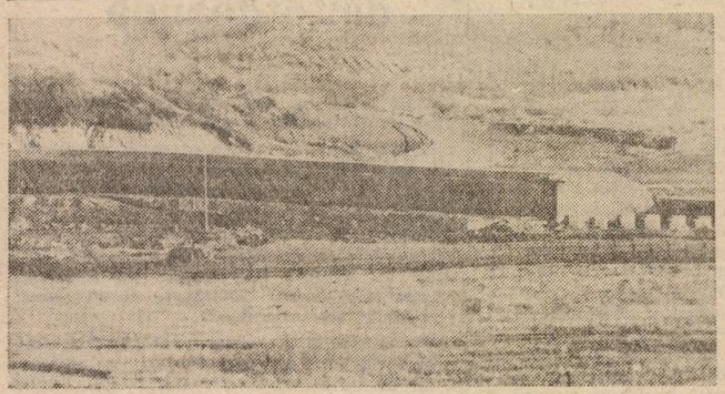

Despre reunificarea Coreei

De 45 de ani, una din marile națiuni ale lumii trăiește încă divizată. Asupra problemelor în dispută, răspunde revistei noastre ambasadorul la București al R.P.D. Coreene (pag. 14)

Infernul Hiroshimei

O zi ce se anunța banală a devenit coșmar și infern. Cum a fost posibil? (pag. 22)

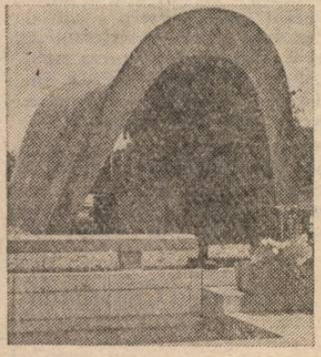

Dictatul de la Viena

În urmă cu 50 de ani, trupul României era sfîrtecat. Din acest număr, documente necunoscute publicului larg (pag. 28)

Probleme românești

Ce consecințe ar urma să antreneze asupra economiei românești decizia sovietică privind reducerea livrărilor de petrol către țările est-europene și plata în valută liber convertibilă a acestor livrări începînd din 1991? Dar tendințele de creștere a prețului țițeiului pe piața mondială? (pag. 8) Lansarea bonurilor de valoare deschide dosarul unei complexe și delicate problematici cu privire la „echitatea socială". Acceptăm sau nu „capitaliști" printre noi? (pag. 9)

S.U.A. și Europa răsăriteană

Reacția lentă a americanilor față de schimbările din Estul european a fost interpretată nu numai ca precauție excesivă, ci și dezinteres. Cum stau, în fapt, lucrurile? (pag. 4)

Reportaj — China

China exercită asupra vizitatorului aceeași fascinație: aici nu se socotește în luni și ani, ci în milenii (pag. 12)

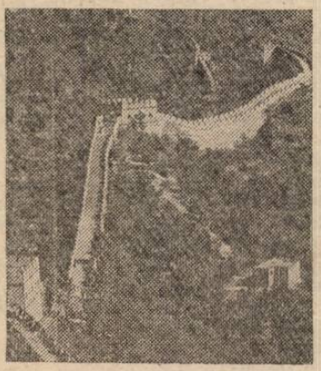

Sumar

Editorial. Ce depinde de noi. **Ilie Șerbănescu** 2

La obiect. Dreptul cîștigat dintotdeauna. **Dumitru Constantin** 2

„Trebuie reînnodată tradiția noastră de veac", cuvîntul d-lui Corneliu Mănescu în parlamentul român 3

S.U.A. și Europa răsăriteană. **Stelian Țurlea** 4

Moscova. Economia sovietică: asaltul asupra pieței începe în august. **Alexei Putințev,** comentator economic al A.P.N. 6

Irak — Kuweit. Resuscitarea unui conflict mocnit. **Dan Radu Stănescu** 7

Probleme românești. Prețul țițeiului și decizia sovietică — implicații. **Ilie Șerbănescu** 8

Acceptăm sau nu „capitaliști" printre noi? **Ilie Șerbănescu** 8

Sofia. Soluții de compromis? **Anca Voican** 10

Atena. Contextul noului acord greco-american. **I. Madoșa** 11

Reportaj pe glob. China și cei patru tigri. **Vasile Crișu.** 12

„Anii '90 — un deceniu istoric al reunificării patriei". **Mun Biăng Rok,** ambasadorul R.P.D. Coreene la București 14

1 000 + 1 16

Iugoslavia. Care va fi viitorul politic? 19

Istorie. Jurnalul unei discordii. **Mihai Pelin** 20

Infernul Hiroshimei. **Paul Diaconu** 22

Copii în viltoarea războiului (3) 23

„Dosarul Noriega" (3) 25

Rețeaua Carlos. „Șacalul" și adăpostul ideal (2) **Ana Harth, Dumitru Constantin** 26

Arhipelagul Gulag (29) 28

Poșta redacției 30

Profil. Frederik Willem de Klerk, președintele Africii de Sud 31

Datorită abundenței de materiale, episodul 6 din Memoriile lui Andrei Saharov a fost amînat pentru numărul viitor.

Închiderea ediției: marți, ora 12

Coperta I
Sorin Turculeț

Ce depinde de noi

Hotărît lucru, ceva urgent și semnificativ trebuie întreprins pentru a schimba actuala imagine a României în lume. Spre aceasta împinge nu doar nevoia de a beneficia de un aport financiar extern, care să ajute țara să depășească situația economică mai mult decît precară și să sprijine însăși înfăptuirea necesarei reforme economice. La fel de importantă este însă miza politică. S-a intrat deja în linie dreaptă în ce privește conturarea viitoarelor structuri europene, în contextul schimbărilor majore din țările răsăritene, reunificării Germaniei, reducerii arsenalelor nucleare și chimice, dezangajării militare convenționale (în arme și efective), redefinirii (de ce n-am spune diminuării) rolului blocurilor etc. O primă schiță a acestor structuri ar putea fi creionată de reuniunea „Helsinki-II", din cadrul procesului CSCE, deja fixată pentru 19 noiembrie la Paris. Aceasta, deci, bate la ușă. Și ar fi nu doar păcat, dar și autodistrugător, ca, tocmai din cauza actualei ei imagini în Europa, România să nu aibă acces la un loc demn în cadrul respectivelor structuri economice și politice, rezervîndu-i-se, dimpotrivă, periferia sau, și mai rău, excluderea ori plasarea prin marginalizare pe o poziție care să nu-i permită a-și apăra, încă de la masa contactelor diplomatice, interesele ei de fond.

Poate cele mai grave sînt, în politică, iluziile. Dincolo de atitudinile externe care sînt consecințe ale actualei imagini a țării în lume, România se află confruntată cu presiuni care — pe terenul dintotdeauna friabil al problemelor interetnice, devenit mereu mai alunecos în condițiile ieșirii din chingile totalitarismului și vehiculării unor soluții federative sau de autodeterminare și autonomie locală — ar putea conduce la știrbiri ale intereselor țării. Este clar că, în apărarea acestor interese, România are datoria de a-și juca pînă la capăt cartea. Și pentru aceasta, este necesar ca România să nu fie izolată pe plan internațional — căci experiența de acum 50 de ani ne-a arătat ce nefast este un asemenea lucru —, iar societatea românească să nu fie divizată pe plan intern. Din păcate, aceste condiții nu sînt întrunite. S-ar părea că nu ar fi foarte greu de a le întruni, avînd în vedere că depinde de noi înșine și este vorba, în prezent, de aspecte strîns legate, de fapt de două fațete ale aceleiași probleme.

Multiple obstacole sînt, însă, de învins. Poate, înainte de toate, obstacolul zecilor de întrebări fără răspuns. Nimic din ceea ce s-a întîmplat în ultimele șapte luni — de la evenimentele din 16—22 decembrie la cele din 13—15 iunie — nu este clar sau, mai precis, clarificat oficial. Pe lîngă locuitorii pașnici, au mai fost și demonstranți de alt gen pe străzile Timișoarei ? A fost vorba, în decembrie, de o revoluție populară sau de o lovitură de stat ? Care a fost rolul armatei ? Dar al securității ? Cert este că au murit oameni. La procesul lui Ceaușescu, unul din capetele de acuzare a fost genocidul a peste 60 000 de persoane. Ulterior, s-a constatat că este vorba doar de circa 1 000. Dar numai cîteva zeci muriseră pînă în 22 decembrie. Restul au murit după. De ce și pentru ce ? În luptă cu „teroriștii" ? Dar cine și unde sînt „teroriștii" ? Care este soarta armelor pe care „teroriștii" erau somați să le predea în ultimele zile ale lui decembrie ? S-a susținut de către unii oficiali că, în lunile următoare, au fost nu mai puțin de patru tentative de lovituri de stat. Cine au fost organizatorii nu ni s-a spus, deși comisii parlamentare au fost înființate pentru a elucida cazurile. Avem de-a face, în continuare, doar cu înfăptuitorii, care, straniu, sînt niște terchea-berchea fără ocupație, dintre care mulți minori. Loviturile de stat chiar se dau cu terchea-berchea ? Despre autorii încercării de forță din 13 iunie sînt vehiculate variante oficiale contradictorii. Se spune, de asemenea, că armata și forțele de ordine nu au intervenit dintr-un „complex psihologic". Dar, înainte de acest gen de explicație, se pune întrebarea dacă au avut, sau nu, ordin de a interveni ? Cît despre evenimentele din 14—15 iunie, ministrul apărării susține că venirea minerilor era inutilă, căci, deși mai tîrziu, armata ajunsese deja să controleze situația. Varianta oficială este că minerii au venit din proprie inițiativă. Cum se explică atunci că îi așteptau pregătite trenurile pentru București și autobuzele și autocamioanele la sosirea în Gara de Nord ? Și cum, prin București, pașii li se îndreptau direct spre „focarele" de contestare ? Să recunoaștem că sînt nu cîteva, ci multe, foarte multe, chiar prea multe, lucruri neclare și întrebări fără răspuns. Și, în loc de elucidări, alte și alte semne de întrebare se adună. Apare destul de clar că vicii procedurale importante caracterizează procesul inculpaților (de genocid) foști membri ai CPEx, și că aceștia sînt, de fapt, judecați nu pentru ce ar trebui. Și apoi cazul Marian Munteanu, în care se dovedește (inclusiv potrivit unei casete video difuzată zilele trecute chiar de TVR) că acesta a fost arestat nu pentru ceea ce este acuzat, ci, mai degrabă, ca țap ispășitor al episodului Piața Universității. Ar fi imposibil, în aceste condiții, ca puterea să aibă pretenția de a nu exista îndoieli, suspiciuni și chiar contestări. Faptul că cei mai mulți nu se manifestă astfel nu reprezintă deloc o soluție.

Problema este că, dacă se începe prin a se ascunde ceva, nu se poate merge decît din ascunziș în ascunziș. Cineva trebuie să se decidă a tăia nodul gordian. Într-o societate care vrea să devină și să se prezinte străinătății democratică este obligatorie respectarea regulilor jocului democratic. Chiar dacă adaptarea este grea. Vechea mentalitate — că populația poate și trebuie să se mulțumească doar cu ce se consideră că ar fi bine să știe — se cere a fi aruncată peste bord, fiind de neacceptat. Unii au aruncat-o în bună măsură și zîmbetul lor este destins. Alții nici măcar nu încearcă și zîmbetul lor este marcat de crispări. La fel trebuie aruncate peste bord aversiunea față de opinia opusă și repulsia față de contestare. Iar fără transparență — mai ales după decenii de secretomanie — nu există nici o șansă ca societatea, în întregul ei, să fie convinsă că unele sau altele dintre acțiunile celor ce o conduc sînt călăuzite într-adevăr de interesele naționale, și nu de cele de putere. Prin eliminarea îndoielilor și suspiciunilor, transparența și abandonarea vechilor mentalități ne-ar ajuta să depășim divizările tocmai într-un moment în care, mai mult decît oricînd, avem nevoie de o strîngere a rîndurilor și de o imagine favorabilă în lume. Poate nu totul se va rezolva astfel. Dar miza este prea importantă pentru a nu avea conștiința împăcată că s-a făcut ceea ce depinde de noi înșine.

Ilie Șerbănescu

Dreptul cîștigat dintotdeauna

Săptămîna trecută, Parlamentul României a votat legea privind stabilirea zilei noastre naționale. Dincolo de știrea privind evenimentul propriu-zis, decizia are semnificații aparte, atît prin adoptarea ei, într-un grăitor context național și internațional, cît și prin data aleasă — 1 Decembrie. Consemnînd actul, cu firească bucurie născută de un asemenea moment plin de o încărcătură emoțională, gîndul nostru — înainte de a cobori în timp recreînd febra spirituală din preajma și de după 1 Decembrie 1918 — ne vibrează în fața gestului simbolic care a declanșat mecanismul adoptării hotărîrii. Argumentele sînt directe, percutante, de valoare științifică : „Unirea tuturor românilor, înfăptuită la 1 Decembrie 1918, și corolarul ei, consfințirea statului național de drept, unitar, suveran, independent, indivizibil și inalienabil rămîn un eveniment crucial în istoria milenară a poporului român". În temeiul acestei hotărîri istorice, care la Alba Iulia statua realitatea unității naționale și de stat, data de 1 Decembrie devine Ziua Națională a românilor.

A marca un asemenea moment începînd cu anul 1990 presupune implicit să ne reamintim, prin acea normală punte spirituală ce ne leagă de-a pururi de marile generații de cărturari ai neamului, că repunem, vorba lui Blaga, „temeiurile unui alt Timp". Iar aceasta nu oricum, ci printr-o „nouă închegare și un nou echilibru" ale românității.

În conștiința noastră, 1 Decembrie este o zi a regăsirii unității tuturor românilor, o zi de chintesență a marilor clipe de răscruce, în care idealul național a îmboldit decisiv generații întregi, o zi în care strigătul de suflet și minte — „Trăiască România, una și nedespărțită !" — are deplină acoperire și continuitate pe harta simțirii noastre : 27 martie/9 aprilie 1918, Sfatul Țării de la Chișinău hotăra unirea Basarabiei cu România ; 15/28 noiembrie Consiliul Național Român din Bucovina hotăra unirea Bucovinei cu România ; 18 noiembrie/1 decembrie, la Alba Iulia, Marea Adunare Națională decidea unirea Transilvaniei, Crișanei, Maramureșului și Banatului cu patria mamă !

Este o zi pentru eternitate, în care răsună, armonic și înălțător, vorbele lui Nicolae Iorga : „Unirea Românească nu este legată de anumite momente, ci este zbaterea sufletească necontenită a unui întreg popor, creat unitar pentru a trăi și a rămînea în aceeași unitate neîntreruptă. Ea este în mare parte și întruparea unei epoci de renaștere națională. Unirea din 1918 este întruparea în aceste timpuri a unui drept cîștigat din moși strămoși".

Da, nu cuvintele mari fac evenimentele mari, ci invers, iar sărbătoarea noastră națională are acest destin luminat. Cinstind-o, îi acordăm locul cuvenit în sufletele și mintea românilor, în Panteonul istoriei.

Dumitru Constantin

Vineri 26 iulie, a avut loc o şedinţă comună a Senatului şi Adunării Deputaţilor consacrată activităţii Parlamentului României pe plan extern. Aşa cum s-a subliniat în prima şedinţă a Comisiei pentru politică externă a Parlamentului României, de la 25 iulie, este necesar ca, pe plan extern, vocea senatorilor şi deputaţilor — indiferent de culoarea lor politică — să exprime în mod unitar şi responsabil interesele majore ale ţării noastre în viaţa internaţională, într-o perioadă de transformări fără precedent pe plan european şi mondial. În contextul împlinirii acestor responsabilităţi, în cadrul şedinţei a fost constituit Grupul român al Uniunii Interparlamentare.

În cele ce urmează, publicăm cuvîntul senatorului Corneliu Mănescu, preşedintele Comisiei comune de politică externă a celor două camere ale parlamentului, rostit la deschiderea lucrărilor reuniunii comune.

„Trebuie reînnodată tradiţia noastră din veac"

După cum este bine cunoscut, România a trăit de-a lungul istoriei sale experienţe din cele mai semnificative, uneori dureroase, în căutarea drumului ei firesc în cadrul comunităţii internaţionale, ca un factor de armonie şi echilibru, ca promotoare neobosită a marilor idealuri puse în slujba umanităţii, ca participantă activă la schimbul internaţional de valori. Tot astfel, s-a întîmplat şi acum cu revoluţia noastră care, în numai cîteva zile, la sfîrşitul anului trecut, a reuşit să surprindă întreaga lume prin explozia ei de descătuşare, de libertate şi demnitate — orientată firesc spre un ideal de desăvîrşire spirituală mai înalt şi mai luminos.

Acum, cînd, ordinea începe să se întemeieze prin organizarea structurilor statului pe coordonatele legitime şi legale ale societăţii civile ca ordine rezultată din voinţa dată de naţiune celor aleşi, acum cînd, strîngînd într-un mănunchi de principii valenţele democraţiei pe coordonatele fireşti ale spiritualităţii neamului, trebuie reînnodată tradiţia noastră din veac peste o ruptură străină profunzimii noastre, de mai bine de cîteva decenii, îngăduiţi-mi să cred că revine, în primul rînd Parlamentului şi membrilor săi, nobila sarcină de a face ca România, prin Constituţia şi legile ţării, să-şi regăsească personalitatea ca naţiune, să asigure împlinirea spirituală a tuturor românilor şi a fiecărui român.

Şi tot Parlamentului şi membrilor săi le revine sarcina ca, alături şi împreună cu celelalte înalte instituţii ale ţării — Preşedinţia, Guvernul şi Ministerul Afacerilor Externe —, să prezinte România şi valorile ei celorlalte popoare şi să stabilească cu ele relaţii fireşti.

Fiindcă de modul în care vor recepta celelalte popoare imaginea ţării noastre, personalitatea statului nostru depinde în cea mai mare măsură situarea societăţii noastre pe scara de valori internaţională, continuarea integrării României suverane în sistemul de relaţii al comunităţii internaţionale, participarea ei activă la realizarea scopurilor şi idealurilor promovate de toate statele lumii şi, în primul rînd, de cele ale continentului european.

Altfel spus, ne revine, în principal nouă, celor aleşi în Parlament, reanalizarea principiilor şi coordonatelor politicii externe a României, stabilirea liniilor directoare ale acestei politici şi indicarea, pe cît posibil, a mijloacelor de înfăptuire a ei.

Asupra orientării politicii noastre externe, în viitor ne îngăduim să înfăţişăm cîteva aspecte :

— poziţia ţării noastre va trebui stabilită, nu ca pînă recent, pe categorii de state şi sisteme politice, ci, pe cît posibil, diferenţiat, pentru fiecare ţară în parte ;

— situaţia românilor de peste hotare va trebui să devină prioritară în politica noastră externă.

Totodată, va trebui să avem grijă ca în relaţiile dintre state să nu fie uitat, ci dimpotrivă să fie văzut, auzit, ascultat cetăţeanul, persoana, individul.

De asemenea, cred că politica noastră în general, relaţiile României cu celelalte state şi cu organismele internaţionale vor trebui să capete limpezimea absolut necesară. Oricum, nu trebuie să neglijăm faptul că, pentru înfăptuirea acestor obiective, va fi necesar să căutăm mijloacele cele mai corespunzătoare inclusiv pregătirea şi promovarea unor diplomaţi competenţi.

Ne revine, aşadar, nouă, reprezentanţilor naţiunii, sarcina de a ne îngriji nu doar de buna ordine dinlăuntrul ţării, ci şi de a ne preocupa, cu toată energia sufletelor şi minţilor noastre, de modul în care România îşi va regăsi prietenii, aliaţele, prin reanalizarea a tot ce au înfăptuit bun înaintaşii noştri, a tot ce au creat ei în contextul internaţional în strînsă legătură, desigur, cu viitorul pe care în lumina înţelepciunii ne străduim să-l prefigurăm.

Ne revine nouă o activitate continuă, eficientă şi originală pentru ca România să revină la matricea noastră stilistică, aceea care ne situează firesc în cadrul Europei şi prin aceasta în inima întregii lumi.

Iată de ce, în afara problemelor de politică externă generale, pe care deja le-am evocat, cred că va trebui să analizăm în continuare măsurile concrete pe care urmează să le îndeplinească România pentru participarea ei la diferite organisme internaţionale, cum este Consiliul Europei şi, într-o perspectivă ulterioară, Comunitatea Economică Europeană etc.

Tot astfel, România va trebui să acorde o importanţă egală ratificării sau aderării la unele tratate internaţionale cu un caracter deosebit, cum ar fi, spre a nu da decît un exemplu, Convenţia europeană asupra drepturilor omului care, aşa cum se cunoaşte, instituie un sistem de protecţie a drepturilor omului în plan internaţional.

Şi mai este necesar, desigur, să reluăm, de pe poziţia noilor noastre înfăptuiri, legăturile cu organismele interparlamentare, să reconstituim Grupul român al Uniunii Interparlamentare, să stabilim relaţii de colaborare efectivă cu parlamentele celorlalte state, să ne implicăm direct în activitatea desfăşurată de statele europene în procesul de înfăptuire a securităţii pe continentul nostru, să participăm la activităţile Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, ale Parlamentului european, Adunării Parlamentare a Uniunii Europei Occidentale, Adunării Parlamentare a N.A.T.O., precum şi ale altor organisme parlamentare.

Şi mai este necesar, peste toate acestea, ca fiecare din noi, printr-un efort de imaginaţie şi de raţiune — ca principiu fundamental al acţiunii pe care trebuie să se întemeieze orice personalitate ce contribuie la formarea stimei, mîndriei şi ţinutei spirituale a unui popor —, să încercăm, prin profunzimea gîndurilor noastre, a puterii cugetului nostru şi, mai ales, a bunei noastre credinţe, prin ştiinţa şi puterile noastre, să facem din România ceea ce merită, ceea ce a fost şi altădată în momentele de răscruce ale istoriei.

Să facem, fiecare din noi şi toţi împreună, ceea ce spunea cîndva Titulescu, vorbind despre oamenii politici — „să încercăm să integrăm România în acea **Patrie a umanităţii**, în care patria fiecăruia din noi să se poată integra firesc, fără a-şi pierde personalitatea, în aşa fel încît să poată fi creată marea armonie universală ; vis ambiţios poate, dar realitate atît de activă, încît nu există obstacole care să ne descurajeze ; atît este de puternică în noi lumina zilei de mîine şi atît de mult luminează ea gîndirea şi inimile noastre".

Fie ca aceste înălţătoare gînduri să fie pentru noi toţi sămînţa dătătoare de roade, călăuzitoare în activitatea pe care o începem şi căreia va trebui să ne dăruim.

S.U.A. și Europa răsăriteană

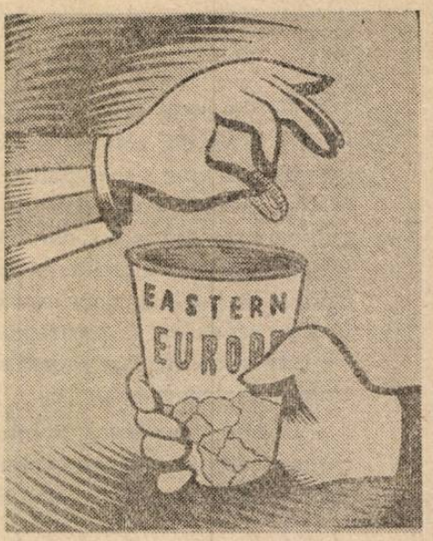

Agențiile de presă transmiteau, săptămîna trecută, că membrii democrați ai Comitetului senatorial pentru relații cu străinătatea au aprobat un proiect de lege care prevede un ajutor de 535 milioane dolari pentru Europa răsăriteană și îl autorizează pe președintele George Bush să trimită la Moscova consilieri tehnici pentru a ajuta la transpunerea în practică a reformelor democratice și financiare. Suma de 535 milioane dolari include 225 milioane pentru proiecte suplimentare în Polonia și Ungaria, 100 milioane pentru locuințe în Europa răsăriteană, 100 milioane pentru burse de specializare în afaceri, 40 milioane pentru sprijinirea instituțiilor democratice și 70 milioane pentru noua Bancă Europeană pentru reconstrucție și dezvoltare. Cifrele acestea depășesc cele 300 milioane dolari propuse inițial de Administrație și par să sugereze că Statele Unite vor contribui cu sume mult mai mari la ajutorarea directă. Ce se află dincolo de aceste cifre ?

Cu 45 de ani în urmă întreaga Europă era în ruine, dar oamenii erau fericiți că oroarea războiului se încheiase. Știau că urmează vremuri grele, dar erau dispuși să facă eforturi oricît de mari pentru reconstrucție. Nu dispăruseră însă tensiunile și, în mai puțin de doi ani, continentul începea să fie vizibil divizat, viitorul părînd la fel de sumbru. Statele Unite, a căror industrie se dezvoltase enorm odată cu efortul pentru susținerea războiului, au propus, în 1947, Planul Marshall, de ajutorare și refacere a Europei de Vest. În acel an produsul național brut al Americii era de 235 miliarde dolari — la valoarea de astăzi a monedei cifra ar fi zdrobitoare : 1,4 trilioane dolari. Vreme de patru ani au cheltuit 13,6 miliarde dolari (80 miliarde la valoarea de astăzi), adică 94 dolari pentru fiecare din cei 144 milioane de americani (sau 553 dolari la valoarea din 1990). Occidentul european și-a revenit în cîțiva ani, iar acum este o forță competitivă din punct de vedere economic și cu influență din punct de vedere politic.

La 45 de ani de la încheierea războiului, întreaga Europă se bucură de prăbușirea regimurilor totalitare din Răsăritul continentului, unde dezastrul economic este comparabil cu ruinele de pe urma conflagrației mondiale. O efervescență similară cu cea de acum patru decenii i-a cuprins pe politicieni și pe oamenii de afaceri, căutările par a semăna cu acelea de atunci ; se propun planuri asemănătoare de reconstrucție, dar și idei și soluții diferite. Pînă unde pot merge similitudinile ?

Doar o „chestiune de mărinimie" ?

Interesul Europei occidentale față de evenimentele din răsăritul continentului este lesne de înțeles ; demersurile nipone apar firești în ofensiva neostenită, la scara mondială, a acestei țări ; doar pozițiile americane au stîrnit nedumeriri și, în egală măsură, întrebări. Mulți — inclusiv în Europa răsăriteană — s-au așteptat ca această superputere economică să se lanseze imediat în acapararea noii piețe ; reacția lentă a fost interpretată nu numai ca precauție excesivă și inexplicabilă, ci și ca lipsă de interes. Mulți — îndeosebi în țările lumii a treia — nu și-au ascuns temerile că interesul stîrnit de Estul european va dăuna ajutorării altor regiuni ce și-au împărțit pînă acum privilegiile ; dar pozițiile oficiale au lăsat loc ambiguității. Mulți, în sfîrșit, chiar dintre americani, nu-și ascund părerea că America n-ar trebui să se implice prea mult, că ajutoarele ar putea fi îndreptate mai degrabă spre regiunile americane defavorizate, că nu se va obține un cîștig economic pe măsura celui politic, care, oricum, date fiind condițiile, nu va fi prea însemnat.

Să fi fost vorba, acum peste patru decenii, de o națiune subjugată idealismului, care i-a dat măreție și care, între timp, a devenit pragmatică, pradă a interesului imediat, chiar egoistă ? „Să ne fi pierdut acel fel special al măreției americane ?" — se întreba, în urmă cu cîteva luni, eseistul Michael Kinsley. Pînă în primăvara acestui an, Statele Unite aveau în vedere doar un ajutor de 300 milioane dolari și doar pentru două țări, ceea ce, în patru ani, ar însemna numai 4,80 dolari pe locuitor. Sînt voci care susțin că și această sumă ar fi prea mare. „E vremea să întindem mîna democrațiilor care răsar în Estul Europei", declara președintele Bush în mesajul său despre „Starea națiunii". Dar o mînă goală e destul în împrejurările dificile ale anului 1990 ?

Prudență și pragmatism

Statele Unite au reacționat, în general, mai lent decît alte țări ale Occidentului față de revoluțiile din Estul Europei, dar prelungirea prudenței inițiale a îndemnat cîteva cunoscute personalități să atragă atenția Administrației asupra pericolelor unei tergiversări. „Popoarele și-au alungat conducătorii comuniști — declara, de pildă, fostul președinte Richard Nixon — deoarece comunismul a fost un eșec. Dacă libertatea nu dă acum rezultate, s-ar putea instala dezamăgirea și am putea avea o reacțiune. De aceea, răspunderea prioritară a Statelor Unite și a țărilor occidentale este de a face tot posibilul ca aceste țări ce s-au îndreptat spre libertate să aibă succes". În plan politic și în plan economic.

Aceste două planuri par a fi fost înțelese în mod diferit. În vreme ce prăbușirea comunismului a fost ovaționată și s-a promis sprijin (moral mai ales) pentru trecerea la democrație, relațiile economice, urmînd a crește pe alt fundament, au fost privite cu precauție. Diferențierile acestea au fost sugerate încă din luna martie de Lawrence Eagleburger, adjunct al secretarului de stat, deși concretizările au survenit mult mai tîrziu. Eagleburger respingea dintru început orice comparație posibilă cu situația din 1947, cînd s-a propus Planul Marshall : deși aproape distrus de război, Occidentul european deținea cunoștințele tehnice și dispunea de instituțiile economice și de experiența în domeniul economiei de piață. „În Europa de Est, unde nu există o astfel de pregătire și nici instituțiile respective, strategia trebuie să fie diferită". Mai precis, „nu trebuie să transferăm sume substanțiale, așa cum au făcut-o băncile occidentale în anii '70, înainte de aplicarea unor reforme fundamentale, cu orientare spre piață". „Principalul nostru obiectiv — continua Eagleburger — cel puțin în primele etape, trebuie să fie de a oferi cunoștințele în domeniul creării instituțiilor democratice și al organizării întreprinderilor, fără de care privatizarea economiilor est-europene pur și simplu nu ar reuși. Pe scurt, trebuie să ajutăm la crearea infrastructurii unei economii de piață". Aceasta înseamnă, în primul rînd, sprijinire a instituțiilor democratice, apoi asistență tehnică și în domeniul pregătirii, inclusiv prin sprijinirea unor instituții economice și financiare.

Dar diferențierile pot avea la bază și diferențieri care s-au produs în însuși procesul de transformări petrecute în țările est-europene : în unele, evoluția era demult previzibilă, în altele, a surprins ; în unele, revoluția a fost „de catifea", în altele, sîngeroasă ; în unele, partidele comuniste au rămas în viața politică, transformate în altceva și au pierdut alegerile, altundeva, partidul a dispărut, dar continuă acuzele că guvernanții sînt moștenitorii lui ; în unele, situația economică e numai dificilă sau foarte dificilă, în altele, dezastrul economic e recunoscut oficial ; în unele, puterea a preluat-o dreapta, în altele, stînga sau centrul-stînga s-au menținut la conducere. Unei asemenea diversități ar părea logic să i se răspundă nuanțat diferit, numitorul comun fiind cel politic. Este el posibil, din moment ce și în planul tradițiilor politice diversitatea acestor țări este la fel de mare ? În cîteva state est-

europene au existat permanent în deceniile postbelice și alte partide decît cele comuniste, chiar dacă erau fantoșe ; ele au înlesnit însă trecerea la multipartitism. În unele țări est-europene a existat o opoziție, fie și hăituită de poliție, dar care, odată cu căderea regimului, era legitimată să țină frîiele. În unele țări est-europene tradiția democratică este mai puternică și continuitatea a fost ușor restabilită. Numitorul comun nu putea fi găsit, deci, decît în principiile generale.

„Europa de Est trebuie să înceapă să construiască pe ruinele regimului comunist sisteme democratice bazate pe încredere — declara președintele Bush. America poate învăța Europa de Est metodele de edificare a unei societăți libere. Trebuie să ajutăm aceste democrații incipiente să-și constituie sistemele legate care asigură drepturile procedurale ce protejează libertatea. Și, mai presus de orice, un sistem care să prevadă egalitatea strictă a drepturilor". Începutul de drum înseamnă dezbateri parlamentare și constituție, cu care est-europenii nu au fost obișnuiți. Statele Unite își oferă, de aceea, sprijinul în domenii precum dreptul constitutional, procedurile parlamentare, informațiile. Reforma democratică a societății poate fi testată prin existența și drepturile opoziției si existența drepturilor fundamentale ale omului. Insistența americană pe aceste drepturi are un motiv profund. Înlăturarea comunismului nu presupune automat instalarea democrației, întrucît o altă formă de totalitarism se poate instaura. În planul politic, aceasta pare să fie principala rezervă americană față de procesele postrevoluționare est-europene.

Dar cu această rezervă (explicată cel puțin într-un caz), Administrația americană înțelege să nu se izoleze, să se adapteze „timpurilor noi" și chiar să „rămînă o putere europeană în cel mai larg sens : politic, militar, economic" (George Bush). Mai mult, a cerut Alianței Nord-Atlantice să dezvolte dialogul politic și militar cu Răsăritul european și cu Uniunea Sovietică. Într-un viitor în care neînțelegerile dintre țări se vor toci pînă la a permite adoptarea unuia din proiectele în discuție astăzi privind „confederația", „casa", „căminul" european, S.U.A. mai pot păstra un cuvînt prin C.S.C.E., al cărui rol poate deveni de „conștiință a continentului". Dar chiar și acest proces al securității va suferi modificări greu de prevăzut.

Probabil elementul care întîrzie ori grevează o mai marcată implicare americană în sprijinirea procesului transformărilor est-europene îl oferă relațiile de un anume tip cu Uniunea Sovietică. Relații care s-au îmbunătățit considerabil în ultimul timp, ambele părți fiind la fel de interesate, din rațiuni diferite. Politologii ar înclina să afirme că sferele de influență nu dispar cu totul, chiar dacă superputerea sovietică n-a împiedicat revoluțiile est-europene, cu imprevizibilele lor urmări. Cert este că n-ar agrea să fie înlocuită ca putere tutelară de adversarul (sau partenerul) său nuclear. Deci, dintru început, Washingtonul înțelege că există anumite limite între care poate acționa. Deocamdată. Despre eventualitatea unor înțelegeri secrete, la nivel înalt, adusă frecvent în discuție în ultimele luni, e prematur orice comentariu si doar istoricii și viitorul vor da un răspuns.

Nu căutați un Eldorado !

Surprinzător, analiza sugerează că planul economic al raporturilor ar putea aduce rezultate mai grabnice. Depinde ce anume se urmărește. Ministrul comerțului, Robert Mosbacher, critica, în mai, firmele americane că aleargă după profituri rapide și interese pe termen scurt. Firmele americane nu pot sta să privească cum investitorii din Europa occidentală și zona Pacificului încearcă să valorifice uriașul potențial comercial și de investiții reprezentat de Europa de Est — atrăgea atenția Michael Darby, de la Departamentul Comerțului. Ei își pot asigura avantaje pe termen lung prin contribuții în modernizarea capacității de producție, mijloacele de telecomunicații, aeronautică, apărarea mediului înconjurător, calculatoare, echipamente medicale etc. Problema ce se pune — era de părere Charles Vanik, unul din coautorii amendamentului la legea comercială din 1974 — se referă la momentul în care vor explora oamenii de afaceri americani posibilitățile oferite de Europa de Est ; nu va fi prea tîrziu ? Țările est-europene au nevoie de produse agricole, mașini, tehnologie, de absolut tot ; de ce n-ar folosi tehnologia de ieri, azi depozitată ? — se întreba Vanik.

Îndemnurile la inițierea unui nou Plan Marshall se aud de la începutul anului, dar ecoul lor e minim. Administrația a preferat abordarea cu pași mărunți. S-au sporit creditele acordate pentru exportul produselor alimentare ; în cazul majorității țărilor s-a acordat ori s-a reînnoit clauza națiunii celei mai favorizate ; s-au redus și eliminat restricțiile la exportul tehnicii de vîrf ; s-a anunțat sprijinirea Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare ; s-au extins unele programe specifice (precum programul Băncii americane Import/Export pentru Polonia) ; președintele a anunțat crearea unui „Corp al cetățenilor pentru democrație", însărcinat cu stimularea și coordonarea inițiativelor particulare ; această organizație se va alătura celor deja existente (Peace Corps, Agenția pentru Dezvoltare, USIA) care se angajează în ajutorarea Estului ; și, poate cel mai important, Administrația a înființat un „mecanism de coordonare a asistenței pentru Europa de Est", condus de Eagleburger, Michael Boskin (președintele consilierilor economici prezidențiali) și John Robson (ministru adjunct de finanțe. Deasemenea, s-au evocat împrumuturile. Lawrence Eagleburger li se opune („Împrumuturile nu vor face decît să sporească marea datorie externă care împovărează deja aceste țări") și sugerează mai degrabă asistența nerambursabilă. Or, aceasta amintește de Planul Marshall (80 la sută nerambursabil), ceea ce pare să indice o schimbare în poziția lui Eagleburger. Laburistul britanic Neil Kinnock îi îndemna pe americani, la New York, să nu renunțe la un Plan Marshall : „Dacă nu vom acorda noi acest ajutor, atunci putem fi siguri că Germania o va face". Șansa Americii ar fi — sau este ? — ca Germania occidentală să fie ocupată cu reunificarea și redresarea „fratelui mai mic", încît să neglijeze un timp Estul european. Într-o asemenea eventualitate, întrebările ar fi : cît timp ? și cum vor ști să profite ceilalți de această perioadă ? Henry Kaufman, un cunoscut economist din New York, înclina să creadă că investițiile particulare americane în Estul european vor fi cel mult moderate și că aceste țări vor trebui să-și caute altundeva sursele majore de finanțare.

Motivele mai adînci ale prudenței sau reticentei americane, mărturisite sau nu, par a naște din frica de necunoscut. Dacă sînt înțelese „posibilitățile economice colosale" (senatorul Hatfield), toată lumea știe că Europa de Est nu-i un Eldorado. Vor fi profiturile cele așteptate ? Nu vor exista pierderi prea mari ? Nu se va declanșa un lanț al efectelor nedorite ? Nu e lipsa actuală de stabilitate politică o capcană ? Charles Vanik simtea nevoia să afirme că „legăturile comerciale dintre Est și Vest nu vor duce la creșterea deficitului comercial, deoarece este vorba de o piață care va absorbi tot".

Sfaturi și nu numai

Toate țările est-europene au declarat că vor trece la economia de piață. Aceasta presupune reforme care pot fi înfăptuite prin măsuri radicale sau prin pași mărunți. Rezultatul va fi diferit, și la fel și apropierea de țel. Modul reformelor poate fi impus ? Există un model ? Nu cumva se poate exagera si în sensul celălalt, dorindu-se ca Estul să construiască un tip de societate ce nu a fost reușit nici în Vest ? Un economist de prestigiu, John K. Galbraith recomanda țărilor din Est prudență, amintind că Occidentul a avut nevoie de zece ani pentru a ajunge la „o activitate productivă normală". Desigur, în alte condiții.

Stelian Țurlea

⟶

Declarații în exclusivitate

Romulus Neagu,
secretar de stat la MAE, membru al guvernului

Imediat după Revoluția din decembrie 1989, în cadrul politicii externe de largă deschidere, Guvernul român a acționat constant pentru a dezvolta relații normale, pe baze noi și cu S.U.A., eliberate de orice balast" din trecut. A avut loc un amplu și activ dialog, contacte la diferite nivele, în cadrul cărora am primit idei și sugestii pe care le-am apreciat, privind edificarea societății democratice, tranziția la economia de piață, înfăptuirea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. România a fost prima țară care a salutat și a răspuns favorabil inițiativei secretarului de stat al S.U.A., James Baker, de a invita observatori din statele membre ale CSCE la alegeri. S-au întreprins acțiuni de natură să dea substanță unor raporturi dinamice cum sînt prelungirea pînă în 1992 a acordului țerian și a acordului comercial, extinderea pînă la sfîrșitul acestui an a Programului de colaborare și schimburi în domeniile învățămîntului, culturii, științei și tehnologiei ș.a.

Este însă o realitate că relațiile româno-americane sînt grevate de o serie de situații obiective, dar și multe aspecte de ordin subiectiv. Printre acestea din urmă se numără o anumită lipsă de înțelegere și de încredere față de evoluția procesului democratic din țara noastră.

Avem convingerea că principala chestiune în raporturile noastre și cu S.U.A. este una de comunicare, de încredere. Dorim ca partea americană să înțeleagă mai bine programul de democratizare profundă a societății românești, măsurile de asigurare a condițiilor pentru manifestarea liberă a tuturor opiniilor, orientarea fermă a guvernului către o economie de piață, de încurajare a inițiativei particulare, inclusiv atragerea de capital străin.

Sîntem îndreptățiți să credem că, în condițiile mersului ireversibil al poporului român spre o societate democratică și o economie de piață, relațiile româno-americane vor cunoaște un curs spre o deplină normalizare.

Alan Green jr.,
ambasadorul SUA la București

Așa cum am menționat și în mesajul televizat în ziua de 4 iulie, 1990, mesaj adresat poporului român, poporul american sprijină cu putere progresul procesului de democratizare în România. Tradiția noastră ne cere acest lucru și sîntem alături de voi cu tot sufletul.

Statele Unite consideră că simpla exprimare a aderiunii la idealurile democratice nu este suficientă. Aceasta trebuie dublată de măsuri concrete care să asigure fundamentele libertății : alegeri libere și corecte, pluralism politic și statul de drept.

Nu trebuie să existe nici o îndoială că poporul american este decis să sprijine eforturile poporului român de a transpune în practică aceste mari valori democratice, asigurînd astfel României locul ce i se cuvine într-o Europă unită și liberă.

Dacă un Plan Marshall nu are adepți unanimi, există alte sugestii ? Primul ministru italian Giulio Andreotti propunea ca Europa de Est să beneficieze de „planul Brady", lansat în urmă cu doi ani pentru ajutorarea lumii a treia afectate de criza datoriilor externe. La reuniunea „celor șapte", de la Houston s-a sugerat ca băncile să negocieze anulări parțiale ale datoriilor externe. La reuniunea C.E.E. s-au făcut sugestii pentru stimularea investițiilor. Iar „cei 24" (O.E.C.D.) au hotărît un program de ajutorare în care pe lîngă Ungaria și Polonia, să fie incluse Bulgaria, Cehoslovacia, R.D. Germană și Iugoslavia. Cazul Germaniei răsăritene este limpede. Motivările americanilor, în cazul celorlalte țări, merită atenție : cehii au susținut decisiv „revoluția de catifea" prin alegerea lui Havel ca președinte ; Iugoslavia a început un program ambițios de reforme politice și economice care va delimita un teren solid de afirmare a prosperității ; în Bulgaria (deși, la vremea deciziei — începutul lunii iulie — nu se formase guvernul) orientarea spre reformă ar fi suficientă.

Singura țară neinclusă în programul de ajutorare al „celor 24" este România. Din nou o situație aparte sau urmarea unor evenimente care au divizat chiar țara ? Secretarul de stat James Baker n-a recurs la menajamente : România „nu a îndeplinit pînă acum condițiile cerute de acțiunea de ajutorare a grupului «celor 24». Complicitatea regimului Iliescu cu reprimarea violentă de către mineri a demonstrațiilor și arestarea oponenților politici ridică întrebări serioase în legătură cu angajamentul acestuia față de reforma democratică și drepturile fundamentale ale omului. Așteptăm ziua cînd vom putea include România în procesul de asistență al grupului «celor 24». Dar, pentru ca această zi să poată veni, este nevoie de progrese vizibile din punct de vedere al reformei economice și politice precum și respectarea drepturilor fundamentale ale omului".

Respingerea amintită a României de la includerea într-un program mai amplu de ajutorare este doar cea mai recentă (oare și ultima ?) dintr-o serie ce nemulțumește vizibil autoritățile române și surprinde observatorul care ar compara situația de acum cu aceea din urmă cu cîțiva ani. România avea clauza națiunii celei mai favorizate, în timpul dictaturii comuniste, și a încetat să se mai bucure de acest tratament în urmă cu doi ani, cînd regimul Ceaușescu a renunțat la ea în urma repetatelor presiuni vizînd drepturile omului. După decembrie 1989, Administrația americană a declarat în mai multe rînduri că va reacorda clauza numai atunci cînd va avea convingerea că democrația s-a instaurat în România — deci se solicită ceva mai mult decît liberalizarea emigrărilor, înscrisă în amendamentul din 1974, și care nu mai constituie astăzi o piedică. Singurul element pozitiv a constat în recenta prelungire a acordului comercial dintre cele două țări. Motivele acestei „particularități", amplu comentate, sînt multiple. Unele dintre ele pot fi speculații. Cert este că, fie și în condițiile economiei precare românești și a situației politice specifice, dacă România si-ar fi dobîndit credibilitatea, nici una din disputele actuale n-ar mai fi avut fundament. Autoritățile americane nu sînt convinse că schimbările în plan politic sînt dorite și de autoritățile române, au mari dubii în legătură cu perspectiva unei opoziții (semn al instaurării unei democrații), iar evenimentele de la jumătatea lunii iunie au alimentat îndoielile și au subțiat și mai mult credibilitatea. Dacă, la un moment dat, se vorbea de o posibilă soluționare a problemei clauzei la toamnă, acum această soluționare nu se întrevede în viitorul previzibil. Succesivele declarații ale unor reprezentanți români acordate presei străine dau impresia că cel puțin anumite nivele ale conducerii de la București sînt conștiente de pierderea acestei credibilități și de nevoia de a reface o imagine grav deteriorată. Șansele par, deocamdată, minime și probabil doar măsuri ferme și urgente în aplicarea reformelor anunțate de guvern ar putea determina o eventuală modificare a sensului nefavorabil României.

din actualitatea internațională

Economia sovietică: asaltul asupra pieței începe în august

În exclusivitate de la agenția „Novosti"

Raportul prezentat de Nikolai Rîjkov la ședința comună a Consiliului prezidențial și Consiliului Federației a confirmat, încă o dată, că în economia sovietică nu există schimbări în bine. Dimpotrivă, situația se înrăutățește. „Accentuarea crizei din economie intensifică și mai mult tensiunea socială, lucru care creează, în mod firesc, un teren prielnic pentru conflicte", a recunoscut premierul.

Cu cît este mai sincer tonul intervenției lui Rîjkov, cu atît devine mai limpede că reforma economiei din U.R.S.S. bate pasul pe loc. Această situație o atestă evoluția vertiginoasă a programelor guvernamentale de asanare. Un program vine să ia locul altuia și orice noutate se dovedește a avea un mai pronunțat „caracter de piață" decît precedenta. Și de această dată guvernul propune un întreg pachet de legi și hotărîri noi și (în total, aproape o sută) menite să contribuie la făurirea structurilor de piață. Este vorba de transformarea unei părți considerabile a întreprinderilor de stat în întreprinderi pe acțiuni, de privatizarea și dezvoltarea întreprinderilor mici, de stimularea liberei inițiative, de înființarea unui sistem bancar modern. Încă în august se preconizează să se aducă la cunoștința publică principiile fundamentale ale programului de dezetatizare a economiei.

Actualele propuneri ale lui Rîjkov sînt mai concrete și mai radicale decît cele precedente. Și acest lucru este explicabil: cu cît se va tergiversa mai mult trecerea la relații de piață, cu atît mai mare ar fi prețul plătit pentru aceasta. Cu atît mai mult cu cît criza din economie se agravează, iar multe dintre procesele negative au ieșit de sub control. „În ultimii doi ani, economia noastră nu atît înaintează spre piață, cît mai ales se ruinează în văzul tuturor, arată cunoscutul economist Stanislav Șatalin, membru al Consiliului prezidențial. Dacă și de-acum înainte lucrurile vor merge tot așa, atunci, în locul unui deficit bugetar de 60 miliarde promis pentru anul 1990, vom înregistra 89—90 miliarde. Scăderea considerabilă a ritmurilor de creștere din anul 1990 a îmbrăcat forma reducerii absolute a producției. Statistica pare să descopere o creștere a producției de mărfuri și servicii, însă nimeni nu știe cum se prezintă în această creștere componenta inflaționistă".

Comitetul de Stat al U.R.S.S. pentru Statistică a întreprins, recent, o tentativă de a explica ce probleme provoacă cea mai mare neliniște în rîndul populației. Au fost anchetate 70 mii de persoane. Și a ieșit la iveală că mai bine de 80 la sută sînt preocupați de proasta aprovizionare cu produse alimentare, de lipsa mărfurilor industriale și creșterea prețurilor la acestea. De altfel, un rezultat similar era lesne de prevăzut. Căci, potrivit datelor furnizate de același Comitet de Stat pentru Statistică, la ora actuală în U.R.S.S. aproximativ 165 miliarde de ruble în bani nu sînt acoperite cu mărfuri și servicii.

Se va reuși, oare, o stabilizare a pieței de consum în viitorul imediat ? Judecînd după toate, acest lucru nu va reuși. În primul semestrul al anului 1990 producția mărfurilor de consum a sporit cu numai 1,7 la sută. Iar dacă e să vorbim nu de indicatorii în expresie bănească, ci de cei naturali, atunci trebuie spus că acest spor este și mai mic — de aproximativ unu la sută.

La prima vedere, cea mai evidentă ieșire din această situație ar constitui-o concentrarea tuturor eforturilor în domeniul agriculturii, sporirea investițiilor. De altfel, această idee este tot mai des exprimată de conducători de partid și economici de diferite ranguri. Economiștii le amintesc, însă, că tentative de a compensa eficiența scăzută a gospodăririi printr-un torent de resurse s-au întreprins nu doar o dată. Astfel, în perioada 1981—1985, cota investițiilor în agricultură (la întregul complex de lucrări) a atins 27 procente — un nivel fără precedent pentru o țară industrială. În total, în perioada 1971 — 1985, aici s-au investit 590 miliarde de ruble, pe cînd venitul național realizat în această ramură (în prețuri comparabile) pe la mijlocul anilor '80 a rămas la nivelul anilor '70.

Potrivit opiniei lui Egor Gaidar, doctor în științe economice, explozia proceselor inflaționiste din U.R.S.S. a fost determinată în anii 1986—1987 de erorile de calcul din politica macroeconomică. Este vorba de încercarea de a înnoi întregul potențial de producție pe calea creșterii investițiilor. „Aceasta este o strategie a tehnocraților energici bine cunoscută în practica economică mondială", spune Egor Gaidar. În condițiile unei evoluții favorabile a evenimentelor, ale folosirii eficiente a resurselor, ea permite o accelerare a ritmurilor dezvoltării economice, însă întotdeauna este primejdioasă pentru finanțele statului. S-a dovedit că în condițiile noastre ea este mortal de periculoasă.

Resurse acumulate cumplit de greu au fost aplicate într-un strat subțire peste sute de mii de noi șantiere de construcție. Valoarea de deviz a construcțiilor începute s-a apropiat de 700 miliarde de ruble, iar durata reală a construcțiilor este de două ori mai mare decît cea prevăzută de norme. Bani fără nici o asigurare s-au revărsat pe piața de consum, fiind plătiți pentru munca constructorilor, a muncitorilor care au produs pentru ei materiale, mijloace tehnice, combustibil. Lărgirea autonomiei întreprinderilor a înrăutățit situația. În anii 1988—1989 ritmurile de majorare a salariilor medii au devansat de trei ori creșterea venitului național.

Judecînd după ultimele intervenții ale lui Nikolai Rijkov și Leonid Abalkin, guvernul apreciază cu luciditate situația. În pachetul de măsuri propuse de el, stabilizarea financiară ocupă un loc-cheie.

Alexei Putințev
comentator economic al A.P.N.

La Geneva s-a deschis a 87-a conferință OPEC sub semnul tensiunilor Irak-Kuweit. Delegații celor două țări la deschiderea sesiunii (ministrul irakian în stînga, cel kuweitian în dreapta)

IRAK-KUWEIT

Resuscitarea unui conflict mocnit

Într-un moment în care tensiunile din Orientul Mijlociu nu lipsesc, un nou punct fierbinte vine să multiplice stările conflictuale din această regiune.

Recentul conflict petrolier izbucnit între Irak și Kuweit nu face altceva decît să readucă în actualitate o rană niciodată închisă. Irakul a acuzat practic Kuweitul că, încă din 1980, acesta își însușește rezerve petroliere din zona Roumailah (aflată în sudul Irakului, în apropiere de frontiera dintre cele două state) și a pretins achitarea contravalorii acestor „furturi" (circa 2,4 miliarde dolari). Depășind, însă, caracterul strict economic al problemei, ministrul irakian de externe Tarek Aziz, citat de agenția irakiană de presă INA, a caracterizat atitudinea țării vecine drept o adevărată „agresiune militară". Mesajul menționează chiar o intenție vizibilă a Kuweitului de a se infiltra pe teritoriul național irakian.

Relațiile dintre cele două țări nu se află la prima gravă încercare, între ele existînd, de aproape 30 de ani, o problemă de delimitare a frontierei care nu pare să-și fi găsit o soluție acceptabilă de-a lungul anilor. Monarhia irakiană (abolită în 1958) pretinsese nici mai mult nici mai puțin încorporarea Kuweitului, considerat ca parte integrantă a teritoriului irakian. Noua Republică Irakiană a recunoscut într-un tîrziu suveranitatea totală a Kuweitului, la doi ani după ce acesta devenise deja stat suveran (1961), perioada respectivă fiind marcată de-o stare tensională extremă. Între 1953 și 1973 a intervenit o relativă normalizare a relațiilor bilaterale, cu toate că negocierile privind delimitarea granițelor nu au dus la vreun rezultat. După un incident de frontieră, în 1973, cînd părțile s-au acuzat reciproc, s-a revenit la masa tratativelor cu aceleași rezultate neconcludente ce riscau să se permanentizeze. Războiul dintre Iran și Irak a pus surdină conflictului pentru o destul de lungă perioadă, cu atît mai mult cu cît Kuweitul a și sprijinit Irakul din punct de vedere politic și militar. Imediat după încetarea focului, în august 1988, prințul moștenitor, care era și prim-ministru al Kuweitului, șeicul Saad Al-Abdalah Al-Sabah, a făcut o vizită oficială la Bagdad pentru a relua tratativele problemei în suspensie, prilej pentru presa irakiană de a se lansa în atacuri susținute, reproșîndu-i șeicului faptul că nu a felicitat Irakul pentru „victoria" sa asupra Iranului. Singurele rezultate palpabile ale acestei vizite au fost niște acorduri economice lipsite de anvergură.

Pe acest fond, prezentînd în permanență riscurile unei neașteptate recrudescențe, recentele declarații irakiene nu sînt de natură să-i uimească pe comentatorii politici. La o reuniune extraordinară la nivel înalt, cu ușile închise, care a avut loc la Bagdad, în luna mai, președintele irakian Saddam Hussein declarase că nu numai militarii pot provoca războaie, ci că acestea pot fi declanșate și de motive economice. Șeful statului irakian se referea, în speță, la depășirea, de către unele state arabe (nenominalizate) a cotelor de producție petrolieră stabilite de Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC).

După mesajul ministrului de externe irakian, tonul polemic al Bagdadului s-a înăsprit, pretinzînd că țara vecină ar pregăti terenul pentru intervenția unor forțe străine în Golful Persic, ceea ce ar însemna o renunțare la „opțiunea arabă" a acesteia. Acuzațiile s-au extins și asupra Emiratelor Arabe Unite care, potrivit părții irakiene, s-ar face vinovate, în complicitate cu Kuweitul, de inundarea deliberată a pieței petroliere, printr-o masivă depășire a nivelurilor recomandate de OPEC. Drept măsură de precauție, dar și pentru a-și intimida adversarul, Irakul a desfășurat trupe de elită de-a lungul frontierelor sale cu Kuweitul, potrivit publicației americane „Washington Post", ceea ce a provocat — ca primă consecință — o creștere bruscă a prețului țițeiului. Să nu uităm că actuala dispută opune două țări care ocupă locurile 2 și 3 pe plan mondial, din punctul de vedere al rezervelor petroliere.

Kuweitul a respins în bloc acuzațiile irakiene, cerînd ajutorul Ligii Arabe și în special celorlalte state din Golf. Noua criză interarabă a declanșat o vie activitate diplomatică, mai mulți șefi de stat — între care președintele egiptean Hosni Mubarak și regele Hussein al Iordaniei — intervenind pe lîngă cele două părți aflate în conflict să găsească o soluție negociată. La rîndul său, secretarul general al Ligii Arabe, Chedli Klibi, a început o serie de vizite în diferite capitale arabe în cadrul unei misiuni de bunăvoință, cu toate că Bagdadul a respins propunerea kuweitiană de constituire a unei comisii de mediere a acestei ligi.

Fără îndoială că un asemenea conflict — fie el și limitat pentru moment la un violent duel verbal — nu putea fi trecut cu vederea de marile puteri care au adoptat atitudini prudente și conciliatoare. Secretarul de stat american James Baker a declarat că Statele Unite rămîn „angajate în favoarea liberei navigații în Golf", depunînd eforturi diplomatice și sprijinind încercările țărilor arabe de a rezolva situația din regiune. Pe de altă parte, însă, purtătoarea de cuvînt a Departamentului de Stat a comunicat hotărîrea Ministerului Comerțului S.U.A. de a bloca, măcar temporar, exportarea unor cuptoare industriale către Irak, avînd în vedere faptul că acestea ar putea fi folosite la fabricarea de rachete sau arme nucleare.

Faptul că Washingtonul a anunțat desfășurarea de manevre militare comune cu Emiratele Arabe Unite a incitat autoritățile irakiene la noi atacuri, acestea apreciind că manevrele respective ar putea constitui un preludiu pentru alte exerciții similare vizînd impunerea prezenței flotei americane în regiunea Golfului drept o situație acceptabilă.

La Bagdad, președintele irakian l-a primit pe ministrul sovietic al industriei apărării, Boris Belousov, în centrul întrevederii aflîndu-se — potrivit agenției INA — „relațiile dintre cele două țări prietene și căile de întărire a colaborării în diferite domenii".

Potrivit observatorilor politici, acuzațiile irakiene ar avea drept scop, în afara pretențiilor teritoriale (și anume reintegrarea porturilor Nubyane și Warba), voința politică a Bagdadului de a-și asigura situația de putere dominantă în Golful Persic, condamnînd prezența militară americană și denunțînd Kuweitul că ar apăra interesele Washingtonului în această regiune. Irakul este apăsat de povara unei datorii externe de cel puțin 70 miliarde de dolari, în condițiile unei economii grav afectate de pe urma războiului cu Iranul și îmbătrînită din punct de vedere tehnologic din cauza lipsei de investiții.

Luînd în considerație ultimele date de care dispunem, duelul de cuvinte pare a fi rămas la stadiul inițial. Mulțumită unor mediatori arabi — insistăm, și deloc întîmplător, asupra meritelor președintelui Mubarak — cele două părți aflate în conflict au convenit la o rundă de convorbiri. Neacceptarea nici unui observator din afară poate fi sinonimă cu nici un rezultat.

Cel puțin unul din obiectivele propuse de Irak a fost atins : la conferința O.P.E.C. de la Geneva, prețul țițeiului a urcat de la 18 la 21 de dolari barilul. Dar și acest succes rămîne parțial, avînd în vedere faptul că intenția se plasa (ca preț) cu mult mai sus. La toate acestea se adaugă ultimele sancțiuni propuse de Senatul american (severe, fără îndoială, dar condiționat aplicabile).

Fără a emite pretenția unor prezumții dramatice, nu ne putem împiedica de la tentația de a asimila prima răbufnire a crizei energetice mondiale situației de acum. Să nu uităm că în anul '74 cam tot de aici s-a pornit. Cine a provocat criza și, mai ales, cine o suportă, rămîne să vedem. Nici nu e foarte greu.

Dan Radu Stănescu

Prețul țițeiului și decizia sovietică — implicații

Mari perturbații par să se anunțe pe piața petrolieră mondială. Deja temerea că disputa ce opune Irakului, Emiratele Arabe Unite și Kuweitul ar putea antrena întreruperi în aprovizionarea normală cu țiței brut face ca prețurile să cunoască o tendință de creștere. Disputa are determinări atît politice, cît și economice. Irakul pretinde partenerilor arabi bogați din Golf o contribuție la refacerea economiei sale grav afectate de îndelungatul război cu Iranul. Pe fondul, probabil, al unor neînțelegeri în această privință, Irakul a acuzat îndeosebi Kuweitul că, în zona limitrofă, ar fi exploatat țiței din pungi ce se întindeau în subsolul irakian ,cerînd despăgubiri de peste 2,4 miliarde dolari. Iar pe un plan mai larg condamnă alți membri ai OPEC — printre care în primul rînd cele două țări menționate — de a nu fi respectat cotele de producție stabilite, ceea ce ar fi determinat o supraofertă, față de cerere, pe piața mondială și, deci, o scădere sensibilă a prețurilor în comparație cu prețul de referință (18 dolari barilul) asupra căruia organizația căzuse de acord.

Privit din acest punct de vedere, conflictul nu este decît o fațetă a confruntării puternice din anii '80 dintre membrii „bogați" și cei „săraci" din OPEC. Din momentul în care Occidentul — ce achiziționează peste trei pătrimi din petrolul comercializat pe piața mondială — a răspuns tehnologic valului de scumpiri ale țițeiului din anii '70 printr-o reducere substanțială a consumului specific de petrol pe unitate de produs brut (cu circa 50 la sută în 1989 față de 1973), OPEC s-a văzut în fața dificilei probleme a repartizării între membrii săi a restrîngerilor de producție, pentru a opri prăbușirea prețurilor în condițiile scăderii consumului și, deci, a cererii pe plan mondial. Membrii mai săraci au pretins ca grosul restrîngerilor să fie preluat de membrii bogați. Aceștia din urmă au acceptat principiul dar nu și cotele potrivit cuantumurilor și perioadelor solicitate. Continue înfruntări au avut loc asupra stabilirii acestor cote, precum și asupra frecventelor lor nerespectări. Acuzațiile la adresa țărilor petroliere bogate s-au înăsprit în ultimii ani, pe măsură ce acestea au devenit mereu mai „autonome" față de OPEC și de deciziile organizației, în contextul în care, folosindu-și excedentele de petrodolari pentru investiții, au preluat, în chiar țările occidentale consumatoare, părți importante din întregul lanț transport-rafinare-desfacere-distribuție la pompă. Astfel, „bogații" din OPEC sînt mult mai puțin interesați în fond de prețurile la care se comercializează petrolul pe piața mondială, întrucît grosul încasărilor îl realizează — prin intermediul companiilor în participație sau chiar proprii — în distribuția finală a produselor petroliere în țările consumatoare occidentale (prețurile acestor produse rămînînd, de cele mai multe ori, insensibile la scăderile de preț ale țițeiului brut).

Izbucnirea conflictului dintre Irak și unele țări petroliere arabe bogate din Golf și, în context, mobilizarea de trupe irakiene spre aceste țări, ca și deplasarea flotei americane în zonă sînt de natură, în ultimele zile, să împingă în sus prețurile de livrare ale țițeiului. Ceilalți membri ai OPEC urmăresc să folosească prilejul pentru a obține un acord general asupra unor restrîngeri de producție și respectării stricte a cotelor stabilite, astfel încît prețul de referință sporit (la 21 dolari barilul) să fie și cel care să opereze în practică.

În mod neașteptat țările care par să suporte cele mai grele consecințe sînt statele est-europene, întrucît tendința de creștere a prețurilor mondiale intervine exact în momentul în care Uniunea Sovietică a decis reduceri substanțiale (de circa 7 milioane tone) în livrările tradiționale de țiței către aceste țări și a anunțat că, oricum, de la 1 ianuarie 1991, va efectua asemenea livrări numai la prețurile mondiale în valută liber convertibilă (consecință a trecerii în CAER la decontări pe baza prețurilor mondiale în valute liber convertibile).

În Est șocul este dublu

Șocul pentru aceste țări este dublu. Pe de o parte, grosul achizițiilor de petrol din U.R.S.S. se executa în contrapartidă cu diferite mărfuri (unele valorificabile în valute liber convertibile, dar altele nu) și nu este deloc sigur că produsele de slabă calitate pînă acum absorbite „planificat" de U.R.S.S. vor mai fi acceptate (și la ce prețuri ?), iar cu atît mai improbabil va fi că aceste produse își vor găsi alte debușeuri. Pe de altă parte, pentru a compensa restrîngerile în livrările de petrol sovietic, nu numai că nota de plată va fi în dolari, dar ea va fi și în creștere în condițiile tendinței de sporire a prețurilor pe piața mondială.

Pretenții țările din Est nu pot emite asupra Uniunii Sovietice. Orientarea lor spre Vest este netă și nu poate fi lăsată de către U.R.S.S. a se realiza cu petrol sovietic obținut în condiții eventual mai avantajoase. Opțiunea lor spre o economie de piață este, de asemenea, tranșantă și este deci, normal a-i accepta și coercițiile (printre altele realitatea și fluctuațiile prețurilor mondiale). În plus, acordurile din „cincinalul 1986—1990" expiră.

Șocul petrolier este deja puternic resimțit în țările est-europene masiv dependente de livrările de petrol sovietic : Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria, Ungaria (vezi **casetă**). Cozile la pompă — atribut pînă nu de mult doar al României — și-au făcut apariția și, oricum, considerabile majorări de prețuri la combustibili (mergînd chiar pînă la o dublare) au fost operate în toate aceste țări.

Frate, frate, dar...

Care ar fi situația României și consecințele asupra economiei țării ? „Ar fi" pentru că a evalua situația și, deci, consecințele ar însemna să se cunoască măcar cîteva date statistice, dintre cele mai „curente" în alte țări. Transparența statistică — una din componentele principale ale transparenței în societate — în care speram atît de mult, în urmă cu 7 luni, ca o precondiție a reformei economiei naționale, se lasă pe mai departe așteptată. Nu este locul aici a intra într-o analiză de fond a acestei grave probleme, dar nu poate fi evitat să se menționeze faptul că datele statistice nu depășesc vechile clișee ale realizărilor procentuale curente „față de perioada corespunzătoare a anului trecut", în timp ce informații economice esențiale pentru conturarea adevăratei situații continuă să fie secret de stat. Dezastrul economic se produce și dacă este ținut secret — au dovedit-o deceniile de comunism — și dacă este făcut public. Dimpotrivă, șansa de a-l corecta este mai mare tocmai în ultimul caz.

Ce știm, de fapt, în problema care ne interesează aici ? Că, în primele 6 luni, s-au extras puțin peste 4 milioane tone țiței și că, deci, nu se poate conta cumulat pînă la sfîrșitul anului pe mai mult de 8—9 milioane tone, sub realizările de anul trecut. Se mai știe — nu din surse românești, ci sovietice — că România a beneficiat, în cursul „cincinalului" ce se încheie în 1990, de livrări de materii prime din U.R.S.S., cuprinzînd, între altele, și o linie de țiței brut de 5 milioane tone anual, în contrapartidă cu mărfuri alimentare, textile și produse ale construcțiilor de-mașini. De asemenea, s-a arătat oficial că, după evenimentele din decembrie, partea sovietică, înțelegînd situația, a acceptat încetarea achizițiilor de mărfuri alimentare, continuînd să livreze însă combustibil, chiar și cu o anumită suplimentare. Nimeni nu a spus, însă, despre ce cuantumuri este vorba și nici cît timp va dura o astfel de situație. Căci frați, frați, dar brînza este pe bani ! În orice caz, după aprecieri oficioase privind situația din anul trecut, petrolul extras în țară și cel importat din U.R.S.S. — la cuantumurile lor maxime posibile (deci neținînd cont de nerealizări interne și greutăți în constituirea contrapartidei) — ar acoperi principalele necesități interne.

Cum vor fi asigurate acestea în noile condiții este greu de spus. Pe de o parte, evoluția necesităților interne rămîne o necunoscută, fiind în funcție de pulsul economiei, deocamdată în slăbire accentuată. Pe de altă parte, din punctul de vedere al acoperirii, extracțiile proprii sînt în declin, iar, în ce privește petrolul sovietic, singurul lucru clar este acela că va trebui plătit, cel puțin din anul viitor, în valută liber convertibilă. De unde va fi aceasta procurată ? Puține dintre produsele nealimentare care se îndreptau în trecut spre piața sovietică sînt certitudini la o eventuală, dar deloc imprevizibilă, sporire a exigențelor clienților, mai ales în cazul apariției unor concurenți competitivi. Mai există alternativa reluării exporturilor alimentare, dar șansa acesteia este legată exclusiv de o recoltă de excepție.

Care va fi soarta afacerii „importurilor pentru export" ?

Rămîne, însă, problema importurilor, uneori masive, de țiței pe care România le-a făcut anual din țări arabe și din Iran. După cifrele globale furnizate de anuarele stastistice, se poate deduce că ar fi fost vorba de 8—12 milioane tone anual. În lipsa unor informații și clarificări oficiale, aceste importuri au constituit una din enigmele și, în orice caz, aberațiile economiei și relațiilor economice externe ale țării. Se știe că, parțial, erau achitate prin servicii de producție în țările furnizoare și se poate presupune că, în rest, erau finanțate prin livrări de produse (îndeosebi petroliere !, dar și material militar și mărfuri alimentare). Sigură este destinația lor. Importurile respective erau făcute, de fapt, pentru a asigura funcționarea, măcar în parte, a supercapacității de rafinare ce fusese fără discernămînt construită în țară, în ideea absurdă că rafinarea în sine înseamnă și „prelucrarea" petrolului. Ca produse așa-zis „prelucrate", fracțiunile petroliere rezultînd din rafinare luau calea exportului. Și astfel se derula, an de an, una din cele mai proaste afaceri din comerțul

exterior românesc. Încasările din exporturile petroliere rafinate nu reuşeau adesea nici măcar să compenseze cheltuielile cu importurile de ţiţei brut. Doar faptul că la export pe valute convertibile plecau şi produse petroliere rezultînd din rafinarea unei părţi a ţiţeiului românesc — desigur, pe seama consumului intern — făcea ca bilanţul valutar al afacerii să apară, în mod fals, pozitiv. Ceva neîntîlnit în lume ; nici o ţară nu importă ţiţei brut pentru a exporta produse petroliere doar rafinate, întrucît afacerea este nerentabilă !

Despre soarta acestei afaceri nu sînt, de asemenea, furnizate informaţii economice şi comerciale. Se ştie doar că o serie de capacităţi de rafinare au fost puse în rezervă. Semn că la unele importuri de petrol brut s-a renunţat, mai ales că, la actualul nivel de realizare a exporturilor, nu există finanţare. Dar la cît anume, nu este cunoscut !

Situaţia creată în prezent prin decizia sovietică şi tendinţele de creştere a preţurilor petrolului pe piaţa mondială împinge, îndeosebi avînd în vedere consecinţele, la stabilirea unei opţiuni de fond în problema „importurilor pentru export". O opţiune extremă ar putea fi renunţarea la această „non-afacere" care nu poate fi calificată altfel în ordonatele în care s-a desfăşurat pînă acum. Trebuie ţinut cont, însă, de noile condiţii. Tot Estul Europei va căuta modalităţi de acces la petrol. Iar România prin importurile făcute pînă în prezent în mod prioritar din alte zone geografice decît din U.R.S.S. deţine o experienţă în domeniu. Poate chiar furnizori şi investitori petrolieri străini ar putea fi interesaţi în utilizarea unei părţi din capacităţile mai puţin demodate de rafinare româneşti, pentru a intra pe pieţele est-europene şi a umple golurile de aprovizionare create pe acestea. Există forme diverse de asociere şi de plată într-o asemenea afacere, chiar de anvergură, ce se poate dovedi profitabilă pentru toţi (investitori, furnizori, rafinori, distribuitori, clienţi). Altfel — ca metaforă pentru consecinţele ce ar putea decurge din actualele tendinţe petroliere — cozile la benzină şi frigul în case îşi vor face din nou apariţia. Şi însăşi reforma economică ar fi afectată.

Ilie Şerbănescu

Reducerea livrărilor sovietice de petrol şi economiile est-europene

Reducerea cu şapte milioane de tone anul acesta a livrărilor sovietice de petrol către Europa răsăriteană va afecta economiile ţărilor respective, care încearcă să elimine planificarea centralizată după care s-au condus în cei 40 de ani de comunism, arată experţi occidentali în domeniul petrolier.

Criza acută de combustibil declanşată în Cehoslovacia a condus la creşterea cu 50 la sută a preţurilor la benzină. Cu toate acestea, în faţa staţiilor de livrare continuă să se formeze cozi impresionante.

Polonia a fost obligată să recurgă la piaţa „spot" (liberă) internaţională pentru a cumpăra ţiţei. „Dacă nu ar fi cumpărat de la noi ţiţei uşor iranian, Polonia ar fi fost se pare nevoită să-şi închidă rafinăriile", a declarat un om de afaceri vest-european. „Mă aştept ca şi alte ţări ale Europei răsăritene să recurgă în curînd la piaţa spot", a adăugat el.

Oameni de afaceri şi analişti occidentali apreciază că URSS şi-a redus exporturile din mai multe cauze, printre care proasta organizare, golurile în producţie şi necesităţile crescute de valută forte. Săptămîna trecută, Moscova a efectuat schimburi în natură cu două firme de comerţ occidentale, oferind petrol pentru cereale. „Sovieticii se îndepărtează rapid de exporturile petroliere în valută neconvertibilă destinate foştilor săi sateliţi", a declarat un om de afaceri familiarizat cu sistemul sovietic. „Pur şi simplu nu-şi mai pot permite aceste vînzări".

În prima jumătate a lunii iulie, Ungaria a declarat că URSS îi va livra anul acesta cu un milion de tone — aproximativ 30 la sută — mai puţin petrol decît era preconizat. Au fost, de asemenea, reduse în mod considerabil exporturile sovietice de petrol destinate Bulgariei şi Poloniei.

Cehoslovacia a declarat că livrările de petrol sovietic vor fi cu o treime — 400 000 tone — mai mici în iulie şi august, reducerile urmînd să fie şi mai importante pînă la sfîrşitul anului.

Avînd în vedere reducerea cantităţii de petrol disponibile pe piaţa mondială, Europa răsăriteană va întîmpina dificultăţi în ce priveşte acoperirea acestor goluri din alte surse.

Conducta petrolieră „Prietenia", care leagă URSS de Ungaria, are o capacitate trimestrială de 2,1 milioane tone, ceea ce reprezintă cu 400 000 de tone mai puţin decît este necesar pentru atingerea obiectivului de 4,5 milioane tone.

Cehoslovacia a atras, de asemenea, atenţia Occidentului asupra reducerii livrărilor de petrol sovietic. „Reducerea totală va fi de aproximativ 2,5 milioane tone anul acesta, reprezentînd aproximativ 15—16 la sută din cantitatea contractată, de 16,6 milioane tone. Pentru 1991 trebuie să ne aşteptăm la reduceri şi mai importante", a declarat Vladimir Dlouhy, ministrul economiei din Cehoslovacia. El a arătat, de asemenea, că guvernul de la Praga a alocat deja suma de 60 milioane dolari pentru a cumpăra benzină de pe piaţa mondială. Cehoslovacia intenţionează, de asemenea, să importe de pe piaţa mondială aproximativ un milion de tone de ţiţei pînă la sfîrşitul anului, a mai declarat Dlouhy.

Importurile ar putea proveni din Iran şi Irak, prin conducta „Adria", care străbate Iugoslavia şi Ungaria, şi pe care Cehoslovacia speră să o poată utiliza începînd cu luna septembrie. „Irakul datorează sume mari ţărilor est-europene pentru armament, şi astfel de datorii au mai fost plătite cu petrol şi în trecut... Aceasta va fi una dintre sursele importurilor de petrol", a declarat David Wilson, redactor al revistei „Eastern Bloc Energy".

Cehoslovacia a declarat că jumătate din cantitatea deficitară va fi cumpărată pe piaţa liberă.

Wilson a arătat însă că importurile de petrol din Occident pot ridica probleme. „Bulgaria poate primi petrol prin Marea Neagră. Este un lucru uşor de realizat. Ungaria şi Cehoslovacia pot primi petrol prin România, *pe Dunăre, dar este foarte costisitor".*

Pe lîngă problemele de ordin fizic, valuta forte necesară pentru a cumpăra petrol de la ţările occidentale ar putea reprezenta o dificultate majoră pentru economiile răsăritene, care, în majoritatea lor, sînt deja confruntate cu o uriaşă datorie externă.

(După „Reuter")

Acceptăm sau nu „capitalişti" printre noi?

Cînd în timpul vizitei primului ministru în Franţa, preşedintele Senatului lansa un sever avertisment în legătură cu modalitatea preconizată de guvern („împroprietărirea" cu **bonuri de valoare**) în privinţa privatizării unei părţi din patrimoniul actualelor întreprinderi de stat, se părea că a ieşit la suprafaţă confruntarea între două concepţii în însuşi cadrul formaţiunii politice parlamentare majoritare (care se află, deci, la guvernare). Calea unui compromis a fost găsită relativ repede. Nu este, însă, sigur că, în sînul acestei formaţiuni, abordările s-au conjugat, începînd să mai existe cel puţin două concepţii care se diferenţiază în ce priveşte amploarea şi ritmul tranziţiei spre o economie de piaţă.

În orice caz, compromisul a permis deblocarea proiectului de lege referitor la organizarea şi funcţionarea actualelor întreprinderi de stat ca regii autonome sau societăţi comerciale. În cadrul celor din urmă poate interveni, deci, o componentă privată, capitalul particular urmînd a deţine, de la caz la caz, acces parţial sau integral la patrimoniu.

În vederea demarării procesului de privatizare, se vor emite bonuri de valoare distribuibile gratuit fiecăruia dintre cetăţenii români majori (peste 18 ani), pînă la concurenţa a 30 la sută din valoarea actualului patrimoniu global al întreprinderilor de stat. Cu aceste bonuri se vor putea dobîndi, ulterior, acţiunile emise de întreprinderi în viitoarea lor organizare ca societăţi comerciale.

De fapt, are loc prima importantă **dedublare** a capitalului, necesară funcţionării unei economii de piaţă. În România, ca şi în alte ţări est-europene, datorită monopolului de stat asupra proprietăţii, există **capital real** (sub forma mijloacelor de producţie ca atare), dar nu şi **capital financiar** (sub forma înscrisurilor de valoare reprezentînd titlurile de proprietate asupra acestor mijloace). Bonurile de valoare emise, transformabile în titluri de proprietate (acţiuni, obligaţiuni etc), constituie embrionul unei pieţe de capitaluri investiţionale, care ar urma să capete substanţă şi funcţionalitate doar din momentul înfiinţării unei **burse**, unde să se asigure negocierea titlurilor respective potrivit cererii şi ofertei. Pînă atunci, însă, mai este ! Deocamdată, bonurile de valoare rămîn nenegociabile timp de un an, iar, apoi, pînă la transformarea lor în titluri de proprietate asupra unei părţi din patrimoniul viitoarelor societăţi comerciale, vor putea fi schimbate, ele ca atare, între cetăţenii români pe calea vînzării/cumpărării prin intermediul unei Agenţii guvernamentale.

Nu poate fi vorba, în esenţă, de efecte inflaţioniste, bonurile respective nefiind bani noi puşi în circulaţie pe piaţă, iar negocierea lor făcîndu-se în cadrul masei monetare existente, prin redistribuirea acesteia între deţinători. Şi pînă la transformarea lor în titluri de proprietate propriu-zise nu decurge nici un cîştig din posesia lor.

Principalele probleme faţă de care s-au manifestat însă controverse în legătură cu lansarea bonurilor de valoare nu şi-au găsit soluţionare nici după dezbaterea parlamentară. Pentru că nici nu există vreo soluţie legislativ-juridică.

Prima este legată de faptul că bonurile respective nu joacă rolul unui „capital creativ". Un asemenea rol nu-l poate avea decît banul folosit pentru investiţii noi, ceea ce →

se realizează fie prin angajarea de fonduri în crearea de întreprinderi noi, fie prin plasamente pe viitoarea piață bursieră, a cărei menire este tocmai atragerea pentru investiții de bani disponibili în economie și dirijarea lor, în funcție de situația existentă, spre sectoarele și activitățile performante. S-ar putea arăta, însă, că, din acest punct de vedere, bonurile de valoare ar fi de natură să contribuie indirect la o realocare a resurselor în sensul eficienței, fiecare deținător de bonuri fiind interesat a le transforma în titluri de proprietate (actiuni, obligațiuni etc.) ale unor societăți comerciale profitabile și nu falimentare. De aceea, atît guvernul cît și legiuitorii mai mult decît să se îngrijească de lansarea, sau nu, a bonurilor de valoare ar fi trebuit să se concentreze asupra stabilirii unor modalități de piață la transformarea lor în titluri efective de proprietate.

A doua problemă intră sub incidența preocupărilor față de echitatea socială. Atît proiectul guvernamental, care prevedea distribuirea gratuită a bonurilor de valoare către salariații existenți la data intrării în vigoare a legii, cît și amendamentul parlamentar cu privire la acordarea lor, tot gratuită, dar către toți cetățenii români majori se raportează la fel de just și, deopotrivă, de injust la problemele de echitate socială (de ce doar salariații existenți și nu și foștii salariați, de ce toți cetățenii majori și nu doar cei cu o contribuție efectivă trecută sau prezentă ?) La fel în ce privește negocierea bonurilor, în urma căreia deținătorii actuali de bani (care sînt, în majoritate, nomenclaturiști sau beneficiari ai penuriilor) ar putea achiziționa, la prețuri scăzute, de la „oameni cinstiți", asemenea bonuri, devenind viitorii puternici actionari (sau, cum s-ar spune, viitorii „capitaliști"). Acest ultim aspect al echității sociale se pune, însă, într-un mod practic similar și în legătură cu investițiile noi, „creative", întrucît tot actualii deținători de bani sînt cei care pot face plasamente investiționale și în crearea de noi întreprinderi. Alți bani pentru investiții particulare nu există ! Poate doar cei care ar proveni din străinătate. Dar oricum numai pe aceștia — chiar în ipoteza improbabilă că ar sosi cu duiumul — nu se poate conta în procesul privatizării și trecerii la o economie de piață.

Cu alte cuvinte, problema care se pune este dacă se acceptă, sau nu, folosirea pentru investiții a actualelor disponibilități bănești existente pe piață, în ciuda faptului că proveniența lor este, în mare parte, nu tocmai licită. Este o problemă asupra căreia societatea românească — precum și cea din alte țări est-europene — trebuie să se decidă, ținînd cont, însă, că alternativele nu sînt decît două : ori, se confiscă (printr-o reformă monetară de tip 1947 sau 1952) toți banii și pornim în mod egalitarist de la zero, dar atunci vom astepta zeci și zeci de ani o acumulare primitivă a capitalului ; ori se rămîne strict la actuala proprietate de stat care, ca „proprietate a nimănui", știm bine cu toții în ce situație economică ne-a adus. Inutil de menționat că, în ambele cazuri, s-ar spune adio economiei de piață !

Lansarea bonurilor de valoare nu face decît să deschidă dosarul unei problematici deosebit de complexe și delicate a economiei de piață. Aceasta remunerează factorii de producție potrivit contribuției lor și nu numai munca, dar și capitalul este, într-o economie de piață, factor de producție. Astfel, pentru a fi și mai clar, într-o economie de piață, inegalitățile sociale sînt inevitabile. Sînt cele rezultînd din eficiența diferențiată a diverselor munci și capitaluri în competiția lor pe piață. Nu s-ar putea spune, însă, că nu ar exista, și în economia centralizată, inegalități sociale, în ciuda egalitarismului afișat. Ele provin din surse mult mai „necurate" : privilegii de poziție ; trafic de influență ; corupție ; și, mai ales, exploatarea penuriilor de tot felul de către o pătură subțire de profitori. Opțiunea între economia centralizată și economia de piață este alegerea între o societate cu 10—20 la sută relativ „bogați" și 80—90 la sută „săraci" și o societate de „bogați", dintre care 20 la sută „foarte bogați" și 20 la sută relativ „săraci".

Ilie Șerbănescu

din actualitatea internațională

SOFIA

Soluții de compromis?

Dilemele nu s-au risipit : Partidul Socialist Bulgar a anunțat retragerea candidatului său la președinția țării, în timp ce reprezentantul Uniunii Agrariene, Viktor Vîlkov, părea să aibă șansele cele mai mari de a fi ales. Dar, la închiderea ediției noastre, candidații rămași s-au retras. Va fi ales Jelio Jelev ?

După mai multe tururi de scrutin pentru alegerea noului președinte al țării, parlamentul bulgar se afla, la începutul acestei săptămîni, sub presiunea timpului. Căci toate încercările anterioare nu duseseră la nici un rezultat, fiecare din cei trei candidați necesitînd, potrivit Constituției, cel puțin două treimi din voturile deputaților. Or, nici una din propunerile avansate nu reușea să întrunească numărul de sufragii cerut. Iată și candidaturile : Ceavdar Kiuranov — din partea Partidului Socialist Bulgar, fostul partid comunist —, Petăr Dertliev — reprezentînd gruparea de opoziție Uniunea Forțelor Democratice, a doua forță în parlament — și Viktor Vîlkov — din partea Uniunii Agrariene, aliată a comuniștilor în fostul regim. (Ei nu sînt singurii propuși, dar, conform unei hotărîri a parlamentului, candidaturile nu pot fi depuse decît de deputați și grupuri parlamentare). Termenul de desemnare a noului șef al statului este 10 august, respectiv o lună de la începerea lucrărilor actualului parlament. Timpul, deci, urgentează luarea unei decizii.

Al patrulea tur de scrutin, desfășurat joia trecută, a confirmat, practic, rezultatele celor trei voturi precedente : Ceavdar Kiuranov, 69 de ani, candidatul P.S.B., partid ce dispune de majoritatea absolută în parlament, a obținut 194 de voturi, față de 146, cît a întrunit Petăr Dertliev (U.F.D.), 79 de ani, și 37, cîte i-au revenit lui Viktor Vîlcov (U.A.), 54 de ani. În fața imposibilității alegerii, apreciau observatorii, parlamentarii așteaptă realizarea unui compromis între principalele forțe politice.

În ce condiții ? Opoziția, în ceea ce o privește, nu este dispusă să accepte ca noul președinte al țării să aparțină P.S.B., pe motivul că primul ministru va proveni din rîndurile acestui partid, iar președintele parlamentului, ales pe baza majorității simple, este deja un membru al acestei formațiuni politice. În acest timp, conducerea forței politice majoritare începe, se pare, să accepte ideea că un președinte rezultat din rîndul opoziției ar contribui la destinderea tensiunilor sociale. Întîrzie, însă, în a recunoaște această posibilitate, motivul fiind unul de natură tactică. Și anume, acela de a obține, prin această concesie, acceptul opoziției de a face parte din viitorul guvern. U.F.D. a refuzat, însă, pînă acum categoric, să participe la un cabinet condus de foști comuniști. În ceea ce îl privește, partidul agrarian — fost aliat al comuniștilor, trecut în opoziție în februarie trecut — a precizat că nu va intra într-un cabinet de coaliție decît dacă, din acesta, va face parte U.F.D. În aceste condiții, se pare că singurul compromis încă avut în vedere constă în formarea unui guvern de tehnocrați aparținînd diverselor forțe politice, funcționarea sa urmînd să se bazeze pe un program adoptat prin consens în parlament.

Pe fondul acestor complicate ecuații politice, a survenit, între timp, o nouă problemă controversată : transmiterea, sau nu, în direct, la radio și televiziune, a preconizatei audieri, în fața parlamentului, a lui Todor Jivkov. Expunerea acestuia ar urma să dureze o oră, după care, timp de încă o oră, va răspunde unor întrebări cunoscute dinainte. Modalitatea de audiere a stîrnit, însă, dezbateri foarte dure, după ce conducerea parlamentului — în cadrul căruia P.S.B. deține majoritatea — a propus ca intervenția lui Jivkov să nu fie transmisă în direct. Motivul : a se evita divulgarea unor secrete de stat și a nu fi deteriorate relațiile Bulgariei cu alte țări. Propunerea, acceptată în principiu de toate grupurile parlamentare, a fost, în cele din urmă, respinsă de deputații Uniunii Forțelor Democratice. Ascultînd aceste dezbateri, care erau radiodifuzate, mai multe mii de persoane au rupt barierele care înconjurau clădirea Marii Adunări Populare, în timpul demonstrației scandînd lozinci împotriva P.S.B. și acuzînd deputații acestuia că sprijină cenzurarea cuvîntării lui Jivkov.

Descurajat de noile incidente, ministrul de interne bulgar, generalul colonel Atanas Semerglev, și-a anunțat demisia, în chiar respectiva sedință parlamentară, adăugînd că, dacă ar fi avut un pistolet asupra sa, s-ar fi sinucis. Această reacție violentă a fost întîmpinată cu indignare de opoziție și cu tăcere de fracțiunea P.S.B., scrie agenția BTA. Dezbaterile au fost continuate, apoi, luni, președintele U.F.D., Jelio Jelev, promițînd anterior, manifestanților că, dacă amintita audiere nu va fi transmisă în direct, cei 144 deputați ai săi vor părăsi parlamentul.

De precizat că, alături de ministrul de interne, a demisionat și primarul Sofiei, Stefan Ninov, argumentul constituindu-l, de altfel în ambele cazuri, imposibilitatea restabilirii ordinii publice în capitală. Căci, în ciuda majorității absolute obținute de P.S.B. la primele alegeri libere, din luna iunie, liderii acestuia și grupul său parlamentar se văd, deocamdată, constrînși să satisfacă exigențele opoziției, sprijinită de puternica presiune a străzii. Este contextul în care a demisionat, la 5 iulie, șeful statului, Petăr Mladenov, iar, de atunci, deși a fost dat publicității un decret guvernamental prin care se cere restabilirea ordinii, nici miliția și nici primăria din Sofia nu au întreprins nimic palpabil în acest sens. Zeci de corturi au fost instalate, de la începutul lunii, în fața președinției, de către contestatari, în cea mai mare parte intelectuali, care cer ca personalitățile legate de fostul regim totalitar să fie îndepărtate din rîndul guvernului și al parlamentului. În plus, după exemplul Sofiei, același lucru se întîmplă în fața primăriilor din principalele orașe din provincie. Climatul politico-social, agravat și de o serie de greve, rămîne, așadar — atît în parlament, cît și în afara lui — tensionat, impunînd tot mai mult identificarea unor soluții de compromis.

Anca Voican

ATENA

Contextul noului acord greco-american

„În ceea ce vă privește, considerați că socialiștii au făcut ceva bun atît timp cît s-au aflat la putere?" Răspunzînd acestei întrebări, premierul grec, C. Mitsotakis, a declarat, recent, într-un interviu acordat revistei americane „Newsweek": „Instituirea căsătoriei civile a fost o idee bună, ca și alte cîteva puncte minore. Dar, în general, performanțele lor au fost proaste".

Între „performanțele" cele mai slabe ale fostei guvernări socialiste, din perioada octombrie 1981 — iunie 1989, C. Mitsotakis, lider al partidului „Noua Democrație", de centru-dreapta, a socotit totdeauna dificultățile permanente din relațiile cu S.U.A., declinul accentuat al conlucrării și al încrederii reciproce. „Poziția noastră s-a înrăutățit considerabil sub Papandreu" — sublinia, de altfel, noul prim-ministru, în același interviu acordat revistei „Newsweek".

Explicabil, așadar, de ce ameliorarea relațiilor cu puternicul partener de peste Ocean, restabilirea încrederii și a conlucrării reciproce, pe cele mai diverse planuri, au reprezentat una dintre cele mai importante opțiuni ale programului noului guvern grec, format de „Noua Democrație" și instalat după ultimele alegeri legislative, de la 8 aprilie. Iar expresia cea mai clară a acestei preocupări o constituie timpul-record — doar trei luni și jumătate — în care au fost finalizate, printr-un nou acord, dificilele și îndelungatele negocieri bilaterale asupra viitorului statut al controversatelor baze militare americane din Grecia. Doar două noi runde de convorbiri au fost suficiente, pe parcursul lunii mai, pentru soluționarea tuturor dificultăților anterioare și pentru convenirea termenilor noilor înțelegeri, cu o durată de 8 ani. Ratificat la 30 mai, la încheierea celei de-a 19 runde de negocieri, acordul — considerat ca foarte important, în contextul menționat — a fost semnat la 8 iulie, la Atena, în timpul unei vizite de două zile a secretarului de stat american al apărării, Dick Chaney. Ambele părți și-au exprimat, atunci, satisfacția în legătură cu înțelegerile convenite, cu perspectiva deschisă de ele ameliorării și extinderii relațiilor bilaterale.

Săptămîna trecută, întreg acest proces de rediscutare și reașezare a raporturilor greco-americane a cunoscut o nouă și însemnată etapă, prin ratificarea acordului asupra bazelor de către Parlamentul elen, el însuși rezultat în urma alegerilor de la 8 aprilie. Cu 151 de voturi pentru și 144 împotriva, dintr-un total de 300, forul legislativ s-a pronunțat în favoarea noilor reglementări, menite a defini statutul instalațiilor militare americane pînă aproape de confluența cu anul 2000. Nu a fost, totuși, o operațiune ușoară. Pe de o parte, pentru că actuala opoziție, în totalitate, s-a pronunțat împotrivă. Practic, acordul a întrunit doar voturile celor 150 de deputați ai „Noii Democrații" și a încă unuia, reprezentînd micul partid DIANA, care sprijină guvernul. Luînd cuvîntul în cadrul dezbaterilor, fostul premier socialist, Andreas Papandreu, s-a opus categoric noului acord, apreciind — conform poziției exprimate și în ultimii doi ani de guvernare — că e necesară organizarea unui referendum înaintea ratificării de către Parlament. La rîndul său, Harilaos Florakis, liderul Alianței forțelor democratice și progresiste, care-i include și pe comuniști, s-a pronunțat împotriva continuării prezenței militare americane; în același timp, însă, el i-a criticat și pe socialiști, arătînd că aceștia „reclamă în prezent un referendum, pe care ei înșiși nu l-au organizat în 1983, în perioada semnării precedentului acord". Pe de altă parte, ratificarea noilor înțelegeri a fost însoțită, atît la Atena, cît și în insula Creta, unde vor rămîne principalele instalații americane, de puternice demonstrații de protest, de opoziție față de prezența militară străină. La Canee, de pildă, în insula Creta, din apropierea cunoscutei baze navale de la Suda Bay, dezbaterile parlamentare au fost „prefațate" de o violentă manifestație a circa 3 000 de persoane. Aproximativ 20 de participanți la aceasta și opt polițiști au fost ușor răniți, potrivit unor surse oficiale, în cursul ciocnirilor la care s-a ajuns. De asemenea, la Atena, o manifestație a pacifiștilor a fost organizată, în fața clădirii Parlamentului, din Piața Syntagma, de Comitetul de coordonare a luptei împotriva bazelor străine din Grecia.

Înlocuind acordul din iulie 1983, încheiat sub guvernare socialistă, noile înțelegeri prevăd, totuși, o importantă reducere a prezenței militare americane din Grecia. Dintre cele patru baze principale și 20 de instalații auxiliare, existente anterior, vor funcționa, în continuare, doar două dintre cele dintîi și patru dintre cele din urmă. Principalele baze rămase sînt amplasate în nordul insulei Creta, în apropiere de Heraklion, și, respectiv, Canee, ceea ce explică demonstrațiile organizate aici. Una dintre ele va avea, ca și pînă acum, menirea de a facilita urmărirea comunicațiilor aeriene în zonă, iar a doua (Suda Bay, de lîngă Canee) este cea mai importantă bază navală americană din Mediterana. În plus, la ele vor fi transferate, potrivit acordului, o parte din instalațiile dezafectate ca urmare a desființării bazelor americane din Grecia continentală — de la Nea Makri și, respectiv, Hellenikon, din apropierea aeroportului internațional de la Atena. Firește, simultan cu această reducere și redistribuire de instalații, numărul militarilor americani din Grecia, apreciat la 4 500, va descrește și el. În sfîrșit, în schimbul rămînerii bazelor din Creta, cu un rol important în strategia flancului de sud-est al N.A.T.O., S.U.A. s-au angajat să modernizeze forțele armate elene, să le livreze 62 de avioane și 4 contratorpiloare, în valoare totală de 1 miliard de dolari.

Mai ales asemenea prevederi ale noului acord au stîrnit, la Ankara, unele preocupări și nemulțumiri persistente, avînd în vedere dificultățile tradiționale din relațiile greco-turce și litigiul celor două țări asupra Mării Egee. Cu toate acestea, șeful Pentagonului, Dick Chaney, cu ocazia turneului efectuat în regiune la începutul lui iulie, a tinut să asigure oficialitățile turce că acordul cu Grecia „nu este îndreptat împotriva nici unui membru al N.A.T.O." și că „nimic din el nu poate fi interpretat de Turcia ca o amenințare". El a reafirmat, de asemenea, principiul soluționării pașnice a diferendelor „dintre aliați", exprimîndu-și încrederea într-o apropiată reluare a dialogului greco-turc.

I. Madoșa

STOP CADRU

James Baker în Asia. *Secretarul de stat american James Baker întreprinde un vast turneu într-o serie de state de pe continentul asiatic. În imagine: sosirea la Jakarta, capitala Indoneziei, unde miniștrii de externe ai țărilor membre ale Asociației Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN — Brunei, Filipine, Indonezia, Malayezia, Singapore, Thailanda) s-au întîlnit și, apoi, au conferit cu „partenerii lor de dialog" — SUA, Japonia, Australia, Noua Zeelandă, Canada, CEE. Noua politică a Washingtonului în privința Cambodgiei — față de care miniștrii ASEAN și-au manifestat dezacordul — a fost un subiect dominant al reuniunii. Statelor ASEAN nu le-a convenit decizia SUA de a înceta să recunoască, drept reprezentantă a Cambodgiei la ONU, coaliția tripartită, incluzînd khmerii roșii, și de a începe un dialog cu Vietnamul. Un motiv urmărit de Washington prin deschiderea spre Hanoi este de a determina acest stat să se liberalizeze, pentru ca vietnamezii să nu-și mai părăsească țara în număr foarte mare — a precizat un factor american de răspundere. Refugiații constituie o altă problemă în dezbatere între țările din regiunea sud-est asiatică și Statele Unite. După Jakarta, James Baker s-a îndreptat spre Singapore, participînd la sesiunea Conferinței de Cooperare Economică a Pacificului. Apoi, în drum spre Ulan Bator — unde prezența lui James Baker va marca prima vizită a unui secretar de stat american în Mongolia — el va face o escală la Irkuțk, în Siberia (1—2 august), întîlnindu-se cu omologul său sovietic, Eduard Șevardnadze*

China
și cei patru tigri

Vasile Crișu

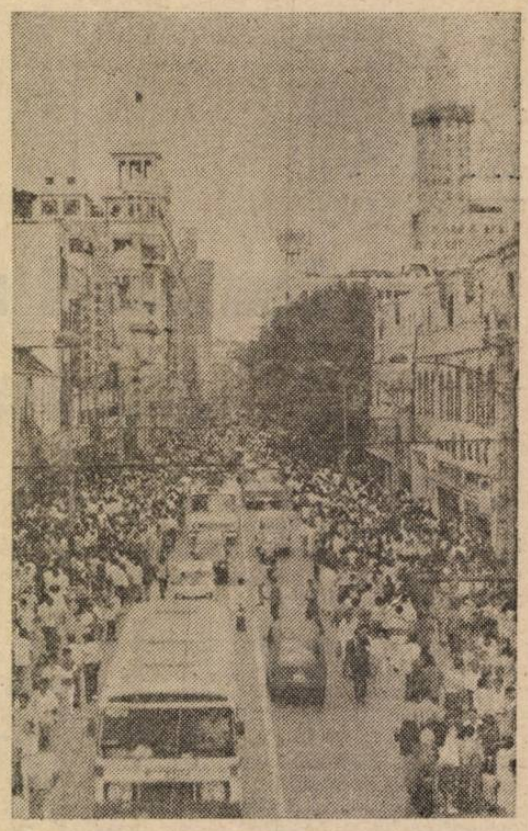

Nanjing — reputata arteră comercială a Shanghaiului

Youhao Guest House este un gen de hotel-pensiune situat intr-o zonă centrală a Beijingului, dar lipsit de repere ce l-ar putea face ușor de găsit. Mi-aduc aminte că, la doi pași de el, l-am căutat, în ziua în care am hotărît să mă aventurez singur „în oraș", vreo oră și jumătate prin labirintul arterelor ce îl înconjoară, derutat de șuvoaiele de pietoni, bicicliști și autovehicule de tot felul ce se întrepătrundeau frenetic, dar mai ales de gesturile contradictorii indicînd direcția pe care ar fi trebuit să o urmez ale celor cărora mă adresam cu o hîrtie în mînă avînd scrisă, în chineză, adresa dorită. Nu-mi pot explica, nici astăzi, cum am ajuns, atunci, O stradă îngustă, pe care cu greu pot trece două automobile unul pe lîngă altul, m-a smuls brusc din virtejul amețitor al marilor bulevarde, conducîndu-mi pașii, pe lîngă niște ziduri anoste de cărămidă, pînă în... curtea lui Youhao Guest House. O veritabilă oază de liniște și echilibru. Zgomotele citadine nu pătrund peste meterezele înalte de beton ce înconjoară ansamblul de clădiri — hotelul propriu-zis, neetajat, tradiționala ceainărie, cu lampioane roșii la intrare, vila cu un cat, transformată, la parter, în restaurant, servind altădată drept reședință a lui Cian-Kai-Și. Un lac artificial, pe a cărui undă se leagănă molcom, ici-colo, flori de nenufar, plasat în centrul ansamblului, este menit să accentueze starea de calm, detașarea.

Youhao Guest House reprezintă, fără îndoială, locul potrivit pentru a-ți cerne, seara, în fața nelipsitului ceai, impresiile cotidiene, deconectat de la voltajul ridicat al vieții unui oraș cu o populație trecînd peste jumătatea celei din România.

În fiecare zi, cît timp am rămas la Beijing, dar și mai departe, în orașele în care am fost, ulterior, în Sud, ritualului vizitelor și convorbirilor, în vederea unei perceperi directe a preocupărilor și problemelor Chinei contemporane, îi va urma, invariabil, celălalt — al ordonării și decantării informației dobîndite.

Aș fi, desigur, tentat să mă refer la monumentele inegalabile, în fața cărora timpul își oprește ceasornicele, lăsînd să plutească doar clipa infinitului, să încerc să descriu, fără a fi și convins de reușită, simțămintele încercate odată aflat pe acea construcție unică a lumii, singura lucrare aparținînd omului ce se zărește de pe... Lună, Marele Zid, ori în incinta magnificului Templu al Cerului, din capitala chineză, sugerind, prin arhitectura unor spații, raporturile dintre Univers și Pămînt, pe apele marelui Lac de Vest, de la Hangzhou, în care se oglindesc, ca nicăieri altundeva, 17 luni (un ingenios artificiu al vechilor constructori chinezi face posibil, aici, ca razele Selenei, strecurate prin orificiile a trei coloane de piatră, să recompună, separat, astrul pe luciul undei, de 17 ori, creînd un spectacol nocturn mirific), sau pe pantele Muntelui Zburător înțesate cu basoreliefuri de cult budist, impresionante atît prin dimensiune, cît și prin atitudinile pe care le exprimă, semnificația acestora mergînd mult dincolo de gestica încremenită în piatră.

Cred, însă, că o la fel de mare fascinație exercită asupra vizitatorului și China actuală, transformările care, în mod categoric, se petrec și în societatea chineză, chiar dacă fundalul acestora, reprezentînd un trecut atît de strălucitor, ar putea, adesea, prin vestigiile sale, abate atenția. Nu de puține ori, am impresia, tocmai datorită somptuoaselor decoruri ce au străbătut, netulburate, spre noi, negurile vremii, se poate naște și întreține părerea că aici, în China, timpul face escale lungi, că schimbările adastă la picioarele infinitului, că această mare țară socotește nu în ore, nu în zile, săptămîni și ani, ci în milenii. Că lucrurile sînt departe de a fi așa, o mărturisesc înseși frămîntările politice, preocupările ardente de soluționare a problemelor ce se ivesc, a unor dificultăți economice și sociale, mentalitățile ce se modifică, înfățișarea caselor, a străzilor, magazinelor și piețelor, a oamenilor — alta decît cea percepută în urmă cu nu prea multă vreme —, eforturile, vizibile la nivelul factorilor de decizie, dar și la populație, de a se asigura o dezvoltare continuă a țării.

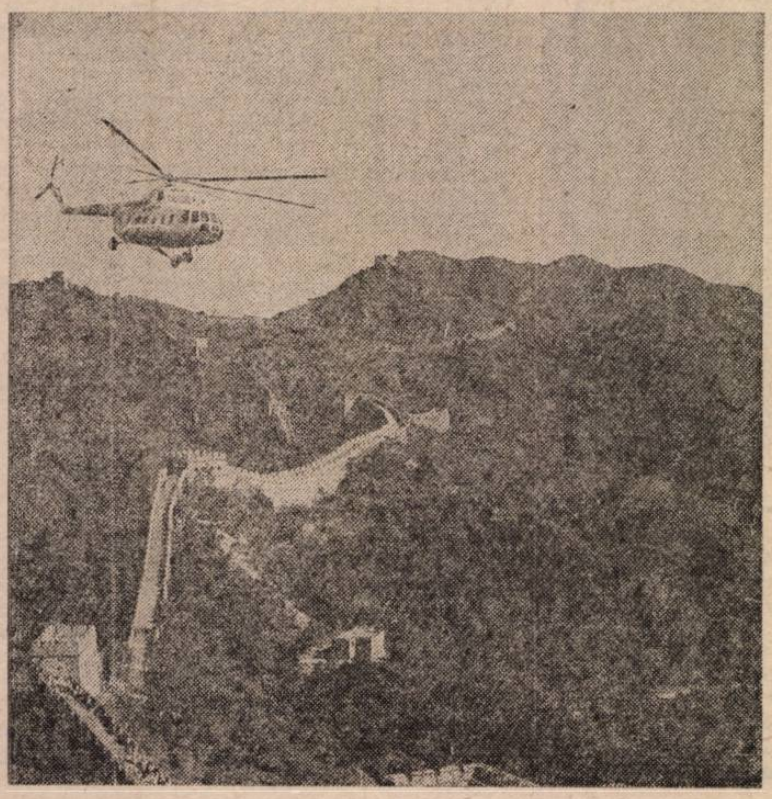

Marele Zid, creație unică, șerpuind, asemenea unui dragon, pe creste

În anul 1978, în China a început un proces de reformă a mecanismului economic, în cadrul căruia s-a promovat politica de deschidere spre exterior. Ca rezultat al acesteia, se apreciază că economia țării a absorbit, în special prin regiuni din zona litorală a Chinei, care prin poziția lor geografică și rezervele disponibile au permis o aplicare intensivă a respectivei politici, investiții străine în valoare de 35 miliarde dolari S.U.A., fiind create 20 000 societăți mixte, cu o mare forță de export. Regiunile litorale menționate au primit denumirea de „zone economice speciale", „zone de dezvoltare economică", „zone deschise", din prima categorie, cu o largă autonomie în ce privește dezvoltarea obiectivelor, cît și posibilitățile de import-export, făcînd parte Xia-Xiamen și Shantou, din apropiere de Taiwan (le desparte doar o strîmtoare), Shenzhan și Zuhai, aflate în imediată vecinătate cu Hong Kong și, respectiv, Macao, precum și Hainan, insulă aflată, oarecum, pe calea maritimă spre Singapore. Am avut prilejul să vizitez zona specială Shenzhen și zona de dezvoltare economică și

tehnologică Minhang – prima situată în provincia Guangzhou (Canton), a doua lîngă Shanghai, ambele cu un grad avansat de progres economic, comercial, financiar și în planul standardului de trai. Mi-am amintit, astfel, că la plecarea din zona specială Shenzhen, un oficial îmi spunea, cu multă hotărîre, că lîngă cei patru „tigri" ai dezvoltării economice — Hong Kong, Taiwan, Singapore, Coreea de Sud – ar mai putea apărea, nu peste mult timp, unul : provincia Guangzhou (Canton). Dar de ce doar Sudul țării și nu întreaga Chină ? Sînt probleme acum, poate ceva mai tîrziu, dar în mod cert așa se va întîmpla. Mîndrie, nejustificată de realitate, în acest răspuns ? Nu cred. Dimpotrivă, o dovadă a faptului că se gîndește în cadrul unor astfel de parametri, respectiv de ridicare a nivelului general la cel atins în Sud, sau vizat în dezvoltare de acesta, indiferent de dificultăți, de complexitatea unei asemenea întreprinderi.

Am avut, la Beijing, o îndelungată și interesantă convorbire cu dl. Yang Yi, secretar permanent al Asociației ziariștilor pe întreaga Chină. Dînsul se referea la multe probleme ridicate de schimbările perceptibile, în China, în domeniul economic și social, de dificultățile întîmpinate și soluțiile alese, de perfectibilitatea acestora. Am reținut, ca avînd o deosebită semnificație, aserțiunea domniei sale că, avîndu-se în vedere transformările din lume, China nu se poate abate de la politica de deschidere și reformă. Respectînd, însă, drumul ales prin propriile voință, calea dezvoltării socialiste. Mă întreb, acum, după discuția cu domnul Yang Yi, dacă, în cele din urmă, acest drum va fi, totuși, cel de natură să favorizeze plenar deschiderea și reforma, atît de necesare Chinei. A răspunde înseamnă, în condițiile acestei țări, a aluneca pe nisipuri mișcătoare. Cert rămîne, însă, un fapt : că ei, chinezii, acest mare popor de peste un miliard de oameni, vor fi cei ce vor decide în legătură cu ceea ce au de făcut. China, așa cum mi s-a subliniat, de multe ori, în dialogurile purtate, respectă orice opțiune de dezvoltare a altui popor, a altui stat, dezvoltînd relații în toate planurile cu acesta, dar cere ca și propria-i opțiune să-i fie respectată.

Să revin, însă, la convorbirile cu secretarul permanent al Asociației ziariștilor pe întreaga Chină. Bine pus la punct cu dezbaterile „la zi" din viața politică, economică și socială a țării, fără prejudecăți în abordarea problemelor mai „delicate", dar, în același timp, ferm în argumentarea punctelor de vedere oficiale, dl. Yang Yi nu se ferește să afirme că revolta din iunie anul trecut, înăbușită de forțele armate în Piața Tienanmen, a ridicat, în primul rînd, întrebarea : de ce s-a bucurat de un asemenea sprijin larg ? Pentru că, răspunde domnia sa, în activitatea partidului comunist, cît și a guvernului, au existat greșeli, erori. Birocratism, fenomene de corupție etc. Subliniind că, în general, concluziile adoptate la cele trei plenare ale partidului comunist (4, 5 și 6) vis-à-vis de evenimentele menționate nu au suferit modificări importante, interlocutorul a atras atenția asupra rezoluției adoptate la Plenara a 6-a a partidului comunist, de consolidare a legăturilor dintre partid și popor, precum și a măsurilor pentru asigurarea, la conducerea partidului și statului, a unei administrații „curate", pentru a se evita repetarea unor tulburări similare. Conducerea actuală consideră și în prezent – arăta dl. Yang Yi – că măsurile de introducere a legii marțiale și stăvilire a tulburărilor au fost necesare. Dar, adaugă imediat domnia sa, din cauza lipsei de experiență în astfel de situații și a neexistenței unor dotări necesare la organele de poliție pentru a se putea interveni fără să se producă pierderi de vieți omenești, s-a întîmplat ceea ce se cunoaște. S-au luat măsuri pentru ca asemenea lucruri, pierderi de vieți, să nu se mai repete. Nu este vorba despre reevaluări asupra episodului Tienanmen, a mai spus secretarul permanent, dar partidul comunist subliniază necesitatea de a fi aproape de popor, faptul că în China omul trebuie respectat mai mult...

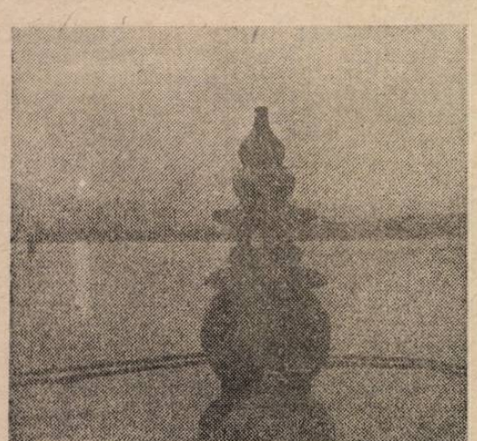

Marele Lac de Vest, din Hangzhou. Singurul, din lume, în care se reflectă 17 discuri lunare...

Am trecut, într-o dimineață, prin acest vast perimetru al capitalei chineze, denumit Piața Tienanmen. Turiștii străini și autohtoni apăsau cu asiduitate pe declanșatoarele aparatelor de fotografiat, perechi de tineri, se plimbau cuprinși pe după mijloc, bunici se bucurau de joaca nepoților, grupuri de elevi alungau, cu zarva lor veselă, porumbeii. De-o parte și de alta a pieții, forfota cotidiană. Lume multă, agitîndu-se într-o direcție sau alta, fără a purta, însă, pe obraz pecetea încrîncenării față de teribila încercare din iunie trecut a ceea ce a fost. Umblînd fără o țintă anume, m-am lăsat dus de curentul mulțimii într-un vad comercial, nu prea îndepărtat de piață, un fel de Lipscani, dar păstrînd, evident, proporția. Magazine multe, de cele mai diferite profile, cu rafturile încărcate, în stradă mici măsuțe cu răcoritoare, de o mare diversitate și prezentate atractiv, marfă multă și pe tarabele pieților, uneori, ca în cazul pepenilor, expusă direct pe trotuar. Este adevărat, prețurile reprezintă o barieră, nu însă insurmontabilă. Invită, doar, cetățeanul la o bună cumpănire a bugetului familiei. N-am văzut, și nu numai aici, cozi, în primul rînd la de-ale gurii (aceste produse sînt, ca preț, accesibile tuturor categoriilor de salariați). Or, dați-mi voie, să nu vezi cozi la alimente într-un oraș de dimensiunea Beijingului înseamnă ceva. Chiar ceva mai mult. Mai ales, acum cînd, după cum mi se spunea, tradiționala modestie la hrană și îmbrăcăminte a fost înlocuită cu tendința de a avea și hrană, și îmbrăcăminte, și cam de toate, dacă se poate. Este, în fapt, ceea ce se întîmplă peste tot. Dorința omului de a trăi prosper, raportîndu-se, clipă de clipă, cel puțin aici, în China, la standardele celor patru tigri. Și, din nou, obsedanta întrebare. Se va putea transforma și China, în cel de-al cincilea tigru ? În cît timp ? Cum ?

Am avut prilejul să vizitez – așa cum spuneam – zonele litorale din Sud. Aici, activitatea economică și comercială, desfășurată „la vedere", în stradă, dobîndește dimensiuni de-a dreptul apocaliptice, Aveam impresia, străbătînd străzile Shanghaiului, de exemplu, că toată lumea nu face altceva decît să vîndă și să cumpere, zeci de kilometri ai orașului constituindu-se în vitrine și steluje cu mărfuri de cea mai bună calitate – de la electronica ultrasofisticată, preponderent din Japonia, Hong Kong și Taiwan, la textilele rafinat brodate și imprimeurile ieftine, dar cu înscrisuri teribiliste, în culori fosforescente, atît de căutate de adolescenți. De asemenea, pe mile întregi – străbătute cu o frumoasă navă de pasageri, de-a lungul fluviului Huangpu (ce asigură legătura între Shanghai și Fluviul cel Lung, eronat numit după cum mi s-a spus Fluviul Albastru, orașul dispunînd, astfel, de „deschidere" la Marea Chinei de Est) – docurile de pe ambele țărmuri alcătuiesc, practic, o singură întreprindere comună de febrilă activitate desfășurată pentru încărcarea sau descărcarea vapoarelor. Și cîte nave... Cred că așa trebuie să fi arătat armada venită, pentru deschiderea celui de-al doilea front, lîngă coastele Normandiei. La fel, la Guangzhou (Canton). În ce privește, desigur, comerțul, activitatea economico-financiară. Cu un plus mult sporit în zona specială Shenzhen, de lîngă Hong Kong. Seara, ai senzația că asiști la o veritabilă paradă a modei, tineretul, care umple masiv străzile, prinzînd gustul veșmintelor „en vogue" și, mai ales, purtîndu-le cu dezinvoltură. Banii ? Se pare că aici, în sud, se găsesc în mult mai mare măsură decît în zonele nordice.

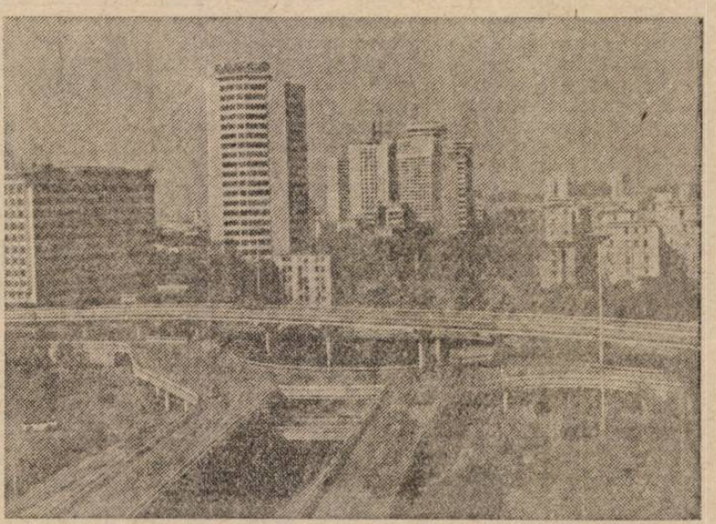

Infrastructuri moderne, la Guangzhou (Canton)

Ar fi totuși prea puțin dacă ne-am rezuma la „fața văzută a lunii", întrucît, dincolo de incontestabile realizări, economia chineză înfruntă și serioase dificultăți. Mă refer din nou la dl. Yang Yi, deoarece în discuția avută a făcut o trecere în revistă extrem de competentă asupra problemelor economiei. Trebuie, însă, să precizez că o serie de opinii pe această temă le-am reținut și din alte convorbiri. Iată cîteva „repere" ale unui tablou, altfel foarte complex. După zece ani de deschidere și reformă, începînd din 1988 în China s-a trecut la o rectificare a reformei economice, fiind obținute unele rezultate, dar manifestîndu-se, în paralel și probleme caracterizate, cu sinceritate, de dl. Yang Yi, ca „foarte grave". Primul rezultat, pozitiv, al rectificării, a subliniat acesta, a fost că ritmul de dezvoltare excesivă a economiei a putut fi încetinit – spre exemplu, la dezvoltarea industriei, de la peste 20 la sută, în 1988, la 8,3 la sută, în anul trecut. Există un fenomen de „supraîncălzire" a economiei naționale, remarcau alți interlocutori, datorită ritmurilor exagerate de creștere, guvernul văzîndu-se nevoit să adopte, și ca urmare a penuriei de fonduri interne (la fiecare dolar investit de un partener străin, partea chineză trebuie să asigure investiții interne de circa 5 yuani), măsuri de austeritate financiară și diminuare a volumului investițiilor, ba chiar și de „recentralizare"

a unor activități economice. Al doilea rezultat, de asemenea pozitiv, arăta dl. Yang Yi, a fost oprirea ritmului de creștere a inflației. În 1988, acesta era de circa 18,5 la sută, în anul trecut — de 17,8 la sută. Contabilizat pe luni, este de remarcat, adăuga interlocutorul, că în ianuarie 1989 acest ritm se cifra la 27 la sută, în decembrie, același an, scăzînd la 7 la sută. În ultimele luni ale anului curent, ritmul inflației a continuat să se diminueze, ajungînd la aproximativ 4 la sută. Tendința, ținea să sublinieze dl. Yang Yi, este evidentă. Dumnealui spunea, însă, că, în pofida acestor puncte marcate, se manifestă serioase dificultăți. Producția este în stagnare și chiar în scădere, desfacerea pe piață a devenit dificilă, veniturile financiare s-au micșorat. Cererea este crescută la energie, materii prime, produse alimentare, oferta nefiind, însă, prea mare. Acestea se desfac pe piață cu ușurință. La materiale de construcție, ca și la produsele electronice, desfacerea este greoaie, datorită cantităților mari existente. Intenția este de a se diminua ponderea acestor ultime mărfuri și de a se spori la prima categorie menționată. Am mai adăuga, la cele spuse de interlocutor, o serie de alți factori, în legătură cu care se duc dezbateri în cercurile de experți. „Dintre întreprinderile noastre, afirma și dl. Yang Yi, doar 50 la sută au eficiență mai ridicată, 20 la sută sînt nerentabile, iar 30 la sută au o eficiență minoră. Trebuie să schimbăm această situație". În plus, au apărut fenomene de „concurență" între zonele economice litorale și regiunile interne ale Chinei, urmarea fiind o anumită restringere a condițiilor favorabile acordate inițial respectivelor zone. În ceea ce privește piața muncii, datorită reajustării reformei economice, a apărut fenomenul de șomaj (aici, în China, se folosește termenul „în așteptare de lucru"). În anumite întreprinderi s-a oprit activitatea, în altele este vorba de o semiîncetare a acesteia. Milioane de oameni, veniți de la sat la oraș în perioada industrializării, îndeosebi pentru a lucra în construcții, au trebuit, acum, cînd investițiile s-au redus cu 90 miliarde de yuani, să se reîntoarcă la țară, dar acolo, din păcate, n-au mai găsit angajamente.

Și totuși, dincolo de asemenea dificultăți ca cele enumerate, și altele, inerente procesului de continuă reajustare, situația, în plan economic, începe, deși cu timiditate, să se îmbunătățească. O afirmă, fără echivoc, toți interlocutorii, considerînd că, datorită marilor resurse, enormului potențial uman, realizărilor, deloc neglijabile, din cei 10 ani de reformă, între care introducerea tehnologiilor de vîrf a constituit unul din obiectivele prioritare, China va putea înfăptui, întîi cu partea sudică, mai apoi integral, „saltul de tigru" dorit în ceea ce privește dezvoltarea.

Firește, îmbunătățirea radicală a situației economice cere timp. Dar chinezii nu doresc să li se mai atribuie vocația răbdării nețărmurite. Responsabilii sînt conștienți, după cît am înțeles din diversele discuții, de această nouă stare de spirit, democratizarea societății fiind vorbă goală fără un suport economic adecvat. Se prevede, deci, ca în maximum doi-trei ani să se obțină trecerea economiei pe structuri raționale și proporționale, resorbindu-se actualele distorsiuni, pe baza continuării politicii de deschidere spre exterior. Reconsiderîndu-i-se, însă, unele priorități. Vor fi, în orice caz, intensificate eforturile de oferire a unor condiții avantajoase și de atragere, pe această cale, în mod sporit, a partenerilor din Taiwan, Hong Kong, Coreea de Sud, Singapore, Malaezia, Indonezia și firește, nu în ultimul rînd, din SU.A. și Europa occidentală, un rol fiind atribuit emigrației chineze din aceste zone. Foarte importantă mi se pare strădania Chinei de a asigura, dincolo de garanțiile curente favorizante ale investițiilor, pe aceea a stabilității politice. Mizînd pe ea, China va ști, desigur, cum să o asigure, evitînd reproșurile drastice (însoțite, pripit, în opinia gazdelor, și de unele sancțiuni economice) ce i-au fost aduse după episodul Tienanmen, din anul trecut.

Care va fi rolul pe care îl vor juca, în acest vast proces de reajustare a reformei economice, întreprins — după cum mi s-a accentuat — nu pentru a o pune la index, ci pentru a-i potența valențele reale —, zonele economice speciale, cele de dezvoltare economică sau zonele deschise ? **(Va urma)**

■ **De 45 de ani, una din marile națiuni ale lumii, în prezent avînd peste 60 de milioane de locuitori, trăiește divizată în două țări. Într-o perioadă a marilor schimbări politice și economice, cînd pînă și problema ce părea poate cea mai spinoasă și-a găsit o cale de soluționare — națiunea germană urmînd a se uni într-un singur stat —, tendințe și eforturi există pentru a aduce pe această cale a unificării și Coreea, practic ultima țară de dimensiuni importante încă scindată.**

Într-o știre de ultimă oră, se anunță, ca un semn de bun augur, că premierii Republicii Coreea și R.P.D. Coreene, Kang Yong-Hoon și, respectiv, Yang Hiăng Muk —, se vor întîlni, la 4 septembrie, la Seul, pentru convorbiri menite să ducă la reducerea tensiunii în relațiile bilaterale. Este prima întîlnire la acest nivel, după al doilea război mondial. Cei doi premieri se vor reîntîlni la 16—19 octombrie, la Phenian.

În continuarea unei tradiții de a pune paginile la dispoziția părților implicate spre a-și exprima punctele de vedere asupra problemelor în discuție sau în dispută, revista s-a adresat ambasadorilor la București ai R.P.D. Coreene (Coreea de Nord) și Republicii Coreea (Coreea de Sud) pentru a expune poziția guvernelor lor în problema reunificării Coreei. În acest număr ne vorbește domnul Mun Biăng Rok, ambasadorul R.P.D. Coreene, iar în numărul viitor domnul Hyun Hong Lee, ambasadorul Republicii Coreea.

„Anii '90 — un deceniu istoric al reunificării patriei"

Mun Biăng Rok
ambasador extraordinar și plenipotențiar al R.P.D. Coreene

Anul acesta se împlinesc 45 de ani de scindare a Coreii de către forțele străine, 40 de ani de la declanșarea războiului din Coreea și 37 de ani de la realizarea armistițiului în Coreea.

Dar Coreea rămîne încă scindată, iar în Peninsula coreeană nu este asigurată pacea trainică. Aceasta nu corespunde aspirației națiunii coreene spre pace și reunificare pașnică, nici tendinței epocii contemporane spre dezarmare, destindere și pace.

Pentru realizarea reunificării independente și pașnice a țării, guvernul Republicii Populare Democrate Coreene a înaintat, din prima zi a scindării pînă în zilele de astăzi, mai mult de 200 de ori propunerile realiste și rezonabile, inclusiv propunerile de convorbiri tripartite, de convorbiri politico-militare la nivel înalt Nord-Sud, de convorbiri dintre autoritățile militare, de convorbiri multinaționale pentru dezarmare, cele patru principii de asigurare a păcii și propunerea de pace atotcuprinzătoare, propunerea de transformare a Peninsulei coreene într-o zonă denuclearizată și de pace și propunerile din ultimii ani și a depus toate eforturile sincere pentru realizarea lor.

Numai în acest an, noi am formulat noua propunere de reunificare a patriei constînd în a demola zidul din beton armat ridicat în partea de Sud a liniei de demarcație militară și în a realiza călătoriile libere și deschiderea generală, orientarea în 5 puncte pentru reunificarea patriei și propunerea de dezarmare pentru pace în Peninsula coreeană, al cărei conținut se referă, în principal, la crearea încrederii dintre Nord și Sud, reducerea forțelor armate din Nord și Sud, retragerea forțelor străine, dezarmarea și asigurarea păcii după înfăptuirea dezarmării.

Orientarea în 5 puncte pentru reunificarea patriei, pe care președintele R. P. D Coreene, KIM IR SEN, a avansat-o în discursul său referitor la politica guvernamentală, rostit la prima sesiune a celei de-a 9-a legislaturi a Adunării Populare Supreme din 24 mai a.c., este următoarea :

Reunificarea țării în deplină independență și pe cale pașnică constituie sarcina națională cea mai importantă, pe care trebuie s-o realizeze guvernul Republicii noastre și întregul popor coreean.

Proiectul de creare a Republicii Confederale Democrate Koryo, înaintat de către guvernul republicii noastre potrivit principiilor convenite între Nord și Sud, publicate atît în țară cît și în străinătate — independența, reunificarea pașnică și marea unitate națională — este cel mai pertinent și cel mai realist proiect, care permite — deși în Nordul și Sudul țării există ideologii și regimuri diferite — realizarea reunificării țării în deplină independență, pe cale pașnică și în mod echitabil, fără ca o parte să învingă cealaltă parte. Așa cum prevede acest proiect, țara noastră, odată reunificată, nu va mai fi o țară-satelit a unei alte țări, nici nu va adera la nici o alianță, bloc politic sau militar și că ea va fi neutră. Acest proiect corespunde năzuințelor națiunii coreene spre independență, precum și ale țărilor vecine și popoarelor iubitoare de pace. Pentru a îndeplini cît mai curînd, conform aspirațiilor imperioase ale întregii națiuni, opera de reunificare națională, trebuie soluționate în mod corect următoarele probleme :

În primul rînd, trebuie atenuată tensiunea în Peninsula coreeană și să se creeze climatul de pace indispensabil reunificării. În această perspectivă, Nordul și Sudul trebuie să adopte o declarație de neagresiune, R.P.D. Coreeană și S.U.A. trebuie să încheie un acord de pace, Nordul și Sudul trebuie să reducă în mod considerabil forțele lor armate și toate armele nucleare și trupele străine să se retragă din Coreea de Sud. Retragerea trupelor americane din Coreea de Sud corespunde tendinței epocii noastre spre pace și destindere ,precum și intereselor poporului american. Dacă pentru S.U.A. este greu să-și retragă într-o singură etapă trupele lor staționate în Coreea de Sud, ele pot face acest lucru pe etape.

În al doilea rînd, trebuie demolat zidul de beton care separă cele două părți ale Coreii, să se permită călătorii libere și să se realizeze deschiderea generală în toate domeniile dintre Nord și Sud. Noi salutăm călduros călătoria în partea de Nord a numeroaselor persoane și personalități din diferite pături sociale din Coreea de Sud, noi îi vom primi cu sentimentul de fraternitate și vom veghea în mod strict asupra securității lor. Noi nu

exercităm nici o restricție asupra călătoriei în Sud a populației din Nord, ci o vom încuraja în mod activ. Dacă autoritățile sud-coreene ar dori în mod real să contribuie la înțelegerea națională și la reunificarea țării, ele ar trebui, înainte de toate, să demoleze zidul din beton, propria lor operă, să abroge toate legile care împiedică întîlnirile și contactele favorabile reunificării țării și să ia măsuri efective pentru călătoriile libere și deschiderea generală.

În al treilea rînd, Nordul și Sudul trebuie să dezvolte raporturile lor externe potrivit principiului de creare a unui climat internațional favorabil reunificării independente și pașnice a țării. În relațiile lor cu străinătatea să pună întotdeauna interesele comune ale națiunii pe primul plan și să dezvolte aceste relații în așa fel încît să se creeze un climat internațional care să împiedice perpetuarea scindării și să favorizeze reunificarea, iar pe arena internațională, să evite confruntarea și concurența între cele două părți, care aduc prejudicii demnității națiunii noastre și să coopereze reciproc pentru a apăra interesele comune ale națiunii și a le onora. În ceea ce privește țările interesate în problema coreeană, ele trebuie să resimtă responsabilitatea lor față de persistența dramei scindării coreene și să sprijine soluționarea sa. S.U.A., partea direct interesată în problema coreeană, trebuie în mod obligatoriu să joace un rol pozitiv în reunificarea Coreii, iar celelalte țări interesate trebuie, și ele — fără să urmeze politica de scindare a S.U.A. sau fără să se lase să fie antrenate de ele — să adopte o atitudine corectă favorabilă reunificării Coreii. Noi trebuie să mărim vigilența în ce privește învierea și ambițiile de agresiune ale militarismului japonez, care, în anii trecuți, a cauzat nenumărate suferințe poporului coreean și numeroaselor popoare din Asia. O.N.U., chemată să salvgardeze pacea și justiția, trebuie să ajute la soluționarea pașnică și echitabilă a problemei coreene fără a permite să fie utilizată pentru întîrzierea reunificării Coreii. Guvernul republicii noastre, care a luptat împotriva scindării țării și, dornic să realizeze reunificarea, a preconizat aderarea Coreii la O.N.U. ca țară unică. În cazul în care Nordul și Sudul ar adera la O.N.U. chiar înainte de reunificare, ar trebui ca ambele părți să ocupe un singur loc, în interesul reunificării, în loc de două locuri.

În al patrulea rînd, trebuie să se promoveze un dialog favorabil reunificării țării. Unica modalitate care permite reunificarea pașnică a țării potrivit voinței unanime a națiunii este de a dezvolta dialogul. Dialogul dintre Nord și Sud trebuie să ducă la soluționarea reală a problemei reunificării țării și nu la menținerea scindării. El nu trebuie să fie un apanaj al autorităților oficiale sau al unor clase privilegiate care să ia în seamă numai dorința lor, ci să fie în interesul întregii națiuni pentru a reflecta în mod democratic voința tuturor partidelor politice și organizațiilor sociale și a diferitelor pături sociale. Cele două părți prezente la dialog trebuie să adopte o atitudine loială, să coopereze și să se unească pentru a soluționa problema reunificării țării și pentru a evita deteriorarea climatului dialogului prin impunerea unor piedici artificiale. Guvernul Republicii noastre va face tot posibilul pentru ca dialogul Nord-Sud, actualmente întrerupt, să se reia și să se ajungă la rezultate pozitive și pentru lărgirea și dezvoltarea sub diferite forme, contra actelor în interesul reunificării.

În al cincilea rînd, trebuie să se constituie un front unit național pentru reunificarea țării. Întregul popor coreean trebuie să se unească potrivit principiului de acordare a priorității intereselor comune ale națiunii, depășind deosebirile de clasă, de ideologie, de convingeri politice și de credință. Nici o clasă și nici o pătură nu trebuie să pună pe prim plan interesele sale în detrimentul intereselor națiunii și nici să opună lupta pentru constituirea frontului unit luptei de reunificare. Toate asociațiile și organizațiile care luptă pentru reunificarea țării trebuie să se orienteze spre cooperare și unitate și să formeze un front unit național, cuprinzînd, în Nord, în Sud și în străinătate, toate partidele politice, toate organizațiile sociale și toate asociațiile, precum și personalitățile diferitelor clase și pături sociale. Devotamentul patriotic și contribuția adusă la nobila operă de reunificare a țării de către diferite pături sociale vor fi mai tîrziu favorabil apreciate în numele patriei reunificate. După reunificare, națiunea coreeană va trebui să continue să acționeze împreună pentru edificarea unei patrii prospere.

Propunerile de reunificare a patriei avansate de către guvernul republicii noastre, datorită caracterului lor realist și constructiv, se bucură de sprijinul unanim și simpatie din partea poporului coreean și a popoarelor iubitoare de pace din întreaga lume. Reunificarea într-una singură a națiunii, încă scindată artificial de către forțe străine, este o necesitate istorică. Scizioniștii interni și externi continuă să recurgă la manevrele de împiedicare cu fel de fel de pretexte, creînd diferite „incidente" și deturnînd atenția opiniei publice, dar aceste manevre nu pot să bareze mișcarea de reunificare care se accelerează pe plan național.

Toți compatrioții din Nord și Sud și de peste hotare vor lupta uniți ca un monolit și cu speranțe și convingeri pentru ca anii '90 să devină un deceniu al reunificării istorice.

Riad — Beijing

„Un pas important"

Săptămîna trecută, Arabia Saudită și China au stabilit relații diplomatice depline și vor proceda la schimbul de ambasadori, se anunța într-un comunicat comun difuzat la Riad. În document se precizează, de asemenea, că guvernul comunist de la Beijing este singurul reprezentant legitim al întregului popor chinez, iar R.P. Chineză sprijină politica Arabiei Saudite, care urmărește realizarea securității și stabilității, precum și intereselor sale naționale. Comunicatul respectiv a fost dat publicității cu ocazia vizitei, în capitala saudită, a ministrului de externe chinez, Qian Qichen. În timpul unor întrevederi, șeful diplomației saudite, prințul Saud al-Faysal și omologul său chinez, Qian Qichen, au subliniat că acest „pas important" va da un „impuls suplimentar" relațiilor dintre cele două țări, care au raporturi excelente pe plan economic și social.

Aceste relații, nesemnificative pînă nu demult, s-au amplificat în ultimii cinci ani, în urma vizitei la Beijing a unor oameni de afaceri saudiți, sosiți aici pentru a prospecta piața chineză, după deschiderea de reprezentanțe comerciale între cele două capitale și după organizarea, de către China, a unor expoziții comerciale în Arabia Saudită.

Așadar, anunțarea stabilirii de relații diplomatice se înscrie ca o continuitate a raporturilor, îndeosebi economice și comerciale, ce s-au dezvoltat în acești ultimi ani, între Riad și Beijing. În context, este evident faptul că, o țară cu peste un miliard de locuitori, cum este China, poate reprezenta o vastă piață de desfacere potențială pentru produsele saudite, în primul rînd cele petrochimice, subliniază observatorii.

În același timp, evenimentul are și o altă semnificație, de data aceasta politică, știut fiind că Arabia Saudită este, prin tradiție, păstrătoare a locurilor sacre ale islamismului. În aceste condiții, stabilirea de relații diplomatice cu China reprezintă sfîrșitul unui „tabu" esențial al politicii externe saudite din ultimii 50 de ani : interzicerea oricăror relații diplomatice cu țările comuniste (comunismul fiind, prin esență, antireligios). Cu toate acestea, în ultimii ani, această interdicție autoimpusă nu a constituit și o piedică în calea dezvoltării relațiilor sale comerciale și a menținerii contactelor politice cu țări comuniste. Astfel, în 1968 Arabia Saudită a „inaugurat" relațiile comerciale cu China, care s-au dezvoltat rapid.

Stabilirea de relații diplomatice cu Beijingul s-a materializat prin suspendarea, anunțată de către Taipe, a relațiilor, la același nivel, pe care Taiwanul le întreținea cu Riadul de 44 de ani.

Considerat în dimensiunile sale pozitive, evenimentul poate exprima o „deschidere" a politicii externe a Arabiei Saudite, care poate privi acum și spre Europa de Est, unde are deja relații economice. Observatorii opinează că Uniunea Sovietică, cu care Riadul a început, în ultimii ani, o apropiere este un potențial partener al „noii deschideri".

STOP CADRU

Ministrul de externe israelian, David Levi (stînga), a primit „troica europeană", alcătuită din omologii săi din Italia, Luxemburg și Irlanda. Aceștia au vizitat Israelul în cadrul unui turneu în Orientul Mijlociu, consacrat identificării căilor de soluționare a conflictului din regiune. La Ierusalim, discuțiile nu au găsit, însă, puncte comune datorită refuzului categoric al Israelului de a purta negocieri cu OEP. Delegația CEE s-a întîlnit apoi, la Tunis, cu președintele palestinian, Yasser Arafat, cu președintele în exercițiu al Consiliului ministerial al Ligii Arabe, Faruk Kaddoumi, și alți demnitari din zonă

1000+1

Popularitate

Pentru marea majoritate a polonezilor, atmosfera politică din țară nu încetează să se degradeze, în timp ce guvernul se află în pierdere de viteză în ce privește popularitatea. Iar aceasta, deși premierul Tadeusz Mazowiecki se află încă în fruntea sondajelor de opinie. Concluziile se desprind dintr-o anchetă publicată de ziarul guvernamental „Rzeczpospolita", efectuată în luna iulie de o instituție specializată în sondarea opiniei publice. 33,5 la sută din cei intervievați consideră că „tensiunea politică" a crescut în luna iulie, în timp ce numai 5 la sută apreciază că situația s-a ameliorat. Numărul celor satisfăcuți de schimbările și reformele aplicate pînă acum de guvern a scăzut, în luna iulie, cu 6 la sută. În sfîrșit, 76,4 la sută (85 la sută în ianuarie) din polonezi au încredere în T. Mazowiecki și 61,7 la sută (51 la sută în ianuarie) în Lech Walesa. Președintele W. Jaruzelski se află pe locul patru, devansat fiind de vicepremierul și ministrul finanțelor, L. Balcerowicz, autorul planului de austeritate pentru trecerea Poloniei la economia de piață.

Ministrul vest-german al finanțelor, Theo Waigel, a fost ales patronul „Jocurilor Karl May", desfășurate la Bad Segeberg. Alt politician onorat cu aceeași distincție legată de autorul aventurilor lui Winnetou este primarul Berlinului occidental, Walter Momper

Precizări

În prezent, URSS nu mai are dușmani peste hotare, a afirmat șeful Direcției Informații a MAE sovietic, G. Gherasimov, în cadrul unei conferințe de presă la Praga, unde se află în vizită. În interiorul țării situația este însă alta, a arătat el, menționînd în context problemele legate de radicalizarea reformei economice și trecerea la economia de piață. G. Gherasimov a afirmat, în altă ordine de idei, că acțiunile URSS în 1956 din Ungaria și în 1968 din Cehoslovacia trebuie să fie considerate ca inadmisibile. Uniunea Sovietică, a continuat el, își exprimă regretul față de situația creată în jurul ambasadei cehoslovace din Havana, deoarece în acest caz este vorba de o dispută între prieteni ai ei. URSS se pronunță, în principiu, împotriva comerțului cu arme, dar, practic, din motive economice, desfășoară o asemenea activitate, a spus Gherasimov. Ar fi bine dacă am reuși să convenim cu SUA asupra unei reduceri serioase a volumului exportului de arme, a subliniat el.

S-au împlinit zece ani de la decesul poetului-trubadur Vladimir Visoțki, atît de iubit de sovietici. Pentru ei, el a reprezentat un fel de Bob Dylan, James Dean și Johnny Cash la un loc, la care s-a adăugat un deosebit talent literar. Sute de persoane au participat la comemorare, desfășurată în fața mormîntului său din cimitirul moscovit Vagakov

Indiscreție

Ultimul număr al revistei „Paris Match" a fost amputat, în Marea Britanie, cu... opt pagini. Ele conțineau extrase dintr-o carte scrisă de un fost intendent la palatul Buckingham, a cărei interzicere fusese obținută de regină. Lucrarea dădea o serie de detalii din viața intimă a familiei regale. Autorul ei a funcționat la Buckingham între 1980—1983. În numărul său din 26 iulie, „Paris Match" a publicat prima parte a unor extrase, anunțînd că ele vor continua săptămîna viitoare. Cele 10 000 de exemplare ale revistei, ce se vînd în Marea Britanie, au pe copertă o manșetă care precizează : „Din motive legale, au fost scoase unele pagini".

Teatru

Ioan Paul al II-lea va avea ocazia unică să se fotografieze, la 2 august, în curtea reședinței sale de vară, de la Castelgandolfo, în compania... lui Satan. Prilejul : o seară de excepție, avînd în centrul ei un eveniment teatral. „Micul sărac", o piesă pe care dramaturgul francez Jacques Copeau (1879—1949) a scris-o la sfîrșitul vieții sale în onoarea sfîntului Francisc D'Assisi, va fi jucată în fața Papei și a unui public format din numeroși prelați. Compania de teatru care a pus-o în scenă are contracte asigurate pînă la sfîrșitul anului viitor, toate reprezentațiile urmînd a se desfășura la diverse abații și în locuri sfinte legate de istoria spiritualității creștine franceze. La Castelgandolfo, piesa nu va avea nici un decor, ca în reprezentările sacre vechi, dar personajele vor purta, în schimb, bogate costume medievale.

Despăgubiri

Societatea petrolieră „Amoco" a fost condamnată la Chicago să plătească 690 000 de milioane franci francezi victimelor mareei negre apărute după naufragierea vasului „Amoco-Cadiz" la 16 martie 1978, a anunțat un purtător de cuvînt al firmei americane. Din această sumă, statului francez îi revin 569 760 000 franci.

"Mînă forte"

Din surse bine informate de la Atena, scrie agenția „Taniug", s-a aflat că în Albania au loc o luptă necruțătoare pentru putere, epurări în masă și prigonirea adversarilor regimului. După recentele tulburări și fuga a cîtorva mii de persoane, se pare că autoritățile întăresc din nou politica de „mînă forte". Potrivit surselor de la Atena, au loc răfuieli cu familiile celor recent emigrați, precum și cu cei care nu au reușit să părăsească țara. Aceasta o confirmă și noii refugiați în Grecia, care afirmă că regimul introduce măsuri și mai severe și că pașaportul îl pot obține doar persoanele fidele regimului. După recentele tulburări, în țară guvernează o pace aparentă și aceasta datorită agenților de la „Sigurimi" și armatei. Sînt unii care cred că și după recentele evenimente influența dominantă o are în continuare fracțiunea dogmatică, în frunte cu văduva fostului dictator Enver Hodja. Ca argument în acest sens se menționează faptul că noul ministru al afacerilor interne, Isai Hekuran, a fost cunoscut dinainte ca adept al liniei deosebit de dure. În lupta pentru putere — după cum scrie săptămînalul „Vima" — s-a implicat și atotputernica „Sigurimi", care, într-o scrisoare, îl avertizează pe Ramiz Alia să nu accepte „cotitura spre Occident".

Prognoză

Analizînd dinamica activității solare și caracteristicilor cîmpului geomagnetic, profesorul astrolog Piotr Golub, de la Institutul pedagogic din Briansk, a ajuns la concluzia că numeroase catastrofe de producție sînt provocate de acțiunea directă a Soarelui asupra obiectivelor tehnologice. Aceste fenomene — a anunțat profesorul la o recentă conferință științifică a autorilor unor ipoteze netradiționale — pot duce la inducția curenților care afectează activitatea sistemelor. Calculînd numărul de rotații complete ale Soarelui, Piotr Golub a constatat că, în toate catastrofele înregistrate de el, una și aceeași fișie de pe suprafața astrului era orientată spre Pămînt. Această descoperire i-a oferit cheia prognozării perioadelor dificile, care, de altfel, s-au confirmat. În seria tragediilor care fac obiectul conceptului lui Golub figurează și catastrofa de la centrala atomoelectrică de la Cernobîl. Săptămînalul sovietic „Argumenti i Fakti" a început să publice prognozele lui Golub, care coincid cu părerile grupului de specialiști în prognoză din Moscova. În zilele considerate de ei drept deosebit de periculoase — 21 iunie și 16 iulie — s-au produs cutremure distrugătoare de pămînt în Iran și Filipine. După părerea profesorului din Briansk, următoarea perioadă nefavorabilă va fi la sfîrșitul lunii octombrie — începutul lunii noiembrie a.c.

Controversă

Revista „Semit", publicație evreiască vest-germană, i-a luat apărarea președintelui austriac Kurt Waldheim, condamnat pe plan mondial pentru activitatea sa în armata hitleristă, afirmînd că el a fost, de fapt, un luptător antifascist și membru al unui grup de rezistență austriac. „Am cercetat trecutul lui și am ajuns la concluzii diferite față de ceea ce au declarat lumii întregi președintele Congresului Mondial Evreiesc (CME), Edgar Brofman, și alții", a relatat agenției „Reuter" Oswald Lewinter, redactorul-șef al publicației.

Lewinter, în a cărui revistă s-a publicat o analiză în șase părți a „cazului Waldheim", a declarat într-un interviu că a stat de vorbă cu foști colegi de școală sau cu camarazi de arme ai lui Waldheim. Concluzia la care a ajuns este că fostul secretar general al Națiunilor Unite nu a luat parte la acțiuni naziste. „De fapt, el a fost membru al unui grup austriac de rezistență antigermană", a declarat Lewinter.

Ziaristul a arătat că deține informația de la un fost membru proeminent al Rezistenței franceze, care, în martie anul trecut, a depus mărturie sub jurămînt în fața lui Lewinter și a unui asesor judecătoresc la Viena. Sursa care a furnizat informațiile și la care ziaristul s-a referit sub numele de „Herr X" este un austriac care a dezertat din armata germană și a luptat în rîndurile Rezistenței franceze, a declarat Lewinter. El a mai spus că respectivul a fost coleg de școală cu Waldheim și a jurat că numele acestuia apărea pe o listă cu membrii Mișcării pentru Eliberarea Austriei (OFB), care a luptat împotriva nazismului atît înainte, cît și după ocuparea, în 1938, a Austriei de către Germania. După război, „Herr X" a lucrat pentru guvernul francez și a fost principalul anchetator al lui Waldheim, după ce acesta a fost desemnat diplomat în Franța, în 1948. „Verdictul dat de Herr X este că Waldheim a fost patriot austriac și ofițer în armata germană ; el nu a fost, însă, implicat în nici un fel de acțiuni naziste", a relevat Lewinter. „Problema a fost elucidată de către Franța".

Întrebat de ce Waldheim nu a făcut cunoscut acest aspect al trecutului său, Lewinter a declarat că i-a pus această întrebare președintelui austriac într-un interviu realizat anul acesta. Waldheim a răspuns : „Nu am fost un membru foarte important al acestei mișcări, deși sufletește m-am aflat alături de ea. Dar dacă acest lucru l-aș fi făcut public acum, lumea ar fi crezut că încerc să mă dezvinovățesc".

● ● ● de MATTY

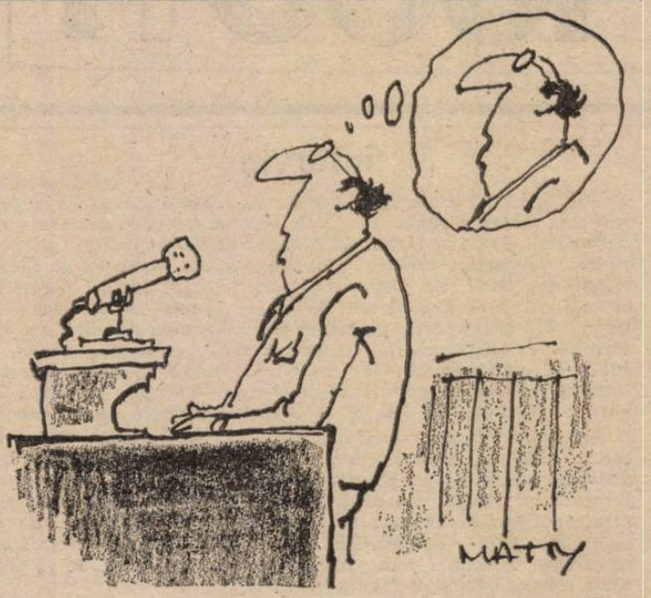

— ...Să nu uităm nici măcar o clipă, domnilor, pe acei oameni de valoare care, modești, își așteaptă cuvenita promovare !

Noul arhiepiscop de Canterbury, George Carey, care îi va succeda lui Robert Runcie, la începutul lui 1991, în fruntea bisericii din Marea Britanie, este, practic, puțin cunoscut publicului. Desemnat episcop de Bath și Wells (în vest) cu numai trei ani în urmă, numele său nu figura pe lista posibililor succesori ai dr. Runcie. Tînăr — va împlini 55 de ani în noiembrie viitor —, noul primat al bisericii anglicane a fost ales de premierul Margaret Thatcher dintre cele două nume ce i-au fost supuse atenției de Comisia regală pentru numiri. Înaltul prelat este, formal, numit de regină, la propunerea primului ministru. George Carey, căsătorit și tată a doi băieți și două fete, a fost uns preot în 1963, după ce și-a făcut serviciul militar la Royal Air Force ca operator radio. Originar din Londra, a urmat calea unei ascensiuni treptate, devenind, în 1982, rectorul Colegiului teologic din Bristol, apoi episcop de Bath și Wells

Grațiere

Președintele zambian, Kenneth Kaunda, a anunțat că-i va grația pe toți autorii de lovituri de stat, pentru a ajunge la o reconciliere cu aceștia și a acționa în favoarea instaurării păcii în țară. Este vorba de autori ai tentativelor de lovitură de stat de la 30 iunie, anul acesta, precum și din 1987 și 1980. El nu a precizat data exactă a eliberării persoanelor implicate, dorind totuși ca aceasta să fie înainte de sfîrșitul lunii august. Kenneth Kaunda a arătat, de asemenea, că a fost amînat pentru 13 august 1992 referendumul asupra eventualei reintroduceri a sistemului multipartit în Zambia — prevăzut să aibă loc la 17 octombrie — pentru a se permite înregistrarea de noi electori, măsură reclamată de opoziție.

Terorist

Presupusul membru al organizației teroriste vest-germane Fracțiunea Armata Roșie (RAF), Henning Beer, arestat în iunie în RDG, a fost remis justiției vest-germane ,s-a aflat din surse ale acesteia. Henning Beer, unul dintre cei opt presupuși teroriști, arestați în iunie în RDG, este al cincilea care este transferat în RFG. În vîrstă de 31 de ani, Henning Beer trăia în RDG din 1982 sub numele fals de Dieter Lenz. El este bănuit că a participat la atentatul cu explozivi împotriva bazei americane de la Ramstein (RFG), care a avut ca urmare 18 răniți (31 august 1981), la asasinarea președintelui Băncii Germane, Alfred Herrhausen (30 noiembrie 1989), la atentatul eșuat, din 19 septembrie 1988, împotriva secretarului de stat vest-german la Ministerul finanțelor, Hans Titmeyer, și la un atentat eșuat, din 19 iunie 1988, împotriva unui hotel spaniol unde locuiau personalități ale NATO.

Tezaur

Cu ocazia desfășurării la Kiev a sesiunii Sovietului Suprem al Ucrainei, deputatul Roman Ivanîciuk a afirmat că această republică deține în Banca Angliei aproximativ 16 trilioane lire sterline. El a reamintit că Pavel Polubotok (1660—1723), care s-a pronunțat pentru restabilirea hătmăniei în Ucraina și care și-a încheiat viața în cetatea Petropavlovsk, înainte de a pleca la Petersburg la întîlnirea cu Petru I, a trimis Băncii Angliei un butoi cu aur. „Ținînd seama de dobîndă, acest tezaur ar trebui să valoreze acum 16 trilioane lire sterline și aparține Ucrainei", a spus Roman Ivanîciuk. Răspunzînd la interpelarea lui Ivanîciuk, președintele Comisiei permanente a Sovietului Suprem al URSS pentru problemele catastrofei de la Cernobîl, deputatul poporului Vladimir Iavorivski, a afirmat că poporul ucrainean are foarte mulți bani la bancă lăsați de Polubotok. Dar tezaurul este lăsat prin testament numai unui stat ucrainean independent și suveran. „De aceea, consider că prima declarație în această privință a fost făcută pe data de 16 iulie 1990 (ziua adoptării declarației privind suveranitatea Ucrainei)", a subliniat V. Iavorivski. „Sînt sigur că acești bani vor fi redați poporului ucrainean, vor deveni proprietatea lui", a spus el. Banca Angliei declară, însă, că, deși a cercetat arhivele, nu dă de urma butoiului cu aur. Și că, oricum, la aur nu se calculează dobînzi.

Europa

Într-un interviu acordat ziarului „Le Figaro", ministrul francez al afacerilor externe, Roland Dumas, a declarat că Franța lucrează în prezent la definirea unei noi ordini europene în perspectiva desfășurării la Paris, la 19 noiembrie, a reuniunii la nivel înalt a CSCE. După opinia lui Dumas, „baza" noii ordini europene trebuie să fie, în primul rînd, CEE, apoi Confederația, ale cărei idei au fost lansate de către președintele François Mitterrand, și în sfîrșit CSCE, instituție care grupează toate statele europene (mai puțin Albania), plus SUA și Canada. „Indiferent de viitorul său, Uniunea Sovietică va continua să rămînă o mare putere militară pe continent. Echilibrul va fi menținut prin prezența efectivă a Statelor Unite și Canadei", consideră Dumas. După opinia ministrului francez, CSCE și întărirea CEE trebuie să meargă în paralel. În ce privește Germania, „politica Franței a fost întotdeauna aceeași", a afirmat Roland Dumas, răspunzînd celor care au acuzat Parisul de a fi avut o politică contradictorie față de unificarea germană. Franța este interesată în a face să avanseze Europa împreună cu Germania, de a stabili relații cu Germania „pe o bază cu totul privilegiată", de a „favoriza unificarea Germaniei înscrisă în istorie", dar ea dorește, în același timp, „să fie luate în considerare problemele pe care le ridică unificarea în ansamblul țărilor europene" — a conchis Roland Dumas.

1000+1

Interviu

Ambasadorul statului Palestina în RDG a arătat că a fost surprins de cele scrise în presă, dar şi de cele declarate de politicienii RDG în legătură cu dezvăluirile cu privire la sprijinirea grupărilor teroriste de către fostul Minister al Securităţii din RDG, de fosta conducere a ţării, incluzîndu-se în aceeaşi categorie organizaţia teroristă „Fracţiunea Armata Roşie" (RAF) şi grupările palestiniene. Acest mod de abordare nu serveşte relaţiilor cu Palestina, cu OEP, cu lumea arabă, a subliniat ambasadorul OEP în RDG, Daoud Barakat, într-un interviu apărut în cotidianul „Berliner Zeitung". În text se arată : „Nu vreau să neg că în Orientul Mijlociu nu au existat şi nu există grupări teroriste. La începutul anilor '70, şi în cadrul OEP au existat anumite organizaţii care au făcut uz de forţă. Dar cred că politicienii din RDG ar trebui să se informeze mai bine : din 1975, toate formaţiunile OEP şi-au revizuit politica şi au respins terorismul. În declaraţia de la Cairo din 1978 s-a specificat clar condamnarea terorismului, iar Yasser Arafat a fixat, prin declaraţia din 1988, de la Geneva, o nouă bază a dialogului cu SUA".

Daoud Barakat a mai reamintit că membri marcanţi ai OEP au fost asasinaţi ca urmare a unor acte teroriste comise de Israel sau de alte servicii secrete, inclusiv arabe. Palestinienii sînt confruntaţi zilnic cu terorismul de stat al Israelului.

Palestina şi OEP nu se vor amesteca în deciziile suverane ale altor state, a declarat Daoud Barakat, referindu-se la intenţia de reluare a relaţiilor diplomatice dintre RDG şi Israel. „Dacă RDG doreşte să aibă relaţii diplomatice cu Israelul, este vorba de o decizie suverană. Noi afirmăm că Israelul nu este un stat ca celelalte, el însuşi nu se consideră ca atare. Este un stat care nedreptăţeşte un alt popor şi care încalcă drepturile omului. Speranţa noastră este ca RDG să aibă în vedere acest lucru în convorbirile cu politicienii israelieni şi să nu-şi modifice poziţia faţă de Palestina. RDG poate să-şi aducă o contribuţie pozitivă la realizarea păcii în Orientul Mijlociu, pronunţîndu-se pentru o conferinţă internaţională de pace în regiune", a precizat ambasadorul.

„A.B.C."

URSS ar negocia „plecarea" lui Fidel Castro, care „nu va rezista decît 24 de luni", afirmă în ziarul madrilen „ABC" (conservator) Jorge Canosa, opozant cubanez, preşedintele Fundaţiei Naţionale Cubano-Americane, fondatorul postului Radio Marti. „Soluţionarea problemei cubaneze va fi comparabilă, dar nu identică, cu ceea ce s-a întîmplat în Nicaragua. Circulă zvonul că Uniunea Sovietică ar fi implicată într-un proces pentru a oferi fraţilor Castro o ieşire. Au fost efectuate demersuri pe lîngă Libia, dar această ţară, ca şi China, a răspuns negativ. Coreea de Nord ar putea oferi o soluţie", scrie Canosa.

Disputa privind locul unde ar trebui să fie „casa" lui Moş Crăciun se pare că a dat cîştig de cauză... Groenlandei. Aşa s-a decis la cel de-al 27-lea Congres al lui Moş Crăciun, desfăşurat, săptămîna trecută, la Copenhaga, în parcul Rakken, cel mai vechi parc de distracţii din lume

Francezul Jean Luis Goro (stînga) i-a făcut cadou lui Mihail Gorbaciov doi cai de rasă. După prezentarea celor două frumoase exemplare, i-a înmînat Raisei „paşapoartele" cu care au călătorit acestea de la Paris la Moscova

Un militant ecologist din Budapesta a petrecut 12 ore într-o... ladă de gunoi, pentru a protesta împotriva poluării mediului

Victime

Istoricii polonezi au redus numărul victimelor de la Auschwitz de la patru milioane la peste un milion. Acum se acceptă că marea majoritate a celor exterminaţi sînt evrei, în ciuda afirmaţiilor fostului regim comunist polonez că în cel mai mare lagăr de concentrare al Germaniei naziste ar fi pierit tot atîţia polonezi cît şi evrei. După cum anunţa ziarul „Solidarităţii", placa comemorativă, de pe monumentul de la Auschwitz, a fost înlăturată, ca urmare a unor constatări ale cercetătorilor din cadrul muzeului de aici, potrivit cărora numărul real al victimelor înregistrate în acest cumplit lagăr de exterminare s-ar situa între 1,2 şi 1,5 milioane. Potrivit ultimelor concluzii ale istoricilor polonezi, din cele 1,5 milioane de victime poloneze se presupune că cel puţin 960 000 au fost evrei. De altfel, vechea cifră de patru milioane a fost stabilită de o comisie sovietică, venită la Auschwitz în februarie 1945, la o săptămînă de la eliberare. Ulterior, această comisie a prezentat tribunalului de la Nürnberg constatările sale. Potrivit agenţiei DPA, preşedintele Consiliului central al evreilor din RFG a criticat înlăturarea plăcii comemorative de la Auschwitz spunînd că, pentru el, este dovedit din punct de vedere istoric că în cel mai îngrozitor lagăr de exterminare din lume au murit patru milioane de oameni. Dar un istoric israelian, Samuel Krakowski, a salutat hotărîrea istoricilor polonezi — hotărîre pe care a calificat-o drept „o modificare pozitivă".

Rubrică realizată de Anca Voican

Iugoslavia: care va fi viitorul politic?

■ În Iugoslavia, dezbaterile despre viitorul constituțional al țării au crescut în intensitate, fiind exprimate tot mai frecvente nemulțumiri față de actualul sistem federativ. Schimbări, pe acest plan, vor avea, în mod cert, loc. Cît de mare va fi, însă, amploarea lor? Relatările și comentariile pe care le publicăm în continuare încearcă să ofere un crimpei al frămîntărilor și discuțiilor ce se poartă, pe această temă, în țara vecină, al modului în care sînt ele receptate în mass-media.

În timp ce o mare parte din Europa se îndreaptă spre unitate, statele profund divizate ale Iugoslaviei nu pot cădea de acord asupra modului în care să rămînă laolaltă. Scindarea crescîndă a dus această zbuciumată țară balcanică în pragul dezintegrării.

Borislav Iovici, sîrbul aflat în prezent la președinția colectivă a țării, a propus un referendum care să stabilească dacă naționalitățile distincte vor să rămînă unite într-o țară diversă ca aspect etnic, însă data acestuia nu a fost fixată.

Unii politicieni consideră că deja Iugoslavia s-a dezmembrat. „Nu mai există Iugoslavia" — este de părere Dimitri Rupel, ministrul de externe al Sloveniei, republica nordică ce conduce revolta împotriva Iugoslaviei.

Țara s-a format în urmă cu 70 de ani ca un regat comun al sîrbilor, croaților și slovenilor, după primul război mondial. După ce în 1941 a fost ocupată și dezmembrată de germani, a reapărut ca o federație în stil comunist a șase „republici populare" dintre care Macedonia, Muntenegru și Bosnia-Herțegovina s-au alăturat celor trei state dinaintea războiului, sub fondatorul comunist al Iugoslaviei, Iosip Broz Tito. În timpul războiului rece, politica naționalistă a lui Tito a fost de folos pentru Occident, care a furnizat Iugoslaviei nealiniate un substanțial sprijin financiar și de altă natură, ca o frînă în calea influenței sovietice în sensibila zonă a Balcanilor. Acest sprijin l-a ajutat pe Tito să impună unitatea și conducerea partidului comunist care, aparent, s-a ridicat deasupra rivalităților etnice tradiționale ale Iugoslaviei. Dar, aceste rivalități etnice și regionale tradiționale au reînceput să se manifeste după moartea lui Tito, în 1980. Iar mesajul unei mai largi democrații și al drepturilor omului, care a grăbit revoluțiile de anul trecut în Europa răsăriteană, a acționat, de asemenea, împotriva conducerii în vechiul stil centralizat de la Belgrad.

La 2 iulie, Slovenia și-a proclamat suveranitatea deplină, instituindu-și un sistem legislativ independent și afirmîndu-și dreptul de a controla toate forțele armate de pe teritoriul său.

În aceeași zi, deputații albanezi din Kosovo — nestatornica provincie sudică — și-au anunțat intenția de a se separa de Serbia, cea mai mare dintre cele șase republici ale Iugoslaviei.

Croația — a doua ca mărime dintre republicile iugoslave — ceruse deja o schimbare radicală a sistemului federal lăsat moștenire de Tito. Președintele Uniunii Democratice Croate (partid de centru dreapta), Franio Tujman, a cîștigat o răsunătoare victorie în alegerile libere care au avut loc astă-primăvară în republică. Milan Kucan, președintele liber ales al Sloveniei, a declarat recent că republica sa se va separa singură sau împreună cu Croația, dacă țara nu se va transforma rapid într-o confederație liberă de state total independente.

„Singurul lucru ce ne poate menține laolaltă este o represiune permanentă și brutală" — a declarat Rupel, referindu-se evident la avertismentele forțelor armate comuniste că „lupta pentru Iugoslavia nu va fi dusă fără armată".

Dimpotrivă, liderii comuniști ai Serbiei doresc un sistem federal cu o autoritate centrală, puternică și se opun alegerilor libere. Președintele Serbiei, Slobodan Miloșevici, exclude efectiv ideea confederației. El a declarat că Serbia o va accepta numai dacă granițele sale actuale vor fi revizuite spre a cuprinde cele două milioane de sîrbi din Croația și regiunea centrală din Bosnia-Herțegovina. Păstrarea provinciei Kosovo, vechea inimă a Serbiei dominată acum de etnici albanezi, și afirmarea naționalismului sîrb par a precumpăni asupra legăturilor cu Slovenia și a rivalității tradiționale cu Croația. Doleanțele lui Miloșevici i-au adus o mare popularitate în rîndul sîrbilor, dar alți iugoslavi se tem că planurile sale ar putea antrena violențe etnice.

Pentru numeroși iugoslavi, premierul federal Ante Markovici rămîne singurul factor de integrare a republicilor vrăjmașe. Markovici se bucură de multă admirație pentru succesul înregistrat în schimbarea economică rapidă iar programele sale orientate spre piață au beneficiat de sprijinul larg al unor guverne și instituții financiare occidentale. Dar optimismul manifestat abia cu o lună în urmă că Markovici ar putea să-și transforme succesul economic în capital politic și să-l folosească pentru a crea un nou partid s-a spulberat în fața declarației de suveranitate a Sloveniei și a reacției Serbiei.

În spatele dezbinărilor etnice mocnesc alte conflicte legate de introducerea democrației și integrarea Iugoslaviei în Europa occidentală. Slovenia și Croația vor să se alăture proceselor de integrare ce au loc în Europa. Recent, oficialitățile lor au purtat negocieri exploratorii cu C.E.E. asupra eventualei aderări la ea. Dar C.E.E. și Statele Unite privesc Iugoslavia ca o singură țară și ar dori ca ea să rămînă astfel. Este însă greu de înțeles cum și-ar putea reconcilia iugoslavii acutele lor divergențe pentru a răspunde cererilor occidentale de unitate și îmbunătățire a drepturilor omului. Amnesty International și Parlamentul European au condamnat în repetate rînduri încălcarea brutală a drepturilor omului de către Serbia în ce privește etnicii albanezi din Kosovo.

(După „*Associated Press*")

Precizări din partea Prezidiului R.S.F.I.

În unele publicații oficiale s-au intensificat comentariile și articolele în care, în mod eronat și fără să se țină seama de fapte, se contestă, subapreciază și interpretează răuvoitor inițiativa Prezidiului R. S. F. Iugoslavia — anunțată public în cuvîntarea președintelui în fața Adunării R.S.F.I., la 28 mai — ca în cadrul convorbirilor cu conducerile republicilor și provinciilor să fie căutate împreună și coordonate posibilele propuneri de soluții pentru viitoarele relații în cadrul Iugoslaviei și ordinea ei constituțională, se arată într-un comunicat al Biroului de presă și informații al Prezidiului R.S.F.I., dat publicității la Belgrad.

Se afirmă, între altele, că această inițiativă este inutilă și absurdă și că Prezidiul R.S.F.I. nu are simțul realității politice. Poziția Prezidiului R.S.F.I. este identificată cu poziția conducerii unor republici și se afirmă chiar că Prezidiul R.S.F.I. acționează direct pentru destrămarea Iugoslaviei. În realitate, este vorba de încercări de a eluda calea constituțională de depășire a crizei și de a continua impunerea unilaterală a viitoarei ordini constituționale a țării.

Pentru a se informa asupra părerii conducerii republicilor și provinciilor autonome, pentru a identifica aspectele incontestabile și cele contestabile ale problemelor care prezintă interes pentru întreaga țară, Prezidiul R.S.F.I. a avut convorbiri cu conducerea din Bosnia și Herțegovina, Muntenegru, Macedonia, Croația, Serbia și Voivodina. Comunicatele cu privire la fiecare dintre aceste convorbiri au cuprins aprecierile, poziția și propunerile exprimate și promovate de conducerea republicii și a provinciei respective, și nu cele ale Prezidiului R.S.F.I. În consecință, afirmațiile potrivit cărora Prezidiul R.S.F.I. a acceptat în unele cazuri părerile și propunerile exprimate, iar în alte cazuri le-a respins, sînt nu numai inexacte, ci și răuvoitoare și extrem de periculoase, deoarece împiedică activitatea constructivă pe care Prezidiul R.S.F.I., în concordanță cu drepturile și răspunderea sa constituțională, le-a lansat prin această inițiativă.

În zilele următoare, Prezidiul R.S.F.I. va avea convorbiri cu Prezidiul Republicii Slovenia și, după posibilități, și cu Prezidiul Provinciei Socialiste Autonome Kosovo, după care — în colaborare cu organele și persoanele competente din republici și provinciile autonome, — pornind de la toate părerile și propunerile exprimate, va încerca să ajungă la propuneri coordonate vizînd viitoarea reglementare constituțională a Iugoslaviei sau la clarificarea conținutului real al deosebirilor despre care este vorba, ceea ce ar trebui să faciliteze activitatea în direcția viitoarei ordini constituționale a țării.

Prezidiul R.S.F.I. va informa Adunarea R.S.F.I. și opinia publică despre rezultatele activității sale, se arată în încheierea comunicatului Biroului de presă și informații.

(După „*Taniug*")

Jurnalul unei discordii

Există mai multe modalități de a reconstitui o pagină de istorie. În cazul raporturilor româno-ungare din anii teribili ai celui de-al doilea război mondial, studiile docte, cu trimiteri minuțioase la bibliografie și documente, dar subminate de un tezism care incorsetează luciditatea, nu au oferit încă un răspuns acceptabil la o sumă întreagă de întrebări și dileme. Îndeobște, s-au întreprins sinteze sentențioase și cu pretenții, înainte de a se proceda la inventarul cît mai complet al întîmplărilor despre care s-ar crede că stau în subtextul lor. În capătul celălalt al unei game întinse de formule publicistice uzitate frenetic în timp, găsim pamfletul și invectiva, veninul și patima, prin care răni de demult, cicatrizate în aparență, se redeschid în toată splendoarea. Și dintr-o extremă, și din cealaltă, dreptul cititorului de a întreprinde o interpretare proprie a secvenței istorice în discuție este implicit contestat. Iar o cale de mijloc nu se poate concepe decît ca un exercițiu pedant al ipocriziei, pentru că adevărul nu a fost și nu va fi niciodată la mijloc.

Adevărul istoriei rămîne ascuns în fapte și măsura în care le divulgăm va fi invariabil măsura puterii noastre de a ne apropia de o obiectivitate rîvnită în deplinul înțeles al sincerității. Din punctul acesta de vedere, lecția cronicarilor din vechime, conștienți de audiența restrînsă a manuscrisului ticluit în singurătate; străini de vanitatea de a-i dăscăli în masă pe semenii lor, rămîne exemplară și tonică. Într-un fel, ne vom strădui să pășim pe urmele lor, dînd paginilor noastre alura unui jurnal și ajutîndu-l pe cititor, fără ostentație și numai în beneficiul lui, să realizeze o legătură între diferitele însemnări cotidiene. Clasarea informațiilor obținute din arhive de stat și particulare, din presa timpului, din memorii publicate sau rămase în manuscrise, nu ne îngăduie o altă soluție dacă vrem să le etalăm mai cuprinzător. Tuturor informațiilor la care am parvenit le adăugăm în extenso documente din arhivele Vaticanului și ale statului italian, demult publicate la Roma, dar practic necunoscute în România de publicul larg.

Discordia care constituie substanța acestui jurnal se reaprinde periodic, din pricini diverse și nu totdeauna din voința protagoniștilor ei, uneori degenerînd în torente de fraze descumpănite și în esență, și în expresie. Cu toate acestea, experiența istorică ne pune la dispoziție o anume constantă : conflictul a fost sistematic redeschis de Ungaria ori de cîte ori România era sau părea în dificultate, și nu înainte de o pregătire propagandistică adecvată în străinătate, efectuată de Budapesta cu eforturi de necrezut și pe bani dintre cei mai grei. Așa s-a întîmplat în 1919, așa s-a întîmplat în 1940. Așa se întîmplă și în anul nostru de grație, 1990 ?

În fapt, conflictul româno-ungar reprezintă o pată pe obrazul destul de pătat de discordii al continentului nostru și orice om de bună credință, din România sau din Ungaria, ar dori să fie martorul stingerii lui. A trăi mereu în trecut este o stare de spirit vecină cu nebunia. În consecință, nu intenționăm resuscitarea unei polemici dăunătoare, ci prezentarea unor piese dintr-un dosar mai interesant decît cred profanii, pe care unele polemici mai vechi sau mai noi le eludează cu o suspectă delicatețe. Numai după cunoașterea lor se va putea vorbi de uitare și se va putea porni cu încredere spre un viitor mai cinstit.

I

DE LA PACTUL DE NEAGRESIUNE GERMANO-SOVIETIC LA CONFERINȚA ITALO-UNGARĂ DE LA VENEȚIA

23 august 1939. Chiar în ziua semnării tratatului de neagresiune dintre Germania și Rusia sovietică, la Budapesta, Consiliul de Miniștri se întrunea în ședință extraordinară, spre a examina evenimentele internaționale în curs și, totodată, spre a asculta un raport al lui Csáky Istvan, ministrul afacerilor străine, despre recentele sale întrevederi cu conducătorii Germaniei și Italiei. Din început, Ungaria și-a aflat o nesperată utilitate în vîrtejul reacțiilor provocate de sinistrul eveniment de la Moscova. Berlinul îi ceruse să întreprindă masive concentrări de trupe în vecinătatea frontierelor României. Desigur, Adolf Hitler a acționat preventiv, împins de sentimente amestecate și tulburi : cu toate că Wilhelm Fabricius, ministrul Germaniei la București, va aprecia în memoriile sale că stima Berlinului pentru Ungaria traversa un moment critic, nu era timp de ales între o unealtă și alta. Era limpede că Führerul se temea de o acțiune imprevizibilă. În consecința declanșării viitoarelor ostilități cu Polonia,

Joachim von Ribbentrop, în vizită la Roma, se întîlnește cu Mussolini

și dorea să supună România unei presiuni psihologice. Ungaria a răspuns cu promptitudine la apel. Asupra intențiilor ei nu plutea nici o îndoială. Ocazia de a învenina atmosfera în sud-estul european, în scopul revizuirii tratatului de la Trianon, nu a fost scăpată la Budapesta și chiar în ședința amintită a Consiliului de Miniștri s-a hotărît, spre justificarea măsurilor proprii, să se adreseze guvernului de la București un protest energic, împotriva unor pretinse mobilizări românești. Chiar și umilința obedienței își afla în felul acesta o refulare.

Nu întîmplător, într-o discuție cu regele Carol al II-lea, Armand Călinescu, primul ministru român, enumera Ungaria printre națiunile devenite, prin forța împrejurărilor, protectorate germane. În cîteva zile, efectivele deplasate în Ungaria subcarpatică și la răsărit de Tisa se vor ridica la aproape 250 000 de soldați.

24 august 1939. Aceasta a fost ziua nefastă cînd Hitler a lăsat să se înțeleagă, în mod indirect, că Germania ar putea cîndva să revendice un rol de arbitru între Ungaria și România. În replică la rumorile din presa britanică despre o eventuală invazie a trupelor ungare în Transilvania, a exclamat : „Ce le pasă englezilor de problema minorităților din Europa centrală și orientală ?... Ce este această concepție fantastică a englezilor ? Ei sînt responsabili pentru ordinea în Europa ?... Despre această uimire a Führerului s-a aflat însă mult mai tîrziu. Deocamdată, pe Dîmbovița, nota de protest de la Budapesta a fost primită cu calm. Formal, Grigore Gafencu a respins demersul ungar. Într-adevăr, în dispozitivul militar românesc din Ardeal nu survenise nici o schimbare majoră, exceptînd pregătirile în vederea constituirii Corpului de cavalerie, ca mare unitate operativă, însă din trupe demult existente în zonă. Mai mult, ministrul de externe român a considerat documentul sosit de la Budapesta drept un punct de plecare posibil spre o atenuare a divergențelor. Tranșant, într-o discuție cu Bárdossy László, a reafirmat bunele intenții ale guvernului său și „dorința sa de a se ajunge la reglementarea amicală a greutăților ce s-au ivit între cele două țări". Apoi, Grigore Gafencu a expus interlocutorului său avantajele unei înțelegeri cuprinzătoare între Budapesta și București. În prealabil, protestul prezentat de ministrul ungar fusese discutat cu regele Carol al II-lea și cu Armand Călinescu. „Hotărîm să-i propunem un pact de neagresiune — a consemnat în jurnalul său intim primul ministru —, pe care să-l comunicăm și englezilor, și germanilor. Rex de acord". Grigore Gafencu nu vorbea doar în

23 August 1939 — I.V. Stalin și Ribbentrop, cu prilejul semnării sinistrului pact

numele său și poate nu a înțeles chiar din primul moment iritarea lui Bárdossy László.

26 august 1939. Evident, propunerea românească a surprins și a enervat Budapesta, care a evitat s-o comunice opiniei publice și a respins-o deschis, fără a-și justifica prea abil atitudinea. Pasămite, nu putea trata sub amenințarea baionetelor românești. Consternarea ungară a fost constatată și de ministrul Italiei la București, Pellegrino Ghigi, după o discuție cu Bárdossy László. Cotidianul **Universul** a divulgat refuzul autorităților de la Budapesta și obstinația acestora de a păstra strict secretul asupra pasului spre înțelegere săvîrșit de români a devenit de-a dreptul ridicolă

27 august 1939. În contrapropunere, la cererea guvernului său, Bárdossy László a sugerat Bucureștilor un tratat bilateral destinat să reglementeze mai întîi statutul minorităților. Problemele în suspensie între cele două capitale ar fi fost prea complexe și „normalizarea relațiilor dintre Ungaria și România nu putea fi înfăptuită decît în mod treptat". Era, în același timp, și un bluff, și o stratagemă. Pe de o parte, în Ungaria se știa foarte bine că românii nu vor accepta imixtiuni în afacerile lor interne și, pe de altă parte, un asemenea tratat ar fi lăsat o ușă deschisă spre revendicări teritoriale, la o eventuală conferință de pace. Și românii au sfîrșit prin a nu-l accepta. În primă instanță, Grigore Gafencu a cerut totuși lui Bárdossy László informații precise cu privire la conținutul înțelegerii sugerate. Nu încăpea nici o îndoială că Budapesta lucra în perspectiva unor acțiuni pe care spera să le întreprindă sub tutelă și sub umbrelă germană. La București, după ce traversase Transilvania în automobil, Wilhelm Fabricius a avut o întrevedere semnificativă cu ministrul de externe român. „Singurul lucru care ar putea determina România să abandoneze neutralitatea — l-a avertizat acesta, știind cît de interesată era Germania în menținerea păcii în singura zonă petroliferă din Europa — ar fi un atac din partea Ungariei sau a Bulgariei". Și nu i-a ascuns că pe frontiera nord-vestică s-au amorsat anumite măsuri militare, în consecința concentrărilor unguresti. De altfel, scrisoarea adresată de Grigore Gafencu, în aceeași zi, lui Bárdossy László — o copie a ei parvenise și Legației germane — evita orice echivoc : tapajul cu privire la pretinsele mobilizări românești reprezenta un simplu pretext, adevăratele intenții ale românilor dezvăluindu-se în propunerea lor de a se încheia un pact de neagresiune între Budapesta și București. Era regretabil că Ungaria respinsese propunerea provenită din România. Replica lui Fabricius s-a învîrtit în jurul unei observații a noastre : în călătoria prin Transilvania, între Ciucea și Cluj, ar fi văzut personal patru convoaie militare care se îndreptau spre frontiera de vest, uniformele ostașilor din compunerea lor fiind lipsite de trese și de însemne reglementare de armă. Cu alte cuvinte, ministrul german lăsa să se înțeleagă că armata română, în propria ei țară, s-ar fi pretat

Ministrul de externe italian, Ciano, într-o postură caracteristică

să se deplaseze incognito... Ceea ce era un nonsens.

Prudent, Grigore Gafencu nu a răspuns cu fermitatea potrivită să pună la punct naivitatea aparentă a interlocutorului său și l-a asigurat pe Fabricius că va solicita ministrului de război informații amănunțite cu privire la desfășurările semnalate. Ceea ce nu știa ministrul de externe al României, atunci, nu mai constituie de mult un secret : în fața unor efective ungare de un sfert de milion de oameni, românii concentraseră numai 122 262 ostași, deci mai puțin decît jumătate...

28 august 1939. Într-un document programatic al autorităților românești ,transmis reprezentanților țării din străinătate, a fost menționată explicit directiva urmăririi unei politici de destindere față de Ungaria. Din rațiuni de înțeles, documentul a rămas strict secret. În raporturile intereuropene din epocă, bunăvoința era deseori interpretată drept slăbiciune...

Din epocă, ne-a rămas o consemnare interesantă a demersului unui reprezentant diplomatic român. Ea aparține lui Giovanni Batista Montini, substitut pentru afaceri curente și secretar al Cifrului în secretariatul de stat al Vaticanului, și a fost notată după o convorbire cu ambasadorul Nicolae Petrescu-Comnen :

Vatican, 28 august 1939

„Ambasada României pe lîngă Sfîntul Scaun crede că ar fi bine primit și foarte oportun un demers al Nunțiului Apostolic către autoritățile unguresti spre a se pune de acord cu România în vederea unei apărări comune a independenței fiecăreia. Ungariei nu-i rămîne un alt drum de ales: sau să facă front unic de rezistență cu România, cu Iugoslavia și, mîine, cu Polonia, sau să devină o adevărată feudă germană.

În aceste zile, România a întărit cu o sumă de trupe apărarea frontierelor ; Ungariei i-a displăcut acest lucru ; România a răspuns că această întărire nu avea un caracter ofensiv, mai mult, ea ar dori să se folosească această ocazie pentru a se parveni la o discuție asupra controverselor ungaro-române. Ungaria a răspuns că nu tratează sub amenințarea tunurilor. (Actes et documents du Saint Siège relatifs à la seconde guerre mondiale, 1, Le Saint Siège et la guerre en Europe. Mars 1939 — Août 1940, Libreria Editrice Vaticana, Citta del Vaticano, 1970, doc. 138).

Interesantă este și însemnarea cu care Giovanni Batista Montini a notat documentul, în manuscris : „28.8.39. Raționamentul ambasadorului României uită că Ungaria este deja sprijinită de Axă. Va suporta cu certitudine toate consecințele. Dacă lucrurile vor merge bine". Prin consecințe înțelegea beneficii.

Ipocrizia ungară nu a rămas chiar neobservată. În timp ce politica externă românească își definea fără echivoc linia de conduită, nu în scopuri propagandistice, ci spre uzul celor destinați s-o transpună în practică, ministrul britanic la Budapesta i-a comunicat lui Csáky Istvan că un tratat de neagresiune cu România ar fi reprezentat o dovadă concretă a hotărîrii Ungaria. Reichsmarschallul ar fi litatea în eventualitatea unui război. Refuzul de a lua în discuție propunerea românească ridica dubii majore cu privire la intențiile ei finale. Plutea în aer ideea că Ungaria, mai devreme sau mai tîrziu, în schimbul colaborării active cu Wehrmachtul, va încerca să-și satisfacă pretențiile teritoriale în dauna românilor cu sprijin german. Răspunsul lui Csáky Istvan a fost evaziv.

29 august 1939. Într-o discuție cu Grigore Gafencu, colonelul Alfred Gerstenberg, atașatul aero german de la București, a sugerat autorităților românești să se adreseze lui Hermann Göring, spre a atenua disputele cu Ungaria. Reichsmarschallul ar fi fost dispus la o mediere.

30 august 1939. La București, a parvenit în sfîrșit și proiectul tratatului destinat să protejeze minoritatea maghiară din România, propus de autoritățile de la Budapesta. Totodată, imprudent, Csáky Istvan a lăsat posterității un document care-i divulga total perfidia : „M-aș bucura în mod deosebit dacă guvernul român — telegrafia ministrul de externe ungar lui Bárdossy László — ar refuza proiectul de acord, deoarece acest lucru s-ar potrivi foarte bine cu planurile noastre de viitor. De altfel, sunt convins că nu-l vor accepta. Am nevoie de acest refuz pentru ca, într-o eventuală conferință europeană, pretențiile noastre față de România să nu se rezume la problema apărării minorităților și să pot spune că am încercat și această alternativă, fără succes, și să pot invoca, în acest fel, soluția teritorială...".

Nu s-ar spune că perspicacitatea românilor nu funcționase la timp. „Cred că răspunsul lui Gafencu trebuie să ne parvină urgent — aprecia în continuare ministrul de externe ungar — deoarece am impresia că această conferință se apropie cu pași repezi și mi-e teamă ca nu cumva să adopte propunerile noastre ca bază de discuție, în cazul că va simți că e strîmtorat din toate direcțiile, fapt care poate fi considerat efectiv". Dar, temerile lui Csáky nu s-au adeverit. Oricît de strîmtorată ar fi fost România, mai avea libertatea să respingă manevrele Budapestei, ceea ce s-a și întîmplat.

La București, Alexandru Cretzianu, secretarul general al Ministerului Afacerilor Străine, era înștiințat între timp de Reginald Hoare, ministrul britanic din România, despre demersul englez de la Budapesta. Totodată, același diplomat l-a asigurat pe Armand Călinescu, formal, că Ungaria se angajase să nu atace neprovocată. Chestiunea consta acum în a se ști cînd și din ce vor extrage ungurii motive de a se considera provocați...

Nimeni din România nu era dispus să acorde vreun credit unor astfel de promisiuni. Războiul bătea la ușă și, în atmosfera periculoasă a acelei răscruci de istorie, nu era loc pentru expectativă. Convinși că Hitler nu era abordabil în acele zile dramatice, cînd conflictul armat germano-polon era pe pragul să se declanșeze, factorii responsabili ai destinelor României au decis să asculte sfatul lui Alfred Gerstenberg și să trimită un emisar la reședința lui Hermann Göring. În cîteva rînduri, Reichsmarschallul arătase simpatie românilor și era de sperat că, la Karinhall, intențiile de viitor ale Germaniei se vor dezbăra de ambiguitate, iar incertitudinile românilor se vor spulbera. În convorbirile de la palatul regal, Carol al II-lea, Armand Călinescu și Ernst Urdăreanu au optat prima dată pentru Alexandru Vaida-Voievod, apoi pentru Istrate Micescu, fixîndu-se într-un tîrziu asupra persoanei lui Ion Gigurtu, industriaș și om de afaceri cu vaste relații în Reich, care a și fost convocat de urgență de la Predeal.

Tot atunci, poate și din credința că refuzul ungar nu era unul definitiv, ci de ordin tactic, Grigore Gafencu a decis să adopte în problema tratatului de neagresiune cu Budapesta o poziție marcat ofensivă, ca și cum încă n-ar fi fost vorba despre un proiect pe care duplicitatea lui Csáky îl înmormîntase. La ceasul cînd regele, primul ministru și ministrul curții regale deliberau la palat asupra persoanei menite să-l contacteze pe Hermann Göring, ministrul de externe a informat telegrafic legațiile române de la Berlin și Roma că „singurul înțeles mai larg ce ar putea fi dat propunerii unui pact de neagresiune ce am făcut-o Ungariei este că această propunere dovedește și afirmă pașnicele noastre intenții de-a lungul unor hotare care ne despart nu numai de Ungaria, ci și de întreaga Europă centrală..."

(va urma)

Mihai Pelin

■ 45 de ani de la holocaust ! Paul Diaconu reconstituie pentru prima dată minut cu minut, cu elemente inedite pentru cititorii revistei noastre tragedia de la Hiroshima. „Anii care mă despart de zilele cînd am simțit sub tălpi pămîntul încă fierbinte al orașului martir — declară autorul — au făcut și mai vii și au decantat imaginile copleșitoare, de neuitat, ale unui imaginabil de neimaginat".

Cum s-a născut infernul?

Cel creat, nu cel imaginat de om, a izbucnit dintr-odată în ceea ce am putea numi viața cotidiană a unui oraș dintr-o țară aflată pe punctul de a se recunoaște înfrîntă într-un război de o duritate care depășise cu mult toate așteptările.

Ziua care începuse se anunța banală. O dimineață cu un cer senin, caracteristic verii de

Cenotaful memorial din Parcul Păcii de la Hiroshima, dedicat victimelor bombardamentului atomic

Infernul Hiroshimei

Am evitat să vizitez Muzeul Păcii din Hiroshima în primele zile cînd m-am aflat acolo nu numai deoarece am dorit ca mai înainte să cunosc cît de cît orașul, fără să port cu mine imaginile de groază pe care le bănuiam, ci mai ales pentru că simțeam că am nevoie de o anumită stare sufletească pentru a-i păși pragul. Că am procedat bine m-am convins după, cînd, trecînd pe lîngă locurile de acum cunoscute, scenele de coșmar se suprapuneau peste decorul actual. Pentru că exponatele de aici nu pot fi considerate în nici un caz obiecte obișnuite de muzeu. Fără să vrei gîndul te poartă la marele florentin, Dante Alighieri, iar comparația cu infernul imaginat de el, deși a devenit un loc comun, nu este deloc deplasată. Dimpotrivă, ceea ce vezi aici

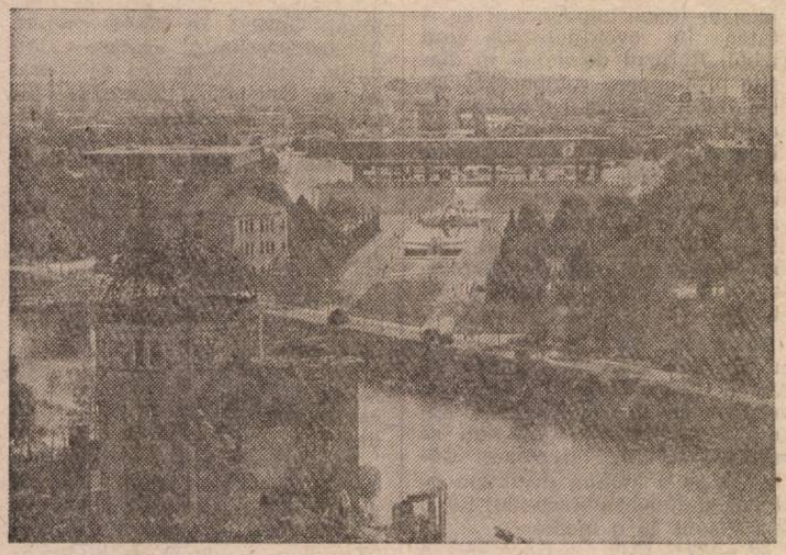

Parcul Păcii amenajat la Hiroshima pe locul deasupra căruia a explodat bomba atomică

depășește tot ce și-a putut imagina omul că ar putea fi mai groaznic. Fragmente de țesuturi umane arse, de cheloid, unghii, păr, obiecte dintre cele mai diferite, fotografii, desene, documente, secvențe filmate în zilele holocaustului, filme realizate ulterior, explicații înregistrate pe casete sau oferite de hibakusha, puținii supraviețuitori, sau urmașii lor, angajați ca ghizi, reconstituie, minut cu minut, cea mai sinistră zi din istoria omenirii — 6 august 1945, ziua primului bombardament atomic, și consecințele acestuia.

Emblema muzeului, o pictură murală de 4 pe 8 metri înfățișînd imagini de coșmar ale holocaustului, este pe măsura groazei etichetate și rînduite frumos în vitrine sau pe pereți, în zecile de mii de metri de peliculă sau de bandă magnetică. Ea înfățișează o imagine a infernului, așa cum l-au văzut Iri și Toshi Maruki, care au pictat un mare număr de tablouri încercînd să surprindă cît mai multe aspecte ale dezastrului atomic.

pe țărmurile Seto Naikai, Marea Interioară. Revărsatul zorilor fusese tulburat de o alarmă aeriană care a trecut ca atîtea altele în zilele acelei veri, fără să se întîmple nimic.

Locuitorii Hiroshimei se obișnuiseră într-un fel cu ciudata comportare a avioanelor americane, care, venind valuri, valuri semănau moarte și distrugere în calea lor peste tot în arhipelag, dar ocoleau cu o statornicie inexplicabilă orașul lor. Circulau tot felul de zvonuri, de la faptul că Hiroshima ar fi fost cruțată pentru că de acolo emigraseră mulți japonezi în S.U.A. și ei ar fi intervenit în acest scop, pînă la explicația naivă că americanii fermecați de frumusețea peisajului orașului lor ar fi hotărît să-l păstreze intact pentru a-și construi vile după război.

Alarmele aeriene au continuat, dar locuitorii Hiroshimei reacționau la ele doar pentru a se conforma regulamentelor militare. Ei nu aveau cum să știe că autoritățile militare americane hotăriseră să cruțe orașul de bombardamente cu scopul de a calcula cît mai exact efectele unui bombardament cum nu se mai văzuse încă în istoria atît de însîngerată a războaielor purtate de oameni între ei.

Cu toată acalmia aparentă, Hiroshima se pregătea totuși pentru bombardamente tot atît de copleșitoare cum fuseseră cele ce distruseseră, deja, cu cîteva excepții, marile orașe nipone. Chiar în primele zile ale lunii august, un nou lot de 30 000 de adulți și 11 000 de copii, de la 11 la 17 ani, fuseseră încorporați în batalioane de muncă în vederea realizării unor baraje împotriva incendiilor. Peste 60 000 de locuințe fuseseră deja demolate. Orașul, deși lipsit de o apărare antiaeriană adecvată — tunuri vechi, insuficiente ca număr și putere de foc —, dispunea în schimb de adăposturi numeroase, cu o capacitate de aproximativ 100 000 de persoane. Erau necesare atît de multe adăposturi pentru că armata considera că are nevoie de cît mai mulți civili în oraș, în special copii, femei și persoane mai în vîrstă, nepotrivite pentru rolul de combatanți, dar buni să asigure forța de muncă necesară pentru ca șantierele navale și uzinele militare din oraș să funcționeze zi și noapte fără întrerupere.

La ora 7, pentru a doua oară în acea dimineață, a fost dată o alarmă aeriană. După 9 minute a fost văzut un bombardier B-29, care s-a rotit de două ori deasupra orașului și, apoi, la ora 7,25 s-a întors înapoi. La 7,31 s-a anunțat încetarea alarmei aeriene, iar soldaților de la bateriile antiaeriene li s-a permis să-și reia activitățile obișnuite.

La ora 8, cele 7 brațe ale fluviului Ota care străbat orașul de la Nord la Sud își încetaseră complet cursul spre golf, din cauza fluxului, avînd reflexe albastru-închis sub cerul senin al dimineții ce anunța o zi toridă. În uzinele, fabricile și șantierele orașului, zecile de mii de femei, copii și bărbați mai în vîrstă erau gata să-și înceapă munca istovitoare, dar un mare număr continuau să se afle în drum spre locurile de muncă. În unele părți, se puteau distinge nori de praf, peste acoperișurile de țiglă ale caselor, semn că batalioanele de muncă își începuseră activitatea de trasare a spațiilor menite să împiedice întinderea incendiilor în caz de bombardament. Zecile de mii de femei, copii și „voluntari" din districtele suburbane își depuseseră cutiile cu mîncarea pentru prînz la umbra copacilor din apropiere. Elevii mai mici care nu puteau fi încorporați în batalioanele de muncă și nu fuseseră evacuați se grupau în curțile școlilor pentru a intra în clase, unde, deși se aflau oficial în vacanță, continuau să învețe. Copii de vîrstă preșcolară ieșiseră să se joace pe străzile devenite acum mai liniștite. Gospodinele care mai rămăseseră în oraș se aflau fie după cumpărături, fie în bucătării.

În acea dimineață, la Hiroshima existau și străini. Cîteva mii de coreeni aduși cu forța din țara lor munceau în uzinele și fabricile orașului. Se mai aflau aici mai mulți studenți din Asia de sud-est și chiar cîțiva prizonieri americani de război, piloți sau membri ai echipajelor avioanelor doborîte.

Puțin înainte de ora 8,15, la studioul local al rețelei naționale de radio NHK a sunat telefonul care asigura legătura cu Cartierul general al Armatei districtului Chugoku. La ora 8,13 fuseseră depistate trei avioane B-29 care zburau în direcția orașului. Crainicul de serviciu a început să citească anunțul : „Servicul de informații al Armatei districtului Chugoku. Trei avioane inamice au fost zărite deasupra zonei Saijo..." Chiar în acea clipă, o explozie puternică a zguduit clădirea postului de radio, iar crainicul a fost proiectat la podea.

„Băieţelul"

Era „Little Boy", „Băieţelul", numele de cod dezmierdător dat celui mai cumplit monstru creat de om pînă la acea dată. O bombă atomică considerată astăzi „primitivă", enorm de grea — 4 tone — care semăna cu o torpilă, fiind lungă de 3 metri, cu un diametru de 71 centimetri. Acesta era învelişul exterior ce ascundea un miez de uraniu 235, în total 60 de kilograme, din care aveau să intre efectiv în fisiune doar 700 de grame. Dispozitive cronometrice urmau să intre în funcţiune în momentul lansării pentru a împiedica explozia în următoarele 45 de secunde. Un număr de 4 capse, din care cel puţin două trebuiau să facă explozie în acest interval pentru a provoca reacţia de fisiune la altitudinea de aproximativ 570 de metri. Capsele trebuiau ca prin detonarea unei încărcături de exploziv să împingă cu 1 500 metri pe secundă un mic proiectil de uraniu 235 spre a-l face să se ciocnească cu proiectilul principal de uraniu şi să se atingă masa critică pentru declanşarea exploziei atomice.

La începutul lunii august, bomba fusese transportată cu mari dificultăţi pe insula Tinian, din arhipelagul Marianelor, iar pentru lansarea ei fusese creat un grup aerian special, faimosul „Escadron 509" format din 15 B-29, temutele „fortăreţe zburătoare". Unul dintre aceste bombardiere, purtînd numele Enola Gay, al mamei pilotului Paul Tibbets, decolase în dimineaţa zilei de 6 august cu bomba atomică la bord, la ora 01,45, pentru a parcurge, în şase ore şi jumătate, distanţa de 2 750 de kilometri pînă la Hiroshima.

Enola Gay era însoţit de alte două aparate similare, The Great Artist, Marele Artist, transformat într-un laborator zburător cu instrumente pentru măsurarea suflului şi a altor efecte ale deflagraţiei, şi Nr. 91, purtătorul echipamentului fotografic. Alte trei „fortăreţe zburătoare", transformate în observatoare meteorologice le precedau pentru a comunica starea timpului la cele trei ţinte selecţionate — Hiroshima, Kokura şi Nagasaki — în ordinea preferată. După ce se rotise deasupra Hiroshimei, Straight Flush, Chintă de culoare, pilotat de Claude Eatherly, avea să anunţe lui Paul Tibbets : „vizibilitatea 10 mile, strat de nori, două zecimi la 4 500 metri", ceea ce însemna vizibilitate optimă deasupra obiectivului principal şi hotăra automat care din cele 3 oraşe va fi lovit.

În timp ce Hiroshima dormea nebănuind infernul ce i se pregătea, Enola Gay a avut un zbor fără dificultăţi pe un cer senin şi liniştit de vară. Din motive de securitate, dispozitivul de amorsare a bombei avea să fie montat, cu emoţiile de rigoare, în timpul zborului, de căpitanul de marină William Parsons, care a trebuit să conecteze, fără nici o ezitare, în ordinea cerută, zeci de fire electrice.

De la 7,47, cînd la bordul lui Enola Gay au fost verificate circuitele electrice ale bombei, acţiunile se precipită. La 7,50, avionul trece peste insula Shikoku, iar la 8,14 şi 17 secunde, maiorul Tom Ferebee a încadrat în obiectiv Aioi Bashi, podul Aioi, fixat ca ţintă.

La 8,15, The Great Artist a lansat 3 paraşute cu instrumentele care urmau să transmită prin radio datele privind efectele exploziei. La 8,15 şi 2 secunde, la bordul lui Enola Gay s-a anunţat prin radio că bomba va fi lansată peste 15 secunde.

În momentul hotărît, Little Boy, lansat din compartimentul special amenajat s-a năpustit spre oraş, de la 10 000 de metri înălţime, spintecînd aerul. Explozia avea să se producă peste 43 secunde, timp în care Enola Gay, uşurat de povara sa ucigătoare, trebuia să execute un viraj rapid de 158 de grade spre a se îndepărta la cel puţin 10 km de epicentrul exploziei. Efectul surpriză al atacului era total. **(va urma)**

Paul Diaconu

„Copii în vîltoarea războiului" 3

● „Irlanda de Nord: după şcoală, la moarte"

- **Bluze, berete, ochelari de soare şi... gloanţe**
- **Antrenamente cu arme de foc la 13 ani**
- **Mamele se roagă să plouă**
- **Un altar cu dantelă şi flori din plastic**

Orice război se desfăşoară după nişte reguli. Chiar şi răbufnirile întîmplătoare ale violenţei de stradă de la Belfast se conformează unui anumit cod. Chuckie, în vîrstă de 11 ani, explică cum se desfăşoară lucrurile : „Cînd ţi se dau instrucţiuni să blochezi o stradă, este mai nimerit să furi camioane sau autobuze publice, şi nu maşini particulare, pentru că acelea ar putea aparţine unora dintre ai noştri" — spune el. Cînd avea 10 ani, Chuckie a surprins trei adolescenţi pe cînd furau furgoneta unui instalator. Instinctiv, s-a agăţat la spatele furgonetei ; apoi, tîlharii au izbit vehiculul pentru a-l distruge şi i-au dat foc. Chuckie a ajutat turnînd benzină peste vehiculul avariat, ca acesta să ardă mai repede. El a procedat în strictă conformitate cu instrucţiunile Armatei Republicane Irlandeze (IRA).

Cu chipul lui plăcut, dar, în acelaşi timp, obraznic, Chuckie seamănă mai degrabă cu acel gen de copil pe care profesorul l-ar desemna să menţină ordinea în clasă. Dar gîndul lui este doar la IRA şi aceasta determină aproape tot ceea ce face. Chuckie se ocupă de difuzarea ziarului pro-IRA „Republican News" şi mărşăluieşte în fruntea unei orchestre a republicanilor irlandezi. Toţi adepţii IRA din împrejurimi îl cunosc. Chuckie provine dintr-o veche familie de luptători ai IRA, începînd cu bunicul său, care a luptat împotriva britanicilor în anii 1930, şi încheind cu patru din cei cinci unchi. I se încredinţează mici misiuni cum ar fi : transmiterea unui mesaj, urmărirea patrulelor poliţiei şi armatei britanice din împrejurimi, a unor vecini. Cu voce scăzută, admite că doreşte să intre în rîndurile IRA. Ar fi gata să comită o crimă ? „Să ucid «Orangemen» şi englezi ? Da. Dar nu aş omorî pe cineva dintre ai noştri" —spune el, după o pauză, coborînd din nou glasul. Un unchi, care făcea parte din IRA, a fost ucis de unul dintre „ai săi", împuşcat în cap, pentru că fusese informator. Chuckie nu poate uita acest lucru.

IRA pretinde că nu mai foloseşte copiii în război împotriva Marii Britanii şi, într-o anume măsură, este adevărat. De la începutul anilor 1970, cînd orice copil putea lua parte la luptele de stradă, care durau zile şi nopţi la rînd, războiul din Irlanda de Nord a comportat unele transformări. Atacurile cu bombe şi asasinatele, comise de IRA, necesită un număr redus de specialişti şi un grad sporit de discreţie, cu care copiii nu se împacă.

În 1969, cînd au izbucnit din nou „tulburări", copiii sub 16 ani, deci prea tineri pentru a intra în rîndurile IRA, s-au grăbit să intre în „Na Fianna Eirann", grupare creată pe la începutul anilor 1900 de către patrioţii irlandezi. Membrii ei au făcut mult mai mult decît să interpreteze cîntece populare : au luptat, şi autorităţile nu au făcut nici o distincţie între suspecţii Fianna şi cei din IRA. Membrii Fianna aveau uniformă proprie, iar bluzele şi beretele lor negre, precum şi ochelarii de soare de aceeaşi culoare le dădeau chiar şi copiilor un aer paramilitar şi înspăimîntător.

IRA a desfiinţat structura formală a Fianna după ce „Royal Ulster Constabulary" (RUC) şi serviciile de informaţii britanice au reuşit să smulgă informaţii de la membrii săi. Faptul că un număr de copii, aparţinînd grupării Fianna, şi-au pierdut viaţa, nu numai în lupte sau în operaţiuni militare, ci şi în accidente, s-a repercutat negativ asupra relaţiilor publice.

IRA are şi o aripă de tineret, pentru instruirea fiilor şi fiicelor familiilor republicane în domeniul istoriei irlandeze, pentru a-i învăţa regulile secrete ale gherilei urbane şi a-i înregistra pentru serviciul paramilitar. John, în vîrstă de 16 ani, s-a alăturat aripii de tineret cînd avea 13 ani şi, în primii ani, ocupaţia lui exclusivă a fost de a citi cărţi, de a învăţa limba galeză şi, spre nemulţumirea lui, de a desena afişe şi a participa la marşuri. „Protestăm de 20 de ani împotriva britanicilor şi nu ne-au băgat în seamă. Războiului, însă — afirmă el — i-au dat atenţia cuvenită".

John este toboşar într-o orchestră republicană, singura modalitate legală pentru copiii din Belfast de a-şi manifesta sfidarea. Ca marea majoritate a copiilor din ghetto-ul catolic, a avut necazuri cu oamenii legii încă de cînd era un puşti, dar a fost deosebit de prudent după ultima lui arestare, în urmă cu doi ani. John poartă părul şaten tuns scurt, dar nu în stilul punk, nu are tatuaje şi nici cercei în ureche. Poartă o bluză albastră şi pantalonsi blue jeans. Este serios, dureros de serios şi reprezintă o adevărată enciclopedie ambulantă în ceea ce priveşte orientarea şi scopurile IRA ; a renunţat la orice urmă din acea ironie, îmbinată cu ireverenţă, obişnuită la vecinii săi. John a fost antrenat în mînuirea armelor de foc, a explozivelor şi pentru a rezista la interogatoriile poliţiei şi a admite doar că a participat la cîteva „operaţiuni".

El constituie o excepţie chiar şi în comunitatea pro-IRA. Majoritatea băieţilor se menţin la periferia războiului — spectatori a căror ură este moştenită, înarmaţi în special cu „înjurături" şi cu pietre, atraşi în violenţa de stradă numai atunci cînd IRA consideră că este nevoie. În familiile republicane, loialitatea faţă de cauză este insuflată de bunici, părinţi, mătuşi ; albumele de familie sînt pline de fotografii cu funeralii şi procesiuni, de tăieturi decolorate din ziare care scriu despre ucideri şi arestări, şi nu de fotografii cu nunţi şi serbări şcolare. Dar copiii ies în stradă în primul rînd pentru distracţie. Pentru ei arun-

catul cu pietre și cu sticle este un joc, cel mai bun remediu contra plictiselii. Un puști de șase ani ridică o piatră și o aruncă asupra unei mașini în trecere cu aceeași ușurință cu care se joacă pe plajă, aruncînd pietre în apă.

În cartierul Ardoyne din Belfast, un zid de cărămidă separă comunitatea protestantă de cea catolică, încercînd parcă să ascundă faptul că atît casele cît și terasele lor seamănă între ele. În zid este o poartă, dar copiii nu trec niciodată dincolo de ea. Ciaran, care are 12 ani și care se mîndrește că a „înfruntat" trupele britanice, se apropie pînă la 4 metri și jumătate de poartă și se oprește. Nu ne spune de ce ; știe doar că dincolo de ea este periculos.

De fapt, dincolo de zid nu este altceva decît liniște. Străzile sînt pustii, exceptînd doi băieți protestanți, Robert, 13 ani, și Frankie, 15 ani, care stau pe o verandă, fără să facă nimic. Nici unul dintre ei nu s-a apropiat de zid la o distanță mai mică de 9 metri. Chiar și la distanța de 18 metri, cel mai mic zgomot de „dincolo" îi determină să o ia la fugă speriați.

Se plictisesc. Cartierele protestante nu sînt patrulate de armata britanică sau de RUC ; străzile sînt aproape lipsite de viață și, pentru locuitori, dușmanul este o forță invizibilă, aflată undeva în spatele zidului. Robert, mai tînăr, dar mai curajos, vrea să plece din Belfast. Speră să emigreze într-o zi în Australia. Frankie nu are prea multe idei, el este mai mult un executant. Tatăl lui este membru în „Ulster Defence Force" (UDF), unul din grupurile paramilitare protestante. Nu știe ce va face cînd va fi mare, exceptînd cazul în care va urma exemplul tatălui. „Nu știu, poate că voi adera la vreo organizație", spune el, cu indiferență.

Există grupuri paramilitare protestante, care au propriile aripi de tineret, dar nu există o forță de ocupație împotriva căreia să se opună. Copiii din cartierele protestante nu se dedau la violențe și nu aruncă cu pietre. Atacurile împotriva catolicilor s-au redus de-a lungul anilor, iar asasinatele sînt comise de bărbați. „Niciodată nu am reușit să-i mobilizăm pe tineri, așa cum au reușit catolicii. Nu a existat niciodată o asemenea profunzime a sentimentelor. A lupta împotriva a ceva este mai atrăgător decît a apăra ceva" — e de părere liderul UDF, Tommy Lyttle.

Sînt o mulțime de copii în Belfast care resping ambele ipostaze. Unii optează pentru „plimbarea cu mașini furate", o plagă relativ nouă, manifestare răspîndită, nonpartizană și periculoasă a delincvenței juvenile, care ridică probleme atît părinților cît și poliției și forțelor paramilitare.

La Belfast, „plimbarea cu mașini furate" este un „sport". Copiii fură o mașină, apoi circulă în mare viteză pe străzi, izbindu-se adeseori de barajele poliției sau de alte mașini circulînd în sens invers. Dat fiind că polițiștii au tendința de a începe să tragă imediat ce văd un vehicul ce pare a fi fost furat, hoții de mașini așează la fereastra din spate a mașinii copii de 4—5 ani pentru a descuraja tirul. Ulterior, ei demontează mașina respectivă și vînd piesele. Amatorii de asemenea plimbări fură mașini din cartierele catolice mai des decît din cele protestante, astfel încît IRA îi împușcă în genunchi pe cei pe care îi capturează. La fiecare copil care nu vrea să ia parte la războiul civil și vrea să plece în America, la fiecare copil care visează să intre în IRA, există un copil din ghettou care nu visează la nimic și care trăiește pentru clipa prezentă, considerînd că scurta plăcere de a se plimba cu o mașină de furat merită riscul. Este absurd, exceptînd faptul că acești copii s-au deprins cu riscul, iar plimbarea cu mașini furate este singura activitate violentă din Belfast în care copiii dețin controlul și înfruntă pericolul.

Plimbarea în mașini furate a devenit o modă în rîndul huliganilor, așa cum atestă sutele de infractori recidiviști, care au fost arestați de polițiști sau împușcați în genunchi de membrii IRA. Este de asemenea o curioasă formă de rebeliune ; pentru majoritatea huliganilor, atît polițiștii cît și membrii IRA sînt autorități ostile, la fel de urîte și temute.

Totuși, huliganii sînt întotdeauna conștienți de reguli. Simon, care are 15 ani, este romano-catolic și hoț de mașini, insistă că îi urăște pe membrii IRA, pe polițiști, dar că știe de ce parte este în războiul civil. El se afla în apropiere de New Lodge în acea noapte de august cînd a avut loc cea mai mare răscoală din Belfast. A aruncat pietre împreună cu adolescenții pro-IRA pe care, în mod normal, îi evită. El face o distincție între plăcerea de a se plimba într-o mașină de furat și cea de a lua parte la o revoltă violentă. „Prima este pentru distracție, a doua — pentru că urăști", afirmă el cu sinceritate.

Belfast — violența bîntuie străzile, de două decenii

Baricadarea străzilor, incendierea mașinilor și aruncatul bombelor cu petrol sînt evenimente care se petrec în cea mai mare parte vara, cînd sînt aniversări de comemorat, școlile se închid și nopțile sînt calde. Este o perioadă cînd la Belfast plutesc în aer tot felul de promisiuni neliniștitoare, iar mamele se roagă să plouă. „Băieții nu ies afară și nu prea se luptă cînd plouă" — afirmă Betty, care are 33 de ani. Patru din cei cinci frați ai ei au luptat, cei trei fii ai ei se pricep toți să fabrice bombe cu petrol. Chiar și cel ce are numai 6 ani — și a cărui frunte poartă semnul unei arsuri datorate unei bombe cu petrol — nu vrea să stea acasă cînd se ridică o baricadă.

Nici chiar un uragan nu ar fi putut împiedica tulburările de la New Lodge, ce au avut loc în noaptea de 8 august 1989, la a 18-a aniversare a Internării — ziua cînd britanicii au procedat la arestări în masă ale suspecților —, care a fost marcată prin focuri de artificii în toate cartierele catolice. Săptămîni la rînd, copiii s-au pregătit strîngînd lemne, anvelope, mobilier vechi etc. După-amiază, copiii au adunat, de asemenea, sticle de lapte și de bere pentru a confecționa bombe cu petrol, pentru „după aceea". Poliția a sosit la 5 p.m. și a distrus sticlele cu paturile puștilor, dar copiii mai aveau ascunse aproape 1000 sticle. „Destul ca să dureze toată noaptea" — cum s-a exprimat un băiat de 17 ani, avînd o pereche de ochelari de ski, protectori, în buzunarul de la spate.

La miezul nopții, oamenii din cartier se adună, de obicei, discutînd și bînd bere, urmărind focurile de artificii izbucnind în ghirlande de foc, care obligă mulțimea să se retragă înspre case. Bătrînii se dau înapoi mai temători, dar copiii aleargă printre scîntei. Mulțimea geme de plăcere cînd flăcările izbucnesc în sus și cuprind steagul britanic, înfipt în vîrful unei grămezi de obiecte.

Pe măsură ce focul se stinge, mulțimea se rărește. Cîțiva copii aruncă bombe cu petrol, forțînd mașinile poliției să avanseze, apoi începe violența, cu tot tipicul ei, pe cît de previzibil pe atît de plictisitor. Adolescenții revin și aruncă din nou bombe cu petrol, poliția ripostează cu gloanțe de cauciuc și participanții la răzmeriță se ascund pe alei și sub arcadele porților. Cîțiva băieți mai mici reapar și își croiesc drum în învălmășeală. Brendan, care are 12 ani, aduce o știre : „Dinspre strada Sheridan vin polițiști". Cînd aruncatul cu bombe și vînzoleala reîncep, el dispare. Copiii mai mici nu uită pericolul... Răscoala este distractivă atîta timp cît nu ești nimerit" — afirmă cu sarcasm Brendan.

Seamus Duffy, un băiat de 15 ani din cartierul Oldpark, a venit la New Lodge, în „noaptea aceea", în căutare de distracție. Nu s-a mai întors niciodată. Cam pe la ora 1 a.m., el mergea, împreună cu un prieten, pe o stradă din New Lodge, îndreptîndu-se spre epicentrul revoltei. A fost lovit în piept de un glonte de plastic, s-a prăbușit la pămînt ; sîngele i-a năvălit pe gură și a murit înainte de a ajunge la spital. Pe locul unde a murit a apărut, peste noapte, un mic altar, acoperit cu dantelă și vaze cu flori de material plastic, cu icoane și o fotografie a băiatului. Deasupra, pe o plăcuță de carton scrie : „S. Duffy, asasinat de RUC la 9 august 1989". Pe un perete, în apropiere de locuința lui Duffy, cineva a scris cu litere mari, albe : „Au trecut 20 de ani și încă sînt uciși copii". La funeraliile lui — o procesiune de o lentoare de coșmar, — durerea a fost copleșitoare.

Pentru polițiști, Seamus Duffy a fost un zurbagiu care a primit ce a meritat. Pentru părinții lui, el a fost un spectator nevinovat, doborît de un dușman crud. Publicul englez a ignorat moartea băiatului. „The Sunday Times" a scris, referindu-se la aniversarea amintită că a fost „una dintre cele mai pașnice dintr-o perioadă tulbure : un singur soldat britanic a fost ucis, ca urmare a descărcării accidentale a armei".

În după-amiaza ce a urmat înmormîntării lui Duffy, trei adolescenți au furat două furgoane poștale, le-au condus pînă la locul unde Duffy fusese împușcat și le-au dat foc. Liam, în vîrstă de 13 ani, unul dintre hoți, a urmărit flăcările cu mare satisfacție. Nu era văzut prea bine de „băieți", fiind exclus din orchestra sa republicană în urmă cu un an pentru o „plimbare cu o mașină de furat". Dar, de data aceasta, furtul a fost aprobat și Liam a acționat în cadrul regulilor acceptate. „Aceasta pentru că a fost ucis băiatul acela", a explicat el. **(va urma)**

Traducere și adaptare de Mihaela Oberschi

„Dosarul Noriega"

3

UN COMPLOT EŞUAT. După cîteva luni, pe 14 decembrie 1969, Sanjur a încercat să pună planul în aplicare cu colaborarea unui coleg. Torrijos se afla la Mexico City la cursele de cai, cînd cei doi şi suporterii lor au ocupat biroul generalului şi au anunţat eliminarea „tiranului" de la conducerea ţării. Nu aveau a şti că prin aceasta pavau drumul spre putere pentru Manuel Antonio Noriega.

Noriega (33 ani), recent avansat la rangul de maior al Gărzii Naţionale, activa într-o provincie îndepărtată. Deşi membrii Grupului mai ştiau cîte ceva despre el — un tînăr ofiţer obişnuit, uneori brutal, asemenea multor membri ai Gărzii — ascensiunea sa rapidă avea să-i surprindă pe acei puţini americani care-l cunoşteau bine.

Noriega, unul dintre susţinătorii lui Torrijos în zilele ce au urmat loviturii de stat militare din 1968, avea să-i fie din nou de folos. A refuzat să se alăture complotiştilor, a preluat controlul asupra garnizoanei Gărzii din localitatea David (310 mile vest de Ciudad de Panama) şi şi-a pus subordonaţii şi aeroportul local la dispoziţia lui Torrijos. Acesta a închiriat un avion particular la Mexico City şi, spre mijlocul nopţii lui 16 decembrie, a aterizat pe pista primitivă a aeroportului din David unde Noriega ordonase alinierea unor vehicule de transport, cu toate luminile aprinse, de ambele părţi ale pistei pentru a se asigura o aterizare perfectă. Torrijos a preluat comanda forţelor aflate la dispoziţia lui Noriega şi a revenit, triumfător, la Ciudad de Panama. Sanjur s-a predat şi a fost trimis la închisoare. Neuitînd niciodată să recompenseze un act de credinţă, după opt luni Torrijos l-a avansat pe Noriega la gradul de locotenent colonel şi l-a adus la cartierul general al Gărzii în capitală, numindu-l şef al serviciului secret.

În opinia lui Espinosa şi a cîtorva colegi ai săi, în spatele loviturii de stat eşuate — în versiunea acreditată public, o dispută internă în rîndurile Gărzii — s-au aflat nu panamezii, ci rivalitatea birocratică dintre C.I.A. şi Grupul 470. Nu chestiuni de politică — ceea ce ar fi fost benefic pentru guvernul şi poporul panamez — au inspirat tentativa de lovitură, ci concurenţa celor două agenţii pentru supremaţie în acea ţară. „C.I.A. primise probabil instrucţiuni să-şi intensifice controlul şi activitatea în Panama", este opinia lui Espinosa. „Nu este exclus ca unii să fi considerat că un serviciu secret al armatei nu putea fi sursa principală de informaţii privind această ţară".

Aşa s-a ajuns ca lupta pentru supremaţie a celor două servicii ale spionajului american să dea naştere unei relaţii ce avea să devină reciproc manipulativă şi coruptă. A fost necesar să treacă 20 de ani şi să se recurgă la o invazie angajînd o forţă militară cu un efectiv de 26 000 persoane pentru a se pune capăt unei cariere la al cărei act de naştere şi-a adus contribuţia un grup restrîns de americani.

C.I.A. CÎŞTIGĂ. Furia lui Torrijos faţă de Grupul 470, pe care-l consideră complice la tentativa de lovitură de stat, a creat un val de panică în rîndul diplomaţilor şi agenţilor secreţi ai S.U.A. din Ciudad de Panama; mai mult, generalul a ordonat oamenilor săi să saboteze operaţiunile secrete ale americanilor, hărţuindu-i pe agenţii C.I.A. şi ai lui U.S. Army. Angueira, ofiţerul din „470" în a cărui „grijă" fusese dat, a devenit ţinta principală a mîniei sale.

„Ambasada noastră" relatează Espinosa, „a avut o reacţie uşor violentă". Ambasadorul S.U.A. în Panama, Robert M. Sayre, numit de preşedintele Nixon doar cu cîteva săptămîni înainte de eveniment, a fost, pur şi simplu, uluit. „Am fost luat prin surprindere", afirmă Sayre, actualmente funcţionar executiv la Organizaţia Statelor Americane. „Fusesem lăsat pe dinafară. Şeful staţiei C.I.A. îmi spunea insistent că agenţia nu avusese habar de nimic. La fel şi cei de la armată. Torrijos era furios".

La fel şi Sayre. Cei din „470" au fost dezmembrati. În cîteva ore, o echipă de anchetatori militari a fost adusă cu avionul de la Washington şi a început investigaţiile, fără a exclude dintre proceduri testul cu detectorul de minciuni. Cîţiva membri importanţi ai Grupului, inclusiv Angueira, au fost expediaţi rapid din ţară. Sute de documente şi memorandumuri de uz intern au fost, de asemenea, distruse.

În cursul anului următor un mare număr dintre cei mai buni analişti şi super-agenţi **(case officers)** ai Grupului, el însuşi restructurat, au fost scoşi din ţară. Cu toate acestea, anchetatorii lui U.S. Army nu au avansat niciodată vreun cap de acuzare, iar adevărul despre complotul plănuit de Sanjur a rămas învăluit în acelaşi mister.

Angueira a supravieţuit ca angajat civil al serviciului secret al armatei pînă în 1981, cînd s-a pensionat. Acum el declară că aflase despre încercarea de lovitură de stat direct de la Sanjur, cu trei zile mai devreme de fatidica dată, informîndu-şi prompt superiorii. Dat fiind profundul său ataşament pentru Torrijos, situaţia lui, după propria-i mărturisire, era foarte delicată. Aşa cum procedase cu un an înainte în împrejurări similare, i-a solicitat lui Sanjur permisiunea de a oferi protecţie soţiei lui Torrijos în locuinţa sa. A fost refuzat. Angueira afirmă, totuşi, că, cu toată afecţiunea sa pentru Torrijos, nu a întreprins nimic pentru a-l avertiza în legătură cu soarta ce i se rezerva: „Eu am lucrat pentru guvern, nu pentru Torrijos".

O altă explicaţie a discreţiei totale pe care a păstrat-o faţă de Torrijos a fost discuţia pe care o avusese cu Sanjur. Astfel, aflase că C.I.A. era în cunoştinţă de cauză. Angueira îl cunoştea pe agentul C.I.A. ce fusese desemnat să aibă „grijă" de Sanjur şi mai ştia că cei doi erau în termeni foarte buni. Deşi recunoaşte că nu poate incrimina pe cineva anume pentru amestec în complotul urzit de Sanjur, Angueira nu exclude posibilitatea că C.I.A. să fi vrut să-l scoată pe el însuşi din arenă: „Din cauza mea nu puteau ajunge la Omar".

Nu a trecut un an de la respectiva tentativă de lovitură de stat şi Grupul 470 îşi pierduse aproape orice utilitate ca instrument de spionaj. A urmat o altă lovitură: U.S Army a fost solicitată să transmită C.I.A. lista celor mai bune contacte ale sale în Panama. Relaţiile strînse dintre «470» şi Torrijos erau şi ele tot de domeniul trecutului. Culmea ironiei, tot felul de preziceri sumbre păreau să confirme mai vechea apreciere a C.I.A. privind pericolul comunist în Panama. „Cei de la «470» vedeau pretutindeni comunişti", afirmă William J. Jordan, numit ambasador al S.U.A. în Panama în 1974. „După mine, agenţia făcea o treabă mult mai bună".

În 1974, Noriega era mîna dreaptă a lui Omar Torrijos

DROGURI LA DISCREŢIE. În mai 1970, C.I.A. l-a scos pe Amado Sanjur din închisoare şi l-a expediat discret în exil, la Miami. Curînd după aceea, va fi auzit luînd poziţii ferme anti-Torrijos şi anti-Noriega; de asemenea, va deveni un martor important al acuzării într-o serie întreagă de acţiuni criminale implicînd ţara sa, inclusiv traficul ilegal cu droguri. Din surse oficiale, s-a aflat că rolul lui Noriega în acel moment consta în a facilita aprovizionarea pieţei cu marijuana şi alte droguri, mare parte din „marfă" fiind destinată soldaţilor americani care-şi petreceau concediul în Panama. Cu toate acestea, probele administrate de Ministerul de Justiţie, de Comitetul senatorial pentru activităţi secrete (Senate Intelligence Committee) şi de grupul special de anchetă judiciară Watergate (Watergate Special Prosecution Force) arată că în perioada 1970—1972 nici un corp de justiţie nu a examinat acuzaţiile avansate de Sanjur împotriva lui Torrijos şi Noriega. În schimb, persoane ale căror interese trimi-

teau la Casa Albă și organismele însărcinate cu aplicarea legislației anti-drog plănuiau asasinarea celor doi.

Sanjur s-a dovedit a fi un informator excelent al Agenției pentru narcotice și alte droguri periculoase (BNDD), predecesoarea lui Drug Enforcement Agency (DEA) — agenție responsabilă cu combaterea traficului ilicit de droguri și aplicarea legislației anti-drog. Conform unui raport al Comitetului senatorial pentru activități secrete din 1978, BNDD a aflat de la Sanjur că orice operațiuni implicînd traficul cu droguri care beneficiau de acordul oficial al autorităților panameze se aflau sub controlul total al lui Noriega. La începutul lui 1972, BNDD a recomandat luarea în considerare a posibilității „imobilizării totale și complete a lui Noriega". O anchetă secretă a Ministerului de Justiție din iunie 1975, în perioada Administrației Ford, a confirmat faptul, deși nu se întreprinsese nimic pentru a da curs sugestiei avansate din partea oficialilor BNDD.

Un memorandum aflat în dosarele grupului special de anchetă Watergate, păstrat secret pînă acum, face cunoscută implicarea lui Sanjur într-un alt complot vizînd asasinarea lui Torrijos. Un fost gazetar, cunoscut sub numele Andrew St. George, ale cărui strînse contacte cu comunitatea anticastristă din Miami nu constituiau pentru nimeni un secret, relata în 1973 grupului special de anchetă Watergate despre o convorbire dintre Sanjur și Frank Sturgis, unul dintre cei cinci arestați pentru efracție în cazul Watergate. St. George, care la un moment dat lucrase cu Sturgis la o carte, afirmă că acesta discutase, în prezența sa, cu Sanjur despre asasinarea lui Torrijos. Din aceeași sursă s-a aflat despre înființarea unei companii comerciale particulare menite a servi drept paravan operațiunii respective.

Concluzia grupului special de anchetă Watergate a fost că asemenea probleme privind securitatea națională — a căror veridicitate ar fi, oricum, dificil de stabilit — nu țin de competența sa și a renunțat la a se mai ocupa de acest caz.

Nu încape îndoială că Noriega era la curent cu ceea ce făcea Sanjur la Washington. Acesta avea să declare unui ziarist din capitala federală că Noriega oferise 50 000 dolari unui fost membru al Gărzii Naționale, rezident la Miami, pentru a-l lichida.

Unul dintre asociații lui Sturgis a fost E. Howard Hunt, fostul agent C.I.A. care a coordonat activitatea „instalatorilor" însărcinați cu „dotarea" Casei Albe în timpul Administrației Nixon. Pînă în 1978, cînd a fost convocat să compară sub jurămînt în fața unui comitet special al Camerei Reprezentanților, Hunt nu a fost supus nici unei anchete serioase privind pretinsul complot de asasinare a lui Torrijos. Întrebat despre „un plan" al Casei Albe vizînd eliminarea acestuia, Hunt a răspuns : „Cred că acest cuvînt — **plan** — este mult prea pretențios. Mai degrabă era vorba de un sentiment de furie și neputință în fața unei situații în care panamezii perseverau cu încăpățînare, țara lor fiind o placă turnantă necontrolabilă pentru importul de droguri în S.U.A. ... Nu am nici o idee în ce măsură se putea vorbi despre ceva oficial".

Pe de altă parte, în 1972, Martin Dardis, la vremea aceea anchetator la procuratura din Dade County (Florida), descoperise o serie de probe concludente despre un complot anti-Torrijos, care-l incriminau pe Howard Hunt. Conform acelui scenariu, Torrijos urma să fie împușcat cu o armă telescopică pe hipodromul din Mexico City, în tribunele căruia era văzut adesea.

Un fost avocat al lui Hunt a declarat că clientul său, care acum trăiește în Mexic, a fost, într-adevăr, implicat în complotul din 1972 vizînd uciderea lui Torrijos. Din punctul de vedere al clientului său, fostul avocat afirmă că acestuia i s-a cerut „să lichideze un traficant de droguri comunist" — și nu să asasineze un conducător de stat străin. „Howard era, realmente, un patriot fanatic. Considera că orice făcea era pentru binele țării", declară avocatul său. **(va urma)**

Traducere și adaptare
Doina Brebeanu

Rețeaua Carlos

„Șacalul" și adăpostul ideal 2

„Fluturele diavol"

Spuneam, în numărul trecut, că în ce privește identitatea și naționalitatea unuia dintre cei mai celebri teroriști de după război, Carlos, s-a bîjbîit multă vreme. A fost înregistrată o impresionantă desfășurare de forțe : ale serviciilor secrete, în primul rînd, ale poliților naționale, ale Interpolului și chiar ale presei scrise sau vorbite. De prisos să mai adăugăm că, după fiecare atentat sau tentativă de atentat, certificate a fi aparținut „rețelei Carlos", s-au anunțat premii substanțiale oricui ar fi oferit indicii cît de cît semnificative pentru descoperirea șefului ori a executanților. Nu mai vorbim de sumele cu multe zerouri în coadă pentru prinderea lui ! S-a înotat în gol, mult timp, frînturile de informații culese ici-colo nu aveau consistența așteptată și necesară, dar nimeni n-a abandonat munca ce s-a dovedit pe cît de dură pe atît de îndelungată. Mereu, „Șacalul", după ce dădea o lovitură spectaculoasă, dispărea parcă în neant. Iarăși, investigațiile se focalizau pe anumite țări din Orientul Apropiat și, mai puțin sau deloc, pe unele din estul european. Să nu se fi bănuit nimic, în această ultimă direcție ? Pînă azi, nu există elemente care să clarifice întrebarea ultimă. Oricum, într-o bună zi, multe s-au „legat" și astfel reconstituirea biografiei lui Carlos a devenit posibilă. Firește, presa nu a rămas de o parte, așa încît și opinia publică a citit cu interes și a aflat cu uimire date sau fapte din viața mult căutatului Carlos. Totuși, cîteva lucruri nu se știu cu precizie, cel puțin pînă în acest moment: a murit sau nu ? Cînd ? Unde ? Dar să nu anticipăm.

Ne întoarcem, pentru a face cunoștință cu părinții acestui nou „Ilici", la amintita evocare semnată în ziarul budapestan „Nepszabadsag" de scriitorul Mihaly Sükosd și purtînd un titlu grăitor : „Fluturele diavol". De prisos să mai adăugăm că reconstituirea sa are un important coeficient de probabilitate.

„Orășelul San Cristobal din Venezuela, se află la o altitudine destul de mare în Munții Anzi. Aici a activat ani îndelungați un avocat. Era dr. Jos Altagracia Ramirez Navas. În 1949, cînd s-a născut fiul său cel mai mare, care, mai tîrziu, va fi cunoscut sub numele de Carlos, tatăl era considerat deja un om înstărit. Cînd băiatul îi crescuse, Ramirez Navas putea fi numit milionar. Evident, în accepția venezueleană a termenului, dar totuși milionar.

Biografii de mai tîrziu ai fiului său îl prezintă ca jurist excelent și un avocat bun, dar averea nu și-a cîștigat-o în sălile tribunalelor, ci, la început, prin speculații de terenuri destul de dubioase, apoi cu afaceri și mai îndoielnice care au depășit granițele și continentele. Iar, mai tîrziu, prin practici politice neelucidate nici pînă azi. Avocatul Ramirez Navas a fost considerat un excelent expert politolog al continentului latino-american. În anii '50—'60, diferite instituții din numeroase țări s-au folosit de serviciile sale... discrete. Dar cînd anume a primit el bani de la C.I.A. și cîți au fost, nu aflăm nici de la autorii biografiilor fiului său, întrucît C.I.A. nu a dezvăluit așa ceva nici măcar celor mai privilegiați ziariști americani. Însă, cu o plăcere excesivă, sînt citate unele instituții sovietice și cubaneze — de la serviciile de spionaj la instituțiile culturale — care ar fi onorat din belșug cunoștințele de specialitate ale avocatului politolog". Sigur că, aici, nu s-a putut dovedi nimic concret, dar fantezia n-o poate lua, în acest caz, înaintea realității !

Tatăl : „comunist de salon"

„Politologia ar fi, așadar, una dintre fețele lui Ramirez Navas. Cealaltă este cea a intelectualului de stînga, chiar de extremă stînga, care păstrează, în biblioteca sa, operele lui Marx și Engels, editate în mai multe limbi, îl admiră atît de mult pe Vladimir Ilici Lenin, încît dă cele trei nume ale acestuia celor trei fii ai săi ! Sigur, pe atunci, faptul era aproape insolit chiar și în țările socialiste, dar, undeva, pe platourile înalte ale Munților Anzi ! Totuși, să ne imaginăm ceremonia de botez în cazul viitorului Carlos : preotul catolic îl botează pe prunc, pe viitorul criminal, cu numele de Ilici, «în numele Tatălui, al Fiului și Sfîntului Duh !»

În limbaj internațional, acest tip de intelectual din care făcea parte tatăl lui Carlos poartă denumirea, foarte grăitoare, de comunist de salon. Explicîndu-l, trebuie să arătăm că un atare tip simpatizează cu mișcarea muncitorească din țară și, mai mult, cu revoluția mondială, dar nu intră în partidul comunist — din moft, din prudență egoistă și din alte motive. În ce-l privește, avocatul Ramirez a jucat, însă, un rol puțin mai însemnat decît acesta. El a avut multe legături sovietice și mai multe legături cubaneze.

După biblioteca de acasă și după ideologia de stînga, fiul cel mai mare, Ilici Ramirez Sanchez, face cunoștință, în Cuba, cu ideologia de stînga, cu socialismul „propriu-zis". Aceasta se întîmpla pe cînd era foarte tînăr, în 1968, la școala generală, în timpul vacanțelor. Datorită meritelor tatălui lui, el ar fi ajuns în multe locuri și ar fi dat mîna cu Castro și cu Che Guevara". Judecînd la rece, faptul pare inventat. Dar, nu este așa, întrucît se știe stilul „popular" cultivat de liderul cubanez și îndeosebi de „Che", în raporturile cu masele și îndeosebi cu tinerii, din rîndurile cărora-și recrutau adepții unii fanatici. „Carlos face exerciții de tragere în tabăra de instruire de unde urma să plece în curînd Guevara spre ultimul său drum, cel care îi va fi fatal, în Bolivia.

Înainte de a ceda tentației ironiei, scrie Mihaly Sükosd, să aruncăm o privire în Oglinda Obiectivă a Istoriei. Anii '60 : perioada glorioasă nu numai din punctul de vedere al comuniștilor de salon venezueleni, ci și potrivit părerii intelectualității europene de stînga. Este suficient să amintim conceptiile de atunci ale lui Sartre, Moravia, Enzensberger. Cuba lui Castro întruchipa, pentru acea perioadă istorică, imaginea statului ideal de stînga, neconformist, fără moștenire stalinistă, și lipsit de caracterul sovietic. Ilici Ramirez Sanchez, Carlos de mai tîrziu, adora cu fervoare Cuba.

Avocatul bogat asigură o educație aleasă fiului său cel mai mare. Ilici Ramirez Sanchez colindă întreaga lume, învață engleza (documentele ulterioare arată că vorbea gramatical corect, cu un vocabular bogat, dar cu accent), franceza și italiana. Începe studiile universitare la Caracas și le continuă la Londra. Studiază sociologia, politologia, economia politică și, se pare, într-o oarecare măsură, științele naturale.

În 1967, dr. Ramirez Navas decide să îi trimită pe cei doi fii mai mari la Moscova, la

Universitatea Lumumba. De ce a hotărît astfel ? Este fie un secret al lui, fie vom afla vreodată de la Carlos. Poate va dezvălui ceva în memoriile sale post-mortem. Oricare ar fi fost decizia, cu certitudine comună, a tatălui latino-american influent și a organelor sovietice, consecințele posibile nu au fost bine calculate. De data aceasta au greșit împreună.

Eroare și decepție

Tînărul de optsprezece ani, care a devenit ulterior Carlos, a petrecut în total un an și jumătate la Moscova.

La mijlocul anilor '70, ca scriitor maghiar — continuă Mihaly Sükosd — am petrecut și eu cîteva zile la Universitatea Lumumba. Două nopți am și dormit acolo. Am avut prilejul să discut cu studenții veniți din toate părțile lumii. Impresiile de atunci m-au șocat și nu le-am uitat. La Universitatea Lumumba puteai întîlni studenți cu culoarea pielii albă, neagră, galbenă. La nivelul programului și lozincilor, ei trăiau la același nivel — al înfrățirii socialiste. Era șocantă însă multimea deosebirilor în privința situațiilor lor materiale, între comportamentele și pregătirea lor intelectuală. La cantina Universității, mîncam, pe vremea aceea, la o masă comună, cu un student din Africa. Nu știa să folosească furculița și cuțitul. Am luat masa și alături de un prinț venit dintr-o țară arabă : costum de culoarea porțelanului, cravată americană, lanț de aur, brățară de aur.

Să ni-l imaginăm pe tînărul Ramirez Sanchez la Universitatea Lumumba și, într-un cadru mai larg, în condițiile Uniunii Sovietice. Adică la cotitura anilor '60—'70.

Primește de la tatăl său foarte mulți bani de buzunar. Pe ce își putea cheltui el dolarii și rublele la Moscova ? Cel mai mult pe băutură și femei, precum și pentru ajutarea colegilor săi mai săraci. Ilici Ramirez face toate aceste trei lucruri, dar nu cîștigă popularitate. Face numai lucruri interzise. Introduce, pe ascuns, fete în căminul de băieți, își tratează colegii cu whisky Bourbon și cu țigări Marlboro și îndrăznește să critice pe față principiile și practica de învățămînt de la Universitatea Lumumba.

Pe scurt, Ilici Ramirez Sanchez este decepționat de Uniunea Sovietică, iar aceasta de el. Oricît de denaturată ar fi fost imaginea democrației burgheze în Venezuela parlamentarismului combinat cu realitățile dure ale dictaturii militare, ea asigura mai multă libertate decît totalitarismul. Iar Cuba lui Castro era considerată, la cumpăna anilor '60—'70, un laborator plin de promisiuni al socialismului, în comparație cu imperiul tot mai paralizat al lui Brejnev.

Nu există nici o îndoială, tînărul Ilici Ramirez s-a comportat destul de urît, chiar respingător, la Moscova. Era sfidător cu banii lui, cu statutul lui de protejat, cu conștiința superiorității convingerilor sale de extremă stînga. Credea că totul îi este permis.

Dar a putut să creadă doar pentru puțin timp. Oficialitățile de valoare mediocră ale puterii s-au săturat de scandalurile de la Moscova ale tînărului cu convingeri de stînga. La început, a primit un avertisment sever, la Universitate : să termine cu femeile, cu băutura, cu criticarea programei de învățămînt și cu propagarea ideii revoluției mondiale pe căi deloc mesianice.

După aceea a venit lovitura mai dură. În primăvara lui 1969, au avut loc demonstrații în fața celor mai multe ambasade africane din Moscova. Cauza directă este atît de neînsemnată în istorie, încît ar fi inutil să prezentăm datele aici. Cel mai important fapt este, fără îndoială, că Ilici Ramirez Sanchez a fost acolo, a răspuns prezent. Fiind latino-american, s-a amestecat printre demonstranții negri africani și a aruncat asupra zidurilor ambasadei o grenadă fumigenă artizanală, două sticle cu cerneală și patru bucăți de cărămidă în ferestrele imperialiste".

Avînd în vedere interesele înalte, el a avut parte de un tratament politicos. Apoi a fost expulzat din Uniunea Sovietică. Plecarea lui a fost temporară ? Definitivă ? S-a mai întors vreodată ? Vom afla, în cele din urmă, din documentele secrete ale arhivelor secrete. În prezent, știm doar că Ilici Ramirez a părăsit decepționat Uniunea Sovietică. Era deziluzionat de socialismul care, pe atunci, era numit «real».

A plecat în Orientul Apropiat. Acolo, «fluturele diavol» se va transforma în cel care a devenit Carlos". Este, totuși, un drum lung ! **(va urma).**

Ana Harth
Dumitru Constantin

STOP CADRU

Guvernatorul de Illinois, James Thompson (stînga), strîngînd mîna lui Ivan Silaiev, președintele Consiliului de Miniștri al Federației Ruse, după ce ambii și-au pus

semnătura, la Moscova, pe un acord de cooperare. Este pentru prima oară cînd se încheie un astfel de document între un stat al SUA și o republică sovietică

Un convoi format din 80 de autocamioane, însoțit de sute de polițiști, a început evacuarea celor 100 000 de proiectile de artilerie conținînd gaze neuroparalizante depozitate la baza militară americană de la Clausen (sud-vestul RFG). Această acțiune se desfășoară în baza acordului americano—vest-german din 1986. Referindu-se la începerea retragerii armelor chimice americane de pe teritoriul RFG, șe-

ful trupelor chimice ale Ministerului Apărării al URSS, general-colonel Stanislav Petrov, a calificat evenimentul drept „pozitiv și constructiv". El a declarat, după cum relatează agenția „TASS", că specialiștii americani trebuie să retragă și să distrugă, pînă la 1 octombrie a.c., dincolo de frontierele RFG, 102 000 proiectile de artilerie conținînd gaze neuroparalizante. „Acest progres pe calea reducerii și, ulterior, a interzicerii armei chimice a devenit posibil datorită procesului de consolidare a securității și de reducere a armamentelor", a spus Stanislav Petrov, care a precizat că, în pofida unor zvonuri răspîndite de cercuri din Occident, URSS nu deține arme chimice în afara granițelor sale

---

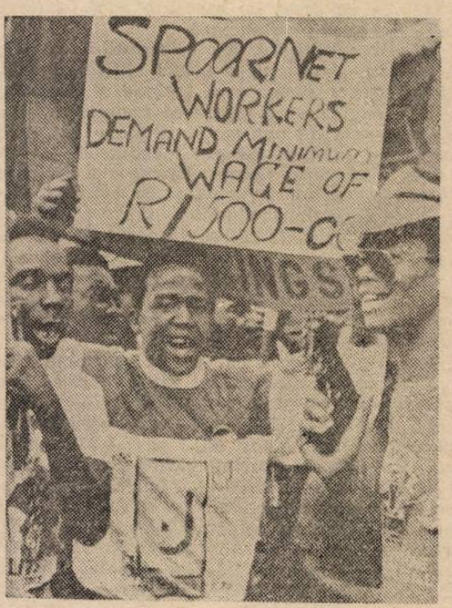

Membri ai Sindicatelor Căilor Ferate și Porturilor au organizat un marș de protest în centrul Johannesburg-ului cerînd un salariu minim lunar de 1 500 ranzi (600 dolari)

STOP CADRU

serial

Arhipelagul Gulag 29

Aleksandr Soljeniţîn

Precursorii Gulagului

Uneori, acolo se stabileau novgorodenii. Au trăit, acolo, şi kareli. La 50 de ani de la lupta de la Kulikovo şi la jumătate de mileniu înainte de GPU, marea de sidef a fost străbătută în lotci de călugării Savvatii şi Zosima, şi aceste insule fără sălbăticiuni au fost considerate sfinte. Odată cu ei a apărut şi mînăstirea Soloveţki. De atunci s-au mai ridicat acolo mînăstirile Uspenski şi Preobrajenski, biserica Useknovenia de pe muntele Sekirnîi şi încă vreo 20 de capele, schitul Golgota, schitul Troiţki, schitul Savvatievski, schitul Muksalmski, iar în locuri îndepărtate — tainiţe şi sihăstrii. Mulţi au muncit aici — mai întîi, călugării, iar apoi şi ţăranii de pe lîngă mînăstiri. Insulele au fost legate între ele prin zeci de canale. Prin ţevi de lemn, apa din lacuri a ajuns la mînăstiri. Şi lucrul cel mai uimitor — s-a construit (în secolul XIX) digul de la Muksalm din bolovani spălaţi de ape. Pe Muksalmul Mare şi Mic au început să pască cirezi de vite grase, călugărilor le plăcea să vadă de animale, domestice şi sălbatice. Pămîntul de la Soloveţ s-a dovedit a fi nu numai sfînt dar şi bogat, în stare să hrănească mii de oameni. În grădinile de zarzavat creştea varză albă şi dulce (cocenilor de varză li se spuneau „merele de la Soloveţk"). Toate legumele creşteau acolo, şi încă toate de soi, şi călugării aveau şi oranjeriile lor şi cultivau chiar şi trandafiri. S-a dezvoltat pescuitul — pescuitul maritim în „grădinile mitropolitului", izolate de mare. După veacuri şi decenii au apărut morî pentru grîul cultivat acolo, joagăre, vase făurite în atelierele proprii de olărit, au apărut o turnătorie, o fierărie, o legătorie de cărţi, o tăbăcărie şi chiar o centrală electrică. Şi chiar cărămizile şi vaporaşele — totul era meşterit de ei singuri.

Dar pînă acum nici o dezvoltare nu a avut loc, şi nici nu are şi nici nu va avea loc vreodată, fără să fie însoţită de gîndirea militară şi de cea penitenciară.

Gîndirea militară. Nu este posibil ca nişte nesăbuiţi de călugări să trăiască simplu pe o insulă simplă. Insula se află la graniţa Marelui Imperiu şi poate că trebuie să lupte împotriva suedezilor, danezilor, englezilor şi poate că trebuie să se construiască o cetate cu ziduri groase de opt metri şi să se înalţe opt turnuri şi să se taie ambrazuri înguste, iar din clopotniţele catedralei să se asigure posturi de observaţie. (Şi mînăstirea a trebuit, într-adevăr, să lupte împotriva englezilor în 1808 şi în 1854, şi să reziste, iar cînd a fost să lupte împotriva nikonoviştilor în 1667, Kremlinul a fost predat unui boier ţarist de către călugărul Feoekis care i-a deschis o intrare secretă).

Gîndirea penitenciară. Foarte bine că există o insulă îndepărtată, cu ziduri solide de piatră ! Ai unde să-i închizi pe criminali şi ai pe cine să-i pui să-i păzească. Nu-i împiedicăm să-şi salveze sufletele, numai să-i păzească pe deţinuţi.

S-o fi gîndit oare Savvati la asta cînd a venit pe Sfînta Insulă ?...

S-au aşezat aici eretici întru biserică, s-au aşezat aici şi eretici politici. Acolo a stat Avraami Paliţîn (şi acolo a şi murit) ; P. Gannibal, unchiul lui Puşkin — pentru că simpatiza cu decembriştii. La adînci bătrîneţe, a fost adus aici şi ultimul hatman al oştilor zaporojene, Kolnişevski (un îndepărtat predecesor al lui Petliura ?) şi, după mult timp, a fost eliberat, cînd avea deja peste 100 de ani. (Închisoarea de stat de la Solovka a existat din 1718. În anii '80 din secolul XIX, marele kneaz Vladimir Alexandrovici, comandantul trupelor regiunii militare Sankt-Petersburg, vizitînd Solovka, a găsit acolo un detaşament militar absolut inutil şi i-a retrăs pe soldaţi de la Solovka. Din 1903, închisoarea Solovka a încetat să mai existe.)

De altfel, vechii istorii a închisorii mînăstireşti de la Solovka, încă în perioada sovietică, în perioada lagărelor, i s-a adăugat un mit la modă, care însă i-a indus în eroare pe autorii unor cărţi de îndrumare şi de descrieri istorice, şi azi mai putem citi, în unele cărţi, că, în închisoarea Solovka, se aplicau torturi ; că acolo au existat şi cîrlige pentru stîlpi de tortură, şi gîrbace, şi fiare pe care le încingeau. Dar toate acestea fac parte din inventarul închisorilor de instrucţie preelisabetane sau din timpul inchiziţiei occidentale şi nu sînt cîtuşi de puţin proprii temniţelor mînăstireşti din Rusia, toate acestea sînt nişte scorneli ale unor oameni rău-voitori şi, în plus, neinformaţi.

Vechii solovcieni îşi aduc bine aminte de el — era Ivanov, poreclit, în lagăr, „bacilul antireligios". Înainte, slujise la arhiepiscopul de la Novgorod şi a fost arestat pentru că vînduse suedezilor nişte obiecte bisericeşti de preţ. La Solovka a ajuns prin 1925 şi a făcut tot ce a putut ca să scape de munci şi de la pieire. S-a specializat în propagandă antireligioasă în rîndurile deţinuţilor, a devenit, bineînţeles, şi colaborător al ISCI (Secţia de Informaţii şi Anchetă, aşa se numea pe faţă). Mai mult încă : conducătorilor lagărului le-a înflăcărat imaginaţia, spunîndu-le că, aici, călugării ar fi ascuns nişte comori şi, de aceea, s-a constituit o comisie pentru săpături, căreia el i-a devenit şef. Luni de zile, această comisie a tot săpat, dar, vai, călugării au înşelat calculele psihologice ale „bacilului antireligios" : la Solovka n-a fost dezgropată nici o comoară. Atunci Ivanov, ca să iasă basma curată, a început să spună că încăperile gospodăreşti, de depozitare şi de apărare din subteran sînt construcţii penitenciare şi pentru torturi. După atîtea secole, bineînţeles că amănunte despre torturi nu s-au putut păstra, dar chiar şi numai cîrligul (unde erau atîrnate vitele tăiate) putea fi o mărturie că aici a fost un stîlp de tortură. În legătură cu secolul XIX era mai greu să se demonstreze de ce nu a rămas nici o urmă de tortură, aşa că s-a conchis că, „faţă de secolul trecut, regimul închisorii Solovka a devenit considerabil mai blînd". Descoperirile „bacilului antireligios" au picat la ţanc, au consolat întrucîtva şefimea dezamăgită, au fost citate în „Insulele Soloveţkie", apoi au fost tipărite separat în tipografia din Solovki şi aşa au reuşit să înşface cu succes adevărul istoric.

Dar, cînd puterea a trecut în mîinile oamenilor muncii — ce era de făcut cu aceşti călugări trîndavi ? Au trimis acolo comisari, conducători verificaţi din punct de vedere social, mînăstirea a fost declarată sovhoz, iar călugării au fost siliţi să se roage mai puţin şi să muncească mai mult pentru binele muncitorilor şi ţăranilor. Călugării au muncit, şi acel hering cu gustul lui minunat pe care îl pescuiau, pentru că ştiau ca nimeni altcineva unde şi cînd să-şi arunce năvoadele, era trimis la Moscova, la masa de la Kremlin.

Dar bogăţia de valori, concentrate în mînăstire, îndeosebi în sacristie, nu le-a dat pace unor conducători şi îndrumători care veniseră aici : în loc să treacă în mîinile (lor) muncitoare, valorile acestea zăceau ca o povară religioasă moartă. Atunci, oarecum în contradicţie cu Codul penal, dar în strictă concordanţă cu spiritul general al acţiunii de expropriere a averilor nemuncite, mînăstirea a fost incendiată (la 25 mai 1923). Construcţiile s-au ruinat, au dispărut multe valori din sacristie, şi — principalul — a ars întreaga evidenţă şi nu s-a mai putut stabili cîte lucruri şi care anume s-au pierdut fără urmă.

Solovki

Visul multor deţinuţi, astfel denumeşte revista „Soloveţkie Ustrova" obţinerea îmbrăcămintei tip standard. Numai coloniilor pentru copii li se dau haine. Dar, de pildă, femeilor nu li se dau nici cămăşi, nici ciorapi şi nici măcar o broboadă pentru cap — au ridicat-o pe cuscra în rochie de vară, că ea a rămas şi în iarna polară. „De aceea, multe deţinute stau numai în cămaşă şi nu sînt silite să se ducă la muncă. Îmbrăcămintea dată de stat este la mare preţ, aşa că nimeni la Solovka nu se mai miră de o asemenea scenă : în plină iarnă, arestatul se dezbracă şi se descalţă lîngă Kremlin, predă cu grijă efectele şi aleargă gol vreo două sute de metri pînă la un alt grup de oameni, unde primeşte alte haine. Asta înseamnă că el este predat de direcţia Kremlinului direcţiei căii ferate Filimonovskaia, dar dacă este predat cu haine cu tot, recepţionerii ar putea să nu mai returneze îmbrăcămintea sau s-o înlocuiască, şi înşele.

Iată şi o altă scenă de iarnă — aceleaşi obiceiuri, deşi altă cauză. S-a considerat că lazaretul secţiei sanitare nu corespunde normelor sanitare, aşa că s-a ordonat ca totul să fie opărit şi spălat cu apă fiartă. Dar unde sînt bolnavii ? Doar încăperile din Kremlin sînt arhipline, densitatea populaţiei din Arhipelagul Soloveţkie este mai mare decît în Belgia (dar cum o fi în Kremlinul din Solovka ?). Toţi bolnavii sînt traşi afară şi lăsaţi să zacă pe zăpadă trei ore. După ce totul a fost spălat, îi tîrăsc înapoi.

Nu-i aşa că n-am uitat că nou nostru venit este discipolul Secolului de Argint ? El nu ştie încă nimic nici despre cel de al doilea război mondial, nici despre Buchenwald ! El vede că aleşii, îmbrăcaţi în mantale, cu o ţinută militară impecabilă, se salută reciproc şi prezintă salutul celor din detaşamente şi tot ei gonesc pe muncitori cu nişte prăjini lungi. El vede cum căruţele nu sînt trase de cai, ci de oameni (mai mulţi la o singură căruţă). Şi pentru asta s-a găsit un cuvînt — VRIDLO (Cai Ad-Interim).

De la alţi solovcieni află lucruri şi mai îngrozitoare decît cele pe care le vede. I se şopteşte cuvîntul macabru Sekirka, ceea ce înseamnă muntele Sekirnaia. În biserica cu două etaje de pe acest munte au fost amenajate celule. În celule se stă astfel : de la un perete la altul au fost montate nişte prăjini groase cît braţul, pe care arestaţii sînt obligaţi să stea toată ziua. (Noaptea se lungesc pe podea, dar unul peste altul, pentru că sînt prea mulţi.) Prăjina se află la o asemenea înălţime încît nu poţi să ajungi cu picioarele la pămînt, şi nu-i uşor să-ţi menţii echilibrul, arestatul se căzneşte toată ziua să se ţină.

Dacă va cădea, supraveghetorul se apropie în grabă și îl bate. Sau : deținutul este scos afară, pe o scară cu 365 de trepte abrupte (călugării au construit-o de sus de la biserică pînă la lac) ; omul este legat de-a lungul unui buștean care este împins în jos (nu există nici o platformă și treptele sînt atît de abrupte, încît bușteanul cu omul alunecă vertiginos).

Dar după prăjini nu trebuie să te duci pînă la Sekirka, le poți găsi și în carcera de la Kremlin, întotdeuna arhiplină. Aici deținutul mai este așezat și pe un bolovan cu muchii tăioase pe care nu rezistă mult. Iar vara este scos afară gol și lăsat pradă țințarilor. Și încă — detașamente întregi sînt scoase pe zăpadă pentru cine știe ce vină. Și încă — omul este băgat pînă la git în mlaștina de lîngă lac și ținut acolo. Și încă o metodă : un cal este înhămat la hulube, de hulube sînt legate picioarele vinovatului, un călăreț încalecă calul și îl gonește pe un teren despădurit pînă ce în urmă nu se mai aud nici plînsete și nici țipete.

Moralul noului venit este la pămînt încă înainte de a începe viața de la Solovki, încă înaintea interminabilului său termen de trei ani. Dar ar greși cititorul contemporan dacă ar arăta cu degetul : iată un sistem fățiș de exterminare, un lagăr al morții ! Ei nu, nu procedăm așa de simplu ! În această primă zonă experimentală, ca apoi și în altele, ca și în cea mai cuprinzătoare din toate, noi nu acționăm fățiș, ci, ca să spunem așa, în straturi, combinat — de aceea cu așa mult succes, de aceea atît de mult timp.

Deodată prin porțile Kremlinului iese un voinic călare pe o capră, se ține semeț și nimeni nu rîde. Cine e ? Și de ce pe o capră ? Dektiarev, care a fost în trecut cowboy, a cerut un cal, dar la Solovki sînt puțini cai, așa că i-au dau o capră. Dar de ce se ține așa

Gindirea penitenciară : foarte bine că există o insulă îndepărtată...

„De la alți solovkieni află lucruri și mai îngrozitoare decît cele pe care le vede"

de mîndru ? Pentru că este cowboy ? Nu, pentru că este directorul Pepinierei Dendrologice, unde cresc arbori exotici. Aici, la Solovki.

Astfel, cu acest călăreț pe capră începe fantasticul solovețian. De ce e nevoie de arbori exotici la Solovki, cînd și grădina de legume, așa bine gospodărită de călugări, s-a dus de rîpă ? În schimb, arbori exotici aproape de Cercul Polar, ceea ce înseamnă că atît Solovki, cît și întreaga Republică Sovietică transformă lumea și construiesc o viață nouă. Dar de unde semințe și unelte ? Pentru semințele Pepinierei Dendrologice sînt bani, ei nu există doar pentru hrana muncitorilor din pădure.

Dar săpăturile arheologice ? Se știe că la noi funcționează o Comisie pentru Săpături. E foarte important să ne cunoaștem trecutul.

În fața administrației lagărului, este desenat pe un panou un elefant simpatic și pe el este înscrisă litera U (joc de cuvinte. Litera U urmată de cuvîntul rusesc „slon" care înseamnă elefant dau inițialele Direcției lagărelor cu destinație specială din Soloveţkie — n.r.). Același rebus poate fi întîlnit și pe bonurile care circulă la Solovki drept bani ai acestui stat din Nord. Ce mascaradă simpatică ! Toate sînt foarte drăguțe aici, oare Kurilko, șugubățul, să ne fi speriat degeaba ? Revista proprie tot „Slon" se cheamă (din 1924 primele numere au apărut scrise la mașină. De la nr. 9 se tipărește în tipografia mînăstirească), din 1925 — „Soloveţkie Ostrova" se tipărește în 200 de exemplare și chiar cu suplimentul „Noua Solovkă" (să rupem cu blestematul trecut bisericesc !). Din 1926, se fac abonamente în întreaga țară și tirajul se mărește. Mare succes ! Revista trece printr-o cenzură foarte superficială ; deținuții scriu versuri umoristice despre troika de la GPU — și trece ! Și apoi versurile sînt cîntate la estradă de la teatrul din Solovki.

Artiștii trupei de dramă poartă costume confecționate din odăjdii bisericești. Pe scenă perechile dansează un foxtrot grotesc. (Occidentul care piere.) Iar pe cortina din fundul scenei apare o făurărie roșie victorioasă (aia sîntem Noi).

Ce lume fantastică !

Și mai este Asociația Etnografică din Solovki, care elaborează studii proprii. Despre arhitectura unică a secolului al XVI-lea și despre fauna din Solovki se scrie aici cu atîta lux de amănunte, cu asemenea dăruire științifică și cu atîta dragoste, de parcă acești oriinali oameni de știință ar fi ajuns pe insulă din pasiune științifică și nu ca arestați trecuți deja prin Lubianka și care tremură ca nu cumva să ajungă pe muntele Sekirnaia, pradă țințarilor sau legați de hulubele calului. În ton cu acești etnologi blajini, sălbăticiunile și păsările din Solovki n-au pierit încă, n-au fost împușcate, n-au fost alungate și nici măcar înspăimîntate — încît în anul '28 iepurii ieșeau creduli pînă la marginea drumului, privind curioși cum trec arestații.

Cum de s-a întîmplat că iepurii n-au fost împușcați ? Noului venit i se explică : sălbăticiunile și păsările de aici nu se tem pentru că există un ordin al GPU : „Să se păstreze gloanțele ! Să se tragă numai în deținuți !"

Prin urmare, toate temerile nu sînt decît o glumă ! Dar — „Împrăștiați-vă ! Împrăștiați-vă !", strigă în plină zi, în curtea Kremlinului, trei tineri cam filfizoni, cu chipuri parcă de morfinomani (cel din față împrăștie mulțimea de deținuți cu o cravașă), care trag de mîini un om căzut, cu brațele și picioarele moi, numai cu izmenele pe el — cît de înfiorător este să-i vezi fața scurgîndu-se ca un lichid ! — și îl împing sub clopotniță. Îl vîră prin ușa mică, care dă în clopotniță și acolo îl împușcă în ceafă. De acolo pornesc în jos niște scări abrupte, el se rostogolește și mai poate lovi alți 7—8 oameni, iar pe urmă se string cadavrele și femeile sînt trimise să spele treptele. (Iar acum, pe pietrele pe care era tîrît deținutul, în acest loc al curții, ferit de vînturile care bat la Solovki, turiștii sosiți aici ca să vadă faimoasa insulă, joacă ceasuri întregi volei. Ei nu știu. Și dacă ar ști ? Și atunci ar juca.)

Ce, noaptea nu poate să fie liniște ? Să fie liniște — pentru ca glonțul să nu se piardă pe degeaba. În plină zi glonțul are o importanță educativă. El doboară parcă zece deodată.

Execuțiile se făceau și altfel — direct în cimitirul Onufriev, în fața barăcii pentru femei (fosta casă a călugărițelor) ; de atunci drumul care trece pe lîngă această baracă a și căpătat denumirea de drumul execuției. Iarna puteai să vezi cum un om în picioarele goale și numai în izmene. (Asta nu ca să-l mai chinuiască ! Asta pentru ca să nu se piardă încălțămintea și efectele !), cu mîinile legate la spate cu o sîrmă (această metodă practicată la Solovki s-a repetat în mod straniu la cadavrele de la Katyn. Să fi fost o tradiție ? sau o experiență personală ?), este mînat din spate — dar condamnatul se ține mîndru și drept și fumează ultima țigară din viață, și ține țigara numai cu buzele pentru că mîinile îi sînt legate. (După acest mod de a se comporta poți să-ți dai seama cine este ofițer. Doar acolo sînt oameni care au luptat șapte ani pe diverse fronturi. Este și un băiețandru de 18 ani, fiul istoricului V.A. Potto, care la întrebarea administratorului ce meserie are, strînge din umeri și răspunde : „Mitralior". Era prea tînăr și în focul războiului civil n-a reușit să-și facă o altă meserie.)

Fantastică lume ! Așa se întîmplă uneori. În istorie multe se repetă, dar există și îmbinări, restrînse ca timp și ca loc, care nu se mai repetă niciodată. Așa este NEP-ul nostru. Așa au fost și zorile Solovkăi.

Un număr foarte mic de cekiști (și aștia trimiși aici poate disciplinar), doar 20—40 de oameni au venit aici ca să țină la respect mii, multe mii de oameni. La început erau așteptați mai puțini, dar Moscova trimitea, trimitea și iar trimitea. În primele șase luni, pînă în decembrie 1923, se adunaseră deja peste 2 000 de deținuți. Dar în 1928, numai în detașamentul 13 (detașament pentru munci generale), la o numărătoare ultimul din rînd a răspuns : „Al 376-lea !" (Rîndurile erau de cîte 10 !, înseamnă 3 760 de oameni). Tot așa de mare era și detașamentul 12 și, și mai mare, detașamentul 17 pentru gropi comune. Dar în afară de Kremlin mai existau și deplasările — la Savvatievo, Filimonovo, Muksalm, Troițki, Zaiciki (insulele Iepurilor). Pînă în 1928 s-au strîns aproximativ 60 000 și cîți „mitraliori" n-or fi fost printre ei, și cîți luptători care se măsuraseră cu arma în mînă ? Dar din 1926 au început să vină și infractori de drept comun de toate soiurile. Cum să-i ții în frîu ca să nu se răscoale ?

Numai băgînd groaza în ei ! Numai cu Sekirka ! Numai cu prăjina ! cu țințarii ! legîndu-i cu sîrmă ghimpată de butuc ! cu execuții în timpul zilei ! Moscova trimitea mereu fără să țină seama de condițiile locale, dar tot Moscova le dă mînă liberă cekiștilor, nu-i îngrădește cu reguli false : tot ce se face pentru menținerea ordinii este bine făcut și într-adevăr nici un procuror nu va călca vreodată pe pămîntul Solovkăi.

Și vine a doua eră — o Nouă Solovkă ! Autopaza deținuților ! Autoumărire ! Autocontrol ! Șefii de detașamente, de grupe — toți din rîndurile deținuților. În plus și autodistracție !

Dar ce fel de oameni erau atunci aici ? Cine ? Aristocrați de viță veche. Militari de carieră. Filozofi. Oameni de știință. Pictori. Artiști. Liceeni. Ca educație, din tradiție sînt mult prea mîndri ca să arate că sînt deprimați sau că le este frică, să se văicărească sau să se plîngă măcar prietenilor de viața pe care o duc. Toți obișnuiesc să zîmbească, chiar cînd se duc la execuție. De parcă toată această închisoare polară din mijlocul mării ce geme nu ar fi decît o mică confuzie la un picnic. Le vine să glumească deținuților, să facă haz.

Iată și Elefantul de pe bani și de pe panou. Iată și capra în loc de cal. Iată și glumele ce se făceau pe seama prostănacilor de la cenzura revistei. Iată și cîntecele. Ghiorghi Mihailovici Osorghin merge și tot întreabă : „Comment vous portez-vous pe această insulă ?" — „A lager comme à lager".

(Aceste glume, acest spirit aristocratic afișat reușesc cel mai mult să-i scoată din pepeni pe temnicerii semi-sălbăticiți de la Solovki. Dar Osorghin a fost condamnat la moarte. Tocmai în ziua aceea la Solovki a sosit cu vaporașul tînăra lui soție (de fapt nici el nu împlinise 40 de ani). Atunci Osorghin i-a rugat pe temnicieri să facă în așa fel încît să nu umbrească această întîlnire. Promite că n-o s-o lase să stea pe insulă mai mult de trei zile și că imediat după ce ea va pleca, pot să-l împuște. Și iată ce înseamnă stăpînirea de sine de care, din cauză că aristocrații au fost anatemizați, noi, cei care ne văicărim la cea mai mică nenorocire și la cea mai mică durere, am uitat : trei zile la rînd alături de soție fără ca ea să bănuiască ceva ! Nici o aluzie ! Nimic care s-o amărască ! Nimic care s-o înlăcrimeze ! Doar o singură dată (soția trăiește și își amintește) cînd se plimbau de-a lungul lacului Sviatoi ea s-a întors deodată și a văzut cum soțul se ține cu mîinile de cap. — „Ce-i cu tine ?" — „Nimic", a răspuns el, dîndu-și imediat seama de greșeală. Ea ar mai fi putut să rămînă, dar el a conjurat-o să plece. Cînd vaporul s-a îndepărtat, el a început să se dezbrace, pregătindu-se de execuție).

(va urma).

Traducere și adaptare
Mircea Podină

poşta redacţiei

Ion Hârţan, Bucureşti. La 23 iunie a.c. Sovietul Suprem al R.S.S. Moldova a adoptat două documente — Declaraţia cu privire la suveranitatea R.S.S. Moldova şi Hotărîrea despre avizul Comisiei Parlamentului republicii pentru aprecierea politică şi juridică a Tratatului sovieto-german de neagresiune şi a Protocolului adiţional secret din 23 august 1939, precum şi a consecinţelor lor pentru Basarabia şi Bucovina, de Nord Astfel, potrivit săptămînalului **„Literatura şi arta"**, Declaraţia proclamă că R.S.S. Moldova este un stat suveran şi că nici o parte a poporului nici un grup de cetăţeni, nici un partid politic sau organizaţie obstească, nici o altă formaţiune, nici o persoană particulară nu poate să-şi asume dreptul de a exercita suveranitatea. Acelaşi document declară că pămîntul, apele, pădurile, valorile patrimoniului naţional şi alt potenţial aflat pe teritoriul republicii aparţin în exclusivitate poporului din acest ţinut. Totodată, R.S.S. Moldova stabileşte deplinătatea puterii republicii şi prioritatea Constituţiei şi a legilor R.S.S. Moldova asupra altor legi şi acte normative unionale care sînt puse în aplicare pe teritoriul nostru doar după ratificarea lor de către Sovietul Suprem al R.S.S. Moldova.

Un alt moment important pe care-l conţine Declaraţia este că R.S.S. Moldova, ca stat suveran, are drept să intre în uniuni de state, delegîndu-le benevol unele împuterniciri, să retragă aceste împuterniciri sau să iasă din aceste uniuni în modul stabilit. Conform aceluiaşi document, în R.S.S. Moldova se instituie cetăţenia republicană. Totodată, cetăţenii care trăiesc în afara Republicii se află sub ocrotirea R.S.S. Moldova. R.S.S. Moldova ca subiect egal în drepturi al relaţiilor şi tratatelor internaţionale, este proclamată prin această Declaraţie ca zonă demilitarizată.

De menţionat că prezenta Declaraţie va servi drept bază pentru elaborarea noii Constituţii a R.S.S. Moldova, perfecţionarea legislaţiei republicane şi drept punct de plecare în pregătirea şi încheierea Tratatului unional dintre R.S.S. Moldova şi comunitatea statelor suverane.

În continuare „Literatura şi arta" arată că o influenţă tot atît de mare pentru ziua de mîine a Republicii îl are şi Avizul numit mai sus, care a fost aprobat de Sovietul Suprem al R.S.S Moldova şi care întregeşte, sub toate aspectele, semnificaţia profundă şi amplă a Declaraţiei cu privire la suveranitate. Se subliniază că acest document constituie rezultatele cercetărilor efectuate în ultimii ani de către istoricii şi juriştii din republică, din ţară şi de peste hotare referitoare la aspectele principale şi consecinţele Tratatului sovieto-german de neagresiune şi al Protocolului adiţional secret din 23 august 1939 asupra destinelor Basarabiei şi Bucovinei de Nord. Scopul documentului e să stabilească adevărul istoric. Astfel Comisia Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova, creată în acest scop, a făcut un şir de constatări privind istoria Basarabiei şi a Bucovinei de Nord, începînd cu secolul al XIV-lea şi terminînd cu ziua de azi, fiind analizate îndeosebi consecinţele Tratatului şi Protocolului citat mai sus precum şi raportul în care se aflau aceste regiuni în anul 1940 faţă de Uniunea R.S.S. Avizul subliniază că punctul trei al Protocolului adiţional secret menţiona interesul U.R.S.S. pentru Basarabia, Bucovina, care n-a fost niciodată parte componentă a Imperiului Rus şi nici a Ucrainei, nu este menţionată în Protocolul adiţional secret. Pretenţiile asupra Bucovinei înaintate de U.R.S.S. în 1940, au fost o plăsmuire a aparatului diplomatic stalinist.

Evocînd semnarea de către U.R.S.S. a Protocolului menţionat şi calificînd consecinţele şi notele ultimative legate de evenimentele din anul 1940, Comisia Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova a stabilit că toate acestea contravin normelor fundamentale ale dreptului internaţional, fiind o mostră a politicii de dictat imperial. Decizia privind ocuparea Bucovinei de Nord e un exemplu elocvent al politicii expansioniste promovate în permanenţă de guvernul stalinist.

Într-un comentariu apărut în ziarul sovietic „Pravda" cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la evenimentele de la sfîrşitul lunii iunie 1940, prof. V. Vinogradov apreciază : „Înţelepciunea Actului de la Helsinki din 1975 constă în recunoaşterea inviolabilităţii frontierelor create în Europa după cel de-al doilea război mondial. Spre încheierea lui comunitatea europeană a fost condusă de întreaga experienţă, plină de încercări, a istoriei. În lume se pare că nu există nici o graniţă trasă după criterii pur etnice şi nici n-ar fi posibil. Popoarele trăiesc împrăştiate din vremuri de demult. Şi nu trebuie să se încerce să se «corecteze» această situaţie, atenţînd la fişia frontierei".

Nixon redivivus

I. Vlad, Tîrgovişte. Din toţi foştii preşedinţi ai Statelor Unite, Richard Nixon a întîmpinat cele mai mari dificultăţi în redobîndirea bunăvoinţei publice. Dar, în sfîrşit, în a treia săptămînă a lui iulie, mai exact pe 19 iulie, el şi-a dezvăluit, cu mare pompă, cel mai ambiţios proiect pentru a face pace cu publicul american : inaugurarea unei biblioteci dedicate anilor petrecuţi în celebrul Birou Oval al Casei Albe, la Yorba Linda, la sud de Los Angeles, locul său de naştere. La eveniment au participat actualul preşedinte al S.U.A., George Bush, în calitate de oaspete de onoare, foştii preşedinţi Ronald Reagan şi Gerald Ford, (singurul democrat supravieţuitor, Jimmy Carter, s-a scuzat pretextînd un angajament anterior), precum şi Henry Kissinger, George Shultz şi Alexander Haig, personalităţi care au făcut parte din guvernul Nixon. Aproximativ 2 000 de nume au fost incluse pe lista participanţilor la eveniment. În vîrstă de 77 de ani, fostul preşedinte Richard Nixon (în **imagine**), forţat să demisioneze în 1974, în urma scandalului „Watergate", a fost deosebit de activ mai ales în ultimii zece ani : a scris opt cărţi, a actionat ca trimis neoficial al ţării sale şi a pus la dispoziţia succesorilor săi la Casa

Albă, experienţa şi priceperea sa în materie de relaţii externe. În vreme ce Ronald Reagan şi Gerald Ford şi-au folosit renumele pentru a acumula averi personale, Richard Nixon a refuzat drepturile băneşti ce i se cuveneau pentru discursuri, intervenţii etc. şi a insistat să-şi plătească singur garda personală. Sistemul „bibliotecii prezidenţiale" se practică de multă vreme în S.U.A., dar, în vreme ce celelalte opt deja existente au fost finanţate de la bugetul federal, biblioteca Nixon s-a constituit exclusiv din surse financiare particulare. Din acest motiv, Richard Nixon poate exercita controlul asupra bibliotecii, iar numeroşii săi detractori afirmă că se va folosi de acest drept pentru a rescrie istoria. În urma afacerii Watergrate, Congresul american a încredinţat cele 44 milioane de file ale documentelor administraţiei Nixon, arhivelor naţionale. Richard Nixon a făcut repetate încercări de a obţine documentele respective, dar n-a reuşit, astfel încît biblioteca Nixon, spre deosebire de celelalte opt dotate cu documente originale, va dispune de aproximativ un milion şi jumătate de copii, selectate de fostul preşedinte. Biblioteca va difuza şi benzi cuprinzînd imprimări cu „afacerea Watergrate" de pe care n-au fost şterse decît... înjurăturile. Criticii săi rămîn însă sceptici cu privire la gradul de încredere ce i se poate acorda fostului preşedinte, exprimîndu-şi îndoiala în legătură cu dorinţa lui reală de a permite accesul publicului la secretele sale.

Cer deschis

Victor Popovici, Bucureşti. În mai 1989, preşedintele George Bush a lansat propunerea unor negocieri între N.A.T.O. şi Tratatul de la Varşovia în cadrul unei conferinţe „Cer deschis". La întîlnirea ministerială din toamna aceluiaşi an, şeful diplomaţiei sovietice, Eduard Şevardnadze, a aprobat, „în principiu", această iniţiativă. Prima rundă a întîlnirii „Cer deschis" a avut loc la Ottawa, în perioada **12—28 februarie 1990**, cu participarea miniştrilor de externe sau a unor înalţi demnitari guvernamentali din Belgia, Bulgaria, Canada, Cehoslovacia, Danemarca, Franţa, R.D.G., R.F.G., Grecia, Islanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, Olanda, Polonia, Portugalia, România, Spania, S.U.A., Turcia, Ungaria, U.R.S.S. Au mai fost prezenţi ca observatori reprezentanţi din Austria, Cipru, Elveţia, Finlanda, Irlanda, Iugoslavia, Monaco şi Suedia. În comunicatul din 13 februarie 1990, cei 23 de miniştri de externe au căzut de acord asupra următoarelor : asigurarea unei maxime deschideri posibile şi a unui minim de restricţii pentru zborurile de observare, dreptul de a conduce şi obligaţia primirii zborurilor de observare, negociate în aşa fel încît să asigure condiţii echitabile ambelor părţi, punerea la dispoziţie de avioane de observaţie neînarmate, precum şi echipamente necesare pentru atingerea acestor scopuri în toate circumstanţele. Sovieticii au insistat asupra unor detalii tehnice concrete care limitează posibilităţile de efectuare a unor asemenea zboruri, ceea ce, după părerea multor participanţi, ar însemna o îngrădire a principiilor propuse iniţial. Următoarea întîlnire a avut loc la Budapesta între **23 aprilie—10 mai 1990**. Uniunea Sovietică a rămas izolată faţă de majoritatea participanţilor în legătură cu problemele-cheie. S-au înregistrat progrese limitate în ceea ce priveşte aspectele tehnice. Nu s-a ajuns la o înţelegere asupra viitorului tratat, întrucît sovieticii au avansat un număr de amendamente la textul original. Urmează să fie stabilită o dată precisă pentru runda următoare, în momentul în care Uniunea Sovietică va da dovadă de o angajare mai fermă în negocieri serioase.

Ion Antonescu

Traian Mureşan, Satu Mare. Născut în 1882, Ion Antonescu alege de la început cariera militară, distingîndu-se ca un element dotat şi deosebit de voluntar, calităţi care îi atrag de timpuriu promovarea în funcţii militare importante. Astfel, în timpul primului război mondial este şeful Secţiei Operaţii la Marele Cartier General, conducînd elaborarea planurilor de operaţiuni pentru bătăliile din Moldova din vara anului 1917, încheiate cu înfrîngerea trupelor germane şi austro-ungare. După război a fost numit ataşat militar la Paris şi apoi la Londra. Rechemat în ţară este avansat general şi numit comandant al Şcolii superioare de război (în două rînduri, pe perioade de cîte doi ani), apoi secretar general al Ministerului Apărării Naţionale, iar ulterior şef al Marelui Stat Major. Generalul Antonescu nu a întîrziat să-şi creeze multe antipatii datorită atitudinii neînduplecate împotriva corupţiei şi a firii sale inflexibile şi puţin sociabile, mergînd pînă la conflicte cu regele Carol al II-lea, deoarece se împotrivise avansării unor ofiţeri susţinuţi de „clica profitoare şi veroasă care s-a înscăunat în toate şi peste tot în această nenorocită ţară". După ce ocupă

Frederik Willem de Klerk

președintele Africii de Sud

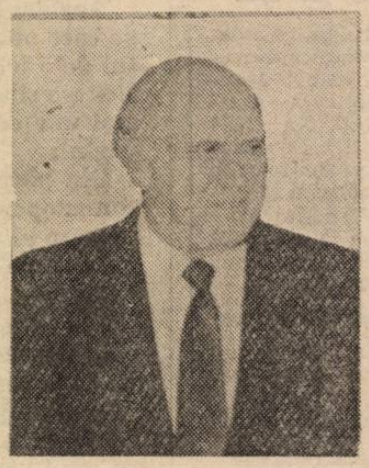

Frederik Willem de Klerk s-a născut la Johannesburg, la 18 martie 1936. Provine dintr-o familie a cărei activitate politică are o îndelungată tradiție. Mătușa sa a fost căsătorită cu fostul premier J.G. Strydom, iar tatăl său, Jan de Klerk, a deținut funcțiile de senator, ministru de stat în guvernele Verwoerd și Vörster, între anii 1954—69 și, în sfîrșit, multă vreme a fost președintele Senatului. Anii de școală și-i petrece cu precădere în Krügersdorf. După absolvirea liceului, studiază, printre altele, dreptul la Universitatea Potchestroom. În Universitate activează în viața studențească și în politică, intrînd în Partidul Național.

Ulterior, lucrează ca avocat în Transvaal. Datorită succesului pe care îl are în breaslă, devine președintele Societății Juridice (Law Society) din Transvaal și membru al Consiliului „Vaal Triangle Technikon". În 1972 i se oferă o catedră la Facultatea de drept administrativ a Universității Potchestroom. Renunță la ea, după ce, în noiembrie 1972, este ales deputat din partea Partidului Național, în Camera Deputaților.

Ca parlamentar, lucrează în diferite comisii și comitete ce se ocupau de „Actul privind Controlul Publicațiilor". În 1975, este ales de partidul său ca referent în probleme de mass-media, în zona Transvaal.

Din 1978 este membru al guvernului. În ianuarie 1978 premierul Vörster îl numește ministrul poștelor și telecomunicațiilor și ministru pentru probleme sociale și pensii ; în toamna lui 1978, cînd Vörster este ales președinte al statului, Frederik de Klerk preia problemele sportive. La mijlocul anului 1979, cu ocazia unei remanieri complete a guvernului, el preia portofoliul minelor energiei și problemele mediului : ulterior renunță la ultimul minister. În iulie 1982 este numit ministru de interne, activînd în sectorul serviciului public. În septembrie 1984 primește și resortul Învățămîntului Public (separat de așa numitul Învățămînt Bantu), dar, în mai 1985, renunță la Ministerul de Interne, deoarece, începînd cu 1 iulie 1985, este numit președintele Consiliului ministerial în Camera Deputaților. Din decembrie 1986 activează continuu ca lider al Camerei.

În cadrul Partidului Național cîștigă un prestigiu tot mai mare. În decembrie 1980 este ales unul din cei trei vicepreședinți ai puternicei și influentei organizații din Transvaal. În 1982, Klerk devine președintele partidului din regiunea Transvaal, consolidînd puterea Partidului Național. În preziua congresului P.N., 2 februarie 1989, P. W. Botha se retrage din funcția de conducător al partidului și după cîteva luni și din cea de președinte al statului. Frederik Willem de Klerk este investit oficial ca președinte al țării la 20 septembrie 1989.

După alegere, el a surprins toată lumea cu schimbarea radicală a unghiului de vedere, militînd pentru înlăturarea încordării în Africa de Sud, adoptînd măsuri de eliberare a unor cunoscuți deținuți politici (precum Nelson Mandela) și de repunere în drepturi a unor partide politice, de ridicare a stării de urgență din țară și de inițiere a unor convorbiri cu partidul majorității negre, Congresul Național African (A.N.C.).

Este căsătorit, are un fiu și două fete. Este un pasionat vînător și jucător de golf.

Mgdalena Tănase

poșta redacției

funcția de ministru al apărării în două guverne efemere (conduse de Octavian Goga și, respectiv, patriarhul Miron Cristea), în toamna dramaticului an 1940, Antonescu ajunge la conducerea țării, în urma abdicării regelui Carol al II-lea. (La 26 iunie 1940, țara noastră cedase, în urma ultimatum-ului sovietic Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța, iar la 30 august, în urma Dictatului de la Viena, este obligată să cedeze nordul Transilvaniei.) După ce inițial acceptă o colaborare la conducerea țării cu mișcarea legionară, Antonescu ordonă reprimarea severă a rebeliunii legionare din 23 ianuarie 1941, devenind „conducător al statului". (Formal, conducerea statului era asigurată de o regență, dat fiind faptul că regele Mihai era încă minor.) Participarea armatei române, alături de Germania, la războiul împotriva Uniunii Sovietice a fost privită, într-o primă fază, de către cercurile politice românești și cea mai mare parte a opiniei publice drept o acțiune legitimă, menită să readucă țării teritoriile pe nedrept înstrăinate prin ultimatum-ul din iunie '40. Continuarea acestui război dincolo de granițele tradiționale, precum și grelele jertfe umane și materiale suferite, au făcut ca sentimentele populare și atitudinea cercurilor politice să se schimbe, iar politica lui Ion Antonescu (devenit între timp mareșal) să devină tot mai impopulară, cu atît mai mult cu cît prăbușirea Germaniei și victoria fortelor aliate deveneau iminente. De fapt, Antonescu însuși nu este străin de diverse contacte diplomatice discrete avînd drept scop discutarea condițiilor de armistițiu, încă din anul 1943. Arestat la 23 august 1944, la Palatul regal, Ion Antonescu este mai întîi predat reprezentanților partidului comunist care, la rîndul lor, îl predau autorităților sovietice. Repatriat în 1946, Antonescu și alți reprezentanți importanți ai guvernului sînt judecați de un „Tribunal al poporului" pentru războiul dus împotriva Uniunii Sovietice, aservirea economiei naționale mașinii de război germane, în cadrul unui proces care, în epocă, a fost numit „procesul marii trădări naționale". Condamnat la moarte, Ion Antonescu a fost executat în iunie 1946. Spațiul nu ne permite să întreprindem o analiză detaliată a activității mareșalului Ion Antonescu și a perioadei deosebit de frămîntate și tragice în care acesta s-a aflat la cîrma țării. Fără îndoială că acum, cînd atîtea tabú-uri și pete albe din istoria românilor au început să dispară, nu vor lipsi adevăratele cărți de istorie care să-i judece cu obiectivitate și fără opreliști conjuncturale atît meritele, cît și erorile.

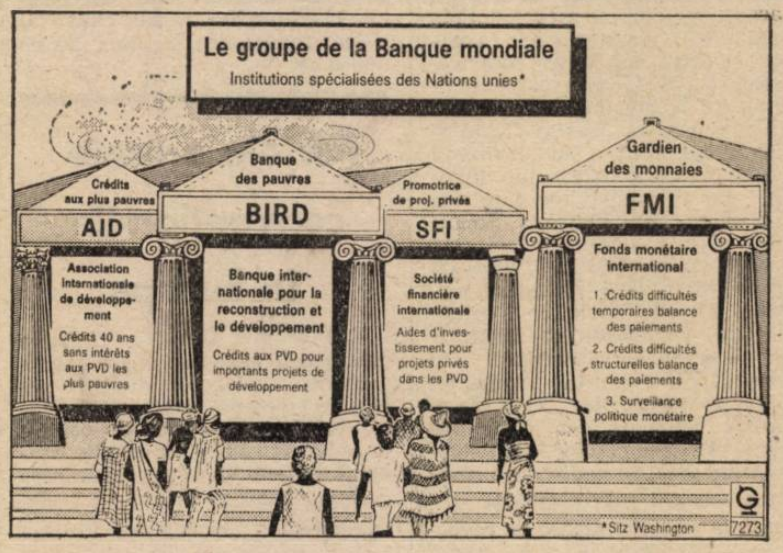

Cristian Oancea, Buzău. Instituțiile specializate ale Națiunilor Unite, cuprinse în grupul Băncii Naționale sînt (după cum puteți constata și din **imaginea** alăturată) : Asociația Internațională pentru Dezvoltare (AID), care acordă credite pe 40 de ani, fără dobînzi, țărilor în curs de dezvoltare cele mai sărace ; Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), care acordă credite țărilor în curs de dezvoltare pentru proiecte mari de dezvoltare ; Societatea Financiară Internațională (SFI), specializată în ajutoare pentru investiții legate de proiecte particulare în țările în curs de dezvoltare ; și Fondul Monetar Internațional (FMI), asigurînd credite pentru dificultăți temporare în balanța de plăți, credite pentru dificultăți structurale ale acestei balanțe, precum și supravegherea politicii monetare.

Dumitru Găvriloaie, com. Rebra, jud. Bistrița-Năsăud ; Carol Brîndză, com. Bocșa I, jud. Caraș Severin ; Eugen Popescu Jianu cd. 1882 Bozoș of. Recaș, jud. Timiș. Sesizările dv. privind neregularitățile în primirea abonamentelor la revista noastră au fost înaintate Direcției Difuzării Presei, spre a lua măsurile de rigoare.

poşta redacţiei

Procesele de la Moscova 1936-1938

Arthur Teodorescu, Ploieşti. Cele trei procese cunoscute sub numele de „procesele de la Moscova" nu reprezintă, în fapt, decît un aspect al terorii regimului stalinist. În cele trei cazuri, principalii acuzaţi au fost bolşevici din vechea gardă leninistă, participanţi la Revoluţia din octombrie şi figuri importante ale Internaţionalei comuniste. Toţi şi-au recunoscut vinovăţia, regretîndu-şi faptele. În toate cele trei procese, aproape toţi acuzaţii au fost condamnaţi la moarte. Vedetele primului proces (19—24 august 1936) au fost Zinoviev şi Kamenev (care, alături de Stalin constituiseră „troika" aflată la putere după moartea lui Lenin), Smirnov, Evdokimov şi Bakaiev. Printre cei 17 acuzaţi din cel de-al doilea proces (23—30 ianuarie 1937), acuzatul nr. 1 este Piatakov, alături de Radek, Sokolnikov şi Serebreakov. În sfîrşit, defilarea „vechii gărzi" continuă cu cei peste 20 de acuzaţi din cel de-al treilea proces (2—13 martie 1938), în care compar Buharin, Rîkov, Iagoda (fost şef al Ceka) şi alţii. Alegerea acuzaţilor a avut loc potrivit unei metode speciale : sînt amestecaţi în acelaşi proces revoluţionari care întrecut susţinuseră teze diferite (dar care se alăturaseră lui Stalin) cu comunişti mai puţin cunoscuţi, dar şi cu indivizi complet necunoscuţi, avînd adesea un trecut tulbure, dar care susţin tezele acuzării. Scenariul celor trei procese este identic. Interogatoriul condus de procurorul Vişinski îi determină pe acuzaţi să confirme culpele menţionate în rechizitoriu. Acestea sînt : complot terorist împotriva conducătorilor U.R.S.S., între care asasinarea lui Kirov (la procesul lui Zinoviev), a lui Maxim Gorki şi a fiului acestuia, a lui Kuibîşev şi Menjinski (mărturia lui Iagoda), acte de sabotaj (de care sînt acuzaţi mai ales Platakov, Sokolnikov şi alţi conducători ai economiei) şi, în sfîrşit, activităţi de spionaj şi trădare, vizînd răsturnarea puterii sovietice, graţie contactelor cu Troţki şi „legăturilor" acestuia cu hitleriştii. Cu toate că, în anumite momente, cursul mărturisirilor este întrerupt de reticenţe sau chiar de negări ale declaraţiilor înregistrate la anchetă, în şedinţele următoare acuzaţii capitulează şi renunţă la orice încercare de revoltă. Dar mai mult decît de aceste incidente, analiştii proceselor au fost frapaţi de multitudinea contrazicerilor, a situaţiilor neverosimile şi a lacunelor, fapt ce a deconcertat şi opinia publică. Revelaţiile lui Nikita Hruşciov, făcute în „raportul secret" la Congresul XX al P.C.U.S. din 1956 au adus unele lămuriri. Dar adevărul asupra procedeelor folosite pentru punerea la punct a scenariului „proceselor de la Moscova" a fost dezvăluit abia la sfîrşitul anilor '60 în cartea lui Arthur London, **Mărturisirea.**

Sanda Pop, Bacău. La tronul Norvegiei continuă să se afle regele Olav al V-lea, în vîrstă de 86 de ani, în ciuda unei recente

paralizări a părţii stîngi a corpului. **(În imagine,** regele Olav al V-lea, fotografiat pe data de 30 mai a.c.).

Forţele armate convenţionale în Europa

V. Petrovici, Cluj. La Viena se desfăşoară negocieri între reprezentanţii celor 16 membri ai N.A.T.O. şi cei 7 membri ai Tratatului de la Varşovia cu privire la reducerea Forţelor armate convenţionale în zona cuprinsă între Oceanul Atlantic şi Munţii Urali. Obiectivele negocierilor vizează întărirea stabilităţii şi a securităţii în Europa prin crearea unui echilibru de durată a Forţelor armate convenţionale la niveluri cît mai scăzute. Se are în vedere, ca o problemă prioritară, eliminarea capacităţii de a lansa un atac surpriză sau de a iniţia vreo acţiune ofensivă pe scară largă. Prin însăşi problematica abordată, aceste negocieri ocupă un loc aparte faţă de tratativele anterioare asupra armelor convenţionale care includeau numai unii membri ai N.A.T.O. şi Tratatului de la Varşovia şi se refereau numai la nivelul trupelor. Propunerile occidentale caută să limiteze atît sistemele majore de arme convenţionale, esenţiale pentru lansarea unor ofensive militare, cît şi personalul militar american şi sovietic staţionat în afara teritoriilor naţionale respective. Primele consultări au avut loc la 10 ianuarie 1989 la Viena, unde reprezentanţii celor 23 de naţiuni membre ale N.A.T.O. şi Tratatului de la Varşovia au stabilit problematica şi forma de desfăşurare a tratativelor. Negocierile propriu-zise au început la 9 martie 1989 în capitala austriacă şi prima rundă s-a încheiat la 28 martie 1989. În cadrul celei de-a doua runde (5 mai—15 iulie 1989), reprezentanţii N.A.T.O. au înaintat propuneri cuprinzătoare care includeau iniţiativele adoptate la întîlnirea la nivel înalt a liderilor acestei organizaţii şi care priveau lărgirea sferei de probleme de discutat. Între altele, se sugera încheierea negocierilor în termen de şase luni pînă la un an. Au urmat alte patru runde de convorbiri (7 septembrie—19 octombrie 1989, 9 noiembrie—21 decembrie 1989, 12 ianuarie—22 februarie 1990, 15 martie—26 aprilie 1990). Cea de-a şaptea rundă a avut loc în mai 1990. Fără îndoială că desfăşurarea ulterioară a acestor negocieri va fi influenţată de transformările de concepţie care se preconizează în interiorul celor două alianţe militare, ca şi de evoluţia situaţiei în Europa, atît de mobilă în ultima vreme.

Coordonatorul rubricii : Dan Radu Stănescu

ANUNŢ IMPORTANT

Stimaţi cititori,

Apelăm la înţelegerea dumneavoastră prin acest anunţ pe care nu l-am fi dorit. Revista noastră a menţinut preţul de 5 lei într-o perioadă în care publicaţii cu o periodicitate similară fie aveau acelaşi preţ la un număr mult mai mic de pagini, fie unul dublu la un număr egal de pagini.

Din păcate, creşterea substanţială a costurilor hîrtiei şi manoperei tipografice ne obligă să majorăm preţul de vînzare al revistei, editarea revistei urmînd, de la 1 august, să ne coste mai mult de 5 lei pe exemplar.

Chiar şi în aceste condiţii, cînd costul hîrtiei creşte cu 135 la sută, iar cel al manoperei tipografice cu 80 la sută, vom proceda la o majorare a preţului de vînzare doar cu 60 la sută, respectiv de la 5 lei la 8 lei.

Deşi majorările de costuri intervin de la 1 august, redacţia a hotărît — pentru a anunţa din timp cititorii — ca noul preţ de vînzare să intre în vigoare nu de la acest număr, ci de la cel din 9 august a.c.

Din respect pentru acei cititori care s-au abonat pînă la sfîrşitul anului în curs, redacţia a hotărît ca, asumîndu-şi pierderile, să le asigure în continuare primirea revistei în conformitate cu abonamentul achitat.

Pentru cei abonaţi pînă la un termen anterior sfîrşitului anului, înlesnirea operează pînă la data expirării unor asemenea abonamente.

Avem speranţa că veţi manifesta înţelegere faţă de aceste măsuri adoptate independent de voinţa noastră şi că dialogul nostru cu dumneavoastră va continua.

Cu respect,
Revista „Lumea azi"

Redactor şef : Ilie Şerbănescu

Colectivul redacţional : Mihaela Brumă, Dumitru Constantin, Vasile Crişu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Rodica Georgescu, Ion Madoşa — şef de secţie, Ştefan Nicolae, Ilie Olteanu — secretar general de redacţie, Radu Pascal, Doina Topor, Stelian Ţurlea — redactor şef adjunct, Anca Voican. Secretariat de redacţie şi tehnic : Ioana-Mariela Bărbulescu, Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Eliza Iliescu, Ileana Iordache, Ion Matei, Marin Pieleanu, Manuela Ştefănescu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă, Florin Zamfiroiu, Marilena Szabo ; Administrator : Brînduşa Anghel, Tipografi : Ion Aghescu, Gheorghe Matei, Nicolae Mihăilă, Aurel Stănescu. Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 1341, căsuţa poştală 33—29, telefon : 17 60 10, internaţional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii. Cititorii din străinătate se pot abona prin ROMPRESFILATELIA" — sector export-import presă. P.O. BOX 12-201,telex 10 376 prsfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

C.P.B.

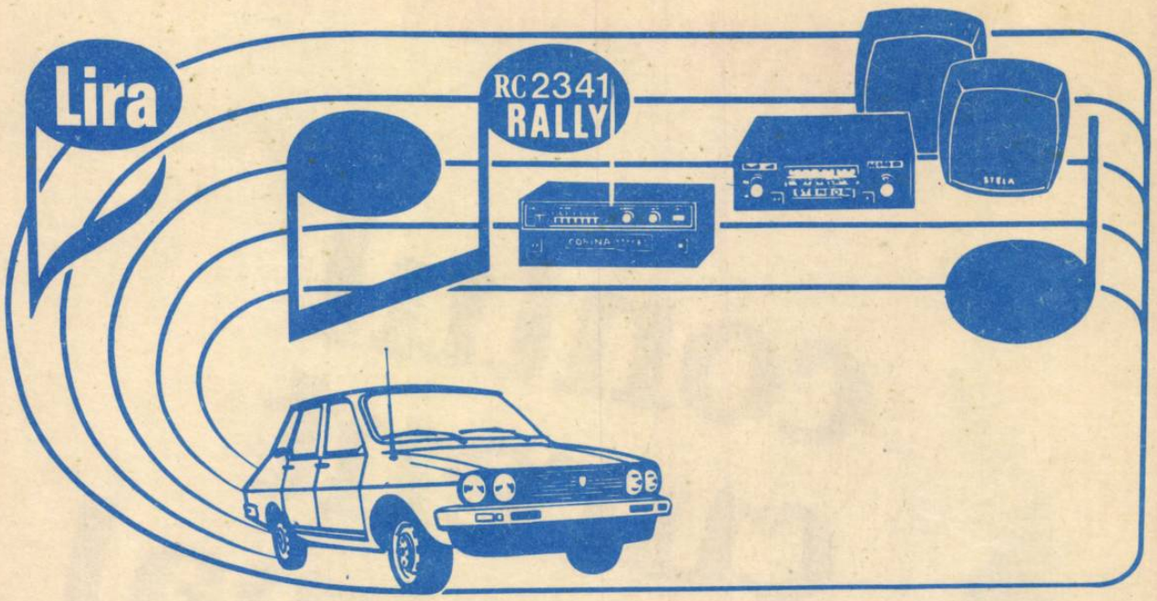

Muzica face orice călătorie mai plăcută!

Pentru autoturismele dv, magazinele comerţului de stat specializate în desfacerea produselor electronice vă oferă :

● Radioreceptorul LIRA, cu următoarele caracteristici tehnice :

– game de undă : UL, UM, US ;

– alimentare 12 V (baterie cu minusul legat la şasiu) ;

– preţ : 1 330 lei (inclusiv antena).

● Radiocasetofonul stereo RC 2 341 RALLY, cu următoarele caracteristici tehnice :

– alimentare : 12 V (de la acumulatorul auto) ;

– difuzoare : 2 x 4 W la 3 ohmi ;

– radioreceptorul monofonic, cu trei game de undă : UL, UM şi UUS ;

– casetofonul este stereofonic, cu viteza benzii de 4,76 cm/s şi bandă de frecvenţă de 80–10 000 Hz.

– preţul : 4 140 lei.

Reţineţi !

Un însoţitor plăcut, oricînd dispus să vă ţină companie – radioreceptorul LIRA sau radiocasetofonul stereo RALLY.

•SIGUR • AVANTAJOS•

contul curent personal

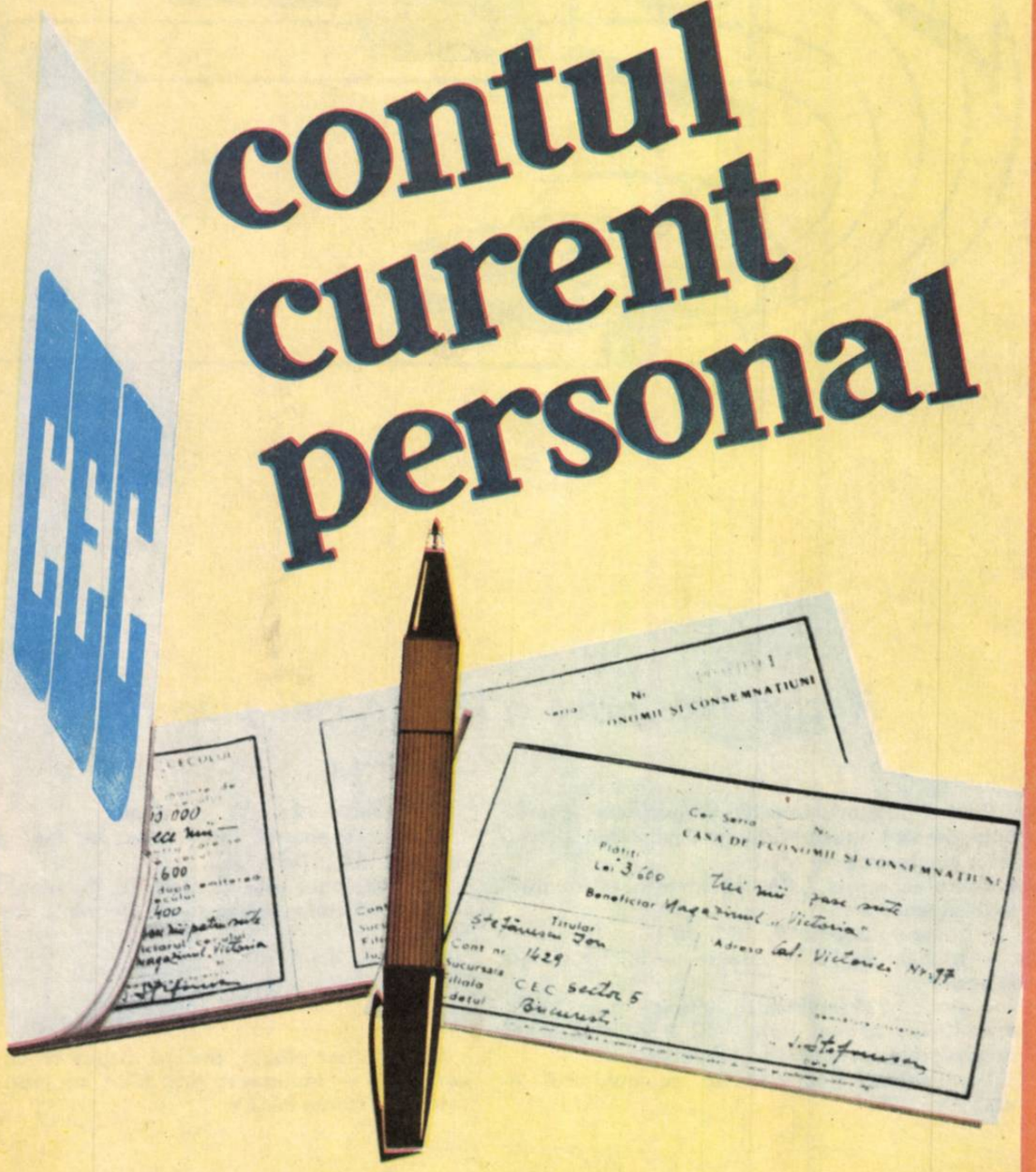

HOSTEN '89

Lei 5

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA azi

Nr. 32 9 august 1990

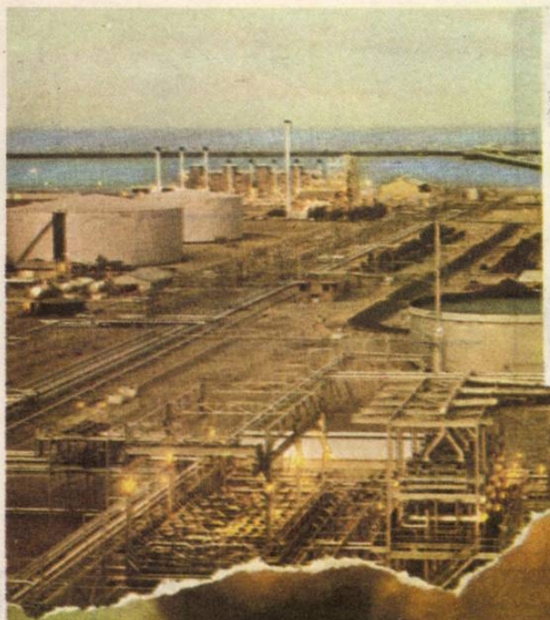

RĂZBOI ÎN GOLF

Numai în Golf ?

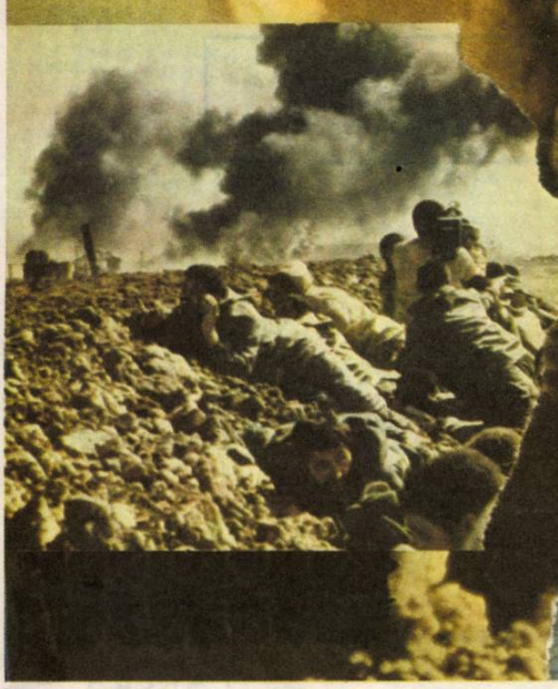

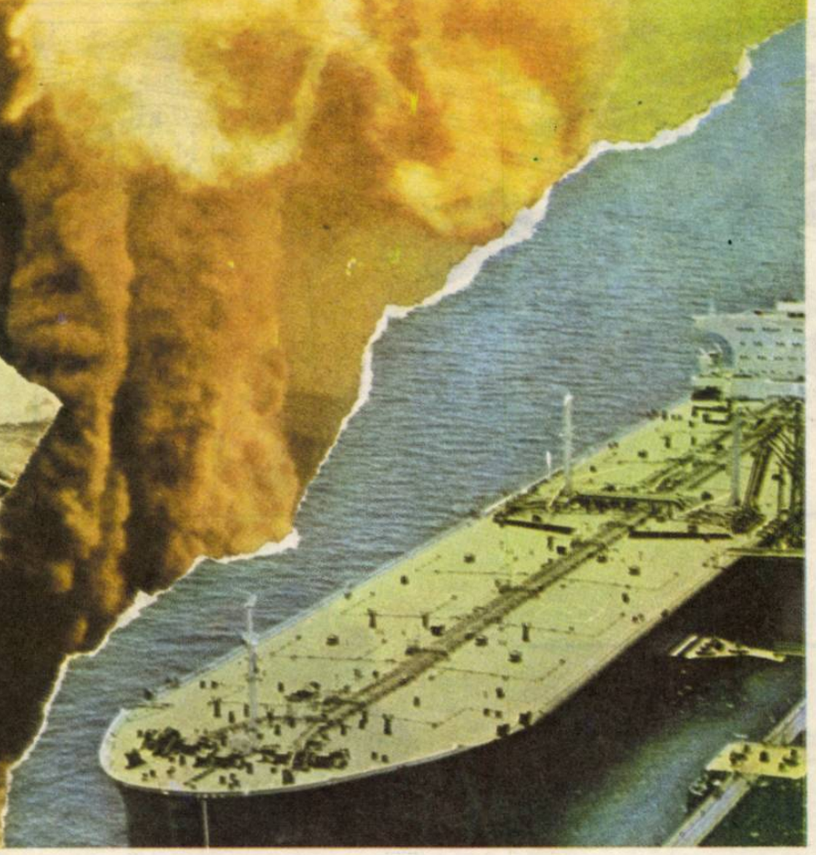

Să vezi ce o să se mire, băiete, cînd se va trezi
(Din „Der Spiegel")

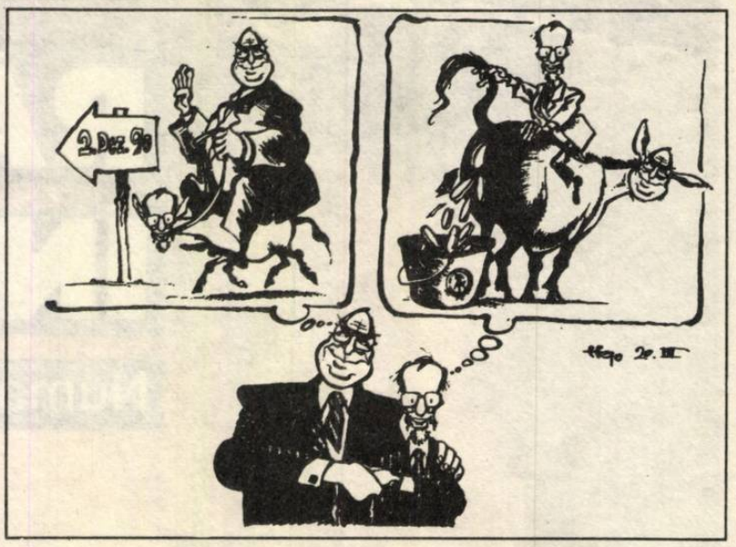

Fiecare poartă povara celuilalt
(Din „Der Spiegel")

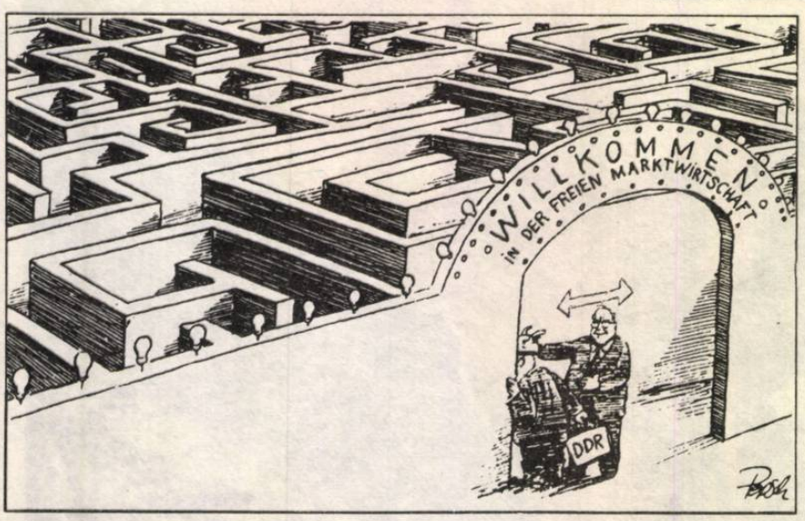

Bun venit în economia de piață liberă
(Din „Horizont" — R.D.G.)

(Din „Horizont" — R.D.G.)

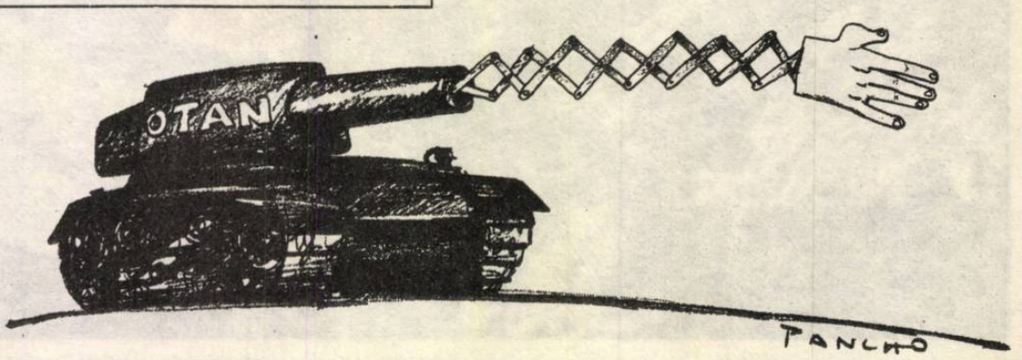

„Lumea azi" ● Anul II, serie nouă, nr. 32 (1395), 9 august 1990
săptămînal independent de politică externă

Conflictul din Golf

Eșec al serviciilor de informații și al cancelariilor occidentale: ofensiva fulgerătoare a Irakului împotriva Kuweitului n-a fost prevăzută. Statul dispunînd de cea mai puternică armată din zonă a spulberat orice urmă de rezistență kuweitiană. S-a afirmat că trupele irakiene au fost chemate — dar „guvernul provizoriu" care ar fi solicitat intervenția nu s-a format decît 48 de ore mai tîrziu. Din kuweitieni sau irakieni ? Despre condamnarea internațională și numeroasele întrebări pe care le ridică acest conflict din Golf la **(pag. 6)**

Biblioteca „Lumea azi"

Primul număr are drept temă „biografii contemporane" — George Bush, Mihail Gorbaciov, Papa Ioan Paul II, Lech Walesa. În curînd, la centrele de difuzare!

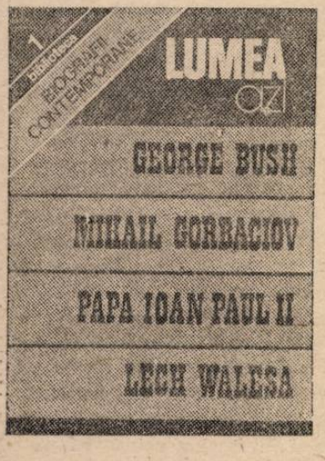

Hiroshima — 45

Repliată asupra ei însăși, Hiroshima și-a concentrat toate forțele în lupta cu moartea. Izolați de restul lumii, oamenii Hiroshimei au arătat o fantastică voință de a trăi **(pag. 22)**

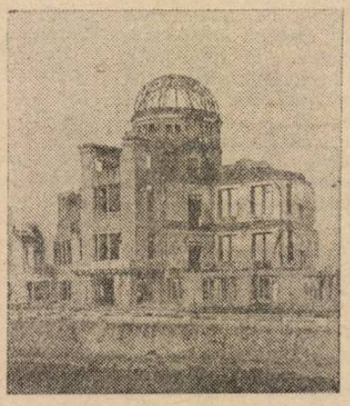

Bulgaria — un nou președinte

A doua zi după alegerea ca președinte, dl. Jelio Jelev a declarat că se simte ca și cum ar fi „pe o corabie pe care trebuie să o conducă, fără a avea vreun liman, corabia aflîndu-se în mijlocul unei mări furtunoase și navigînd spre mai multe locuri". Jelev s-a pronunțat pentru un guvern alcătuit din experți, fără ca forțele politice să participe direct în cadrul său **(pag. 8)**

Dialog sovieto-american

URSS și SUA „nu se consideră rivale" nici în Asia, nici în alte zone ale lumii, a subliniat ministrul de externe sovietic la conferința de presă comună cu secretarul de stat al SUA **(pag. 9)**

Dosarul Noriega

Ultimul episod din serialul despre „tipul pe care nu-l putem controla". Creație a agențiilor americane de spionaj, Noriega s-a lansat în afaceri pe cont propriu cu arme și droguri. Oricîtă împotrivire a mai arătat, va sfîrși dincolo de gratii **(pag. 25)**

Jurnalul unei discordii

La sfîrșitul lui august 1939, situația era alarmantă. La București, existau motive temeinice să se creadă că germanii dăduseră mînă liberă ungurilor să intre în Transilvania, beneficiind de mijloacele de transport furnizate de Wehrmacht, precum și de serviciile unor ofițeri de legătură germani **(pag. 20)**

Sumar

Editorial. Tilcul unor istorii cu ziariști 2

Probleme românești. Nodul gordian. **Stelian Țurlea** 3

Un paradox pe calea reformei spre o economie de piață. **Ilie Șerbănescu** 4

„Patria fiecăruia din noi". **Dumitru Constantin** 5

Irak-Kuweit. Un atac fulger cu multe semne de intrebare. **Dan Radu Stănescu** 6

Sofia. „Coabitare" în stil bulgar ? **Stelian Țurlea** 8

Scandalul Brenneke. **Ștefan Nicolae** 9

Perestroika și ajutorul american. În exclusivitate de la agenția de informații „Novosti" 9

Europa — după 15 ani. **I. Madoșa** 10

GATT — runda Uruguay. **Dr. Adrian Constantinescu** 11

Germanii despre ei înșiși 12

Reportaj pe glob. China și cei patru tigri (2) **Vasile Crișu** 14

1 000 + 1 16

Spre dărîmarea zidului sciziunii naționale. **Hyun Hong Lee**, ambasadorul Republicii Coreea 19

Istorie. Jurnalul unei discordii (2) **Mihai Pelin** 20

Infernul Hiroshimei (2). **Paul Diaconu** 22

Rețeaua Carlos (3). **Ana Harth, Dumitru Constantin** 23

Panoramic. Copii în viltoarea războiului (4) 24

Dosarul Noriega (4) 25

Andrei Saharov. Memorii (6) 26

Arhipelagul Gulag (30) 28

Poșta redacției 30

Profil. Regele Fahd al Arabiei Saudite 31

Închiderea ediției : marți, ora 12

Coperta I
Sorin Turculeț

editorial

Tîlcul unor istorii cu ziariști

Benjamin C. Bradley

Presa liberă nu înseamnă același lucru pentru toată lumea. Poate avea, de asemenea, diferite înțelesuri, în momente diferite din viața uneia și aceleiași persoane.

De exemplu, oricine studiază presa liberă știe că Thomas Jefferson ar fi optat pentru „ziare fără guvern" mai degrabă decît pentru „un guvern fără ziare". Dar este util să ne amintim că, spre sfîrșitul vieții sale, fiind provocat de cineva, Jefferson a mai spus : „Cel care nu se uită niciodată într-un ziar este mai bine informat decît cel care le citește, după cum cel ce nu știe nimic este mai aproape de adevăr decît cel a cărui minte este plină de falsitate și eroare".

Se poate constata acest fenomen într-o nouă lumină în Europa răsăriteană care, de două generații, nu a avut nici presă liberă, nici ziariști liberi. Noile guverne democratice din regiune au început deja să redefinească libertatea presei pentru a corespunde noii realități cu care se confruntă în calitate de conducători, și nu de conduși.

La începutul lunii iulie, o serie de directori de la importante publicații din S.U.A. s-au reunit la Praga cu un grup de directori ai presei democratice din Bulgaria, Cehoslovacia, Germania răsăriteană, Ungaria, Polonia, România și Uniunea Sovietică. Ne adunasem pentru a ne asculta reciproc părerile, sponsori fiind Centrul pentru Ziariștii Străini și Fundația Nieman, de la Universitatea Harvard.

Americanii erau în special conștienți de deosebiri : nouă ni se dăduse libertate încă de la începutul carierelor noastre la fel de normal cum ni se dăduseră creioane și hîrtie de scris, în timp ce est-europenii luptaseră cu ghearele și cu dinții ca să obțină asemenea avantaje. Astfel încît ezitam să dăm prea multe sfaturi, nefiind siguri cît de relevante ar putea fi experiențele noastre. Ne-am exprimat cu glas tare preocuparea pentru modul în care vor putea găsi proprietari luminați, reporteri — după 40 de ani de disciplină comunistă — și cum se vor descurca cu noile lor guverne.

Desigur, noi nu călătoream dincolo de vechea cortină de fier pentru a ține cuiva prelegeri despre virtuțile libertăților cuprinse în Primul Amendament (care reglementează libertățile civice — n.r.). Nu călătoream însă atît de departe nici pentru a ni se ține nouă prelegeri despre libertatea presei, dar tocmai acest lucru ni s-a întîmplat. Avînd în vedere auditoriul, limbajul a fost deosebit de incendiar.

În primul rînd, a venit însuși Vaclav Havel, fermecătorul dramaturg și ziarist care a ieșit din închisoare pentru a lua conducerea „revoluției de catifea" din Cehoslovacia și, în cele din urmă, a cîștigat președinția.

„Sînteți reprezentanții celor mai importante ziare din lume și aș dori să transmiteți cît mai repede posibil experiența voastră presei noastre, care abia acum învață să fie liberă".

Pînă aici, toate bune.

Apoi însă președintele a adăugat : „Aceasta înseamnă că presa noastră înțelege conceptele libertății de exprimare doar ca un fel de activitate de detectiv particular, care este în căutare de senzații și care, din cînd în cînd, uită... că libertatea este doar o față a monedei, în timp ce cealaltă este reprezentată de responsabilitate".

După atîția ani de experiență, am constatat că pe directorii americani de ziare îi cam irită cînd aud președinți vorbind de „senzațional" și „responsabilitate". Am putea jura cu toții că credem în responsabilitate și că senzaționalul este regretabil, dar, cu toate acestea, ne place să afirmăm noi că este regretabil mai degrabă decît să-i auzim pe alții spunînd lucrul acesta. Ni s-a amintit de președintele Dwight Eisenhower și de ceea ce credea el despre „ziariștii în căutare de senzațional".

În ziua următoare a conferinței a părut că prelegerile se reiau. De data aceasta, vorbitorul a fost Michael Zantovsky, fermecătorul și guralivul secretar de presă al lui Havel și fost corespondent al Agenției Reuter.

Zantovsky a plătit tribut Primului Amendament al Constituției S.U.A., cum este aproape obligatoriu în orice reuniune unde participă ziariști americani. „Toată lumea a experimentat contribuția pe care presa liberă a adus-o, în special într-o perioadă de criză, la salvarea democrației, la apărarea libertății. Dar toată lumea a experimentat totodată și marele prejudiciu pe care îl poate aduce, pentru că ziariștii posedă unele din cele mai puternice instrumente, și aceste instrumente pot face rău atunci cînd nu sînt folosite cum trebuie".

Colegii mei au privit unii la alții cu stînjeneală. A fost rumoare în asistență — expresie folosită de vechea presă comunistă pentru a descrie o reacție nefavorabilă a auditoriului.

Zantovsky a continuat cu rîvnă discursul, în mod evident satisfăcut de stinghereala noastră. De fapt, a spus el, s-a discutat despre trimiterea unor ziariști în închisoare în anumite împrejurări.

„Libertatea presei este un lucru esențial și una dintre cele mai bune garanții ale societății democratice. Poate că nu sînteți de acord cu mine cînd afirm că aceasta este și un fel de «vacă sacră», inventată de presa însăși", a mai spus el.

Din nou rumoare în sală.

Apoi Zantovsky a relatat trei istorioare. El a spus că nu este sigur ce înseamnă, dar are impresia că ele ilustrează ceea ce a simțit. Nici noi nu am fost siguri ce însemnau ele, dar am avut impresia că ar putea fi niște avertismente prealabile asupra pericolelor ce pîndesc noua libertate cehoslovacă și că, în cel mai bun caz, veneau în contradicție cu ceea ce noi înțelegem prin libertatea presei.

Prima istorioară se referea la un ziarist ceh care, la sfîrșitul lunii iunie, a scris un articol în care afirma că, în primele șase luni ale administrației Havel la Palatul Hradcany, s-a consumat mai multă băutură decît în zece ani sub vechile guverne. „A trebuit să muncim mult pentru că nu eram deloc siguri. A trebuit să facem cercetări și să revedem facturi din urmă cu zece ani, pentru ca să descoperim că am fost foarte cumpătați la băutură. De fapt am consumat băuturi nealcoolice mai mult decît alcooluri tari sau vin, spre deosebire de fostul guvern. Deci îl vom da în judecată pe ticălos", a declarat cu satisfacție reprezentantul președintelui.

Guvernul Havel este, desigur, conștient de prevederile legale pe care trebuie să le respecte noile sale instrucțiuni democratice, dar numai pînă la un punct. Intenționează să înceapă proceduri civile juridice (mai degrabă decît penale) pentru calomnie împotriva ziaristului care l-a insultat. Dar ziaristul respectiv, a spus Zantovsky, „va fi condamnat la a cere scuze în public și în scris la aceeași rubrică din ziar unde a fost publicat articolul defăimător".

Nu se vorbește nimic de vreun proces sau de vreun juriu sau despre vreo posibilitate ca el să fie găsit nevinovat. Nu se sinchisește nimeni de faptul că sentința a fost deja hotărîtă de palatul prezidențial, nu de un judecător. Și nu se pomenește nimic de faptul că, de regulă, țările democratice nu-i dau în judecată pe ziariști. (De fapt, ultimul procuror general al S.U.A. care a dat în judecată ziariști, în legătură cu documentele Pentagonului, a sfîrșit el însuși în închisoare).

Vă voi prezenta un caz grav și complicat, „care ne-a obligat să reflectăm asupra întemnițării ziariștilor", a avertizat Zantovsky.

Relatarea respectivă se referea la o listă controversată cu 140 000 de foști informatori sau colaboratori ai securității cehoslovace. M. Zantovsky a recunoscut că s-au exercitat presiuni din partea opiniei publice pentru publicarea acestei liste. Ziariștii au încercat cu disperare să răspundă acestor presiuni.

„Am reflectat asupra acestui lucru" — a continuat purtătorul de cuvînt, spre stupefacția noastră — „și am hotărît că oricine va publica lista va fi arestat. Nu pentru că majoritatea acelor oameni nu ar fi fost vinovați, fie și de lipsă de onestitate. Dar unii au fost deopotrivă victime și infractori. Iar mulți dintre aceștia, sau majoritatea lor, au familii și copii și am ajuns la concluzia că prejudiciul cauzat de o eventuală publicare a listei respective ar justifica trimiterea la închisoare a celui care l-a publicat".

Ceea ce el a trecut însă sub tăcere este dacă guvernul a folosit această listă pentru a exercita presiuni asupra unor candidați ca să nu participe la alegeri. Dar, întrucît lista nu s-a dat publicității, nu se știe dacă ea a fost folosită în scopul propus. Se prea poate ca prietenii mei redactori șefi să obiecteze ; și noi (americanii) vorbeam între noi despre documentele Pentagonului, despre restricții anterioare, despre toate acele incidente care ne-au determinat să considerăm că libertatea presei în America a fost violată. Dar dl. Zantovsky a insistat asupra unei alte întîmplări, al cărei personaj principal era de data aceasta chiar el însuși, pe vremea cînd era corespondent al agenției Reuter, „o întîmplare foarte interesantă, deoarece ea are legătură cu evenimentele din ultimele șase luni din această țară și cu declanșarea lor".

El a evocat revoluția cehoslovacă din 17 noiembrie, care a debutat cu o demonstrație de masă a studenților, „atacată violent de către detașamente de intervenție, comandouri antiteroriste și numeroase forțe de securitate", Michael Zantovsky a primit un telefon de la Petr Uhl, militant din cadrul Forumului cetățenesc, actualmente șeful agenției CTK. Uhl l-a informat că un student fusese ucis de securitate. „L-am întrebat dacă este sigur, iar acesta mi-a răspuns că are un martor absolut de încredere și este 100 la sută sigur că un student fusese ucis", a adăugat M. Zantovsky. Aproape imediat a început să redacteze știrea și la fel de repede ea a fost difuzată de postul de radio „Vocea Americii". Ce a urmat se cunoaște. „Acest incident a declanșat demonstrațiile în masă de la 20 noiembrie (circa 200 000 de persoane). Aceasta a provocat degringoladă și a făcut ca mingea să se rostogolească în continuare. Firește, guvernul s-a înfuriat de-a binelea și a negat categoric că ar fi avut loc ceva de genul acesta, dar după 40 de ani nimeni nu-l mai credea, așa că acesta a fost sfîrșitul guvernului". Problema era că relatarea nu era veridică. „Nu a existat nici un student ucis și în final a reieșit că pe cadarîm zăcea de fapt un securist care s-a lăsat acoperit, făcînd pe mortul", a spus în

continuare Zantovsky. „De ce s-a întîmplat astfel, de ce s-a înscenat această provocare deosebit de încîlcită sau truc — deocamdată nu este prea clar. Cert este că Petr Uhl a fost închis, iar eu nu am dormit acasă vreo două-trei nopți. Petr a fost eliberat doar după revoluție". „De fapt, din punct de vedere tehnic, el ar trebui să fie acum în detenție. El a difuzat și eu am publicat o știre falsă, care pe deasupra era și deosebit de încîntantă și care, practic, ar fi putut aduce prejudicii imense. Dar totul s-a terminat cu bine și, după cum vedeți, mă aflu aici, de unde vă vorbesc tuturor", a adăugat el. Vorbitorul a cutezat chiar să-i invite pe participanții la conferință să pună întrebări, astfel că exponenți ai ziaristicii americane, indignați la culme, au abordat aspecte desprinse din cele trei relatări ale lui Zantovsky.

Povestea numărul unu ? O persoană este prezumtiv nevinovată și nu poate fi condamnată înainte de a fi judecată.

Povestea numărul doi ? O listă folosită în scopuri proprii de un guvern nu poate fi ținută în secret într-o presă liberă. S-au pus pariuri că lista respectivă va fi dată publicității înainte de sfîrșitul verii, iar unii cinici merg pînă acolo încît se întreabă dacă nu cumva administrația Havel nu va face „să transpire" lista secretă, oferind-o unui ziarist care nu este exclus să accepte „o scurtă vizită la pîrnaie". În orice caz, redactorilor șefi, și nu guvernelor, le revine sarcina de a hotărî dacă publicarea unei astfel de liste este inechitabilă.

Povestea numărul trei ? Este mai dură. Care ar fi statutul unui ziarist sub guvernul Havel după publicarea unei informații false care ar provoca grave tulburări civile ? Ineditul democrației cehoslovace generează întrebări de genul acesteia la care este dificil să se răspundă ; există ceva legat de trecutul apropiat al acestei țări care îmi provoacă neliniște. Există însă ceva legat de omul Havel : remarcabilul său caracter neceremonios, absența oricărei prețiozități în manierele sale, atitudinea lui prietenoasă, poezia lui, deschiderea față de oameni și idei mă determină să cred că ziariștii vor beneficia de un climat propice, deschis oricărui gen de confruntare.

Unui ziarist obișnuit cu tradiția asigurării unei puternice securități președintelui american îi este imposibil să se familiarizeze cu imaginea unui Vaclav Havel liber pe străzile Pragăi. Grupul nostru l-a văzut de trei ori în patru zile, între care o noapte întreagă, bînd și discutînd. Șeful gărzii sale era greu de recunoscut în acea noapte : purta părul strîns într-o coadă lungă de cal și părea el însuși păzit de un tip uriaș, ras în cap, în maieu și șort — toți într-un separeu la restaurantul „Șapte îngeri", după miezul nopții. V. Havel stătea la o masă, absorbit într-o discuție cu ministrul de externe, Jiri Dienstbier. „Este o ședință de cabinet", ne-a spus zîmbind un consilier al său. În asemenea momente este greu să ți-l imaginezi pe acest om dînd în judecată pe canalia care a scris că noul guvern bea mai mult decît cel anterior. Este greu de conceput că el ar putea arunca în închisoare ziariști pentru publicarea vreunei liste. Și, cu cît mă îndepărtez de Praga, cu atît mai puțin grave par a fi aceste pericole la adresa libertății.

În America există un proces de autocorijare inerent Primului Amendament. Libertatea presei include libertatea de a greși, chiar și libertatea de a fi iresponsabil. Rareori intervenția guvernului (dă în judecată canalia) și amenințările guvernului (trimite-i la închisoare) sînt metodele cele mai nimerite. Nici o metodă a guvernului nu se va dovedi mai eficientă în repararea prejudiciului cauzat de o relatare absolut falsă decît faptul că opinia publică își dă seama că ea este greșită.

P.S. Sperăm că dl. Benjamin C. Bradlee, director executiv al ziarului The Washington Post, **nu se va supăra pe noi că ne-am permis a-i oferi spațiul nostru pentru editorial. Ne-au îndemnat însă la aceasta tilcurile relatărilor sale din** International Herald Tribune **(ziar editat în colaborare de** The Washington Post **și** The New York Times).

probleme românești

Nodul gordian

În politică, ambiguitățile sînt contraproductive și îndepărtează obiectivul propus. Această aserțiune pare a fi una din multele ce nu sînt ori nu se dorește a fi înțelese. În timp ce încetoșarea adevărului, care izolează în plan extern și divizează în plan intern este acceptată drept firescul zilei, față de care nu-i admisă vreo nedumerire, îndoială, protest ori opinie contrară. Pentru toată lumea este limpede că vremurile prin care trecem acum sînt cele mai importante din epoca postbelică : se elaborează structuri ale unei viitoare Europe și de la scenariile ce se vor confrunta spre sfîrșitul anului, dar care se înfruntă deja, nu se poate lipsi decît cu conștiința gravei erori ce va trebui plătită poate chiar în timpul acestei generații. Și, cu toate acestea, gîndirea multora — mai grav, din rîndurile chiar ale parlamentarilor — nu reușește să se cupleze la viteza schimbărilor europene și încă se pun în circulație idei a căror aparentă demnitate națională acoperă un viciu de fond, o mentalitate vetustă și o evidentă incapacitate de a ieși din tipare ce trebuiau spulberate de evenimentele din decembrie. După ce, astăiarnă, s-a vehiculat sloganul „nu ne vindem țara", de mai multe săptămîni se insistă pe alte idei care seamănă o derută similară : „nu acceptăm lecții" ; „noi n-avem nevoie să intrăm, pentru că sîntem deja în Europa". Argumentele sînt ușor de găsit, dar facile în fond. Este adevărat că noi, și nu altcineva, am răsturnat dictatura ; la fel de adevărat a fost că, în urmă cu 45 de ani, nimeni nu ne-a întrebat cînd țara a fost trecută dintr-un condei într-o sferă de influență cu care n-aveam nici o tangență. Dar răsturnarea unei dictaturi nu-i urmată obligatoriu de democrația clamată, iar respingerea unei sfere de influență nu presupune apartenența automată la o comunitate de opțiuni mai firească. Mai mult, a insista cu aceste sloganuri și, concomitent, a depune toate eforturile pentru a convinge străinătatea să acorde ajutorul necesar echivalează cu a-ți tăia singur craca. Exprimate în străinătate, asemenea idei nu aduc binele sperat. Oricît de dureros ar fi și oricît ne-ar displăcea, cred că trebuie să acceptăm un fapt : nimeni nu ne simte lipsa într-atît, încît să nu acționeze și fără noi. În timp ce noi, se pare, că avem nevoie de ceilalți. Nu folosește să prezentăm o situație în negru, dar dăunătoare în egală măsură este a o prezenta în roz.

Pentru a-și reface legăturile cu lumea, a se prezenta oriunde cu fruntea sus, a aparține cu adevărat acestui continent de care ne-a îndepărtat o politică totalitară dusă la extrem, România s-a angajat pe o cale despre care a declarat că este fără întoarcere : Democrația. Aceasta presupune multe lucruri, dar în principal pluripartitism, alegeri libere și corecte, statul de drept și libertățile fundamentale ale omului. În cazul celor din urmă există o seamă de prevederi internaționale pe care autoritățile s-au obligat să le aplice, dar, surprinzător, tocmai aparența lor încălcare tinde să sporească reticența străinătății și sentimentele de răceală cu care se răspunde cererilor românești. După evenimentele din iunie, declarațiile ambigue și contradictorii la nivel guvernamental și prezidențial au alimentat suspiciunile. Arestarea cîtorva lideri contestatari, și în special a lui Marian Munteanu, fără argumentarea acuzelor ce i se aduc, a ridicat întrebări asupra separării puterilor și gradului de independență a justiției. Indiferent de fapta sa, orice persoană supusă unei anchete trebuie să se bucure de drepturi fundamentale — susține articolul 5 al Declarației universale a Drepturilor omului. Orice persoană acuzată de comiterea unui delict va fi considerată nevinovată pînă cînd vinovăția nu-i va fi stabilită în mod legal în cursul unui proces public, în care toate garanțiile necesare apărării îi vor fi fost asigurate — afirmă articolul 11 al aceleiași Declarații. Liderul Ligii Studenților a fost reținut cu mult peste termenul prevăzut de lege fără să i se fi demonstrat vinovăția, creîndu-se impresia că în dosarul său există fapte cu adevărat incriminante. După care, este eliberat cu o declarație ridicolă, ce întărește suspiciunile că se intenționa (ori se intenționează încă) doar găsirea unui țap ispășitor. Marian Munteanu ori nu trebuia arestat și reținut timp de o lună, ori nu trebuia eliberat. Procuratura a greșit fie la început, dînd curs unor presiuni, fie după o lună, dînd curs altor presiuni. Din partea cui ? Are mai puțină importanță, din moment ce, pe de o parte, faptul sugerează absența separării autentice a puterilor și independenței reale a justiției, și, pe de altă parte, aruncă o umbră asupra credibilității justiției. Or, autoritățile politice nu pot pretinde credibilitate în interiorul țării și nu pot aspira la credibilitate în afara țării dacă se încalcă drepturile fundamentale ale omului. O justiție care nu ține cont de aceste drepturi este condamnabilă. O țară cu o justiție condamnabilă nu e democrată și nu se supune regulilor jocului democratic. Argumentele acestea, indiferent dacă ne sosesc din exterior sau interior, sînt logice și pot cu greu fi respinse prin declarații de bune intenții, promisiuni de elucidare a adevărului, alcătuirea de comisii care nu mai ajung să prezinte rapoarte și amenințări voalate că s-ar putea să refuzăm — tot noi ! — să ne alăturăm acțiunilor tuturor.

Dar aceste ambiguități și contradicții sînt contraproductive și în interior. Cei care au demonstrat în mai multe rînduri pe străzile bucureștene cerînd eliberarea liderului studenților nu mai înțeleg cum își face justiția datoria. Cei care au fost de la început potrivnici manifestației din Piața Universității și și-au asumat fără rezerve pozițiile autorităților se simt într-o derută similară. Nici suspiciunea unora, nici decepția altora nu pot fi șterse cu insistența pe sloganul crizei morale a societății românești. Care există nu de ieri — de azi, și ale cărei cauze le sînt limpezi celor mai mulți. Trebuie să existe curajul de a tăia nodul gordian pentru a împiedica răspîndirea simțămîntului de zădărnicie, reînstăpînirea temerilor și dezamăgirilor ce n-au egal decît în amploarea valului de români care pleacă sau au intenția să plece definitiv.

Stelian Țurlea

Un paradox pe calea reformei spre o economie de piață

■ O afirmație care poate șoca : declinul economic din ultimele luni constituie un element favorizant pentru trecerea la o economie de piață.

Problema față de care mulți economiști și factori guvernamentali de răspundere exprimă cele mai mari îngrijorări în momentul de față este legată de declinul pronunțat al producției în economia națională, pus în evidență, în plan statistic, de realizările sub cele din perioada corespunzătoare a anului trecut, iar, în plan practic, de greutățile în lanț întîmpinate în aprovizionarea tehnico-materială. Sînt economiști care chiar susțin că, din această cauză, bazele de pornire în înfăptuirea reformei economice s-au modificat substanțial față, de pildă, de începutul anului, aparînd un handicap suplimentar, care complică sarcina eliminării gravei moșteniri economice comuniste și, mai ales, ceaușiste.

Părerea autorului acestor rînduri este contrară, fiind aceea că, **din punctul de vedere al reformei economice**, declinul producției și multiplele fenomene economico-sociale negative ce îl însoțesc, cu alte cuvinte „evoluția în rău" a economiei din ultimele luni nu reprezintă, în mod paradoxal, răul cel mai rău, devenind, dimpotrivă, chiar un element favorizant al trecerii la o economie de piață.

Afirmația poate șoca, dar la o analiză atentă, debarasată de vechi mentalități și de orice regrete, cu privirile ambilor ochi către viitor — și nu cu a unuia din ei spre trecut — se evidențiază că temeiuri există, dacă abordarea este făcută din unghiul de vedere al reformei spre o economie de piață.

Decembrie : o gravă moștenire economică

Care era situația economiei românești în decembrie, la înlăturarea regimului Ceaușescu ? O economie în dezastru — aceasta era moștenirea. Extinderea forțată a proprietății de stat în întreaga economie — și acolo unde aceasta era necesară, dar și acolo unde reprezenta o frînă — a transformat-o într-un fel de „proprietate a nimănui", care a alterat spre dezinteres și lipsă de inițiativă comportamentul agenților economici și a văduvit sistemul economic de flexibilitatea și deschiderea necesară înnoirii. Centralismul excesiv în planificarea și conducerea economiei a generat o gestiune antieconomică, îndepărtînd locul luării deciziei de locul de aplicare a acesteia, împiedicînd deplasarea resurselor spre activitățile performante și amplificînd, prin ignorarea corecțiilor cerute de piață, irosirile de resurse și neacoperirile de nevoi sociale. Consecința cea mai dramatică a arbitrariului și voluntarismului, a nerespectării legilor economice și condițiilor pieței a fost deposedarea sistemului economic de un „feed back" — de un mecanism de autoreglare — care să oprească necorelările mereu mai flagrante dintre resurse și nevoi sociale. Ca urmare, imense resurse au fost concentrate și se află blocate în întreprinderi industriale producătoare de pierderi și care nu au practic nici o șansă de a fi integrate într-o economie sănătoasă. Produse fără desfacere erau fabricate, în timp ce nu existau resurse pentru producerea unor mărfuri căutate. Necesități chiar primare nu erau acoperite. Structurile industriale românești erau ancorate în ramuri, sectoare și activități care au fost, odată demult, portstindardul industrialismului clasic, dar care, astăzi, în „era postindustrială", au încetat — datorită impactului bulversant al tehnologiilor moderne — să mai constituie factori de inducere a creșterii economice. Cea mai gravă problemă a economiei românești era aceea că industria, la nivelul existent de dotare tehnică și competitivitate, nu era în măsură, prin export, să-și procure, din import, măcar necesarul propriu de materii prime și energie care, din motive naturale, lipsesc pe plan intern. Așa-numitele prețuri planificate, fără vreo legătură cu condițiile pieței, reflectau distorsionat realitățile economice, contribuțiile efective ale diferitelor activități ; era imposibil, datorită unor asemenea prețuri, de a se spune dacă o activitate economică este, sau nu, rentabilă. Într-o mare măsură, așa-numita ocupare deplină a forței de muncă era un șomaj deghizat, prin salarii submarginale și masiv amputate de nerealizarea unor planuri deliberat stabilit irealizabile. Inflația, și ea mascată, ieșea la suprafață prin penuriile de tot felul și exacerbarea pieței negre, unde prețurile erau superioare celor oficiale într-o proporție de mai multe ordine de mărime. Mult trîmbițata egalitate socială era o sfruntată minciună, de care se serveau exponenții traficului de influență, vînătorii de poziții și profitorii de pe urma penuriilor. Relațiile interumane erau complet deteriorate. Atitudinea față de muncă era alterată, harnicii și leneșii fiind puși pe același plan. Competiția valorilor practic nu exista. De aceea, inovația științifică nu se putea manifesta și, deci, nu putea fi vorba de o reală promovare și implementare a progresului tehnologic. Moneda națională nu avea nici o semnificație internațională, iar relațiile economice externe, reflectînd starea generală a economiei constituiau un canal de scurgere de substanță economică spre exterior, în dauna și prin reducerea continuă a standardului de viață și civilizație al populației.

Vorbim la trecut, de parcă s-ar fi schimbat ceva în aceste coordonate esențiale ! Grava moștenire economică este intactă. Pe fond, reforma se pune în aceeași termeni. Ce s-a modificat, însă, față de decembrie ? Cîteva lucruri în mod cert, dar problema este dacă acestea pot fi, sau nu, interpretate ca un handicap suplimentar pe calea reformei.

Scăderea producției — un handicap suplimentar ?

În primul rînd, este vorba de faptul că nivelul producției a dat înapoi. Privit în sine, este un lucru rău și mulți susțin că, actualmente, pe lîngă reformă sau chiar mai înainte de reformă, ar trebui să se urmărească redresarea producției. Privind însă din punctul de vedere al reformei, scăderea producției nu este chiar un lucru rău. Ce ar însemna redresarea producției la nivelurile anterioare? Pe structurile industriale actuale (căci altele nu s-au format), nu ar fi vorba decît de o consolidare a acestora sau, altfel spus, de o amplificare a dezastrului. Nu s-ar obține decît exact inversul a ceea ce trebuie urmărit : înlăturarea actualelor structuri. La ce ar folosi redresarea producției în întreprinderile industriale producătoare de pierderi ? La nimic altceva decît la o accentuare a pierderilor și la presiuni suplimentare asupra unei balanțe energetice și așa precare. Redresarea producției nu trebuie să constituie un obiectiv de urmărit în actuala fază. În urma organizării întreprinderilor de stat ca regii autonome și societăți comerciale, acestea trebuie lăsate fiecare în parte să-și caute drumul, iar redresarea și dezvoltarea producției în fiecare dintre ele să se facă în funcție de condițiile reale pe care le au și, oricum, în funcție de asigurarea desfacerii și, deci, realizării financiare a produselor fabricate.

Măsurile populare și pierderea unor atuuri

În al doilea rînd, ceea ce deosebește situația din prezent de cea din decembrie este în strînsă legătură cu consecințele multiplelor măsuri populare, adoptate — fie din bune intenții fie din rațiuni electorale — de către guvernul din perioada de tranziție pînă la alegeri. Încă din ianuarie, autorul rîndurilor de față a avertizat, în paginile acestei reviste, asupra pericolelor pe care le comportă asemenea măsuri populare (deși la vremea respectivă era vorba doar de reducerea tarifelor la gaze naturale și energie electrică), argumentîndu-se că o economie sleită nu poate susține asemenea măsuri populare și că este obligatoriu, în situația dată, a se lua nu după nevoi, ci doar după posibilități. Din păcate, reducerii tarifelor amintite li s-au adăugat alte și alte măsuri populare, care mai de care cu efecte economice mai destabilizatoare : restituirea rapidă către populație a părților sociale (injecție suplimentară de bani pe o piață și așa în deficit de mărfuri) ; trecerea, aproape dintr-o dată, la săptămîna de lucru de 5 zile (fără legarea menținerii salarizării de creșterea productivității muncii) ; acceptarea unor sporuri salariale netarifare (ceea ce a declanșat un val revendicativ, cu mult peste posibilitățile economiei) ; asigurarea plății salariilor integral și nu în funcție de programele de producție aduse, spre deosebire de trecut, la niveluri rezonabile.

În ansamblul lor, aceste măsuri au generat puternice presiuni inflaționiste — mult peste cele și-așa existente în condițiile penuriilor de mărfuri de consum — și au determinat un dezechilibru bugetar, pe care oprirea multor investiții (îndeosebi în construcții) și majorarea unor prețuri (benzină, motorină, hîrtie) nu reușesc să-l compenseze.

De asemenea, descătușarea importurilor (alimentare și altele) fără o corelare cu încasările din exporturi, ca și renunțarea la cursurile de revenire la export și import, fără ca un alt mecanism, mai adecvat, să fie pus în loc pentru a lega cît de cît decontarea la prețurile interne de evoluțiile prețurilor internaționale, au dus la consumarea rezervelor valutare ale țării și la tendința ca o nouă datorie externă să-și facă apariția.

Astfel, prin comparație cu alte țări esteuropene, singurele două atuuri ale României pe calea reformei spre o economie de